

Első évi folyam.

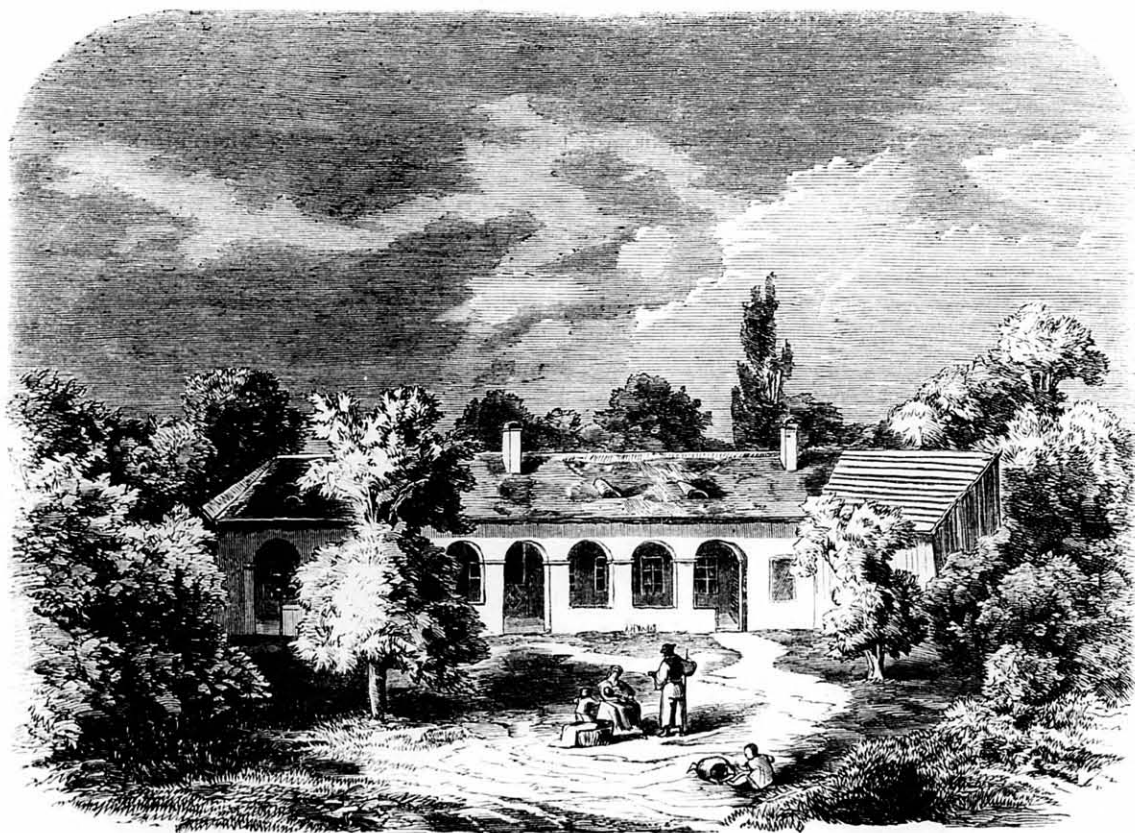
24. szám.

Junius 11. 1865.

Az a ház Komáromban, melyben az én Móríc öcsém született.

Vályné Jókai Esztertől.

(Folytatás.) *vide pag. 939, 962.*

Jókai Mór születési háza Rév-Komáromban. (Eredeti után rajz. Kelety Gusztáv.)

A többször említett Vörösnét faluról hozta be dajkának Károly mellé édes anyánk. Évi — ez volt neve — sajátságos jó kedélyű parasztleány volt, kifogyhatatlan sok mesét tudott és azokat új

formákba öltöztetve, igen mulattatón tudta előadni a gyermekeknek. Alighogy a dajkaságból kikerült, édes anyánk főzönéi minőségre kezdte alkalmazni, a maga felügyelete alatt, de a mint kedves

anyánk kacagva szokta elmondani: a mi Évink már megbőjtölte a karácson böjtjét, ölmot öntött és diésekedve mutogatta, milyen filigrános gombok lettek az ő ölomöntéséből, és vig kedvvel dudolgatta:

„Hej gimbes gombos mátkám uram!”

Férjhez is ment még azon a farsangon Vörös József hajóslegényhez, de biz annak nem sok ezüstgomb volt mándliján, s a mily életrevaló volt Évi, oly mértékben élehetetlen volt az ura. Nem is sokáig éltek együtt; egyszer a hajón vigyázatlanságból a vontatókötél hozzácsapódott a boldogtalan emberhez és a Dunába sodorta. Évi özvegy lett. E szerencsétlen eset után került ismét hozzánk, szüléink a kis szobában adtak neki helyet és ő hűséges házörző lett. Édes apánk hivatalánál fogva gyakran távol volt a háztól, édes anyánk pedig a szigeti kertek munkálztatásával kora tavasztól késő őszig el volt foglalva, mikor hát szüléink otthon nem voltak, az ifjuasszony felügyelete alatt volt az egész ház és mi gyermekek is; jól tudott velünk bánni, csak azt ígérte, hogy majd mesél, ha szépen viseljük magunkat. Mesélt is nekünk mindig mást, meg mást, meséi többnyire úgy végződtek, mint szoktak drámák és vigjátékok, az előbbieket halállal, az utóbbiak házassággal, mindig egyformán, úgy hogy mikor a lakadalom elmeséléséhez fogott, már akkor mind a nyakába voltunk és csiribeltük, hogy nekünk már ne mondja tovább, úgy is tudjuk, hogy *rákot küldtek sörélesztőt*; de ő azért csak elmondta, hogy ő is ott volt a nagy lakadalomban, — csak léféle volt hétféle; hanem a kalács elfogyott, kulcsos sem volt már egy ujjnyi sem, aztán a mulatságot senki sem akarta ott hagyni, hogy a szomszédból sörélesztőt hozzon; vállalkozott utóbb egy *rák*, annak a háttára kötöttek egy bögrét, az azután odajárt hét esztendeig, mikor megérkezett, a küszöbhez hozzáütötte a bögrét, — a sörélesztő mind szétfolyt, a *rák* pedig fejcsóválva dörmögött: „Tudtam, hogy nem jó lesz, mert semmi sietős dolog sem jó.”

A szomorú mese vége pedig az lett, hogy az eltemetett áldozat sirján nőtt egy jávorfa, arról vágott egy bujdosó elátkozott herceg, vagy királyfi egy ágat, abból csinált furulyát, vagy hegedűvonót, azzal aztán akármit muzsikált, mindig az hangzott, — „lassan huzd, lassan huzd, szegény koldus, szegény koldus; én is voltam királyleány, de most vagyok jávorfácska.”

Ezt a nótát aztán meghallotta a leány apja, a ki többnyire igen szomorú volt, — elkérte a muzsikát a koldustól, ő is huzta vagy fújta, neki is azt panaszolta a jávorfa — „lassan huzd, lassan huzd,

édes apám”; — aztán végre kezébe adták annak is, a ki eperszedés közben megölte; mert bögréje elébb megtelt eperrel, — vagy mert irigylette a napot homlokán, és a csillagokat szemében, azért ölte meg és el is temette.

A gyilkos mindig vagy rossz testvér leány vagy gonosz mostoha anya volt. De míg idáig jutott a Vörösnék, addig oly változatos új meg új históriákat mondott ám, hogy mindig egész figyelemmel hallgattuk.

Ez a Vörösné örvendeztetett hát meg engem azzal: hogy itthon a kis Lajoska; én látni kívántam, édes apám ölébe vett — gyakran megtette még nagyobb koromban is — és oda vitt az oszlopokon lógó bölesőhöz, — szeliden lengő böleső volt az, nem zötyögött talpaival a padlón. Ott aludt a kis gyermek, kit az egész család örömmel köszöntött. De nem lett Lajosnak keresztelve.

Nagy Mártonné nénénk, édes anyáknak kedves rokona és barátnéja, felügyelete alatt lett az előkészület a keresztelői vendégségre. Eljöttek a komaasszonyok is, és bármily nevetséges azt hinni, hogy a megholt gyermek nevére nem jó az újszülöttet kereszteltetni, mert az is meghal: — „Meg ám, hagyta rá édes apánk az asszonyságok véleményét — egyszer csakugyan meghal, bármi neve legyen is, de élhet szintén akármilyen nével lenne esztendeig is.” De a komaasszonyok, mielőtt a kis pogányt keresztelni vitték volna, egyhangulag kinyilatkoztatták, hogy Lajost nem kereszteltetnek.

Nekünk gyerekeknek a keresztelői sok torta maradékhoz adtak még időtöltésül egy szakasztó kosár mogyorót, azt törtük és ettük mi a kis konyhában, míg csak — akkor még igen jó — fogaink a rágásban el nem fáradtak.

A három fiu járt a zenedébe, ott tanultak, Balázs flótán, Kálmán klarineton, Károly pedig hegedűn játszani. Édes apánk mind a három hangszeren tudott, és néha tanította a kis zenészeket apró nótácskákra, a miket azok betanultak szépen együtt játszani, egyre még most is emlékszem, pedig gyermekkorom óta nem hallottam; — lekotázni nem tudom — de édes apánk a gyerekek előtt taktust verve danolta a verset hozzá. — „Ellopták szívemet jól érzem — A ki ellopta is esmérem — Tied vagyok, rabod vagyok — Megkötött foglyod vagyok — Édesem.”

Míg a keresztészülék a konyhántuli szobában vágattak, addig mi a kis szobában zajongtunk. Édes anyáknak ugyan terhére lehattunk, ki ott a szomszéd szobában feküdt, de ő boldog volt kis Móri-cában; azt óhajtott hát, hogy örvendjen mindenki

az ő öröme hozójának. Ugy hiszem azt reménylette, hogy majd akkor állandóbb lesz az ő öröme is.

Már kicsi korában is sok örömet szerzett a kis Mórica az egész családnak, élénk, de szelid kis gyermek volt, még az állatnak sem vétett.

Szüleink vettek 1826. tavaszán egy rozszant házat a szombati utca és Nagy Mihály köz szegle-

tén. Az a ház nemcsak igen rossz állapotban volt, hanem oly mélyen feküdt, hogy az utca kövezetével egy vonalban voltak ablakai, az utcát időnkint töltötték, az emelkedett; az a régi épület pedig szinte lejobb sülyedt. Udvara, kertje, egy öllel is alantabb estek az utca akkori magasságánál.

(Folyt. köv.) *187. 389.*

P ü n k ö s d i k i r á l y s á g.

— Történeti elbeszélés. —

(Folytatás.)

II.

Gyönyörű tavaszi nap reggelére virradt Buda városa 1306-ban; a májusi balzsamos lég üdítőleg hatott testre és lélekre. Az élénk fővárosi nép ünnepies ruhában hullámszik a rác — akkor zsidó — város utcáiból a német városba — a mostani tabánba — s onnan a szombati kapun be a várba, látni az első lovagjátékot, melyet az új király híveinek nagy seregletével tartand.

Ki ne kívánna látni őt, a ki a szent koronát újra behozta a honba, s ki azt úgy szereti, hogy éjjel nappal fején hordja? ki ne kívánna együtt látni az urakat, a kik ily számmal András király halála óta nem valának fent Budán?

Ezernyi nép tódult össze a sz. György téren, melyen a harcjáték megtartandó vala. Az urak palotái többnyire a belváron kívül állottak a Boldogasszony egyháza környékén, gyönyörű olaszkertekkel környezve, melyekből a kis, kerített Pestre, a felséges Dunára és a beláthatlan alföldre magasztos kilátás nyílt; úgy szintén a hegyek erdőkoszorus magaslataira, a nyaralók — most Krisztinaváros — tarkafödélű pavillonjaira, hol többnyire a főpapok lakai állottak. E lakokból egyenkint vonultak be a fényes vasöltözötű zászlósok a belvárba, melynek kapuja a mostani főőr-állomás helyén állott, s domborművek cifra faragványai volt ékítve.

Az erdélyi vajda, Apor László uram, híres nevezetes férfiú volt a maga idejében, melynek fényes zaka történetünk napjaiban tündöklött. Ugyanis ő kegyelme igen értett ahhoz, a mit azzal szoktunk kifejezni, hogy „a zavarosban halászni.“ — Mig a büszke, hatalmaskodó Csák Máté a szintén uralomra vágó olygarchákkal szüntelen versengett, ő egyik pártra sem állt, mindenkivel jól volt, s nem parancsolt neki senki, mert senkit sem ismert el határozottan. Ő valóságos fejedelme volt Erdélynek, korlátlanul uralkodott benne, s arról nem is

álmodott, hogy oda valakinek beleszólást engedjen.

S nemcsak diplomaticus tehetsége vala Apor László uramnak kitünő, de még mása is, tündérszépségű, angyaljóságú leánya, Ágnes. Nem volt az időben Ágneshez fogható hölgy Magyarország és Erdély határában, s nem is lett volna rá büszkébb senki a két hazában, mint épen Apor László uram ő maga. El nem vált tőle soha, vele kellett jönnie, bárhova utazott: csatába, vadászatra, gyűlésbe és szentegyházba egyaránt. Ágnes husz éves volt, a midőn ezek a dolgok történtek.

Apor László uram lakását a jelen alkalommal Csák Máté nádorispán ő nagysága kastélyában vette, mely a Boldogasszony egyház mellett, a hegy Dunára nyíló hajlásában gazdagon, fényesen épült. Mint említők, reggel vala, a legvirítóbb tavasz legfényesebb napján. A vajda és leánya még nem jöttek ki a templomból, hova Apor uram egy nap sem mulasztotta el menni.

Két férfiú, fényes lovagöltözetben áll az oszlopos tornác alsó lépcsőzetén, az egyik Raimond lovag, a másik Serény Imre, a székelyek kapitánya. Fiatal, mintegy huszonhat éves férfi, deli termet, szénfekete bajusz és szakállal, göndör hajjal, villogó sasszemekkel, melyek vitézi tüzéhez oly ellentétben állt a költői homlok és ajkainak ábrándos mosolygása.

— Miként mondd, — szól Serény igazán serényen, — a király igen óhajtja látni Ágneset?

— Valóban, a király igen óhajtja.

— De — — talán csak nincsenek olyas tervei — —

— Valóban olyas tervei vannak.

— De — de — milliom forgószél! ez nekem baj!

— Valóban, ez neked baj.

— Hallod-e Raimond, én azt mondom neked, hogy abból nem lesz semmi!

— Meglehet, hogy lesz, meglehet, hogy nem.

A székely hevesen járkált a tornácon ide s tova, míg a marcona lovag egykedvűen állt egy márványoszlophoz támaszkodva. E közben élénken futott össze az utcákon ögyelgő nép, s nemsokára előtűnt Apor László uram erdélyi telivér fekete ménén, mellette egy hófehéren leánya Ágnes. Megmondók, hogy a leánynak párja nem vala az országban, a mi azt jelenti, hogy senkinek sem volt olyan fényes fekete fürtje, olyan fényes fehér bőre, olyan csodálatos bűbajos acélszin szeme, olyan kedves mosolya, olyan karcsu, s olyan teljes szép termete. Ő maga Apor László uram kissé öszülő időkorban van ugyan, s ámbátor a templomból jő, mégis megláttatja a néppel, hogy ő az, a ki egy országnak parancsol, s kis szürke szemeiben különös büszke, nagyravágó pillantás van, mikor azokat leveszi aranyos ruhájáról és körültekint.

Pár percmulva egy nagy teremben találjuk a vajdát leányával, csak egyedül.

— Édes Ágnesem, csak ugy cselekedjél, a mint meghagytam.

— Jól van atyám, ámbár meg nem fog-

hatom, mi szándékos van azzal, hogy a lovagjátékban részt vegyek?

— No . . . no . . . no, édes Ágnesem, már te azt csak hagyd rám. Tudod, hogy én téged mindenek fölött szeretlek, imádlak. Tudod szívem gyermeke, hogy én Apor vajda vagyok s — nekem sok a gondom, és engem az ország szeret, annyira szeret, hogy — de most sietek gerlicém. Csak vigyázz magadra.

Apor összecsókolta gyermekét, és kisietett a szobából.

Ágnes megállt a szoba közepén, egy darabig gondolkodott, azután mosolyogva rázta meg fejét, s a mellék szobába lépett. Itt egy apród várakozott rá, fiatal, tizenöt éves ifjonc.

— Hozd be fiam a fehér bársony vitézi ruhámat, és küld be Margitot. Nyergeltesd meg a Szellőt, magadnak a Tündért. A fehér kopjájimat add elő, te is fehér bársonyban légy. Ma egészen fehérek leszünk.

A fiu gyorsan távozott.

Ágnes szobáiba vonult.

Ottó király még egyszer belenézett velencei tükrébe, koronás fejét tetszelegve szemlélvén abban. Azután felköté kardját, s parancsolá apródjának, hogy biborpalástját akaszszra rá s jelentse a nádornak, hogy ő készen van.

Félóra mulva fényes kísérettel hagyta el palotá-

ját, két felől kísérték Csák Máté, Apor László, utána németujvári János és Henrik, Benedek veszprémi püspök s több más zászlós ur ügetvén. A szent György térre érve, Ottó király egy trónusforma emelvényre állott, s mosolyogva köszöngélt koronás fejével ide s tova a népek, a hölgyeknek, s lovagoknak. A sorompón belől

Én a vajda leánya vagyok. (Rajz. Jankó János.)

többen nyargaláltak, köztük Serény Imre, Raimond lovag, s számos nemes.

A király megfuvatta a kürtöket, mire a nézők és vívók rendbe állottak; a király állva maradt.

Az első torna többek által vivotott, kik két részre oszolva, küzdöttek dárdákkal, a mi igen veszedelmes, de kitünő része a lovagjátéknak. Tíz-szer is összeroppannak, míg a harctéren valamely fél győztes marad . . . Ezután jöttek a kihívások. Itt Serény és Raimond maradtak utoljára, miután mindenkit legyőztek. A vivás hosszan tartott, a spanyol Raimond termetre nagyobb, Serény virgocabb vala. Végre sikerült a székelynek paripája segélyével egy szerencsés buzogány-lökéssel Rajmondot lováról letaszítani.

A király hirnöke átadta neki lobogóját, mi egyike volt a nagyobb kitüntetéseknek.

Ekkor Apor László uram felállta, s kissé fel-emelte különben inkább lesütve hordott fejét, s egy gyönyörű kardkötőt vonva elő mentéje alól, így szóla :

— Fenséges király, vitézlő urak! e szép kardkötőt az én leányom, Apor Ágnes készítette, s a mai nap emlékére jutalmul kitüzi, mint vitézi díjat.

A kardkötő láttára nagy sensatio történt a György-téren. Egyszerre megtellett a sorompó köre ifjuval, vénnel, s a bámulat akkor érte el leg-főbb fokát, midőn maga Ottó király is parancsot adott kopjái előhozására.

Tehát a király is vivni akar, s a koronával fején.

— Apor uram, — sugá Csák Máté a vajdának, — úgy látszik, a király ur igen ragaszkodik koronájához.

— Bizony Máté, a kinek fejére tettük, jól rá-tettük, nem úgy mint kegyelmed Wenzel királyéra.

— No, no, Apor uram, utközben már elvesztette egyszer, félek, hogy pünkösdi királyság lesz ez is.

— A mint a kegyes Isten akarja, — felelt áhitatosan a vajda.

A király csakugyan a küzdőterre ment, egészen vörös bársony öltözetben, ugyanoly színű kopjával. A lovagok mind leveték páncéljaikat, s bizonyos színek szerint sorakoztak. Nagy boszuságokra a király ellen nem igen akartak viaskodni, s így nemsokára csak négyen maradtak a pályán, két hófehér és két biborvörös. A fehér Serény Imre s egy gyermekded alakú, s leeresztett sisakrostélyos ifju volt, kit senki sem vett észre; a vörös, a király s Rajmond.

— Ki vagy ismeretlen vitézecske? — mondá a király, — mi sisak nélkül küzdünk.

Amaz nem szólt, csak fejét rázta.

Mindenik kezében négy kopja volt; e játéknál az a fő, hogy a színes kopják, melyekkel egyik fél a másikat megdobni akarja, ne ériék a küzdőt, mert az öltözetén látható kopjahelyek számától függ győzelme vagy vesztesége. Ez igen szép s igen kedvenc játékuk volt a magyaroknak, mivel könnyü paripa s könnyü test kellett hozzá.

A sors úgy hozta magával, hogy az ismeretlen és Ottó király maguk maradtak a küzdőterén.

Minden szem rájuk volt szegezve, s mély csöndesség vala.

Mindenki bámult az ismeretlen ügyességén. Gyöngéd termete acélrugókon látszott nyugodni, a mint a legbiztosabban hajlongott lován le-fel, előre hátra; — a király immár két foltot visel, míg amazon egy sincs. A király nem mer úgy hajladozni, mert félti koronáját a porbahullástól. A király vészben van . . .

Ismét egy fehér folt — és ismét egy.

A király vesztett. Hirtelen koronájához nyult, de az erősen ült fején.

A nép éljenzett. Szokás szerint ilyenkor meg kell magát ismertetni a győzőnek, bárki legyen.

A sisak felpattan, majd a porondra hull, s Apor Ágnes kipirult arccal, égő szemekkel állt szemközt Ottóval.

— Én a vajda leánya vagyok, — mondá, magát a király előtt kissé meghajtva; — bár legyőztelek uram, de, ha szívesen veszed, e nap emlékére neked adom e kardkötőt.

Ottó király szíve hangosan kezd dobogni, és remeg, holott a korona még erősen áll fején, s a mint bámulva nézi a búbajos leányt, magáról feledkezve sarkantyúzza meg lovát, s a mint kezét kinyujtva, Ágneshez ugrat, ime kiesik fejéből a korona.

— Mondom kegyelmednek Apor László uram, — szóla Csák e pillanatban a vajdához, — bizony pünkösdi királyság lesz ebből.

— A mint a kegyes Isten akarja, — felelé Apor uram nagy áhitattal, mi közben le nem vette szeméit a királyról és leányáról.

A király pedig kézen fogva vezeti a trónusra Ágnest, a korona ismét fején van. Apor uram azt gondolja, hogy az ő leánya bizony beillik királynénak. És a mint látja a király arcát, és szeméit, melyek lesik a szót a leány ajkáról, ismét ezt gondolja: bizony királyné is lesz az én leányom.

Ugyan e percben Rajmond lovag ezt dörögő magában:

— Szivedre fogadtál uram király, úgy látszik eljátszottad vele együtt koronádat. Éljen azért Apor László!

De ugyane percben üte valaki a lovag vállaira, ezt mondván:

— És mégis azt mondja neked Serény Imre: semmi sem lesz abból Rajmond barátom!

(Folyt. köv.)

Uj-Yorkból Uj-Granadába.

(Vége.)

Az egész köztársaság bőségben el van látva folyókkal, melyek területeit öntözik és termékenyené teszik, de e mellett a közlekedést is jelentékenyen elősegítik. A *Negro*, *Caqueta* és *Putumayo* folyók mindegyike nagy kiterjedésben hajózható, s az ország keleti és délkeleti részeit összekötik az Amazon folyóval; *Guaviare* és *Meta* folyók az Orinocco völgyével tartják kapcsolatban; s épen Granada déli határán a *Cassequiare*-folyó az Amazont kapcsolja egybe az Orinoccoval. Kereskedelmi szempontból azonban kétségkívül a *Magdalena* az ország legfontosb folyója, s a Magdalena egyik *Cauca* nevű mellékága, melyek mindegyike legalább 1000 angol mfd hosszú, nagyrészt hajózható, s az ország legtermékenyebb és legnépesebb részét kigyózza át délről éjszakra.

Az említett folyókon kívül még jelentékeny a 100 mfd hosszú *Atrato* s a *Chagres*, szintén 100 mfd hajózással, melyek mindegyike a panamai vasutal közvetlen összeköttetésben van.

Jó kikötőkkel bőségben van megáldva az ország. Ezek közt már említettük Panamát és Aspinwallt, s a többi — kevésbé jelentékenyek — mellőztével *Carthagénát* említem még meg, mely mint már mondtuk, a főváros kikötője, s a Magdalena-torkolatánál fekszik. Ez azon kikötője az országnak, melyen át minden szükségletét beveszi, s melyen át terményei nagy részét kiadja. Nem szerzhettem hivatalos kimutatást ezen fontos kikötő kivitele és bevitele felől, de az ország cukor, kávé, kákaó, gyapot, dohány, bőr, vanilla, cochenille, indigo, china, ezüst, arany és számtalan más terményének nagy összege itt összpontosul külföldi kivitelre, s csaknem minden, mire az országnak szüksége van, Francia-, Angol- és Németország-ból, vagy az amerikai Egyesült-államokból ezen uton szivárog be.

A kikötő eddigelé csak 15,000 lakost számít, de folyton növekedésben van, úgy hogy rövid időn, — kivált, ha az országban állandó kormányzati viszonyok jönnek létre — fontos várossá váland. Ezt előre látta a jelen kormány is, mert a folyam partjait nehéz útegekkel és várdákkal erősítette meg, nehogy az ottan összpontosított vagyon és szorgalom háboru esetén megsemmisíttessék.

A kormány ügyes tapintattal kezeli a beviteli vámot, s mindenütt, hol korlátlan szabad kereskedést még nem nyitott, tekintettel van az ország iparának védelmére, magas vámok fentartása által; mig oly életszükségü cikkeket, melyek az or-

szág szorgalmát nem veszélyeztethetik, csaknem vámentesen juttat polgárai kezébe. A vámkörül felvilágosodott intézkedést leginkább tanusítja a kormány azon szabadelvü rendelete, miként nem-sítésre számított juhok, marhák és lovak, aztán könyvek, képek, szobrok, tudományos műszerek, gyűjtemények, gazdasági és más gépek tökéletesen vámentesek, hogy mintegy buzdittassanak a gazdagok ilyenmü tökélyesedés felé vezető cikkei bevételére. Ezen intézkedés méltó és utánzandó például szolgálhatna sok európai művelt kormányoknál, mert hogy többet ne említsünk, megtörtént már nálunk az is, hogy e sorok írója Amerikából a magyar nemzeti muzeumnak egy hordóska halat, és más csuszó-mászó állatokat küldött borszeszbe pakkolva; s mig a cél tekintetbe vételével az amerikai kormány ingyen szállíttatá el posta-gözösén Európáig, az illető hatóság Pesten mintegy 40 frt behozatali vámot fizettetett a szegény muzeummal azon haszonvehetetlen borszeszért, melybe a kigyók, békák és halak pakkolva voltak! — Különben hiszszük, hogy itt az alsóbbhatóságok szoroson ragaszkodtak a felsőbb utasításokhoz, s hogy ily esetekben beviteli vámszedés nem lehet a kormány intentiója.

Mindazokból, mit eddigelé elmondtunk, kétségkívül azt hiszi mindenki, hogy ily roppant területű ország, mely a természettől oly bőkezűen meg van áldva mindennel, mi a jó életet, ipart, közlekedést, s tehát az általános megelegedést előmozdithatja s megalapithatja, — a világ egyik legboldogabb országa. S ha olvasónk ezen hiedelemben van, igen csalatkozik, s tanácsoljuk, hogy ne irigyelje Uj-Granada boldogságát. Az országban, mióta elvált az anyaországtól, és független háztartást kezdett, folyvást és szünetnélküli polgárháboru dühöng; ma itten, holnap ottan pusztítva tüzzel és vassal polgárai kényelmét és szorgalmát. A sok elégedetlen és félig művelt proletárius, a hirre és dicsőségre vágyó soldateska, s a felső clerus gazdagságát irigy szemmel néző alsóbb papság szünetnélkül összeesküvést forral, minden képzelhető fenálló rend ellen; s a hűtlenség és árulás nem annyira nemzeti bünné, mint inkább szokássá vált: hogy bármely népszerű egyéniség választassék is meg minden ellenmondás nélkül presidensnek, néhány nap mulva okvetlen megtörténik ellene a *prounciamiento*, s a presidens-prendensek fegyverben állnak ellene. Felette jellemző, mit a pa-

namai államkormányzó, Don Fermin Arista mondott épen erre vonatkozólag e sorok írójának: „Higye el ön, már oda jutottunk, hogy ha az egész ország közmegegyezéssel felkérné Jézust, hogy vállalja el az új-granadai presidensséget, s őt a hozzá illő fényvel beigtatnók hivatalába: nem mulnék el egy hónap, s már megvolna ellene is a pronunciamiento, s hadseregek lennének mozgásban, hogy kézre kerithessék.“

Örökös forradalom lévén az országban, természetesen mindenki csak máról holnapra él, mert ha gazdaságát mozgásba hozza, jön valami hadsereg s elviszi lovait és öszvéreit, elviszi terményeit, mit használhat, sőt katonákká teszi munkásait, sokszor a legszorgosb munka idején, úgy hogy a termés lábán marad s oda vész. A mi ipar és szorgalom látható az országban, mindaz csaknem kivétel nélkül külföldiek által állittatik elő, sőt külföldi munkával is, mert a granadai polgárok élete és vagyona a köztársaságé, mint a soldateska szokta mondani, s bármely guerilla főnök szabadon is szokott velök rendelkezni.

A fentebbiekkel természetesen nem azt akartam mondani, hogy a kormányformában rejlik a hiány, noha tökéletesen hiszem hosszas tapasztalásból, miként köztársaság csakis úgy állhat fenn, ha polgárai elég műveltséggel bírnak az önkormányzat magas eszméjét felfogni, hogy ez a gyakorlati életre is sikerrel alkalmaztassék. Az új-granadai alkotmány csak másolata az éjszak-amerikai Egyesült-államok alkotmányának, s így ha a granadai polgárok műveltebbek lesznek idővel, kétségkívül

jól fognak ök is előhaladni. A panamai vasut érintkezésbe hozta öket az egész művelt világgal, s már is ezrenként vándorolnak be Európa minden országaiból és Észak-Amerikából szakavatott kézművesek, gazdák, tökepezesek, orvosok stb., s az új-granadaiak már is átlátják, hogy állásuk tartthatatlan, mert a jövevények magasan állanak fölöttük minden tekintetben; s így az újabb nemzedék iparkodik tanulni, hogy a jövevényekkel egykor kiállhassa a versenyt; s előbb-utóbb ezen jözan nemzedék kezét fog adni a külföldieknek, s velök egyesülni, hogy rendet és békét, vagyis állandó kormányt alapítson meg, mely aztán támogatva az anyagi érdek vaskarja által, biztosítsa a polgárok életét s vagyonát.

Mindez kétségkívül be fog következni, s jelenleg csak is idő kérdése, mi szintén nem huzódhatik el messzire, mert Amerikában minden sebésebben szokott történni mint másutt; különösen gyors változást várhatni Granadában, hol szerencsére rabszolgaság nincsen s nem is volt soha, mely intézvény az ország érdekeinek gyors kifejlését és megoldását visszalökhetné.

Igy azon reményben fejezem be ezen soraimat, hogy Uj-Granada egy ¼ század múlva Amerika egyik virágzó és jól rendezett állama leend, hol az élet és vagyon biztos leend, s hová az elégedetlen, szegény, vagy különben zaklatott európai bizton letelepedhetik, hogy az általa alakított kis édenben meglegedés és szép remények közt hajtsa fejét nyugalomra.

Xántus János.

A pesti vízvezeték, a városligeti tó s ott egy diszes fürdő.

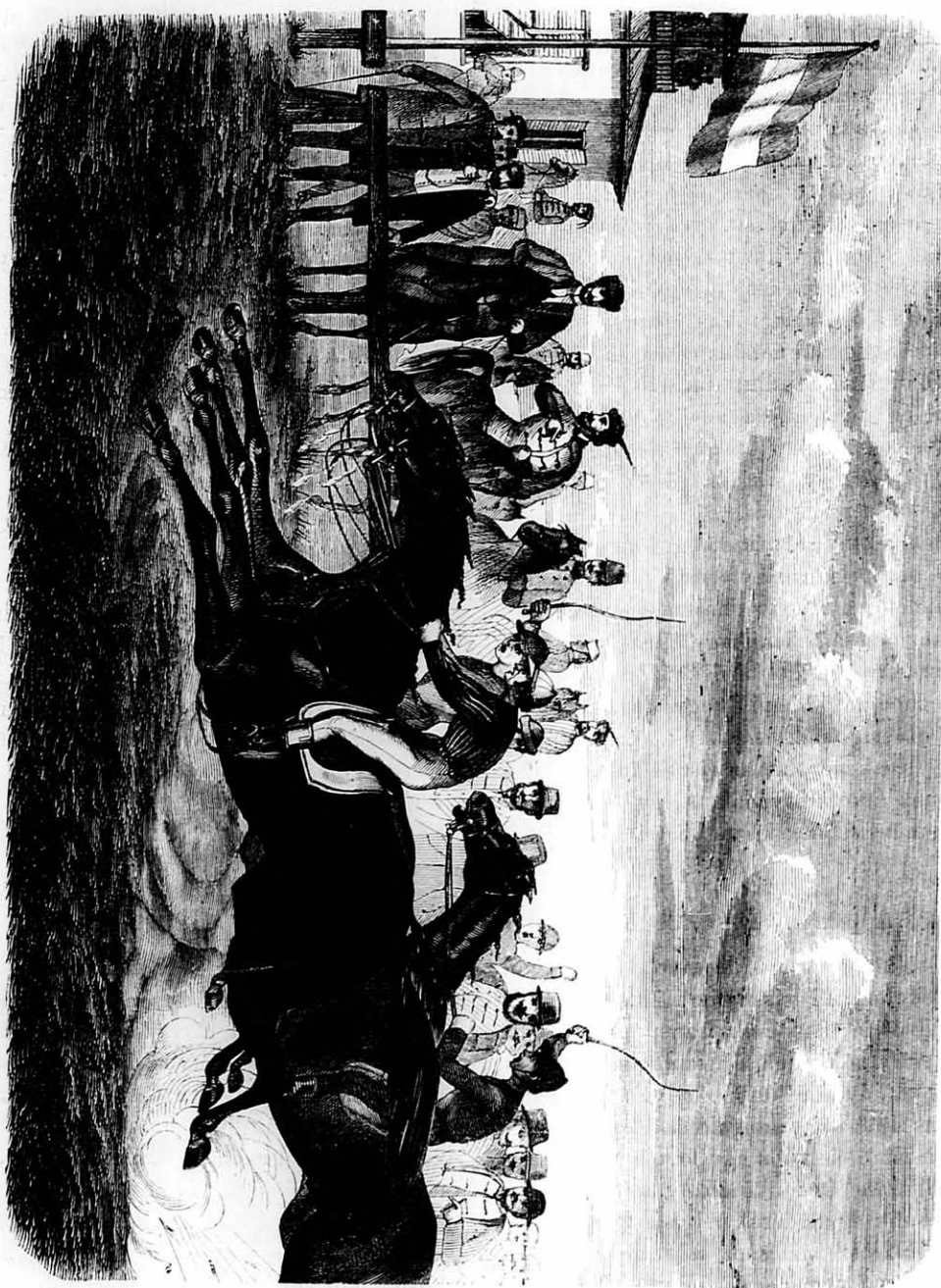
Tudjuk, hogy hazánk legtávolabbi pontjain is nagy érdekeltséggel viseltetik mindenki azon újítások s üdvös intézkedések iránt, melyek a hazaszívének: Pestnek emelésére szolgálnak, minthogy innen szokta nyerni később a vidék is, legtöbb esetben, az újításokra szolgáló első buzdítást.

Ezért most e helyben egy fontos ügyről, a vízvezetékéről szándékozunk néhány szót ejteni.

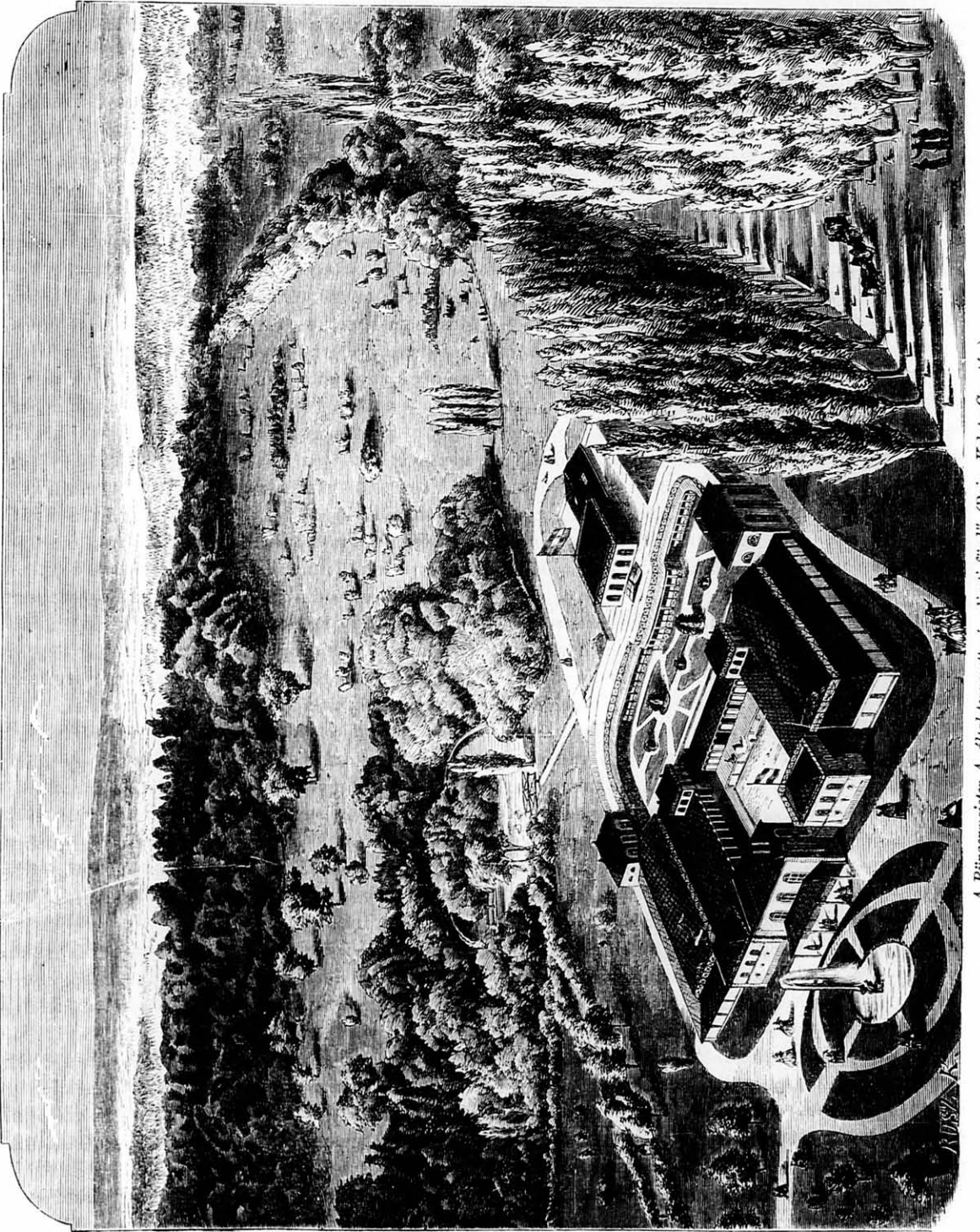
Fővárosunk egyik derék polgára, Bürgermeister Antal ur a városi tanácshoz folyamodást nyújtott be arra nézve, hogy engedtessék meg neki, mikép a pesti vízvezetés létrehozására társulatot alakíthasson; mivel azonban ezen ügy már oda fejlődött ki, hogy biztos kilátásunk lehet rá, miként a gróf Szapáry Antal vezetése mellett alakult, a vízvezetést legelőször tervezett társulat eszméjét úgy is meg fogja valósítani, ez okon Bürgermeister ur kérésétől elmozdított.

De Bürgermeister ur nem önzésből lépett fel, hanem egyedül azon buzgalomból, melylyel az eszme iránt át van hatva, s ennek létrehozatala iránti közreműködését bármily nevű vagy cégű vállalkozóknak szívesen fogja felajánlani, csak-hogy a terv valósulhasson.

Mindemellett azonban az általa a városligetben tervezett fürdőépítés kiváló figyelemre méltó, — írja egy szakavatott tisztelt munkatársunk, — mert akár az általános vízvezeték lép életbe, akár a Rákospatakot vezetik a városligeti tóba, ez mindig kivihető marad, s azért a tervet komolyabban fontolóra venni mindenesetre érdemes; mert nem tekintve, hogy a fürdő bizonyos határidő elteltével fizetés nélkül a város birtokába menne át, az ily fürdő építése városligetünkben oly szépítést idézne elő, s annak látogatására oly ingert teremtene, hogy ez uton minden egyéb városi hászonvételek

A pesti löpütelés június 7-ikién. (Kajz. Sarkány János Ir.)

A Bürgermeister A. által tervezett városigai fürdő. (Rajz. Kelety Gusztáv.)

tetemesen nyernének, legtöbbet pedig a közönség nyerne, mely egyetlen mulatóhelyén oly intézet birtokába jutna, milyent eddig érezhetően nélkülöz, s mindez a községi pénztár igénybe vétele nélkül eshetnék meg.

Midőn tehát a „Hazánk s Külföld“ hasábjain bemutatjuk a városligetben Bürgermeister ur által tervezett díszes fürdő rajzát, egyuttal érdekesnek tartjuk itt közzétenni azon emlékiratot, melyet tervező ur e tárgyban készített.

Az emlékirat így szól kivonatban:

A városligeti tónak elapadása az évek óta egész országban uralkodott rendkívüli szárazságnak tulajdonítható, mely miatt a város minden kutjában, sőt kevés kivétellel országshozta tapasztaltatott ezen vízhiány.

Ezen szomorú tapasztalás többféle javaslatra nyújtott alkalmat, melyek szerint a bajon segíteni lehessen. Némelyek szerint a tó fenekét kellene kitisztítani, hogy az kellő mennyiségű vízzel megteljen, mások szerint a Rákos-patakot kellene a tóba vezetni.

Mindkettő kivihető ugyan, de egyik sem nyújt tökéletes biztosítékot az ellen, hogy a baj előbbutóbb vissza ne térjen, mit a következőkben bátorodom felderíteni.

Feltéve, hogy a fenéktisztítás kellőleg történék, a talaj minőségénél fogva arra nem számíthatni bizton, hogy az ekkép mélyítendő tó állandóan telve legyen vízzel, s hogy az elpárolgandó vizet az eső szabályosan helyre pótolandja. Ha még e körülményekhez néhány száraz év járulna, ez esetben a fenékmélyítést ismételni is kellene, mi bizonyosan sok költségbe kerülne. Ha pedig több nedves esztendő következne egymásra: a tóviz annyira nőne, hogy a kitzűzött célra feleslegessé válnék.

A második javaslat biztosabb kilátást mutat fel ugyan, de ha jelenleg nem is, jövőre szintén nehézségek és akadályok merülnének fel mellette, melyeknek felderítését tűzém ki feladatombul.

Mindenekelőtt szükséges, hogy a tóban egész nyáron át folyvást legalább 20,000 akó vízkészlet legyen, mely 3 lábnyi mélységnek felel meg. Mert ámbár a tó fenekének egyik oldala meglehetősen vastag korhany réteget képez is, mely a víz átszivárgását némileg feltartóztatja, de másik oldala és nagyobb része homoktalaj, mely a vizet nagy mértékben átbocsátja.

A viznek ezen átszivárgása csak úgy csökkenne vagy tán szűnnék meg egészen, s csak úgy emelkedhetnék a tóbéli vízállás maradandólag $3\frac{1}{2}$ lábnyira, ha mind a tófenék, mind annak környéke

több száz négyszögölnyi terjedelemben tele színá magát vízzel. Ez által természet szerint a tavat szabályszerűen töltögetni, környékét pedig nagyobb terjedelemben folyvást lehetne öntözni, mi nemcsak a szomszéd birtokosoknak válnék hasznára, hanem az egész környéknek is, melynek a beszivárgandott víz folyvást üde alakot kölcsönözne.

Nem lehet ugyan tagadni, hogy miként a második javaslatban említették, célszerűbb volna a szükséges vizet a Rákosból a tóba vezetni, jelesen a rákosi malomtól a kerepesi ut mentében, hol a mesterséges vízszűrőnek alkalmas helyet is könnyen fel lehetne találni, miszerint a városligeti tó állandóan megtöltethetnék tiszta friss vízzel. De kérdés, nem következik-e megint egymásra több száraz esztendő, vagy nem jönnek-e közbe más körülmények, melyek a szükséges mennyiségű vizet a Rákos-patakban is annyira elapasztathatják, hogy abból a városligeti tó nem nyerhet majd kellő mennyiségű vizet.

Végre emlékezzünk csak 30 év előttré vissza, s általában ha összehasonlítjuk a források akkori vízbőségét a mostanival, lehetetlen azon meggyőződésre nem jutnunk, miként azok víz dolgában tetemesen elapadtak; miből ismét azt következtethetjük, hogy jövőre könnyen el fognak még inkább apadni. Feltéve, hogy ezen patak valóban elég vizet fogna szolgáltatni, ezt is csak zárt csatorna vagy csövek által lehetne bele vezetni, nehogy oly akadályok jöjjenek közbe, melyeknek nyílt árkok mellett gyakran előfordulnak, például hogy a szél homokkal, s egyéb gazzal behordja az árkot.

Azonban habár az ekkép nyerendő vizet nemcsak a tó állandó megtöltésére, hanem vizesésekre, ugrókutakra stb is lehetne használni: ilyenmü vízvezetés oly sokba kerülne, hogy annak kivitele nem ajánlható.

Ez elvből kiindulva, tehát mindenekelőtt oda kell törekedni, hogy a városligeti tó szükséges vízmennyiségű ellátása az elemek befolyásától független legyen.

Mi által érhetnők el pedig könnyebben e célt, mintha a Dunának gazdag folyamát vennők igénybe, melynek kövecsrétegein tisztult jó vize mindenkor a legnagyobb mennyiségben szolgáltatunkra van.

Azon javaslattal léptem fel, hogy a szükséges vízmennyiség a Dunából merítve vezettessék mind a városligeti tóba, mind a városba, s folyamodtam a városi tekintetes tanácshoz: engedtetnék meg, hogy részvényes társaságot alakíthassak, oly vízvezeték építésére, mely által egy részt a városli-

geti tó, másrészt a városbeli azon magánházak fog-
nának vízzel ellátatni, melyek azt leginkább szük-
séglük, illetőleg kívánják, mi által egyszersmind a
városi község egyik legnagyobb ohajtása is telje-
sülhetne. Ezen vízvezeték azon felül ünnepélyek
alkalmával mesterséges vizjátékokra, ugróutak
stb. előidézésére használtathatnék, s valamint a la-
kosságnak, úgy a városligetben létrejövendő állat-
kertnek is mindig egészséges vizet szolgáltatna.

Nehogy pedig ezen vízvezetési mű életbelépte-
tése előtt akár a községtől, akár magánosoktól
bizonyos vízmennyiség fogyasztása iránt kötele-
zettséget kelljen biztosításomul igénybe vennem,
az egész vállalatot az által tettem kezdetben esz-
közlhetővé, miszerint azt a városligetben építendő
jóvedelmes fürdővel hoztam kapcsolatba s általá-
ban minden törekvésem oda irányul, miszerint az
egész készület egyszerűen s gyakorlatilag akkép
létesüljön, hogy a vizet a legjobb minőségben leg-
jutányosabban szolgáltatthassam, meg lévén győ-
ződve, hogy valamint nyilvános célokra a városi
község, úgy magánosok, házi és ipariüzleti szükse-
geik fedezéséül minél nagyobb mértékben, s min-
den előleges kötelezettség nélkül, vegyenek abban
fogyasztókul részt.

Nem céloom e helyütt a vízvezeték házi és
ipari célokra vonatkozólag dicsérni, szabad le-
gyen mégis annak főképp Pesten szükséges és hasz-
nos voltáról néhány főnézponot kiemelni.

Pest város legszamosb kutainak vize a pöce-
gödörökből átszivárgó szerves anyagokon kívül,
főleg a táplálásra igen kártékonyan ható létrésze-
ket, különösen nagymennyiségű meszet és vasat
tartalmaz. Orvosi vizsgálatok eredményei tanusít-
ják, mily ártalmas némely városi kut vize, s ez a ta-
pasztalás által igazolva van. Ezek folytán, kinek sa-
ját családja és polgártársainak jólléte szíven fe-
szik, érdekében van, hogy a szükséges jó viznek
előállításáról gondoskodva legyen, s e célnak el-
éréseül mindenki inkább előmozdítólag, mint gát-
lólag igyekvendik hatni.

Berlin, Hamburg s más városok hasonló hely-
zetben valának üde jó vizü kutak dolgában, mint
Pest. Ott győzött a józanabb belátás, s így léte-
sültek a nagyszerü vízi művek.

Nagy előnyére szolgál a vízvezeték eszméjének,
miszerint azon utakon, hol a csövek lerakvák, bi-
zonyos távolságonként vízkakasok (Feuerhähne,
Hydrauten) alkalmaztathatnak, ezekhez pedig tü-
zoltó-csövek ragaszthatók, melyeken tüzvész alkalmá-
val a vizet egyenest az oltandó tárgyhoz ve-
zethetni. Ily módon tüzvészkor soha sem fordul-
hat elő vízhiány, mely miatt azt, mindjárt kezdé-

tén el ne lehetne oltani, s tovaharapozását meggá-
tolni, s e körülmény szintén nevelni fogja Pesten
a házak értékét.

Tehát Pesten a vízvezetés legtöbb házra nézve
nemcsak javítás, hanem általán valódi szükség kér-
dése. És ha meggondoljuk, mennyi pénzáldoza-
tába került legtöbb városnak a jó víz elővezetése,
a méltányosság érdekében el kell ismernünk,
hogy a városnak könnyen elfogadható feltételek
lettek előterjesztve. Mert eltekintve attól, mikép
én akár a városi közönségtől, akár magánosoktól
semmi előleges kötelezést nem kívánok bizonyos
vízmennyiség megrendelése iránt, s eltekintve at-
tól, hogy én csupán arra támaszkodom, hogy vál-
lalatom jóvedelmezése eléggé biztosítva lesz a jó
és friss víz bö fogyasztása által, melynek jutányos
kiszolgáltathatását bizton remélem: mégis kész
vagyok a viznek árát már előre akkép megállapi-
tani, miszerint az akónként (1.79 köblábat érve
egy akó alatt) községi célokra, mint ut-tisztogatás,
kórház s más nyilvános intézetek ellátása, kezdet-
detben $\frac{1}{2}$ krajcárnál, magánosoknak pedig házi
és ipariüzleti szüksegeire $\frac{3}{4}$ krajcárnál drágább
nem leszen.

Továbbá a jelenkor kívánalmainak megfelelőleg
fényüzéssel és komforttal felszerelve, szilárd anyag-
szerekből építendő fürdőház, nemcsak az annyira
érett hiányt fogná pótolni, hanem egyszersmind a
városligetet ékesítve, a vidék kellemét is öregbi-
tené, az egészségállapotnak pedig nem csekély
szolgálatára volna; azonfelül a község részére is
tetemes nyereséget helyezne kilátásba, miután kész
vagyok ezen fürdőházat bizonyos szerződésileg
megállapítandó évszám elteltével, minden kárpót-
lás nélkül, tökéletes jó állapotban a városnak át-
engedni.

A tervezett fürdőháznak két osztálya lesz. A
mellsőnek közepén uszoda lesz férfiak számára,
szabad ég alatt fedél nélkül, 60 öltöző-szobával,
azonkívül kettő fedél alatt férfiak és nők számára,
mindegyik 50 szobával ellátva. A hátulsó osztály
18 kö, 30 kád és gőzfürdő foglaland magában
24 személyre; az utóbb említett szintén elkülönítve
férfiak és nők számára, a második osztály benső
területe szép kerti ültetvényekkel ellátva a fürdő-
vendégek nyári sétahelyeül.

S a városi közönség irányában a városligeti tó-
nak vízzel bö ellátása mellett következőkre szor-
itkozom igényeimmel.

1-ör. Kérek a hengermalom táján a vízvezeteki
gépház telkéül oly terjedelmü területet, milyent a
vállalat kezdetben, s esetleges öregbedtével később
szükseglenni fog. Ezen telek, melyen a szűrő-ké-

szület is állani fog, ugyis a Duna medrének zátonyából lesz a vállat életbeléptetésével nyereendő, s szabályoztatása tetemes költségekbe kerülend. Ugy szinte kérek a városligetben építendő fürdőháznak szükséges telket.

2-or. Kivánom, hogy a csövek lerakásában, s azok elágazásában az utakon a szükséges városrészek területén ne korlátoztassam, valamint abban se, hogy a szétvezetendő vizet magánosoknak és a községnek a fentemlített árakon szolgáltatthassam ki.

Végül kívánok

3-or azon 20,000 akó, vagy 36,000 köbláb vízért, mennyivel a városligeti tavat naponként megtöltendem, a nyári hat hónapon át 3000 ftot; ha pedig a tavat egész éven át fentebbi mennyiségű vízzel kell táplálnom, 5000 frtot osztrák értékben.

Most tehát egyedül a tek. városi községtől függ annak elhatározása, hogy a tó vízzel töltessék meg, a városliget egy új intézettel ékesíttessék, s hogy a köz- és magán-épületek és házak elég, jó és üde vízzel legyenek ellátva, ez által pedig a legsürgetőbb közszükségnek egyike fedeztessék.

Ajánlatom a tek. község részéről bizonyára a legelfogadhatóbb, s úgy vélem, javaslatomat nem szükséges bővebben indokolni, miután e szerint, előrebocsátottakat röviden összevonva, a községtől csupán a szükséges telek, azonkívül az egész művezet elkészültével, és nem előbb, évenként 3000 ft, esetleg 5000 ft kiadás igényeltetik, melyekért viszont a város tava bőven el lesz vízzel látva, egyéb községi célokra jutányos jó vizet, s bizonyos számú évek elteltével jövedelmes fürdőházat ingyen fog nyerni a község.

Az omnibuszok története.

Nem vélném, hogy érdektelen lesz olvasóinkra nézve, ha ezen, a mai korban oly nélkülözhetlen közlekedési eszköznek eredetével megismertetjük.

Az első omnibuszt Pascal, a nagy matematikus találta fel.

A marciusi nap teljes fényben ragyogott Páris fölött 1662-ben, s akkor élvezte e divatvágyó nép az első omnibusz gyönyörét. A vállalat élén említett feltaláló, Roanes herceg s néhány főnemes állott, s még maga a király, XIV. Lajos által is méltánylásban részesült. Ez egy rendeletet adott ki, mely szerint Párisból minden irányban utakat készítsenek az omnibuszok számára, s a kocsik, melyek száma eleinte csak 7 volt, a kitűzött pontok közt minden órában üresen vagy telve közlekedtek. Ezen intézmény kivált azokra nézve, kik képtelenek voltak saját kocsit vagy gyaloghíntőt tartani, fölötte üdvös volt.

Az *omnibusz*, mint címe is mutatja, mindenki számára közös volt. S ez annál nagyobb pártolásban részesült, mert akkoriban a bérhíntők menetdíja borzasztóan fel volt csigázva, míg emitt a fizetendő öt sout mindenki elviselhette.

Az első omnibusz-vonal megnyitása nagy pompával ment végbe; a kocsisok kék kabátot hordtak, melynek elő részére a király és Páris városa egyesült címe volt himezve. A főrangú- és középosztály egyaránt tömegesen jelent meg. XIV. Lajos maga is tett egy sétát omnibuszon.

Egyideig az omnibuszok a napi események fő-

tárgyai voltak mindenütt. Később azonban az előkelők nem tarták az elegáns szokásokkal megegyezőnek s mindig gyérebben és kevesebben használták. Ezt tették példájokra az alsóbbrendű osztályok is; mert valószínűleg már akkor is uralkodott azon divatláz, mely jelenleg dühöng, a mi az előkelőknek nem tetszik, az már az alsóbb osztálynak sincs inyére, s így tehát nem is volt csoda, ha az előbb oly kedvelt omnibuszok bukásnak s utóbb feledésnek indultak.

Később tettek ugyan még néha-néha kísérleteket hasonló vállalatokkal, azonban kellő pártolásban soha sem részesültek. Csak midőn vasutak kezdtek keresztül-kasul szeldelni az országutakat, midőn a gőzhajózással az utazási kedv is növekedett, ekkor érte el az omnibusz feltámadását Londonban, az 1820-ik évben, s azóta folytonosan jelentékeny pártolásban részesül.

Jelenleg Európa és Amerika minden jelentékenyebb városában, sőt hazánkban nemcsak Budapesten, de nagyobb vidéki helyeinken is el van terjedve, s régi eredete dacára méltán nevezhetjük a 19-ik század szüleményének, mivel ennek találmányai és óriási előhaladása nélkül nem léteült volna egy ily új intézmény talán soha.

Most — mint az „Egy hét történetének“ írója a „Hazánk“ 21-dik számában igen helyesen megjegyzi, a fővárosban csak nekik áll a világ.

Szikassy Gyula.

Egy hét története.

— Junius 7. —

Egy kis harmatsópp visszatükrözheti az egész nagy napot, de egy rövid tárcacikk igen szűk kelet arra nézve, hogy magába foglalja mindazon örvendetes eseményt, fényes látványokat, nagy ünnepeket és óránként változó életteljes képeket, melyek e hét történetét képezik.

Legjobb, ha kiválasztunk belőle egyetlen egy napot, a legörvendeteset, junius 6-dikát, midőn a főváros újra szerencsés lehetett falai közt üdvözölni fejedelmét, Vörösmartynk szerint: „a legelső magyar embert, a királyt.“

Fővárosunknak rendesen két mellékeve van. Midőn dicsérjük, „ifju“-nak nevezzük, midőn megharagszunk rá, „poros“-nak mondjuk. Az ég ezuttal áldottan gondoskodott róla, hogy ez örömnapra csupán „ifju“ legyen, mert ép azokban a hajnali órákban, midőn ágyuszó hirdeté, hogy a legmagasb vendég átlépte országunk határait, sokáig tartó eső vigasztalá meg a föld népét, s vetett gátat a rákosi homok illetlen betolakodásának.

De midőn eljött a kilenc óra, az örvendetes megérkezés ideje, az eső nem akarta tovább is megzavarni az üdvözlés ünnepét, s a megszámlálhatlan lobogók újra játszilag lebegtek a légben, s a népsokaság ezrei háborítlan sorakozhattak a váciuton, újterén, fürdőutcán és lánchid-téren, a merre Ő Felsége, egy pár kocsi kíséretével, örömjaj és meleg éljenzés közt átvonult.

Az egész Pest egy folyvást hullámozó tenger volt, melynek hajjait több mint százezer fej képezte. A vidékiek és idegenek már egypár nap óta mindenünnen nagy számmal érkeztek, és sokan voltak, kik odahaza kényelemhez szokva, itt — szállás hiányában — egy-egy kávéházban vagy vendéglő éttermében voltak kénytelenek eltölteni az e napot megelőzőt éjszakát. A mindenütt kiemelkedő magas kalapok fennen hirdeté, hogy e sokaságban a külföld is nagy számmal van képviselve; köztük ismeretes hírlapírók, sok bécsi journalista, s még a „Times“-nak is egy jeles levelezője, Mr. Bird.

A bevonulás előtt érdekes volt megállni a lánchid előtt, ha ugyan a tolongó sokaságban háborítlan állóhelyhez juthatott valaki, s nézni a küldöttségek, tisztelgők, nevezetességek, főurak és egyháznagyok diszes kocsisorát, mely körülbelül két óráig szakadatlanul rohogott az óriás függő hidon keresztül, mint valami végnélküli sárkány.

Sok kitünő férfi, kik különben falusi magá-

nyukban elvonulva élnek, sok nagyur, kiket csak igen ritka alkalmakkor van módunk az ország szívében látni, sok ismeretes hazafi a közélet teréről, sereglett össze e napon, hogy hódolattal lépjenek az uralkodó elé, ki Budavár falai közt hazánk szép nyelvén mondá e pillanatokban: „valamint mindenkor, úgy jelenleg is elhatározott akaratom, magyar koronám népeit minden tekintetben a lehetőségig *kielégíteni*.“

A fejedelmek minden szava történet, s mi e történetet a hála és bizalom érzetével tartjuk meg emlékezetünkben.

A kegyteljes elfogadás után Ő Felsége d. u. egy órákor a gazdasági egyesület kiállítását ment megtekinteni, hol az egyesületi tagok fényes díszű bizottmánya, vidéki gazdasági egyesületek küldöttségei és a népből is sokan várták.

E kiállítás, mely a gazdaság terén tett előhaldásunkról örvendetes tanúskodik, a városligetben, közel a „Bimbó-házhoz“, a magas jegenyestől jobbra eső nagy téren oly jól van rendezve, hogy méltán meglephet mindenkit. Különösen a gép-kiállításra valóban büszkéek lehetünk, mert a magyar gyárosok oly sok és jelentékeny géppel állottak elő, hogy ma már még az angolok előtt se nagyon szégyenelhetjük magunkat. Legalább annyi bizonyos, hogy e téren sokat tanultunk tőlük, s a mit tanultunk, hasznunkra is birtuk fordítani, s maholnap, gépek dolgában, nem lesz épen szükséges a külföldiek gyámsegélyéhez fordulnunk.

A kiállítás elején, fák alatt, illatozó és tarkán mosolygó virágágyak, bokrok, szökőkutak közt egy diszsátor áll, mely napok óta emlékezteti a közönséget, hogy e kiállításnak egy várva várt vendége lesz.

Itt fogadták Ő Felségét, ki kegyteljesen tekinté meg a kiállított tárgyakat, (a gépeket, juhokat és sertéseket) s nagyon meg volt elégedve az egésznek előállítására és helyes berendezésével.

Ez, a hasznos és szükséges tárgyak érdekes látványa volt, délután következett a *festői*.

A „*regatta*“ (csónakverseny,) melyet a budapesti hajósegylet, fenállása óta évenként rendez, ezuttal nemcsak pompás látvány, hanem valódi örömnép is volt. A királyi Duna rég volt ily nagy dísz, élénk zaj és ragyogó tarkaság színhelye, s már négy órákor bámulók ezrein kellett áthatolnunk, hogy a kőparthoz juthassunk, hon-

nan a gőzösök indultak. Szemkapráztató látvány volt egy ily gőzös födeléről, díszesnél díszes hölgyek köréből, nézni a légben mindenütt élénken lebegő nemzeti zászlókat, a föllobogózt gőzösöket, teli vidám arcú közönséggel, a víz hátán ideoda járó sajkák, dereglyék és hajók nagy csoportját, a sok vörös, kék, fehér és sárga inges uri hajóst, a köparton hullámozó tarkaságot, s végre azon megszámlálhatlan sokaságot, mely a köpart vasrácsozatán túleső kövezetet, a lánchidat, a budai partot, a várhegy oldalát, a paloták ablakait, erkélyeit, s még a házak tetejét és kéményeket is ellepte. E mellett az idő szépen kiderült, s a nap nyári fényt hintett a nagy folyam tükörére, melyet a természet jó kedvében ajándékozott nekünk. Öt vagy hat gőzös szállítá a közönséget a versenyponthoz közelébe, harsány zeneszó és ágyulövés mellett. E versenyponthoz egy hosszú dereglye állt, mely a figyelem központja lett. Itt álltak a versenybírák, széles szalaggal vállalkon, itt ültek — ugynevezett páholyokban — az előkelő világ szépei, ide gyűltek a főrangúak és kitünőbb nevezetességek, s a mi legfőbb, itt állt az a vörös dísz-sátor, tetején arany koronával, honnan ő felsége nézte az egész regattát. Midőn huszárezredesi egyenruhájában e helyen megjelent, mindenki kaplaplevéve kiáltá: „éljen a király!”

S a verseny megkezdődött.

Hét pályázásból állt, melyeknek jutalmak közül kettőt (a száz aranyast és egy ötven aranyast) a duna-gőzhajózási társulat versenyzői nyerték a „Koh-i-noor” és „Honi” nevű hajókkal; egyet (az asszonyságok 50 aranyát ezüst serlegben,) a budapesti hajósegylet „Watertily” je; egyet (20 arany) Aczél Péter „Juliá”-ja, szintén egyet Petrics Péter „Diáná”-ja. A sandolin-versenyben egy ügyes molnárlegény (Zeisel Vince) lett a nyertes, a molnárak, halászok és révések versenyében pedig, mely egész csónak-rajt eresztett szabálytalanul, mindenfelé, egy zöld-vörös lobogós sajka, melynek tulajdonosát elfeledte megnevezni az eddig minden ajkon élénken suttozott, de most már belelátart hir.

Nagyon élénk kép volt, midőn a regatta végén (nyolc óra után) a vizet folyvást mozgó sajkák, csónakok, dereglyék nagy száma borítá el, míg a zene egyre szólt a gőzösök födelén, a pesti parttól pedig riadó éljen hangzott át. Ő Felsége ment ott egy evezős hajón, megtekinteni a csónakda épületét, mely zöld ágakkal volt fölkesítve, mint egy lakodalmas ház.

A sötétedő est korántsem takará el szemeink elől az ünnepélyek folyamát, sőt újabb fényes látványokat nyújtott. Kezdődött a világítás. Legelőbb is az akadémiai palota ablakai kezdtek ragyogni, mintha e szép épület azt akarta volna ki fejezni — „belőlem árad a világosság, én hintem, s ti tölem kapjátok azt, midőn nyomomba léptek!” — Nemsokára azonban mind a két part épületei ezer meg ezer lámpafénnyel világosíták meg az éjt, míg a Margit-szigeten tűzjáték röppentyűi, színes csillagai és tűzvei jelenték, hogy kezdődik a „bal champetre,” melynek rendezését néhány pillanatra Ő Felsége is megtekinteni sziveskedett.

E táncvígalmom nem volt igen népes, s úgy szólván csak egy kis ismerős kör táncolt a beau monde-ból. A nézőtér a táncpadon kívül sokkal népesebb vala, de ez is csakhamar szétoszolt, félve a csalfa nyáregji levegőtől, mely néha egyszerre hizeleg és csip.

S másnap új ünnepekre, új látványokra kellett készülni. Délután az első löverseny (ezuttal por nélkül,) hol a sportvilág díszes környezé Ő Felségét, s este a polgárság nagy fáklyás menete, midőn kétezer fáklya lobogó fénye gyújtá föl az éj sötétségét, megragadó látványt nyújtva, midőn e menet a lánchidon s a budai várhegy oldalán föl vonult; azután megint másnap a lövöldei ünnep, a színházi diszelőadás, Artot k. a. fölültmulhatlan „Margit”-jával a „Faustban,” a nagy redout megtekintése és sok más ünnepély, mi mind fennen hirdeté, hogy ez a nép a szeretet és lelkesedés népe, mely megérdemli a — jövőt.

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

— (Az idei első löverseny,) melyet jelenlétével ő cs. kir. Apostoli Fölsége is szerencsételtetett, s melynek egyik jelenetét lapunkban a 376-dik oldalon levő kép állítja az olvasó elé, igen jó időben s nagy közönség előtt ment végbe. Császár Ő Felsége négy óra után néhány perccel érkezett

meg s a közönség éljenei közt lépett az udvari páholyba. — A futtatás következő rendben és eredménnyel ment végbe:

A Hack-Stakes versenyben mind az öt bejelentett ló futott. A távolság 1 angol mértföld. Tét 10 frt; „fuss vagy fizess.” Első volt a célnál „Horto-

bágy, Semsey Lajos tulajdona, lovagolta gr. Eszterházy Miklós. Második „Pretty Maid,” gr. Stuberberg József tulajdona.

Egyesült nemzeti díj: 440 arany, 20 ar. ért. serlegben (40 ar. a kisbéri cs. k. katonai ménés részéről.) Távolság 1 ang. mértföld. A bejelentett 22 ló közül futott 7. Ez a futás rendkívül érdekes volt, s miután gr. Wenckheim Rudolf „Kétes“-e és gr. Hunyady József „Sagittá“-ja egyszerre érkeztek a célhoz, a pályabírák „holt verseny“-nek nyilvánították. Később a 4. és 5-dik verseny közt újra futottak, s ez alkalommal gr. Hunyady József „Sagittá“-ja lett a nyertes.

Asszonyiságok díja: 50 arany ért. tiszteletdíj és 250 arany. Futottak egyszer körül, 20 öllel a nyerpont előtt kezdve. A bejelentett 11 ló közül futott 8. Első a célnál, de csak fél löféjjel „Luknow,” Blaskovich Ernő tulajdona, lovagolta gr. Szapáry Iván. Második hg Rohan Lajos, „Lobelia” nevű lova.

A 600 aranyos második császárdíjra (2 angol mértföld) a bejelentett 17 ló közül futott 5. Eleinte mindig gr. Zichy Aladár „III. Claudius“-a vezetett, azonban a nyerpont előtt néhány öllel gróf Henckel Hugo „I. Giles“-e törtetett elő, s vagy fél lóhosszal győztes lett. Második gr. Zichy Aladár „III. Claudius“-a. Harmadik gr. Pálffy Pál „Transylvanian“-je.

A gr. Kinsky Octavián-féle 500 frtos díjra (1 1/4 ang. mértföld) a bejelentett 9 ló közül csak kettő futott. Első gr. Henckel Hugo „Charmer“-je. A második futó gr. Kinsky Octavian „Pantalon“-ja. — A második tavaszi lóverseny holnapután f. hó 9-én lesz.

* *(Császári ő felsége)* fővárosunkban mulatásáról s a fényes fogadtatási ünnepélyekről fennebb az „Egy hét története” részletesen szól. Itt még azt említhetjük meg, hogy ő felsége jun. 8-án és 9-én több közintézetet látogatott meg, ezek közt az akadémiát, muzeumot, egyetemet, polytechnikumot, a pesti és budai reáltanodát stb. A 7-ki udvari ebéden az összes katonai és polgári méltóságok jelen voltak. Továbbá a cs. udv. asztalhoz meg voltak hívva a következők: Deák Ferenc, gr. Apponyi, b. Kemény Zsigmond, gr. Szécsen A., Károlyi György és István, Andrássy György és Gyula, Festetics Gy., Wenckheim Béla, Somsich, Ürményi, az erdélyi küldöttségből gr. Mikó J., és sok mások.

* *(A gazdasági egyesület kiállítását)* folyvást igen sokan látogatták, mult vasárnap 6200, hétfőn 6300-ra ment a nézők száma. Ez érdekes kiállításról jövő számunk képet hoz.

* *(Gróf Károlyi Alajos)*, berlini osztrák követről azt beszélik, hogy visszavonul a diplomatiái pályáról, s ez esetben az év egy részét Pesten töltené, a múzeum mögötti palotájában, melyet most nagy igyekezettel építenek.

* *(A pesti állatkert igazgatósága)* már több külföldi állatkerttel csereviszonyba lépett. Nevezetesen hazai állatokat, melyekből több példány volt, küldtek ide oda. Ez alakuló vállalat iránt a hazában folyvást szép részvét mutatkozik. Legujabban is hat medvét kapott.

* *(A nemzeti múzeum igazgatója)*, Kubinyi Ágoston nyugalmaztatása már leérkezett a helytartónácshoz, s egyszersemind a csőd kihirdetése is meg van hagyva. Addig pedig, míg e kítűnő és fontos állomás betöltetnék, az intézet ideiglenes vezetésével hir szerint Szalay István udv. tanácsos urat bizzák meg.

* *(Hugó Viktor)* Reményi Edéhez, ki régi ismerőse, a normandi szigeteken tartózkodása alatt előzőkeny levelet intézett s látogatásra hívta föl. Reményi Guerneseyben meg is jelent, s a Hauteville-House nagyhirű gazdájánál a legszivélyesebb fogadtatásban részesült.

* *(Az ősz Ujházy családján)*, mint Amerikából egy hazánkia írja, a tavasszal szerencsétlenség történt. Ujháznak Texas államban Sant Antonio város mellett van birtoka, s itt lakik két fiával és két leányával. Egy reggel három kóborló vetődött be hozzájuk, kik a házat ki akarták rabolni; a fiuk ellenálltak, s a küzdelemben mindkettő sebet kapott. Texas is a lázadó államok közé tartozott, s tele volt guerillákkal.

— *Lapunk új félévi folyamára jelen számmal küldjük szét az előfizetési felhívást. Ajánljuk olvasóink szives figyelmébe.*

Képtalány.

(Megfejtése a 25-dik számban lesz.)

A 21-dik számunkban közölt képtalány értelme ez: „Egy negyedóra alatt is sok meghal a világon.”

PÁSZTOR-DAL.

Zenéjét szerző: *Németh János.*

Szövegét írta: *Vecsey Sándor.*

Enck.

Azt i - ze - nem é - des a - nyád - nak, a - nyád - nak,
Ha tud - ja is mondd el a - nyád - nak, a - nyád - nak,

Zongora.

Ne - kem ad - jon ró - zsa - m, ne más - nak, ne más - nak : Te vagy az én
Ne - léz do - log vár - ni a lány - nak, a lány - nak : A le - gény is

lel - kem vi - rá - gom, vi - rá - gom, Egy ö - rö - mőm itt e
rosz - szul van av - val, van av - val, Az i - lyen meg, mint én

1-a. 2-a.

vi - lá - gon, vi - lá - gon, vi - lá - gon.
be - le hal, be - le hal, be - le hal.

Első évi folyam.

25. szám.

Junius 18. 1865.

Pünkösdi királyság.

— Történeti elbeszélés. —

(Folytatás.)

III.

Szép csillagos est követé az elmúlt napot, Ágnes a Csák-palota kertjében sétál gondolatokba merülve, a hűs szellő, mely a csendes Dunáról ábrándos morajjal szállta körül, csókdosta a leány égő arcát, melyen egy izgató gondolat változtatá kifejezéseit.

Néha megrázza fürtös fejét, s büszkén tekint maga körül, néha ismét rajongó ideák varázslata alatt látszik keble emelkedni, néha ismét forró szerelem sóhajai törnek elő szíve mélyéből.

A csillagok néma gyönyörrel tekintnek le a vajda lányára.

Távrolról, a Margitsziget sötétlő zárdájából, mint angyalok égi hymnusza

hallatszik a szüzek esti éneke, míg a királyi várban néha felharsan a diadalmi szózat; ott igen nagy kedv van most, mert a torna után érkezett

egy hírnök Csehországból, ki azon meglepő birt hozta, hogy Wencel, vagyis Cseh-László királyt Olmützben megölték, s így az ország, s még inkább Ottó király, mint ötödik Béla, egyik titkos ellenségétől megszabadult.

Ágnes megállt a kert Dunára hajló egyik emelvényén, s a párkányra könyökölve, merő tekintettel nézett a sötét végtelenbe!

— A király szeret — mondá szakadozottan, a mint gondolatai rohammal követék egymást, — én legyek királyné? — vagy boldog nő legyek? . . . — atyám akarja! . . . de mit szól Serény!? ah! Magyarország és Erdély királynéja! és az én szerelmem!

A csillagok mosolygva nézték a boldog pírát.

E pillanatban valaki közeledett hozzá a kert kanyargó utjain, könnyű sarkantyupengés hallatszott, de a vajda leánya úgy el volt merülve, hogy

észre nem veszi a közeledőt, pedig talán épen rá gondol.

Serény Imre uram meglehetősen izgatottan jött, keresve Ágneset, s a mint végre megpillantá, hevesen lépett hozzá, hevesen karolta át, s kalpagját az égre emelvén, nagy kitörő haraggal kiálta :

— Vesszek el, és legyen átkozott egész nemzetségem, ha másé lesz valaha, mint az enyim, s ha száz királyt kellene is a pokolba küldenem !

Azután csaknem dühösen szoritotta keblére Ágneset, s csókolta össze holló fürteit, piros ajkát.

— Fel vagy indulva, Imre, — szólt a leány, kibontakozva az ifju karjaiból, vállára könyökölve, s merőn tekintve szemeibe, — mi lelt? micsoda hóbertos beszédet mivelsz ?

— Semmi hóbertosság, leány, hát nem vetted észre, hogy mit tervez a vajda veled? a király nejevé akar tenni! hallod-e Ágnes, téged a király nejevé! azaz, hogy én beállhatok templáriusnak, s mehetek a szentföldre pogányok ellen, s ott veszhetek, míg ez az újdonsült király...

— Légy okos, légy férfiú. Hát hol van az megírva, hogy én királyné legyek ?

— Hol? ott a királyi várban, atyád fejében és a király szívében, ki beléd bolondult.

— Tehetek-e róla, ha megszeretett ?

A székely főnök megrezzent, szívét, lelkét éles nyilatolás fürta át; szóltanul nézett Ágnesre, ki kedvtelve mosolygott feléje. Aztán lerázta válláról a leány kezét s elmozdult tőle.

— Asszony, asszony, míg a világ világ lesz, egyforma mind! — mondá keserűen, — bolond, a ki valamelyikben magasztosabb szívet keres.

Ágnes látta, hogy kedvese igen szenved, azért nem akarta tovább e jelenetet folytatni. Oda fordult hozzá s vállára kulcsolta kezeit.

— Azt hiszed hát, hogy én szerelmemről lemondok egy koronáért? Nem Serény! az én lelkem sokkal nemesebb kincs, mint Otto király minden disze! Ne hidd azt, hogy egy nő, kinek tisztelete van önmaga előtt, érzelmeit, melyeket lelke tud és imád, bármiért is feláldozza e földön. S én Serény, ha e drágakövek helyett a porleány egyszerű szalagjait bírom is, sokkal többre becslöm magamat, mintsem egy koronáért feláldozzam azt, a mi saját énem büszke oszlopa — szerelmemet.

Serény Imre uram arca egyszerre kiderült. Ágnes oly hangon, oly pillantással mondá ki állhatatosságát, hogy minden szava egy-egy szílat tépett szét azon hálóból, melyet a szerelemföltés vont szívére. Letérdelt Ágnes előtt, a középkor

lovagiasságával, s a mint a gyönyörű leányra föltekintett, nagy köny gördült ki szemeiből.

Vajjon az ember gyöngeségének, vagy Isten mindenhatóságának bizonyosága-e az, hogy mi az öröm és bánatnak csak egy kifejezésével bírnak, a könnyel ?

A csillagok mosolyogva nézik a boldog párt, a mint egymás karjában örök szerelmet, örök elválhatlanságot esküsznek, mert van-e nagyobb gyönyöre két emberi léleknek, mint azt érezni szívből, hogy egyesítve vannak egész életre, egymást erősítendők minden fáradalomban, egymásban nyerendők megnyugvást minden bánat közt, egymásra gondolandók még a végperc néma szavakba foglalt érzelmei közt is.

A szüzek énekét csüdesbájosan hozza a szellő a Dunán át, mintegy harmoniájával ama titkos zenének, mely a szerelmes szívek dobogásában hallatja varázsdalát.

— — — — —

Apor László uram pedig ezalatt félrevonta magát a királyi vendégek közül, s a Dunára nyíló tornác padjára kiülvén, gondolatait igyekezett rendezni. Azok mintegy a következők voltak :

— Otto király fülíg szerelmes leányomba, ez tény; hogy Ágnes szereti-e, az más kérdés, de hiszem, hogy lesz esze, s székely kapitány ücsémet könnyen kiveri fejéből a koronáért. Hát Csák Máté uram mit fogna a dologhoz szólani? kitalál-dja-e titkos gondolatomat? nem! ő engem sokkal csendesebb és félreállóbb embernek képzel. Hohó! az én nemzetségem is a hét-magyarból való, s ha Erdélyt bírom, Magyarország is hozzá tartozik. De ha lányom nem enged? kényszerítem? nem! azt ezer királyért sem teszem. Akkor — másképp jutok a koronához. Igen, másképp. De a koronát biztos kézbe kell tenni, másképp előbb utóbb elvesztik, vagy száz esztendeig üzik hajtják a királyokat — s a haza elpusztul.

E pillanatban nyílt a tornácajtó, s három főúr lépett be azon: Csák Máté, Németújvári Henrik és Benedék veszprémi püspök.

— Nagyságodat kerestük, vajda uram, megszökék kegyelmed tőlünk, — mondá a nádor, Apor uram mellé ülve jobbról, míg Henrik gróf balról foglalt mellette helyet, a kövér veszprémi püspök pedig állva maradt, s fényes arany keresztyét lóbálta, melyre a kelő hold ragyogón veté sugarait.

— Ti pedig a fenséges királytól.

— A király maga kívánt lenni, udvarmesterével, Rajmonddal szobáiba vonult, — mondá Henrik gróf.

— Természetesen, a koronával fején, hahaha! nevetett Benedek püspök.

— Jól teszi, ha fején hordja, püspök uram, — szólt Apor László, — kell is neki azt félténie, mert hogyan bizzék teszem azt olyan hivében is, mint szentséged, ki is már háromszor volt kárlista, kétszer wencelianus, s még ki tudja, hány párthoz leszen kedve szegődni, *) hahaha!

— De a koronát mégis én tettem a fejére, hahaha! — nevetett a főpap, a nagy világért sem jövén ki flegmájából a vajda gunyos vádja miatt.

— No de félre a tréfával, — kezdé Csák, — egyikünknek sincs állhatatosság dolgában a másiknak szemére vetni valója. Most sokkal fontosabb kérdés áll előttünk, tudniillik a királynak nő kell, az országnak királyné. Mondjad azért először is vajda uram, vajjon kit gondolnál?

Apor László uram fejét kissé vállai közé huzta, a kérdés nagyon közelről érdekelte, s még sem volt szabad neki nyilatkoznia.

— A kit választ magának, — mondá végre áhitattal.

— S te Henrik gróf?

— Én — még várjon, azt mondom.

— S te szent atya?

— Világért sem avatom magamat asszonyok dolgába. Hozzatok királynét, én megkoronázom.

— Hát én, Csák Máté, nádorispán, azt akarom, hogy tegye jóvá az ország előbbi hibáját, s ha Cseh László által nem, juttassa a trónra az Árpádok utósó sarjadékát, Erzsébetet, Otto vagy ötödik Béla által.

— Protestálok nádor, kiáltott Benedek, ő már az egyházé.

— Ne beszélj nekem ilyet, ugy is a ti hibátok, hogy ez a szennyfolt rátapadt az országra, ha rajtam állott volna, most királyné volna. Az egyházé? tudtommal még nincs felszentelve. S ha fel volna is, meglátom én, Csák Máté, nem oldom-e fel a fogadalom alól.

A nádor büszke férfi volt, ki ellenmondást nem tűrt, azonkívül ő volt az igazi király 32 kövérvárral, s 10,000 hajdújával. Azért nem is szólt neki senki, hanem hagyták szó nélkül távozni, mint mondá, a királyhoz.

Apor László uram, félórai beszélgetés után elvált Németujváritól s Benedek püspöktől, igen barátságos kézzorítások közt. Midőn éjfél körül hazaért, egyenest leánya szobájába vonult, ki egy éji lámpa mellett virrasztva várt reá.

*) L. Fessler, Geschichte der Ungern.

Hagyjuk őket magukra, s őröntsük meg Csák Máté uramat, ki, mint mondá, a királyhoz ment.

Mire odaért, hol őt találni vélte, már nem beszélhetett vele, mert a király senkit sem akart többé elfogadni.

— Mondd meg neki lovag, szólt Rajmondnak a türelmetlen olygarcha, hogy a király, ha Magyarhon királya akar lenni, az ország nádorát mindig köteles kihallgatni.

Néhány perc múlva már bent volt a nádor Ottó legbensőbb szobájában. Előadta neki, hogy mi volna az ő és a nemzeti pártnak kívánsága, hogy azonnal küldjön követet Thuringiába Erzsébethez, s kérje meg kezét.

Ottóra villámcsapásként hatott e hír, a könnyűvérű ifju már ölében képzelte a hatalmas Apor vajda bűbájos leányát.

— Azt én nem ígértem az országnak, — felelt habozva, — különben is nekem házasságom által erős támaszt is kell nyernem . . . én nem érzek hajlandóságot idegen földről venni nőt . . .

— Hát fenséged nem akarja az én óhajtásomat teljesíteni?

— De kedves nádorom — én kimondhatatlanul szeretek, én nem élhetek más nélkül, mint a kit én imádok. S én meg vagyok győződve, hogy a magyar nemesség is örülni fog, ha legszebb ivadékát emelem a királyi trónra.

— Hm, és ki légyen e legszebb ivadék?

— Ki? Apor Ágnes, Istenre esküszöm. S most hagyj magamra, tele van lelkem ezerféle gondnal, szívem százféle érzeménnyel.

Csák Máté nem is felelt a királynak többet. Nagyon nevezetes dolgot hallott — nagyon nevezetes dolgot látott előre — Apor vajda uraságát a két hazában.

Ott künn a folyosón némán állt a spanyol lovag Rajmond; a mint a nádor mellette elhaladt, megállt előtte, s nagy, átlátszó kék szemeknek egy keresztülszuró pillantását vetvén rá, ezt mondá neki:

— Hallod-e nemes lovag, mondj meg a királynak, ugy vigyázzon tetteire, nehogy pünkösdi királyság legyen a dolgából. Jójszakát!

Azzal kemény léptekkel távozott.

Lépteit soká viszhangozóák a királyi palota sötét folyosói.

IV.

A király szerelmes . . .

Már mindenütt tudva volt a két hazában, hogy a vajda leánya legyőzte a harcjátékban Ottó királyt, s az ugy beleszeretett, hogy minden áron el

akarja venni. Azt is tudta az egész világ, hogy Ottó király nem várt volna egy egész esztendőt, ha a nádor nem ellenkezik benne, de végre az is megadta magát, s most már bizonyos, hogy a király elmegy Gyulafehérvárra, és elhozza magával a bűbajos Ágnes, a hatalmas Apor uram leányát. Jaj neked Róbert Károly, akár visszamenj Dalmátiából Olaszországba; a hol Csák és Apor együtt vannak, nincs ott kilátása másnak a koronára e földön.

Kora tavasszal volt 1307-ben, midőn Apor László uram Gyulafehérvárott egy nagy pergammennel lépett be leánya szobájába. Ágnes a kastély déli sarkában lakott, egy kerekded toronyban, honnan felséges kilátás nyílt a Maros tekervényes folyamára, s a távoli hegyekre. A nap alkonyatra hajolt, s végsugarai behatottak a kis mennyezetes terem gyöngyházás falaira, fényökben kétszeresen tűntek ki a leány antik szépségű vonásai, s fejedelmi állása.

Apor László uram egyet sóhajtott. Elgondolta, hogy milyen szép királyfiakat adhatna ilyen aszszony a magyar nemzetnek?...

— Ime, édes lányom, itt a nádorispán uram levele, melyben kijelenti, hogy a király még ma itt leend. Mielőtt olvasni hagynám e levelet, még egyszer megkérdelek, határozottan vissza fogod-e utasítani Ottót?

— Határozottan. Nekem boldogság kell és nem korona.

— Akkor hát olvasd el ezt a levelet. Ha királyné akarsz lenni, az nem fog megtörténni, mi itt irva van, ha nem, akkor úgy fog történni. Gondold meg jól, hogy mit cselekszel. Én most sietek a király elébe.

Apor László elsietett. Ágnes fogá a pergament és olvasni kezdett.

Arca mindig jobban elhalványodott, szive elszorult, s végre sirva borult egy kerevetre. Ujra és újra elolvasta a gót betűket, s mindig levettebb, elkecserelettebb lett.

— Nem, nem! ez gyalázatoság, ez bűn volna! ennek nem szabad megtörténni!... Szegény király, miért is láttál meg?... vagy miért adott a természet ily tetszős külsőt, lettem volna inkább bármi rút... miattam! én miattam!... de mit tegyek? csak Serény volna itt, de ő távol, nagyon távol van. Atyám ellen nem léphetek fel — s végre is, ő többé nem fog engedni. Én engedjek?... ha elfogadnám a király kezét? — Nem lehet! az nem lehet, lehetetlen.

Ezt oly határozottan mondá ki Ágnes, hogy küzködő lelke szinte megnyugodott bele. Tervet

forralt, hidegen átgondolta a helyzetet s még mindig a titok körül járt gondolata, midőn távoli kürtszó hatott ablakáig, s a mint sietve kitekintett, az enyedi uton nagy fényes lovagsapatot látott a várhoz közeledni; a daliák tollai lengtek a szelölöben, leginkább a királyé, ki legelől vágatott hóféhér paripán.

Ágnes soká nézte a jelenetet, és két szeméből két fényes könyecsepp fakadt s folyt alá fehér arcán.

Ez volt minden, mit a király szerelméért adhatott.

— — — — —
Éj van.

Gyulafehérvár csöndes, pedig még pár óra előtt harsogott a zajtól. A várkamráiban mindenütt holt részeg testörök fekszenek, kiket a vajda emberei itattak le kegyelmes uruk parancsából. Kánya, a vén várnagy, még egyszer körüljárja az öröket a lovagok lakai előtt. Azután ő is lefekszik; ő végezte dolgát.

Csak három szobában ég lámpa az egész várban: — a kincstárban, hová a vajda a koronát épen most viszi be; Ágnesében és a királyében.

A király szobája a kastély keleti tornyában van, gyönyörű, ragyogó terem. Vörösselyem mennyezetes, ébenfaágyban fekszik az ifju, s álom nem jó szemeire. Szeretne felkelni és a szabadba menni, mert agya ég, szive lúzasan dobog, de nem tud, tagjai lankadtak és mozdulatlanok. Ágya mennyezetén egy tükör van, melyben egy, nem látni honnan jövő kép viszsugárzata bűbajos szépségében tünteti elő a vajda leányát.

— Ó az, ő az! — dadogja Ottó, égő szemeit exaltáltan meresztve a tükörbe, — holnap, holnap leend a boldog nap, melyen szerelmét átadandja; ah mennyit küzdöttem érte a főurakkal, mennyit családommal; de egy csók e bibor ajkáról, egy ölelése e gömbölyű karoknak, s egy dobbanása ama szívnek, felér koronámmal... ah! hol van koronám? — — nincs itt ágyam szélén... nem bírok mozdulni — álmodom, bizonynyal álmodom. A vajda kísért be... ah! ott van ő — leány, leány!

E pillanatban az örök kürtszava hallatszott.

— Hah, valaki jár a kastélyban... de hol van koronám?... csodálatos, mintha látnám Apor László fején... nem, nem — az ott az angyali Ágnes... az ő fején leend az — én vagyok a föld legboldogabb halandója. Oh menyasszonyom, jer, jer ide égő szívemre... Álmodom? mintha távoznál tőlem, gyönyörű arc?... Ébren vagyok-e?... Ah, elalszik a lámpa, a szoba sötétül.

A király merőn nézte az ágya feletti képet, mely mindig kisebb s kisebb, a mellett homályosabb lett. Lassanként úgy tetszék neki, mintha a szoba egészen elsötétedett volna, s csak az az egy kép a tükörben nézne rá fényesen. Azután mintha levegőben szállna s mindenütt vak sötétség borítaná. Csak a tükörbeli kép fénylett le rá, távolról, magasról, mindig kisebbedve.

Nem tudta, álom-e, valóság-e. Szemei kifáradtak, homlokán az izadság gyöngyei megfagytak. Lehuntya szemeit — elaludt.

... Ugyanez éjjel kinyílt a király szobájának ajtaja; Ágnes jött be lefátyolozva, kis éji lámpával kezében.

Körültekint. Minden úgy van, mint tegnap volt. Az ágy függőyei leeresztvék, a lámpa kialudva.

Ágnes megrezzen. Haboz. Végre bátran lép az ágyhoz, félrehuzza a függőnyt — az ágy üres volt. — Vége!... sóhajtá a leány, — már késő!

Gyulafehérvár kapuja előtt, bent a várban, felharsan a kapus kürtje, valaki a várból ki akar menni.

— Ki vagy? — kiált a kapus, a mint tornyából kitekint, s egy lovagot pillant meg.

— Én vagyok Lőrinc, az apród. Nyisd ki hamar, sietős az utam nagyon. Fejdeddel játszol különben.

A kapus rögtön felhuzta a kapu závarát, s szó nélkül ereszté ki a lovagot, ki vágatva hagyta el Gyulafehérvárt. Soká állt még a kapus elgondolkodva tornyában, s gyakran mormogá:

— Vajjon hová küldi a várkisasszony kedves apródját éjnek idején?

.

Gyulafehérvár végkép elcsendesült.

Még a várban sem világol semmi fény. Sötét az ablak a kincstárban, sötét a várkisasszony, sötét a király szobájában.

(Vége következik.)

Hét tél, hét nyár.

Hét nyár virága hervadt el körülünk,
Kis ablakunk hét télen át fagyott.
Együtt szenvedtünk és együtt örültünk,
S a hét kő-só már szintén elfogyott.

Ifjak valánk, oly gazdagok reményben,
Csak szerelemmel volt szívünk tele.
Erős hit ége mindkettőnk szemében:
„Akármilyen vár: boldog leszek veled!”
Ifjak valánk hogy egymáshoz kerültünk.
Az vagy te még? én most is az vagyok
Hét nyár virága hervadt bár körülünk
S kis ablakunk hét télen át fagyott.

A boldogságot nem kerestük távol
Mint egy felhőkben úszó madarat.
A kis patak, lám, ki se tér utából,
Mégis folyvást virágok közt halad.
S ha szenvedénk, ha bús könyet törültünk,
Szívünkben az töviset nem hagyott:
Együtt szenvedtünk és együtt örültünk,
S a hét kő-só már szintén elfogyott.

Kis gyermekinknek bölcséjénél állva
Mosolygni láttuk a mély-kék eget.

S mikor a nyájas angyal sirba szálla:
Szemünkön a meleg könny megjegedt.
Lehullt a csillag, mert egünkrol eltűnt?
Vagy a túlsó egen szebben ragyog?
Hét nyár virága hervadt el körülünk,
Kis ablakunk hét télen át fagyott.

Az élet gondja néha megkörnyékezt,
De nem taníta még aggódni meg.
Megnyugszunk abban a mit isten végez;
Ugy sines erőnk dacolni, hát minek?
Kezünk szorosan összefogva ülünk,
S mosolygva nézzük a verő habot.
Együtt szenvedtünk és együtt örültünk,
S a hét kő-só már szintén elfogyott.

Egymást szívünk fenékig kiösmerte,
És benne egy csöp mérget sem talált.
Körölte, át az élten, a sir-kertbe
Együtt megyünk, mosolygva a halált.
Hét nyár virága hervadt el körülünk,
Kis ablakunk hét télen át fagyott.
Együtt szenvedtünk és együtt örültünk,
S a hét kő-só már szintén elfogyott!

Szász Károly.

Az a ház Komáromban, melyben az én Móric öcsém született.

Vályné Jókai Esztertől.

(Folytatás.)

Azt az ócska épületet egészen ledöntötték, és az új házhoz igen mély fundamentumnak való árkot ástak, de mind az abból, mind a pincéből kihányt

föld nem volt elég, csak az udvart is az utca magasságáig feltölteni. A kertre nézve azt mondta édes apánk, hogy annak szintén jó, ha mélyebben fek-

szik, több nedvességet kap, és nem szárad ki oly hamar. Hanem a házhelyet és udvart meg kellett tölteni hordott földdel.

Egy vasárnap reggel isteni tisztelet után jött *Móric György* uram, ezüst gombos és filigrán ezüst láncos öltözetében; egész ünnepélyességgel felköszöntötte szülőinket minden hozzájuk tartozókkal egyetemben, és elmondta mi járatban van; hogy az ő családja igen megtisztelve érzi magát az által, hogy az ő nevékre kereszteltették a tekintetes urék a mult esztendőben született kis fiukat. Hát ők elhatározták ezt a becsületet azzal tudni vissza, hogy ahoz a most épülő házhoz a *Móric* család minden tagja *három napot fuvaroz*, szekérrel járulván a háztöltéshez — ha a tekintetes urék rossz néven nem veszik az ő akarójukat.

Az a *Móric* család pedig számos tagból állt akkor, mind jó módu szekeres gazdák voltak. Virágzó szép család volt, nők, férfiak, igazi magyar erődús alakok, többekre emlékezem közülök, azokat mind lehetett volna mintául felállítani a romlatlan magyar faj deli, ép példányainak. Általában a komáromi közrendek nője, férfia, — igen kevés kivétellel — szép, bátor, nyílt tekintetű alakok.

Móric György uram pedig, a *Móric* család akkori legidősebb tagja, száz évet ígérő ép alak volt. Azonban jött 1831-ben az első kholera; városunkban legelsőbb is *azon a családon* kezdte, egy hét alatt csaknem minden oszlopa kidőlt a virágzó *Móric* familiának. Ott van a temetőben *egész sor* emlékkő, mind egyforma nagyságra, és az időre, mikor azt oda kellett állítani, mindegyik a *Móric* névvel. De ez még öt évvel később történt azután, mikor *Móric György* uram azzal az ajánlattal jött édes szülőinkhez — familiája nevében, melynek ez idő szerint ő a feje, — hogy ők egy kis szolgálatot akarnak tenni azoknak, a kik az ő nevéket megbecsülték; — még akkor mosolygott az élet az egész *Móric* családra. — Jó, hogy nem tudjuk, mit hoz ránk a jövő?!

Móric György uram tréfás kedélyű ember volt, mikor édes apánk, — megköszönve jóakaróját, — kikisérte, a kutyák egy kissé morogtak. *Móric* uram komoly ábrázattal mondta a kutyákat csitító kísérelésének: — „Hagyja csak a tens ur! az a kutya kötelessége, hogy morogjon az idegenre; lássa, nekem olyan kutyám van, hogy magamat sem ereszt be soha az *ajtón*. — Nem biz a, — erősítette mosolyogva, a mint látta, hogy édes apánk csudálkozva néz rá, mintha azt mondaná, hát mi a tatárnak tart olyan gonosz ebet? — bizony csak magamnak kell nekem kinyitni az *ajtót*, az én kutyám azt ki nem nyitja soha, és így nem

ereszt be rajta. Engedelmet kérek a tekintetes fiskális urtól a tréféért“ — tette hozzá a vidám családfő.

De sok szép tulajdon van a magyar népben! csak hogy nem kürtölik azt úgy világszerte, mint egyik-másik szomszéd; — az is egyik szerény jelleme a magyarnak, hogy nem dicséri se magát, se hozzátartozóit. A *Móric* családról sok dicséretet lehetne írni.

Édes anyánk az építéshez minden reggel elment, elvitette a kis *Móric*kát is; ő maga ott kötögetett, a kis gyerek pedig tele szedte köntöse alját mindenféle tarka kövecscsel, a mit ott az építéshez szükséges homokból kirostáltak.

Mikor az alapkövet letették, akkor mind leszálltunk a fundamentomnak ásott árokba, és ütöttünk egy párt az első köre, a kis *Móric*ot is lenyújtotta édes anyánk édes apánk karjára, — az is hadd vegyen részt az alapkő letételben; — örült a kis gyerek, kacagott az ő kezéhez oly sulyos kalapácsnak. Mindig is szeretett nehezét emelgetni, most is annyi kövecset szedett szoknyájába, hogy alig birt vele felkelni, de ő azt mégis oda hordta édes anyánkhoz.

*Móric*ot esztendőskoránál tovább szoptatta édes anyánk; mikor elválasztotta, addig könyörögtem, hadd viseljem én gondját, hadd aludjék az én ágyamban, míg végre megengedték szülőink, azzal a hozzátétellel, majd meglátják, mint tudom gondját viselni. Ugy hiszem, nem lett rám panasz; mert mig csak engem Pozsonyba nem vittek, mindig az én ágyamban aludt az én kedves kis öcsém. Este készítettem az ágyamhoz egy pohár vizet, éjjel aztán, ha ébredt, megittattam, épen nem volt alkalmatlan. Később már csak megkereste a fülemet kezeckéjével, megmorzsolgatta. — Dundi néném, dudu néném, adj egy kis vizet — susogva kérte.

Az új házba 1826. Mihály napjára beköltöztünk. Édes apánk mindannyiunk kellemetes meglepetésére négy jókora szinezett képet függesztett, széles fekete rációkban, a szép új fehér falra, — Tell Vilmos történetét ábrázolót.

Az első képen a fához kötött kis fiu almával a fején, élénk részvétünk tárgya volt, szerettünk volna annak a büszkén ott trónoló zsarnoknak könyörögni, ne engedje, hogy az apa azt a nyilveszőt ellője, a mit a megvont iven tart.

A második képen már örvendezve csókolják a megszabadult gyermeket, az apa pedig diadalmasan mutatja a megdőbönt zsarnoknak a nyíllal keresztüllőtt almát.

A harmadik képen viszik számkivetésbe az

apát, de az a viharban partra kormányozza a hajót és menekül.

A negyedikén pedig a szíven lőtt zsarnok ráismer Tell Vilmos lövésére.

Mint örültünk mi azoknak a képeknek! hány-szor el kellett nekünk annak történetét apróra magyarázni! Én még most is örömmel nézem, mint boldog emlékü gyermekkorom kedves emlékeinek maradványait, pedig azóta volt sok alkalmam a bécsi Belvedereben láthatni a temérdek mesteri festményeket, azokat bámultam, mint illik oly nagy-szerű művekhez, — ezeket pedig kegyelettel nézegetem meg most is.

Mikor tizenkét éves lettem elvittek szülőim Pozsonyba, boldog emlékezetü Zsigmondy professor urékhoz németül tanulni cserébe. Sokat köszönhetünk mi annak a derék családnak; mert mind Károly bátyám, mind később Móríc öcsém is évekig voltunk kedves körükben, és részt vet-tünk a nevelésben, mint saját gyermekeik — pe-dig azok bebizonyították jó neveltetésüket. Csak azt hozom fel most is szeretett cseretestvéreink dicséretére, hogy mikor én oda kerültem 1828-ban, a legidősebb fiu, Adolf, olyan velem egyforma idejü, igen szelid gyermek volt, és már akkor azt mondta, hogy orvos lesz, és lett is Bécsnek igen nagy érdemü orvosa. A második fiu, Pali épen ellentéte volt Adolfnak, végzetetlen cleven, már akkor az ügyvédi pályát választotta — és most Pesten tekintélyes ügyvéd. A harmadik élet-

re való csintalan kis fiu, Vilmos, büszkén lenézte bátyjait — ein Arzt! ein Rechtsgelehrter! — mi az! ő bányász lesz. — És az lett, a mi célt alig öt éves korában kitűzött, elérte, most jeles és tudományos tekintélyvel bíró bányász.

A negyedik, a legkisebb fiu Gusztí, épen olyan volt — rá nézve — mint az én kedves kis Móríc öcsém, szintén három éves, szép szöke haj-fürtökkel, a mik egész vállát körül ellepték, esi-gásan hullámozó fürtjeikkel, épen mint a mi Móríc-kánknak; még szintén oly piros fekete kockáju szoknyácska is volt Gusztávon, mikor én legelő-ször láttam, mint a milyen az én kis öcsémnek is volt, úgy hogy első pillanatra majd azt hittem, el-vittük velünk együtt ötöt is. De hiába örültem én meg az én kis Móríc öcsémhez hasonló gyermek-nek, mert az csak alakra hasonlított az én, szinte félénken szelid, esendesen játszóató Mórícám-hoz; mindenik testvérénél clevenebb volt a kis Gusztí, úgy hogy áldott jóságú szelid édes anyja is gyakran mondta — der ist ein Wildfang; — ő hajóskapitány szándékozott lenni, tengeren hábo-ruzni. Ennek az egynek nem sikerült óhajtott cél-ját elérni — mérnök lett és most oly szelid nyá-jas férfiu, mint volt Adolf bátyja már kis korában Igaz, hogy nem ő az oka, hogy a sors kiverte pá-lyafutásából, mert ő csakugyan mint mérnök-tiszt szolgált a magyar hadseregnél.

(Vége következik.) pag. 410.

A törpe egér.

A törpe egér (mus minutus Pallas) a mezei pocik szomszédja, ez utóbbtól szokásaira nézve nagyon különbözik. Ennél sokkal karcsubb s arányosabb termetü. A meglehetősen felnött vetés képezi erdejét s a búzakaralászok az ő fái, s ezek szárain mászkál föl s alá, miközben igen hajlékony farkát gyűrükben a szalmaszál köré csavarja, hogy le ne essék. A törpe egér majdnem oly ügyes, mint a majom, vagy a mókus.

Ezen picinyke teremtés mintha csak tudná, hogy mennyire csinos, folytonosan piperkőzik, apró lábával mosogatja arcát és füleit, szőrét simogatja, s még fészke építésében is fényüzésre törekszik.

A törpe egér télen át valami malomban huzódik meg, vagy föld alá ássa magát, azonban nyáron át biztonság mellett kényelmet is akar élvezni, s azért fényüzését kellemes helyzetben: az ég és föld között keresi.

Függő házának alapjátá még le nem aratott, lábon álló búzaszárak képezik, melyeknek félmagasságában azokat szalmaszállal, vagy a búza leveleivel gondosan egymáshoz kötözgeti, s aztán ezt a hálózatot szépen kibéleli száraz, lágy füvekkel, s itt hozza világra, itt táplálja kicsinyeit. A fészke a legkisebb szellőre ingani kezd, s így Zephir ringatja a törpe egéreké kisdedeit.

Egy angol természetvizsgáló következőleg írja le részletesen azon fészkeket: „Sohasem feledem el, mily lelkesedésre ragadt e kedves mű szemlélete — mondja az említett tudós, — midőn egy magános sétám alkalmával rábukkantam. Ez egy búzaföld közepén történt, melynek kalászaí már sárgulni kezdettek. A kicsinyke, barna s laptalaku fészke oly művészileg volt összeszerkesztve, hogy szememet s gondolataimat önkénytelenül az ég felé fordítottam. Képzeliünk magunknak egy közönséges laptalaku fészket, mely három szál

nád leveivel van beborítva, s mely élő növény-szálakon függ mintegy 6--8 hüvelyknyi magasságban a föld fölött. A fészkek közepe táján nyílás van, de ez az anya távollétében oly gondosan zárt, hogy csak bajjal lehet azt észrevenni, s ezen ajtócska még akkor is észrevétlen maradt előttem, midőn a kicsinyek egyike keresztülbújt a lyukon.

sággal s oly módon nyitottam fel e jeles építményt, hogy az állatka munkájában ne ejtsek nagy kárt. A fészkek belsejét, a mint azt kisujjammal megtapogattam, lágyan kibéleltnek s melegnek tapasztaltam, bárha építéséhez száraz levélkéken s finomszálu füveken kívül semminemű más anyag nem volt használva; nem lehetett itt semminemű ragaszt találnom. Az egész bámulatos mű csak

A törpe egér.

„A kis fészket hazavittem magammal; nyolc aprócska egér volt benne, s ezek még egészen meztelenek s vakok valának. Igen nagy óvatos-

növényekből volt összealkotva, melyeket az ügyes állatka fogaival rágicsált le a nádszálakról vagy egyéb füvekről.“

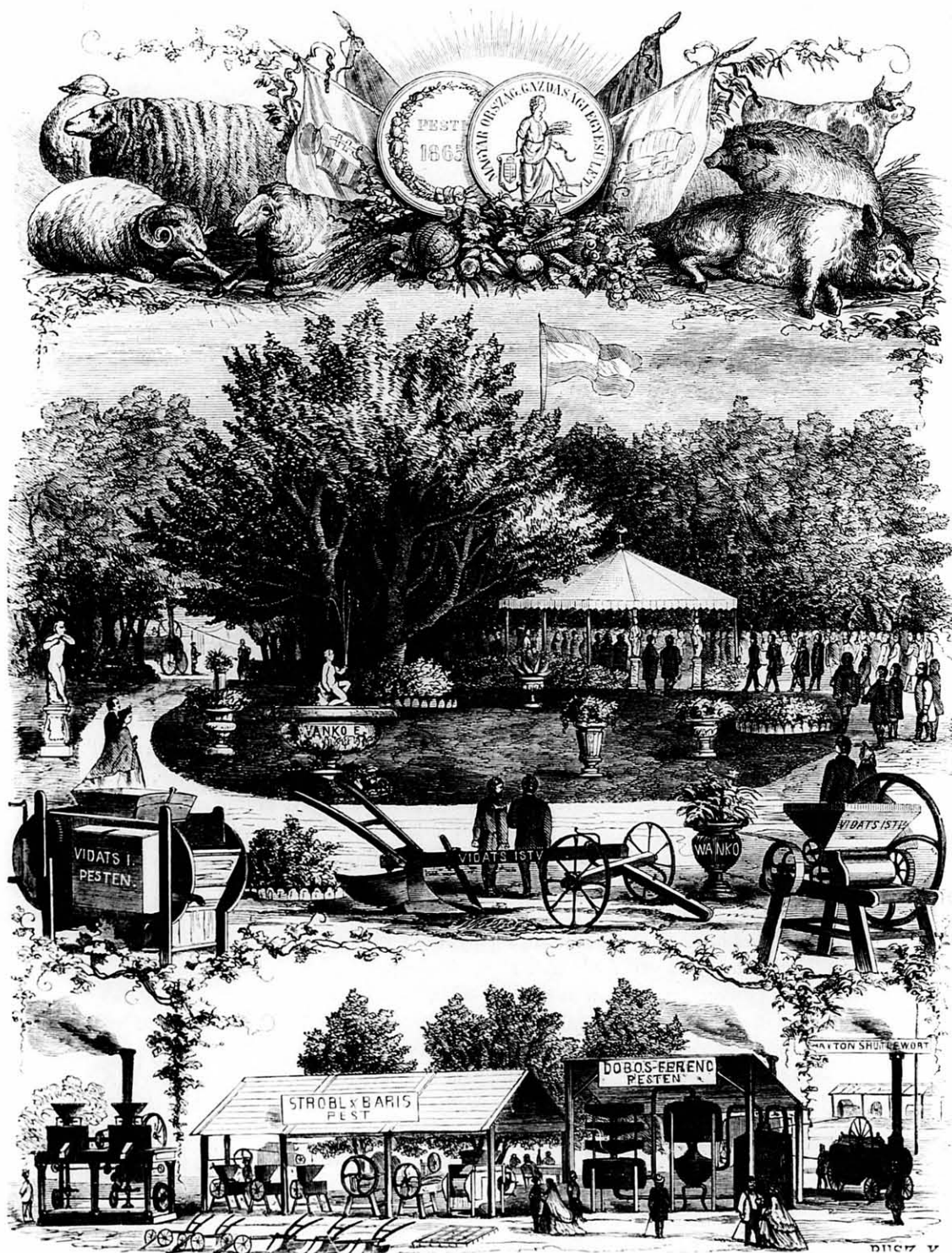
(Esquiros után.)

Az országos gazdasági egyesület kiállítása.

— Junius 3-tól 9-ig. —

Mult számunkban az „Egy hét története“ nek írója már megemlékezett a városligetben volt gazdasági eszközök, gépek, juhok és sertések kiállítá-

sáról, de midőn jelenleg erről több csoportozatban képet közlünk, szükségesnek tartjuk arra bővebben visszatérni.

Az orsz. gazdasági egyesület gép- és állatkiállítása a városligetben. (Rajzolta Haske.)

A városliget legárnyasabb részén deszkakerítéssel befoglalt több hold nagyságu téren volt a június 3-dikán megnyílt kiállítás, melybe nemzeti lobogókkal földszített kapun juthatott be a látogató.

A kaputól jobbra és balra a kerítés hosszában, egyik oldalán nyílt, apró ketrecekre osztott fészernyult el, az igen szép számmal kiállított nemesfajú juhok és a kisebb számban képviselt sertések számára, minden ketrec fölé ki lévén függesztve a kiállító neve s a kiállított állatok faja, míg a deszkakorlátok mellett a Pestre nagy számmal fölsereglett vidékiek közt fővárosunk elegans hölgyei is ott hullámoztak, s itt-ott keczyüs ujjas-káikkal megtapogatták a mogorván tekintgető electoral- vagy merino-kosok gyapját, mely kívül szurtos, de belül oly finom, mint a selyem, mintha csak uzsorások lennének, kik elnyűtt, ronda öltönyeikbe béléstül százas bankjegyeket varrnak.

Juhokért a következő kiállítók nyertek első díjat: gr. Hunyady J. két kosért és két anyajuhért a tarányi (Nyitra v.) juhászból, gr. Zichy Ferraris két kosért s két anyajuhért a csunyi törzsnnyájából (Mosony v.), gr. Károlyi A. két kosért s egy anyajuhért a suránypatyi juhászból (Vas v.), dr. Czilchert Róbert egy kosért s egy anyajuhért a gutori törzsjuhászból (Pozsony v.), b. Sima Simon egy kosért és egy anyajuhért az érdi törzsnnyájából (Fehér v.), Skublics Gábor egy anyajuhért a sz. mihályi juhászból (Zala v.), Geist Gáspár egy kosért a csákói juhászból (Békés v.), gr. Keglevich Béla egy anyajuhért a tápió-szegi törzsjuhászból, gr. Pálffy János egy anyajuhért a királyfai juhászból (Pozsony v.)

Ha szabad merész hasonlatokhoz folyamodnunk, úgy azt mondjuk, hogy a juh az állatkiállításokra nézve az, mi színművek közt a dráma; ez nem hat külsőleg, hanem a bírálók belső értékét tekintik, s így természetes, hogy itt is többen fordulnak a felé, a mi már az első pillanatra jobban megragadja a nézőt Falstaffszerű komikus alakjánál fogva, értjük a sertést.

Kevesen voltak ők, az igaz, hanem lehetett közöttük igen derék legényeket látni: komolyan lekönyitott fülűeket, őshazájuk: Szerbia felé sohajtozó mangalicákat, és szomorú sikulicákat, melyek azonban, melancholiájuk dacára, nem estek aszkórságba. Mi a sertésekről egy pár cifra szűrű kanászra s ezekről a műértő szemekkel tekintgető hölgyekre pillantottunk, kiknek gondolatai e pillanatban bizonyára nem jártak bálokon, fürdőzésekben vagy Alter legújabb divatu beduinjai, hanem azon, hogy mily pompás sódarszeleteket fognak

ezek a fickók a jövő tél theastélyeire szolgáltatni, a melyeken ott lesz a szép barna Arthur, vagy az a jó táncos Béla is.

Igy fűződik a legköltőibb ábránd a „legzsírosabb“ prózához.

Sertésekért a következő kiállítók nyertek első díjat: gr. Keglevich Béla fekete mangalicáért; gr. Károlyi Alajos kisjenői fajért; a váci püspöki jószágigazgatóság hízó disznókért; Kacer József pesti polgár különös nagy, állítólag magyar angol fajvegyületből ellett disznókért.

A kiállítási tér közepét s a négyszög többi oldalát a mindenféle gazdasági eszközök és gépek foglalták el. Láttunk itt vashól szobákba való és kerti székeket, igen izletes arabeszkekkel ellátott padokat, zselyéket, nyugágyakat, koboldlábu kerti padot, szellős sátorokat, ezerféle apróságot, miknek azonban legnagyobb része, izletes külseje dacára, nem esecsebecse, de munkás kézbe való eszköz. Odább a föld termésciből készült cikkek, mindentéle cukrok, majd meg lakatosművek, zárrak és csodás szerkezetű kisebb-nagyobb pénzes szekrények következnek.

Az apróbb gazdasági eszközök, mint a mindenféle szerkezetű ekék, kapálók, sorba és szóravetők, boronák, rögtörök, kaszálók, darálók, szórók, morzsolók sat. légióját nem is említjük, mert azok ismertetése inkább szaklapba és szakembereknek való, s csak azt hozzuk fel, mikép mindezen tárgyak külsejükre nézve is oly csinosak, s oly tetszetősen voltak kiállítva (mi a fáradhatlan buzgalmu gazdasági bizottság érdeme, kik közül Érkövy, Hollán, Térey, Moróc sat. urakat mindenütt ott láttuk mozogni,) hogy még az avatatlan is érdeklődve állott meg minden egyes tárgy előtt s ismeretvágyóan kérdezé a tulajdonostól azok rendeltetését s használati módját, mire a legelőszekenyebben ki lön elégitve.

Egyszerre azonban a nagyszámu látogatók zivajján kívül különös zaj üti meg fülünket; mintegy öt-hat harang kellemes kongását halljuk s csodálkozva tekintünk szerteszt: vajjon merre s miféle tündérek emeltek itt templomot? A templom, melynek boltozatát a kék égbolt képezi, az ipar temploma, melynek vajha minden évben föltárlának kapui, azonban a harangok nem toronyban, de amott egy szerény deszkasátorban zúgnak, a hol épen kísérletet tesznek velük.

Egy pillanat mulva megint másféle zaj támadt mintha tíz ország minden vasútja egy központi indóházba futna, s a szélrózsa minden irányából egyszerre robognának elő a mozdonyok, harsány és hosszán tartó füttöngetéssel adva tudtul megér

keztüket. Ez azt jelenti, hogy a cséplő, örlő, szivattyuzó gépek gőzmozdonyai működni kezdenek, s hogy már a gőzzel főző takaréktűzhelyt s Dobos nagy szeszfőzőjét is befűtötték, a gazdaközönségnek s a csupáncsak kíváncsi látogatóknak megmutatandók, miként kell használni e „tüzet-evő“ napszámosokat.

A gépkiallításra a távol külföld is erősen volt képviselve, a többek közt Burges és Key, Marschall és fiai, Picksley, Sirms és társa, Ashby és Jeffery, Robey és társa, Garrett és fia, a Reading Iron Works Limited-társulat s Clayton és Shuttleworth angol gyárosok és mások műveiben, de a mi ránk magyarokra nézve mindennél vigasztalóbb, hazai gépészetünk mind a tárgyak, mind a kiállítók számára nézve a leggazdagabb volt, s hogy e mellett a gyártmányaink még vetekedtek is a külfölddel, ezt a bíráló választmány által jutalmul kiosztott érmek is igazolják, melyek közül a legnagyobb rész hazánkifiai részére esett.

Ugyanis gazdasági eszközökért és gépekért kivetkező díjak adtak ki:

Elsőrangú ekékért Gubicz első, Vidats második, Strobl és Baris harmadik osztályú érmet; — másodrangú ekékért fentebbi kiállítók ugyanazon érmeiket; harmadrangú ekékért Gubicz első, Polgár Makóról második és Vidats harmadik osztályú

érmet nyertek. Negyedrangú ekékért első osztályú érmet nem adott, egy második osztályú érmet Vidats, s egy harmadik osztályút Gubicz nyert. A Kühne és Ludwig, valamint Shuttleworth-Clayton által kiállított ekék a versenyszántásban részt nem vettek, azonban szép és célszerű szerkezetükért dicséretet nyertek. Vetőgépekért Shuttleworth-Clayton, Garrett és fiai, Kühne és Ludwig első osztályú érmet nyertek. Boronák, fordítók és rögtörök csak dicséretben részesítettek. Az Eisele által kiállított marhatakarmányt átmelegítő gép első osztályú érmet nyert, sat.

A gépkiallításra legszebb és legtömegesebb csoportot képeztek Clayton és Shuttleworth, Vidats, Röck és Farkas István sat. gyártmányai.

Mielőtt a kiállítás helyiségeit elhagynók, a kapu közelében önkénytelenül magára vonta figyelmünket azon rögtönzött kis műkert, melyet képünk középpontján láthatni. Az utakat meglehízi dísznövénnyek szegélyezik itt, s az idevarázsolt bársonypuha pázsitról szobrok és szökőkút, Wankó N. pesti gyáros készítményei, emelkedtek ki, míg a tér közepét díszsátor foglalta el. Itt fogadta el az országos magyar gazdasági egyesület Őcs. kir. Apostoli Felségét, midőn június 6-dikán a magyarországi gépgyártás ezen első jelentékenyebb kiállítását meglátogatni kegyeskedett.

A magyar nádor.

(Comes Palatii Regii.)

I.

A fényes nádorispáni *) méltóság, melyhez a legjelentékenyebb jogokat és kötelezéseket csatolták törvényeink, első szent királyunknak köszönheti eredetét, mint ezt minden kétséget kizárólag bizonyítja az, hogy a harmadik király Aba Samu előtt, ki előbb nádorispán volt, már Ceba főúr viselte a nádori méltóságot. **)

A szent király a nádorispánság életbeléptetése által a külföldi fejedelmeket utánozta, mert már a frank, german és angol királyoknak voltak palotagrófjai, Comites Palatii című udvari hivatalnokai, mely elnevezés átruházott a magyar nádorra is, mert eredeti Comes Palatii címéből eredt a palatinus szó.

Eleinte a magyar nádorispán teendői csak azok voltak, mik a frank, german és angol palotagrófoké, t. i. a királyi udvarban, a király nevében bíraskodtak, az ez elé tartozó ügyekben; de csak-

hamar az országban is szerteszert, a király, mint legfőbb bíró (summus iudex) nevében bíraskodandók.

Eleinte a királyság korlátlan jogaihoz tartozott a nádorispán kinevezése, de mivel az ősi szerződés által kötelezve volt a fejedelem minden fontos ügyekre nézve az ország főbbjei tanácsát s beleegyezését kikérni, azon fontosságnál fogva, melylyel a nádor, mint a király bírói helyettese, s az ország e szerinti legfőbb bírója birt, őseink már az Árpádok korában oda tudták fejleszteni a dolgot, hogy a királyok nem egészen korlátlan hatalommal nevezték ki a nádort, hanem e tekintetben is kikérték a főbbek tanácsát, mi kiderül III. Endre Decretuma IX. pontjában, melyben világosan kimondatik, hogy a nádori hivatal betöltésére nézve az ország főbbjeitől a régi szokás szerint tanács kéretett.

Nagy Lajos korában Gara Miklós határozottan kimondja egy okmányban, hogy a királytól a nádorok közös beleegyezésével nyerte méltóságát, s a

*) E cím alatt fordul elő sz. László korában, de nagyrészt is nevezetett, a nádor cím pedig későbbi eredetű.

**) Ő volt nádor már 1001-ben.

nemzetnek ősi szokásból eredt ezen joga Albert alatt már törvényben mondatott ki.

Eleinte nem élethosszant tartó méltóság volt a nádorság, hanem egy évre neveztetett ki a nádor, mint ez a nádorok ismeretes névsorából kiteszik, valamint abból is, hogy II. Endre s fia IV. Béla, lekötelezték magukat, hogy évenként (singulis annis) nádort neveznek ki. Ez azonban nem zárta ki azt, hogy az előbbi nádor ismét azzá lehessen. N. Lajos, mint egy, a tihanyi Bence-apátságra vonatkozó ítélő okmány tanusítja, 1385 s 1389 közt három nádort nevezett ki, e szerint tehát e korban már egy évnél tovább tarthatott a nádori méltóság, de még sem volt élethosszant tartó.

Mivel az ősidőkben első szent királyunk ünnepe a főpapok s főurak ájtatoskodás s a közügyekre vonatkozó tanácskozás végett összegyülekeztek a királyi udvarnál, gróf Cziráky Antal s mások szerint ekkor kérte ki a főbék tanácsát, vagy ha időközben nevezte ki elmozdítás vagy halál miatt a nádort, beleegyezését — a király. — Hunyady Mátyás koráig nem találunk példát, hogy a nádor-választás miatt különösen hivatott volna össze országgyűlés, de ekkor (1485) ez történt, s a nádori hivatal köre szabatosan lőn ez alkalommal meghatározva; de arra nézve, hogy a nádori méltóság holtig tartó legyen, csak II. Lajos korában találunk törvényt, mert ekkor (1526-22. cikk) mondatik ki, hogy a nádori méltóság holtig tartó legyen, s az illető csak azon esetben fosztassék meg tőle, ha oly bünt követ el, melyért nemcsak méltóságát, hanem életét is elveszti.

Arra is, hogy mennyi idő alatt kelljen betöltetni a nádori méltóságnak, csak II. Mátyás korában hozott törvény; ugyanis Nádasdy Tamás halála után 46 évig nem töltetvén be a nádori szék, határozatott, hogy a nádorság megürülése után egy év alatt a király két katolikus s két protestans egyént jelöljön ki, s bepecsételt kijelölését a primás kezei közé juttatván, a kijelölési okmány az összes országos rendek előtt felbontassék az ország főpapja, mint királyi főkancellár által, s azután az országos rendek felkiáltás, vagy ha ez nem tolmácsolná a közmegegyezést valamely jelöltre nézve, szavazás által válaszsák meg a nádort.

E szerint történt a nádorválasztás azóta mindig, kivéve azon három esetet, midőn Lipót, József, István cs. k. főhercegek választattak meg; mert ekkor már tudva levén az ország közóhajtása, az országos rendek nem bontották fel a kijelölő okmányt, s közfelkiáltással választák meg nádorrá a főhercegeket, de azért törvénycikk ál-

tal mondatott ki, hogy e miatt nem szenvedhet csorbulást a nemzeti jog, a kijelöltekből nádort választani.

A most élő családok közül e következőkből voltak nádorok: Okolicsányi (IV. Béla alatt,) Csáky, Nádasdy, Pálffy, (három,) Forgách, Draskovics.

A nádor egyszersmind királyi helytartó, Locumtenens Regius.

A mi a kir. helytartói méltóságot illeti, ennek nyomát már a legrégebb időben találjuk, s pedig olyképp, hogy nem a nádor, hanem más viselte, így midőn II. Endre a szent földre indult, helyettesévé (helytartójává) Magyarországra nézve János esztergami érseket, Dalmátországra nézve pedig Pontius de Cruce lovagot, a Templomos („Templarius“) vitéz rendnek a magyar birodalombani főnökét nevezte ki.

I. Mátyás korában a nádorságra vonatkozólag hozott, már említett törvény szerint, a kir. helytartóság összeesetoltatott a nádorsággal, de később is voltak nem nádor kir. helytartók, mint Thurzó Elek, országbíró; Várady Pál, esztergami érsek; Ujlaky Imre, győri püspök.

Midőn a nádori hivatal — fentebb már említett hosszab üresedésben volta után — Nádasdy Tamásra ruházott (1554.), ismét kimondatott, hogy a királyi helytartói méltóság elválaszthatlanul a nádorsághoz tartozik.

De azért a későbbi időben, midőn a kormány politikája miatt betöltetlen volt a nádori hivatal, ismét látunk nem-nádor kir. helytartókat, mint Ambringt, tescheni Albertet stb. *).

Ezt előrebocsátva, lássuk a nádor királyi helytartó jogait 1848 előtt, mert az akkor hozott 1. törv. cz. új, addig nem létezett jogi hatáskörrel ruházta fel a nádort.

1. Míg a nemzet nem mondott le szabad választási jogáról, ha király volt választandó, ezen célra az országgyűlést összehivatá, s a választásra nézve első szavazattal birt. A nádor ezen joga csak azon esetben lépne életbe, melyet az 1723. 2. §. meghatároz, t. i. ha a felséges Habsburg-Lotharingiai ház minden férfi- s nőivadékai kihaltával a nemzet szabad választási joga visszaállana.

2. A király meggátoltatása esetében a külföldi követeket kihallgatta s nekik feleletet adott, ezen joga megszűnt azóta, mióta hazánk nincs külön diplomatikai képvisellel a külföld irányában.

3. A kiskoru király gyámja volt, de e tekintet-

*) József nádor halála után István főhg kir. helytartóvá neveztetett ki, s mint ilyen nyitotta meg az 1847—48-ki országgyűlést.

ben is más rendszer állt be a most uralkodó ház alatt.

4. Az országgyűlésen a főtáblánál s a két tábla vegyes ülésénél elnökölt.

5. A koronázáskor a koronát az esztergami érsekkel a király fejére tette, a királyné koronázásakor a koronát, melylyel a királyné jobb válla érintetett, a veszprémi püspökkel tartá.

6. A koronázási díszmenetnél, midőn t. i. a király azon egyházba ment, hol megkoronázandó volt, előtte vitte a sz. koronát.

7. Mielőtt a nemzet szabad választási jogáról lemondott, a koronázás előtt fennhangon háromszor kérdezte a jelenlevőket, nevezetesen az országrendeit, akarják-e, hogy N. N. királylyá koronáztassék.

8. A magyar kir. helytartótanács s hétszemélyes főtörvényszék életbeléptetésekor, mindkettő elnöksége reá ruháztatott.

9. A királyi táblához alnádort (vice Palatinus) s itélőmestert (Protonotariust) nevezett. Az alnádor azonban megkülönböztetendő a régi Pro-Palatinustól, a ki az egyházi rendű kir. helytartók mellé ment, kik a nádor biráskodási jogát is gyakorolták, bírói helyettesükként neveztetett ki. Az alnádor a kir. személynök (Personales Praesentis Regiae) hivatal üresen létében, vagy a személynök akadályoztatása esetében, az alsóháznál s a kirtáblán elnökölt.

10. Az országos főpénztár s az országos levéltár az ő felügyelete alatt áll.

11. A megyék közti határvillongásokban a biráskodás őt illette.

12. 1659 óta Pest, Pilis és Solt törvényesen egyesült megyék örökös főispánja volt.

13. Valamint a jász-kun kerületek főkapitánya

is, s ezen kerületek törvényszékétől, az általa alakított s mellette levő nádori törvényszékhez fellebbeztettek a perek, s onnan a hétszemélyes táblához.

14. Az ország főkapitánya, mint ilyen, a nemes fölkelősereg (Insurrectio) fővezére volt, mely jogot utoljára József nádor gyakorolta a francia háboru alatt. Mint az ország főkapitánya alá tartoztak jogilag minden várak s a határvidék is. A 12-dik huszárezred tulajdonosa volt.

15. Oly birtokokat, melyek már ugyan jogilag a szent koronát illették, de tetteleg még nem szálltak arra, 32 telek erejéig, mint nádori adományt, (donatus Palatinalis) adományozhatta, de csak nemeseknek s egy egyénnek csak egyszer. Ily esetben ő nevezte ki a beiktatót (Hominem Palatinalem). — Ezen jog a nádort, mint kir. helytartót illette, ugyanis a nádor most említett korlátolt adományozási joga, mely először Hunyady Jánosra mint kormányzóra (Gubernator) ruháztatott, megkülönböztetendő a régi nádorok azon jogától, melyeket a felségsértők, hűtlenek nádori ítélet által elkobzott s egy negyedben reájuk szállt birtokaiból tettek.

A nádor legszebb joga s kötelessége azonban az volt, hogy, mint az alkotmány legfőbb tisztviselője, köteles vala annak s törvényeinek épentartása fölött őrködni s e tekintetben a nemzet érdekében felszólamlani (mint azt több jeles nádor tette,) ha a király körözete hatalmával visszaélt, s midőn a fejedelem s a nemzet közt félreértések merültek fel, vagy e vagy ama fél részéről bizalmatlanság s a közjólétre nézve veszedelmes ingerültség s elkeseredés merült fel, a trón és nemzet közt közbenjáróként fellépni, mint például ezt József nádor 1840-ben tette.

R. G.

Egy hét története.

— Junius 14. —

Budapest újra csöndes. A lobogók élénk színei nem játszanak többé nyugtalan szellőkkel; a fő-rangu világ — egész pompájával együtt — szétoszlott csöndes falukba és kies fürdőkbe; a külföldi vendégek elutaztak sok kedves embék kíséretében; a gépek szertesztét hordvák a városliget kiállítási mezejéről; a rákosi versenytér, — melynek hőse pár év óta egy porosz gróf (Henckel Hugó), ki jön, futtat és győz, — újra némán borong a „hajdan és most“ mélabús párhuzama fölött; a csónakda is zajtalanul pihen csalfa babérain, a nagy Duna vizén; a nemzeti színház páholyai sem ragyognak már annyi gyémánttól és aranyos le-

gyezőtől; a mult vasárnapi „versenybál“ a redoutban bezárta a majdnem egy hétig szakadatlanul tartott diszünnepek és fénys látványok gazdag sorát, s ma már újra a hétköznapi élet megszokott kerékvágásában mozgunk.

De bár a ragyogó ünnepek elmúltak, s bár legmagasb vendégünk, a sokaság lelkesült éljenei közt rég elhagyá fővárosunkat, hol néhány napon át annyi ezer meg ezer hű szív környezé, — maradt utána valami a légben és emberek lelkében, a mi folyvást és mind jobban elevenit, — az éltető remény, hogy új idő küszöbén állunk, honnan a kilátás sokkal tágasabb, s a láthatár sokkal felhőt-

lenebb. Minden szem nyugat felé néz, honnan örömmünk jött, s honnan most az áldás sugarait várjuk, — hajnalt, melyre verőfényes napok következzenek. — Egy ország szívében dbog most a nagy költő ama reménye, hogy „jöni fog

Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százerek ajakán.“

A közelebbi ünnepek örömjajában nem volt helye, hogy hosszasan beszéljünk egy-egy előfordult oly történetről, mely egyik vagy másik közügyünkre mélyebb horderővel bír. De vissza kell térnünk rájuk, bármily szomorúak legyenek is.

Majd két hete már, hogy *Arany János*, kinek nevére és munkáira méltán büszkék vagyunk, néhány komoly és gyöngéd sorban tudatá az általa több éven át szerkesztett „Koszorú“-nak e hó végével való megszűnését. — *Hiába* mondják némelyek, hogy neki van más, nagyobb koszorúja is, melyet az idő mindig meg fog kimélni, — e tény maga sokkal szomorítóbb, semhogy könnyedén vehetnők. A legkomolyabb irányu s legvelősebb tartalmu szépirodalmi *heti közlönyt* veszítjük el ebben, s aligha azért, mivel szerkesztője — mint gyöngéden írja, — más egyéb foglalkozási körbe lépett, hanem mert az olvasó világ részvéte e vállalat iránt is egyre fogyott.

Ha nem csalódnak — *Saphir* mondá, hogy egy lap könnyű csigakocsija elé nem nagy oroszlánok és elefántok, hanem tarka pillangók valók. Meglehet, hogy ezek valóban könnyűdebben röpködnek vele, de nem is hagynak ám nyomokat maguk után; pedig a mi szellemvilágunk sok járatlan útján (különösen a szépműtan terén), épen erre volna a legnagyobb szükség.

Mikor Arany János egy szépirodalmi lap programjával lépett a közönség elé, sokan megütözköztek rajta. Mire való neki, — mondák ezek — a Parnaszról lelépni az irodalom alantabb fekvő ipar-telepeibe; szobrász helyett gyárnokká lennie, nagy költemények írása helyett heti lapot szerkeszteni, vagy is az örök oltárt föleserélni a napi konyhával, hol majd lassankint el kell forgácsolnia erejét, mely égi szikrától kapott tüzet.

De néhány év meggyőzhető az irodalom barátait, hogy a nagy költő korántsem cserélt munkakört, hanem csupán csak kiterjeszté munkálkodása határait. Ugyanazon időben, midőn heti lapját mindig tartalmasan igyekezett kiállítani, kaptuk tőle a „Daliás idők“ egyszerűen fenséges énekeit, a „Bolond Istók“ csodálatos humoru elejét és a „Buda halálát“, mely — bármit mondjanak is némelyek — igen eredeti és erős alkotásu homlok-

zatát képezi egy naiv népies hőskölteménynek. Így, míg költészetünk láthatárát álló csillagokkal gazdagítá, másfelől a legnagyobb gondossággal állítá össze heti lapját, tartósabb hivatást törekedvén kölesönözni annak a könnyű napi lapokénál, melyek egymás után gyorsan megjelenő számaikkal mint a gyertyák, rendszeren egy-egy napig adnak világosságot azon körben, hol vidáman lobognak és elégnak.

Eleintén nagyszámu közönség és a jó írók egész csoportja környezé a „Koszorú“-t. Örvideni kezdtünk, hogy divatképek, himzmetminták, megbízások, harsogó fölhívások és csengő ígéretek nélkül is fen fog állni egy tartalmas, komoly szépirodalmi heti közlöny, melyet nem másért pártolnak, hanem magáért az — irodalomért. Azonban csak egy pár év kellett hozzá, hogy belássuk, mennyire csalódtunk. A komoly irány, a velős tartalmasság, a választékos nyelv, a szerkesztési jó ízlés és a mélyebb ismeretek terjesztése nem találtak többé oly hálás közönségre, mint egykor az „Athaeneum“ korában, midőn szintén a legelső költők: Vörösmarty és Bajza foglalkoztak a szerkesztés bajival. — Az irodalmi marchande des modes-ság majdnem egészen meghódítá a nővilágot, s a férfiak nagyobb része — megfoghatatlan egyoldalúsággal — mindinkább hiábavaló dolognak tartá a szépművészetet, mely minden nemzetnél oly méltó pártolásban részesül. — Ennélfogva a „Koszorú“ olvasóinak száma egyre gyérült, s csupán a szerkesztő lelkiismeretes munkássága és nagy anyagi áldozatkészsége tartá fönn a lapot a két legutóbbi évben. — Ha ez sem szomorú jelenség mai szellemi életünkre nézve, akkor a világon mindenhez bizvást vághatunk vigan mosolygó képeket!

Többektől hallottuk, hogy e hanyatlást csupán az idők insége s a pénzszükség okozák. De nem ép ez időben emelkedtek-e más divatlapok szilárdabb anyagi erőre, melyek pedig korántsem a beltartalomra, hanem kül cífraságokra s más mellesleges dolgokra fektették a fősúlyt? Nem akarjuk ezeket kárhóztatni, hiszen azzal szolgálnak, a mit a közönség ohajt; de sajnáljuk, hogy a magyar szépirodalom olvasó világa a költészetet és szépműtant nem örömet látja saját tisztességes komoly köntösében, hanem oly fecsegő vendégül ohajtja, ki egyik kezében divatképekkel, himzmetmintákkal, a másokban sorsjegyekkel, betüretjvényekkel és pipereárukkal tekintsen be hozzá.

Egyébiránt valamint gondoskodva van arról, hogy a fák égig ne nőjjenek, ugy azt hiszszük, hogy e divatlap-ipar mai vásári eljárásának is háttért fog szabni a fölvilágosult közönség visszatet-

szése. E napokban egy nagy magyar város kasszinójába ép akkor léptünk be, midőn ott egyik lilaszín divatlapunk nagy vásári fölhívását hahotaszó, gúnyos megjegyzések és elmondhatatlan nyájas címek kíséretében olvasták föl, úgy hogy e pillanatban szintén röstellenünk kellett, hogy mi is Arkádiában, (t. i. az újságírókéban) születtünk. Az ötvenféle betűkkel s vaskos mutatókezekkel nyomtatott, mindenféle képet, mennyet, poklot, izgalmi regényeket s 16 millióra játszó sorsjegyeket ígérő fölhívás valamennyi pontja, (még az is, mely kivételt képezhetett volna,) nevetség tárgya lett. A világ — úgy látszik — nem akar már sokáig csalatni s másnap egy derék urhölgygyel találkozáink, ki eddig folyvást e lapot járátá, de már a mult évben az ily ígéretek által elkedvetlenítve, a „Családi kör“-höz szegődött, mely — meg kell adni — a tartalomra is eleget ad, igyekszik eredeti jobb műveket közölni, s nem csupán kevésbe kerülő fordításokkal táplálkozik. Ki hinne továbbra is oly fölhívásnak, mely heti lap létére „leggaz-

dagabb tartalmu“-nak állítja magát, midőn van egy naponkint megjelenő s igen sűrűn nyomott napi közlöny, (a „Fővárosi Lapok,“) mely főképen az olvasmány bősége és széles írói körének nagy munkálkodása által igyekszik fentartani hitelt, s mely nem tizenhat sorsjeggyel, hanem szakadatlan irodalmi buzgólkodással keresi közönségét.

Mindig sajnós dolog, midőn szembe kell szállnunk velünk egy pályát futó egyénnel, holott velők karonfogva szeretnénk haladni ugyanegy cél, a műveltség terjesztése felé. De ha megrójuk a szegény vándorszínészek kiabáló falragaszait, nem szabad elhallgatnunk az ily nyegle fölhívásokat sem, melyek az irodalmi hitelt és becsülést könnyelműn kockáztatják. Hagyjuk el ezeket, s ne idézzük elő újra azon szomorú véget ért üzérkedést, melyre akkor egyik írónk szomorú kényszerüségéből azt mondá: ime, a vásár, melyen a legbénábbak kiáltanak legnagyobbakat — fillérekért.

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

* (A katonai provisorium) Magyarországon jul. 1-én megszűnik. Ő felsége Budán jun. 8-án aláirt l. f. kéziratával tudatta e határozatát a magyar fő-kancellárral. Ugyanez alkalommal a magyar királyi helytartótanács törvényes működési köre is visszaállítatott.

* (A magyar országgyűlés) megnyitása okt. első napjaira van tervezve, s egybehívása julius hó folytán történnék meg.

* (A bibornok herceggprímás) újabb nagyszerű alapítványáról irnak Esztergomból. Az esztergomi leánynövelde megalapítására ugyanis 60,000 frtot tett le a káptalan kezeibe, mely összeghez a fő-káptalan 7000 frtot csatolt. A volt seminarium épületének e célra berendezésére és helyreállítására 10,000 frtot szánt a bőkezű főpap.

* (Az Eszterházy-képtár) már megérkezett Pestre. Egy bécsi lap szerint az utóbbi napokban 1,200,000 frtot ígértek érte.

* (A párisi osztrák követtség) értesít e Párisban élő magyar menekülteket, hogy most van ideje kegyelemért folyamodniok a siker reményével. Ed-digélé azonban még semmi eredménye nem mutatkozott a felszólításnak.

* (A magyar királyi testőrséget) hir szerint helyreállítani szándékoznak.

* (Uj koronaör.) B. Nyáry Antal, mint a „P. H.“ tudatja, koronaörnek fog kineveztetni. E választásban egyszersmind azon törvényesített szokásra

is van figyelem, hogy a koronaörök egyike protestans legyen, és pedig, mivel a legközelebb lelépott koronaör az evangélikus felekezethez tartozott, most ismét az országzászlósi rangra reformatus vallásu emeltetnék.

* (Kossuth Lajos neje) hosszas szenvedés után a külföldön elhunyt. Béke sokat hányatott porainak!

* (B. Orbán Balázs), kitől lapunk néhány székelgyföldi utirajzot közölt, Kolozsvárt a kath. hitfelekezetről az unitariusra tért át, melyet egykor elődei is vallottak.

* (A londoni képes újság) Kmety György arc-képet hozza, s elhunyt vitéz hazánkfiának életrajzát is közli.

Képtalány.

(Megfejtése a 28-dik számban lesz.)

A 24-dik számban közölt képtalány értelme ez: „Az egyik sár, a másik nevet.

Nevezetes névalírások másolatai.

II.

Közli : *Lehoczky Tivadar.*
W. Rex manu ppa. (I. Ulászló király, Buda, 1441. sept. 19.)

Sigismundus. (Zsigmond király, 1410.)

Wladislaus Rex manu ppa.
(II. Ulászló király, 1512.)

Ferdinandus. (I. Ferdinánd,
1543.)

Ysabella regina. (Izabella királyné, Zápolya János özvegye,
Zsigmond lengyel király leánya, 1559.)

Joannes Rex manu ppa. (Zápolya János
király, 1528.)

Joannes Electus Rex. (János Zsigmond, 1571.)

Első évi folyam.

26. szám.

Junius 25. 1865.

Pünkösdi királyság.

— Történelmi elbeszélés. —

(Vége.)

V.

A nap fölkelt. A föld színén fényözön árad... nézzünk oda, hol nem világít egyéb, mint a siri lámpa bágyadt fénye.

Midőn a király felébredt, vak sötétség fogta körül; hideg földalatti lég tapadt arcához, siri csönd volt körülötte, nem hallott, nem látott semmit... Ágyban feküdt, azt érzé, de hiába kereste a végzetes tükröt, s abban a leány arcát, — semmit sem látott.

A mint eszmélt, körültapogatott, de a selyem függönyökét sehol sem érzé, jobbra, balra üresség, alul márványpadlat. Nem tudta elgondolni, mi történt vele, nem bírt lelke egy világos sugárral. Csak feküdt, mozdulatlanul, némán, még lélekzetét is elfojtá. Reszketett, és nem tudta miért, rettegett, és nem tudta mitől fél.

Sok idő telt így el, s a királyt kitérte a láz, — az örüléshez volt közel. Már meg volt róla győződve, hogy nem azon helyen van, hol elaludt, bár

ugyanazon ágyban. De mi történt vele — irgalom istene! gondolni se mert rá, a mit sejteni kezdett.

Végre úgy vette észre, mintha valahol fönt egy gömbölyű világosság támadna, a hely padlásán; merőn oda nézett, s úgy tetszett neki, mintha árnyak huzódnának ott el; később ismét eltűnt a

látomány, s újra sötét lett, mint előbb.

De e sötétség nem sokáig tartott; hirtelen, mint mikor vaksötét felhőből villám lövell, megjelent egy sugárzó lámpa a magasban, s ereszkedett lejjebb, lejjebb. Világos lett.

— Fogoly vagyok! — kiáltott csaknem örülten Otto, a mint széttekintett s látta, hogy egy mély toronyban van, melynek egyetlen ajtaja

„A pünkösdi királysághoz.” (Rajz. Jenő János.)

erősen be van lakatolva.

A lámpa megállt egy ölnyi magasban; hosszú acéllánccon függött.

A király kingrott ágyából, mely az üreg közepén állott, s egyenesen az ajtnak rohant, azt megvárta, de az nem is moccant. Azután ruháit ke-

reste, fényes bibor ruháit, s ime egy kereveten bámulva pillantja meg Otter kalmár ruháit, melyeket emlékül tett el magának.

— El vagyok árulva! mindenható Isten — meg vagyok fosztva koronámtól!

Sírva rogyott a padlatra. Az első kétségbeesés perceiben élt.

Ottó király még soha sem bánkódott, még nem tudta, mit tesz valamit elveszteni, s azért a borzasztó csalódás, mely egyszerre szívét és lelkét zúzta szélylyel, azon tökéletes kétségbeesést szülte nála, mely első nagy bánatunk első perceiben fog el, midőn még nem tudjuk, mit tesz szenvedni és újra kiépülni, kétségbeesni és reményeinket újra visszanyerni.

Minden fájdalomja könyeiben olvadt fel, s valóban egy könyforrás sokkal hasznosabb és gazdagabb kincsünk a gyémántbányánál. A gyémántot elővarázsolja a nap, de isten maga teremti a könyvet. Lassanként magához tért sirásában, s csak az a néma érzés fogta el egész keblét, mely akkor árasztja el lényünket, midőn a lélek pihen, és várakozik, s a vakesettől várja ujjászületését.

Egyszerre úgy tetszett, mintha lépcsőn járó ember közelednék az ajtóhoz. Ottó felállt, a remény átvillant szívéen, s dobogó kebelével várakozott.

Csakugyan nemsokára megállt a küszöbnél valaki, s egy kulcs nyikorgása után kinyílt a vasajtó, s azon belépett — Rajmond lovag.

— Ah Rajmond! Rajmond! — kiáltott Ottó a lovag elébe ugorva, ki után becsukódott az ajtó.

— Én vagyok, Otter kalmár, valóban. Egy kis felvilágosítással tartozik neked Apor László uram, mert úgy hiszi, hogy haragszol rá.

— Beszélj, beszélj, mert én az örüléshez vagyok közel.

— Ugy-e megjövendölém, hogy kulaesod borába iszap is vegyült, mivel a pocsolyába esett. Ez rossz ómen volt nagyon, s be is teljesedett. — Bölcs Socrates azt mondja: sem az okos hadvezér nem tudja szerencsés lesz-e az ütközetben, sem a polgári izgatáshoz értő nem tudja, ha boldog fog-e lenni az izgatásban, sem az, a ki szép feleséget gyönyörködése végett vesz, nem tudja, ha nem fog-e az neki keserűséget okozni: — annál inkább veszedelmes az embernek, ha király is, olyan leányt akarni elvenni, a ki nem őt, hanem mást szeret.

— Ágnes engem nem szeret?

— Avagy kérdezed-e valaha, avagy mondá-e valaha? ugy-e nem. No lásd uram. Továbbá azt mondja bölcs Sokrates: a király nem azért választatik, hogy csak a maga személyéről gondoskodjék kitelhetőkép, hanem hogy azokat is szerencsésé tegye, kik őtet királynak választották. Lásd

uram, te nem hallgattál a nemzeti kegyelet szavára, mely Erzsébetet kívánta volna nőül — megboszlult az ég szívében, mert Apor leánya nem szeretett. Pedig csak ettől függött koronád. Oh, a diplomácia igen gyakran szoknyák redői közt rejtőzik. Csak Máté végre beleegyezett volna házasságodba, mivel uralmát biztosítá Apor, de a vajda jobb szereté gyermekét, mint téged.

— De hát miért fosztott meg koronámtól, miért vagyok fogoly?

— Azért, mert nincs elég tekintélyed Róbert Károly ellen. Tulságos ragaszkodásodat a koronához megneveté Benedek püspök, kigunyolá Csák, nem szereté Németujvári — ah uram, itt nehéz most királynak lenni, ugy-e ajánlottam az ildomos ságot? Apor László pedig azt hiszi, hogyha leánya fején nem lehet, a te fejedem nem biztos a korona, s azért most ő fogja őrizni mindaddig, míg a nemzet bele nem un a pártoskodásba.

— És én?!

— Te uram — nemsokára kiszabadulsz, s okosan teszed, ha újra Otter kalmárként utazol vissza hazádba.

— Oh, de fáj az én szívem . . .

— Ha az ember ember, s emberi érzései vannak, lenni kell bánatjának is. Mert bonyolult tárgy az emberi lélek.

Egy szolga aranyos tálakban reggeliét hozá be a fogolynak.

Nemsokára eltávozott tőle Rajmond is.

A király egész nap magára volt hagyva. Nem tudta, mi fáj neki jobban, az-e hogy koronáját, az-e hogy Ágneszt veszítette el? — De hát kit szeret? mert valakit szeretnie kell!

Visszaemlékezett a bajvivási jelenetre, vissza mindenre, a mit Magyarországon átélt, s édes kínos szenvedés közt fekiúdt le.

Mert igazat mond Elliot: emlékezet teszi nemesebb zamatuvá a gyöngéd érzelmeket, emlékezet ad tápot az őrzöngő féltékenységnek, s az fokozza végsőig a kétségbeesés vonaglásait.

VI.

Talán nem szükség a szives olvasóval tudatni, miért volt Ágnes éj idején a királynál? még mielőtt azt a sülyesztő utján börtönébe zárták volna, ki akarta szabadítani, tudván, hogy mi sors vár rá. De már későn érkezett, az ágy üresen emelkedett fel ismét, a király lent maradt — álomportól mozdulatlanul.

Ágnes tudta, hogy Csák Máté és atyja akarata Ottót huzamos ideig zárva tartani, s ezt minden áron meg akarta akadályozni. Azért apródjának öltözetét magára véve, még az éjjel elvágtatott a Székelyföldre, Serény Imréhez.

Apor László uram bezzeg nem tudta, mit gondoljon, midőn másnap leányának hült helyét találta. Futtatott ide s tova hírnököket, de a kik viszszajöttek, hirehamvát se tudták a várkisasszonyának.

A vajdának se kellett nagyobb csapás. Elfelelt mindent a világon, Ottó királyt, a koronát, Csákot, Róbert Károlyt, s mint a bolond futkossott ide s tova kastélyában.

Egy egész hét mult el így; Apor László uram ezalatt megöszült, hasa megcsappant, s örökké a szentegyházat bútta, sem étel, sem ital nem kellett neki.

Végre egy hét elmúltával megjelent Gyulafehérváron fényes kíséretével Serény Imre uram, 3000 székely lovas élén. Megszokták volt a vajda várában a kapitányt, s azért nem tettek ellenvést, midőn az hadaival a várba bevonult.

Apor László akkor is a kápolnában volt, s midőn onnan kijöve, Serény Imrét megpillantá, nagy zokogva esett nyakába.

De az ifju haragosan taszította el magától.

— Azt hallom vajda uram, hogy te leányodat erővel a királynak adtad. Mondd igaz-e?

— Dehogy adtam, dehogy adtam édes fiam.

— Nem hiszem, addig nem hiszem, míg nem látom.

— No hiszen én sem kívánok mást az Istentől. Elveszett az én leányom, az én Ágnesem.

— Nem vészett biz az, — mondá Serény Imre, a mint látta, hogy hadai már minden örállomást és kaput elzártak, — mert ő nálam van édes Apor uram, három nap óta, de addig, erre megesküdött, sem az enyim, sem kegyelmedé nem leend, míg a bavarus bent ül a toronyban. Azért hát ne is ellenkezzél, mert látod, hogy embereimmel, ha szükséges volna, erővel is kiszabadítom, mert láncos buzogány! — várakozik rám leányod.

Apor László uram még csak most lett ám különösen meglepetve.

Vakarta a fejét, haragudott volna is, nem is, restelte is a dolgot, nem is; végre győzött benne az apai indulat. Ismerte Ágneset, tudta, hogy az többé vissza nem jő, ha csak kívánsága nem teljesül.

— Jól van öcsém, legyen a lelketeken azután, ha király uram lázadást indít ellenünk az országban.

De bajor Ottónak nem jutott eszébe a lázadás — testben és lélekben megtörve, csak ki — ki kívánczokozott az országból.

Jól esett szívének, midőn meghallá, hogy Ágnesnek köszönheti szabadulását, de még sem kívánt vele találkozni, csak el-el, mihamarább, messze innen, a hol szégyen és bánat egyaránt üldözik.

Alkonyat volt, szép tavaszi nap készült búcsuzni

a földtől, midőn a borgói szoros legmagasb pontjára egy kis lovas csapatka ért föl, élén fiatal, sápadt képű, polgáröltözetű ifjuval, kinek szemei komoran a földre voltak szegezve, s úgy látszott, nem sokat törődik azzal, mi történik körülötte.

— Uram, szólt egyik lovas, ne pihenjünk itt e tetőn? messze van még Bukovina első faluja.

— Nem, nem, csak tovább.

— Uram, szólt a másik, a lovak nem bírnak tovább menni. Roppant utat tettünk két nap alatt, Gyulafehérvártól idáig.

— Mindegy, ha mind elvesznek is, a határon túl megállhatunk, de addig menni akarok.

És ügettek ismét hegynek fel, völgynek le, míg elérték a határt.

Itt a vámtisztnek egy kis levelet adott át az ifju Apor Lászlótól, ki erre nagy tisztelettel bocsátá keresztül a határon.

— Most könnyebben érzem magam, csakhogy kívül vagyok amaz átkozott országon, melynek fiai ma a földhez sujtják azt, kit tegnap fölemeltek. Nem tagadom, hogy fáj a szívem.

A kis csapat felüté éji tanyáját.

Nagy tüzet raktak a csatlósok; az ifju pedig felhagott egy magaslatra, honnan a nagyszerű vidék sötét körrajzai óriás kép gyanánt voltak láthatók.

És ismét eszébe jutottak rövid uralmának napjai, és a bübajos nő, kiért szive vissza-visszavágyott.

Mély sóhajok szállnak ki kebléből; egy sziklához támasztja könyökét, s fejét tenyerébe hajtva néz vissza Erdélybe. És néz, és néz merőn, s észre sem veszi, hogy könyei hullnak a szirtre.

Az ember soha sem sirhat eleget: az embergyűlölet a szívbe fojtott könyekből támad.

Igy búcsuzott el bajor Otto a két magyar hazától.

— — — — —

Gyulafehérváron nagy lakadalom áll, a vajda leánya fejére feltették a — főkötőt.

— Milyen szépen illett volna ide a korona, — mondja Apor uram leányának, a mint asszony nyá léve, Serény Imre uram kézen fogva vezeté elébe, mint hitvesét.

— Nem atyám, mondá a boldog nő, — sokkal jobban van ez így. Mert most bizonyos, hogy a boldogság koronáját viselendem holtomig, míg meglehet, hogy arany koronával fejemen boldogságom is csak pünkösdi királyság lett volna. Adjon Isten a hazának oly boldog királyt, mint a milyen én leszek életemen keresztül.

— Jól van leány, kimondtad. Megválasztom az embert, a kinek fejére ráteszem, de az azután boldog legyen boldog hazában És úgy lön.

Apor László uram rajt ült a koronán, mint kincsen a sárkány, és csak akkor tette azt rá Róbert Károly fejére, midőn tudta, hogy többé nincs párt ellene a hazában. De rá is tette ugy, hogy az hosszú ideig dicsőségesen viselte fején.

Ő maga pedig szép öregséget ért, s számos csa-

ládtól környezetten mult ki e világból. Nyugodt lelkiismerettel halt meg, de örökre sajnálta mégis, hogy az ifju Ottonal oly keményen bánt.

Mert a halálban, e nagy békitőben, gyöngédségünket soha, csak szigorunkat szoktuk megbánni.

Válkai Imre.

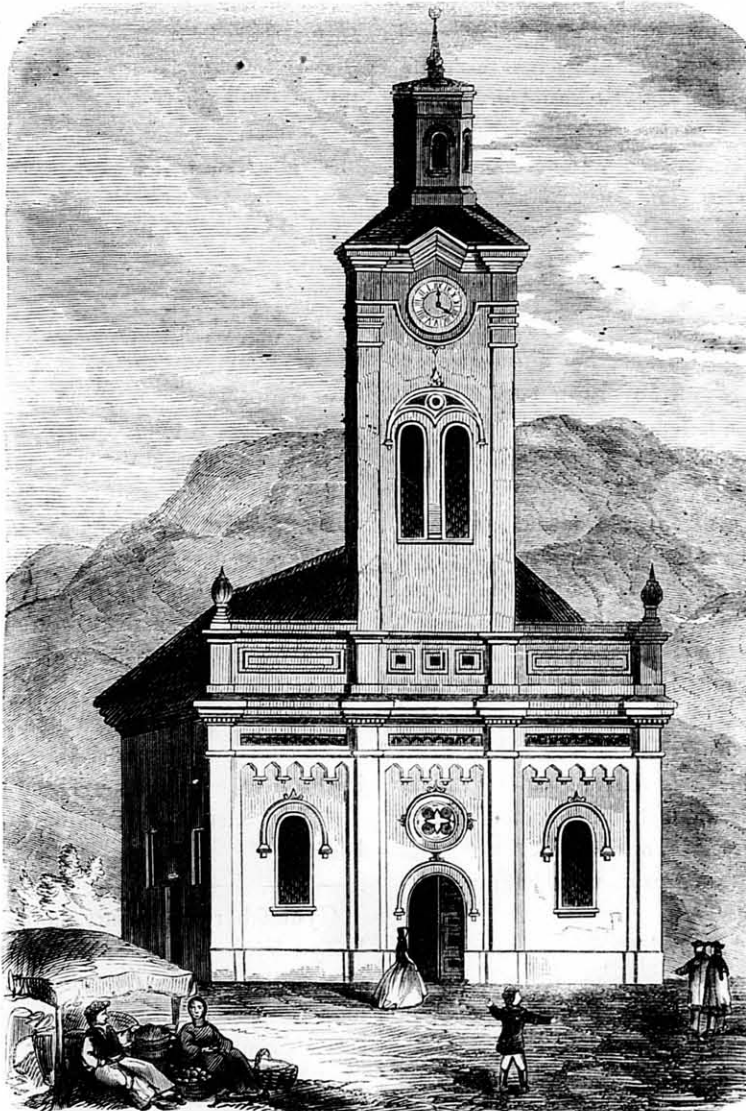
A bodméri ref. egyház.

Bodmér Fehérmegye északi részén, a Vértes hegyeknek völgyében fekszik. Ez egy kis puszta, s közbirtokosok lakják. Egyháza még a mult században alapított, — templomot azonban részint szakadozottsága, részint anyagi tehetetlenség miatt csak 1825-ben építhetett.

E templomnak azonban fatörvénye lévén, az, az idő és viszontagságos évek lefolyása alatt, nagyon is elkorhadt. — Tehát a gyülekezetnek erkölcsi feladatává lön, egy új és tartós toronyról gondoskodni.

Igy történt az, hogy egy pár évi előkészület után a gyülekezet Bezenbach Lajos, tatai építésszel megalkudott, s az 1864. év tavaszán hozzáfogott a rá nézve merész és költséges vállalathoz.

Midőn a toronynak alapköve letétt, tekintve a kis birtokosságnak nagyon is szűkre mért anyagi erejét, s feladatának terhes és fárasztó következményeit, — a feladat nem csekély megdöbbenést okozott, — de azért a hívők serege,

A bodméri ref. egyház. (Vukail I eredetije után rajzolta Blumberg.)

mégis bizalommal veté fel tekintetét az eget urához.

A kisdud egyházi gyülekezet több vidéki hitorsosait is felkereste, kik részint ennek kebelében születtek, részint itt jelentékeny vagyonnak tulajdonosai, — felkereste pedig azért, hogy e nagy és üdvös vállalatban anyagi támogatásukat kikerje.

E lépés nem is maradt siker nélkül.

Mindazok, kikhez az egyházi közönség bizalmas szavát intézé, siettek gyámolítani azon, mondhatni művészi építkezést, mely a vidéknek ugy szólva remeke lön.

Nevezetesen t.

Fülöp Sándor ur adott ez építkezéshez készpénzben 100 forintot, t. Balassa Antal ur 50 forintot, t. Örsi N. Sándor ur 30 forintot, t. Örsi N. Dienes ur 30 forintot, t. Nagy Károly ur 10 fto, t. Balás Dávid ur 4 fto. A sz. péteri közbirtokosság megszavazott 30 fto, hanem ebből csak 20 forint fizettetett be; a baracska ref. anyaszentegyház adott 30 fto.

Mindenek fölött azonban igen kellemesen lepett meg bennünket ő fensége József főhercegnek kegyessége, ki szintén szíves volt figyelembe venni a kis birtokosság anyagi helyzetét, s midőn már a jövedelmeknek forrásai apadó félben valának, s néhányan csüggedezni kezdének, akkor küldé el

a hiveknek felebaráti vigaszát. Ez a vigasz száz forintos adomány volt.

Igy készült el a torony annyi sok munka és fáradságos vergődés után 1864-ben.

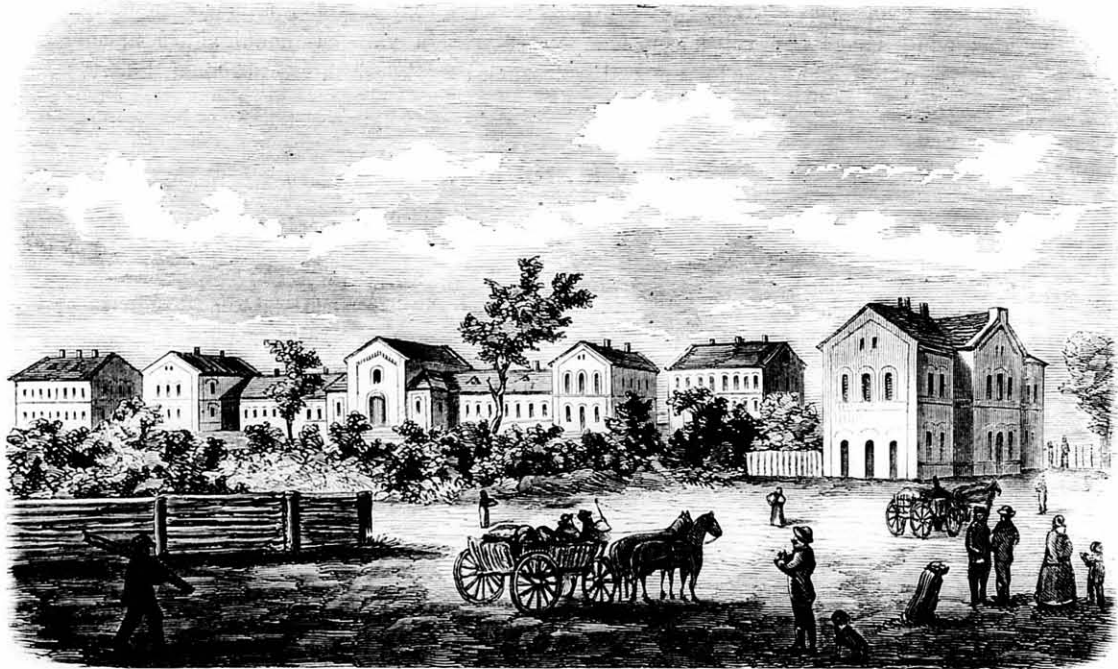
Szöllösi Benő.

A pest-losonci vasút pesti pályaudvara és indóháza.

Midőn a pest-losonc-besztercebányai vasút építésére egy magyar részvényes társaság vállalkozott, saját anyagi hasznán kívül azon cél lebegett szeme előtt, hogy ez által a felső-magyarországi ipar, — mely az erdők irtása folytán mindeddig korlátozva volt, — a vasúton szállítandó közsén

földdel rövidebb utja nyílik a Fekete-tengertől az északihoz.

Lapunk olvasóközönségét is bizonyára érdekelni fogja az: vajjon mennyire haladtak e pályán az építkezések. Erre nézve következő részleteket írhatunk. E tavasz folytán a vasúti sínek oly nagy

A pest-losonci vaspálya pályaudvara s indóháza Pesten. (Rajz. Zombory Gusztáv.)

használása által mind nagyobb virágzásnak induljon, mit a részvényes társulat a tulajdonába átment Szent-István kőszénbányák célszerű kiaknázása, s az így nyert tüzelőszernak saját vasútján való olcsó elszállítása által vél elérhetni. A másik cél pedig az, hogy az elismert fontosságú és közhasznú termények, különösen a hazánkban bőséggel termő gabna könnyen szállíthatassék külföldre; azonban az utolsó közgyűlési jelentés szerint van e vállalatnak még egy másik feladata is, az t. i., hogy vasutját világpályává tegye.

Ha egy pillantást vetünk a térképre, látjuk, hogy ha Hatvan Cegléddel, Besztercebánya pedig Oderberggel összeköttetik, a kereskedelemnek majdnem egyenes s az eddiginél mintegy 40 mért-

mennyiségben érkeztek az illető gyárakból, hogy ápril végén a pálya már négy mértföld hosszában kavicsolva is volt, u. m. Pesttől Kereszturig és másfelől Hatvantól Szántóig, minek folytán a kavicsszállítás a bányától kezdve a pályán lehetővé vált, s így már május hóban a társulat tulajdonához tartozó István és Nádor mozdonyok az új pályán robogtak, szállítván az anyagokat a további építkezéshez.

A távirda felállítására már megtétettek a kellő intézkedések az egész vonalon, s ez Pesttől Losoncig és Gyöngyösig ugyanazon időben fog a közhasználatnak átadatni, midőn a vasutat augusztusban ünnepélyesen megnyitják.

Az állomásokon levő épületek s az őrházak épi-

tése annyira előrehaladt, hogy azokból május 30-dikáig már 12 fölvételi és 54 pályaeör-ház lakható állapotban volt és 8 raktár földel alá került, valamint a pesti pályaudvaron a mozdonyosinek és a vizállomási épületek is készek; szóval a munkálatok odáig haladtak, hogy a Pesttől Hatvanig terjedő vonal megnyitását körülbelül augusztus elején remélhetni.

Képünk ezen vasút pesti pályaudvarát állítja elő a már készen levő épületekkel, melyek nem különösen diszesek, hanem arra szánják, hogy a célnak minden tekintetben megfeleljenek. E vasútvonal virágzásának reményét leginkább a nyers termények szállításába fekteti, azonban a személyszállításra is kiterjeszté figyelmét, s e tekintetben azon üdvös intézkedést teszi az igazgatóság, hogy az eddig szokásban volt három helyett négy osztályú waggonokat állít föl s a szál-

litási díjt a más vonalok díjainál mérsékeltebbre szabja.

A pest-losonci vasut pályaudvara a kerepesi utról jobbra ágazó kőbányai út mentében, a kerepesi temető jobb kéz felé eső részén terül el, s innen elejénte egy külön szárnyvonalat szándékoztak építeni egészen a Duna partjáig, talán a sóház táján, de ez nemcsak töméntelen költségbe került volna, hanem fölöslegessé vált az által, hogy a losonci pálya Kőbányánál úgy is egyesül az államvasuttal, azután meg, mert az Uj-Pesttől a város szívéen keresztülfutó lóerejü vaspályát fogják a pest-losonci pálya indóházával összeköttetésbe hozni, mi által kétszeres haszon háromlik majd a fővárosi és az utazó közönségre: az egyik az, hogy a szükséges kőszentet a lakosok házaiba könnyen és olcsóért szállíthatják, a másik pedig, hogy a vaspályától a városba menni akaró utasok nem lesznek a bérkocsisok zsarolásainak kitéve.

B á t y á m n a k.

Itt vagy végre köztünk,
Sötét, barnult arccal;
Szemedben a küzdés. —
Ajkidon a haredal
Míntha újra zengne,
Merengve csatákon.

Itt vagy kis lakunkban,
A szeretet karján
Ujjá szül az élet.
Homlokod jó anyám
Simogatja áldva,
Reszkető kezekkel.

S mit a rideg való
Össze-visszatépett:
Megint felújulnak
A drága emlékek,
Régi derült színben
Kegyelmetes képpel.

JömeK ismerősid,
Kéz kezedet fogja:
Ott, barnult képeden
Ég a hűség csókja . . .
Minden oly vidáman
Üdvözli személyed!

És te, mégis mind vársz
— Merengve magadban —
Régi ismerősre,
Kik éltek e lakban,
Mint atya és gyermek
Családunk körében.

Elzengett az ének
S a pap áldó hangja.
Megersirta régen
A torony harangja . . .
— Ne várd vissza őket!
Mienk csak emléküek.

Künn, a nagy fa alatt
Kopácsol egy szolgál;
Óh ne kérdezd tőle,
Hogy miféle dolga . . .
— Nagy követ idomít
Halálfős szoborrá.

Ősz atyánk a sírban,
S jó nővérünk vele,
Várnak egymás mellett
A végső reggelre,
Álmodva felőlünk
Hidég nyoszolyában.

Itt vagy jó vendégünk!
Itt vagyunk mindnyáján!!
Hisz' a lelkek élnek,
Lengve szellem szárnyán. . . .
Óh jer csókoljuk meg
A csendes levegőt! — —

A b o r o s t y á n k ö .

A régiek a borostyánkőre igen nagy értéket helyeztek, a görögök és a rómaiak pedig az *arany*-nyal egyre becsülték, színessége, fénye és átlátszó-sága miatt főékszerűen használván; jelenleg azonban már meglehetősen alárendelt minőségűre süllyedt alá a borostyánkő, s az esztergályosok leginkább csak sakk-alakok, pipaszopókák, szelencék, kelyhek, fuvolák és gombokat stb. készítenek belőle.

A régiek nézeteit a borostyánkő tulajdonaira nézve újabb kutatások is igazolják. Fa-gyanta-nemű állomány, mely hajdanta az ősvilági fák ágai s talán némelyek gyökereiből is dúsan ömlött ki (ezek az ugynevezett borostyánfák,) melyek a mai keleti tenger ágyában nagy erdőt képezének, mig nem az éjszokról jövő hatalmas tengerár által eltemetettek. A borostyánkőben földnemű anyagokon kívül gyakran köveket, faszálkákat s moszatokat is találnak, nagyszámu rovarokat, különösen bogarakat, legyeket, szúnyogokat, pókokat, hangyákat, százlábuakat s másnemű állatkákat, melyek a mostaniaktól feltűnő különbségök által arról tanuskodnak, hogy a borostyánkő eredet-ideje az özőnviz előttire teendő.

Hogy azonban nem mind egy és ugyanazon nemű fából származott, azt a különböző színük és átlátszóságukról ítélni lehet. A sárgaszínű borostyánkő leggyakoribb, mely azután piros, barna és fehérbe megy át.

Legtöbb borostyán az említett tenger partjain található, honnan azt már a phoeniciaiak s más kereskedőnépek is hordani szokták. A balti tenger, melynek fenekén a borostyánkő található, azt a partra hajtja, mit aztán az erre rendelt partörök a reggeli órákban összeszednek. Midőn azonban erős keleti és éjszaki szelek a tenger fenekéről a gyomot — melyben a borostyán található — felszaggatják, s a part felé hajtják, akkor a borostyánkő-halászok vastag gyapot- vagy bőrruhába öltözve, s hosszú póznákra erősített sűrű és erős hálókka llatva, hónaljig a tengerbe mennek, s így hálójukkal a gyomot felkavarva, kihalászsák, s a partra öntik, hol azután a követ a nők és gyermekek kiszedik.

Legjövendősebb a borostyánkő-halászat november és december hónapokban, ekkor a tenger a gyakori éjszaki szélvész napokig folytonos mozgásban tartja, ilyenkor számtalan mennyiségű gyomot lehet kihalászni. Csakhogy ezen üzlet felette

veszélyes is, mivel a halászok, midőn a tengerből kijönnek, többnyire megmerevedett tagjaikat és fagyos ruháikat tűznél kénytelenek felengesztelni.

Borostyánkövet azonban ásatások által is sokat nyertek már Poroszországon kívül Posen- és Brandenburgban is. Bányákat is állítottak ugyan, de a melyek a kevés haszon és tetemes kiadások miatt ismét parlagon hagyattak.

A legnagyobb borostyánkő azonban mégis a földben található, ezt azon eset bizonyítja, midőn néhány évtized előtt egy főerdész egy mély határookban oly nagy borostyánkövet talált, melynek hossza 14, szélessége 8, vastagsága pedig 5 és $\frac{1}{2}$ hüvelyknyi volt, sulya pedig 13 és $\frac{1}{2}$ font. Midőn azt a porosz kormánynak beküldé, 1000 tallér (1500 forint) jutalmat nyert érte. Ezen darab borostyánkő, mely az újabb korban találtak közt a legnagyobb, jelenleg a berlini muzeumban őriztetik. A borostyánkő-üzletet azelőtt királyi küldöttség végezte, mely aztán azt koronként árverezés útján bocsátá áruba. Jelenleg haszonbérbe van adva, s a porosz kormánynak évenként 17,000 tallért (25,000 ftot) jövedelmez.

A borostyánkő-kereskedés központja leginkább Königsberg, Danzig és Stolpe városokban van, mely a középkorban még oly jelentékeny volt, hogy azon út, mely Danzigtól a Visztula mentében Magyarországon keresztül Italiába vezet, borostyánkő-utnak neveztetett.

Egy darab szép tiszta borostyánkő értéke, mely legalább is egy fontot nyom, körülbelül 75 forint. Nagyobb mennyiségben keletre füstölőnek viszik ki, mivel gyantánemű állomány lévén, természetesen gyulékony; e célra ezt már Mózes idejében is használták, jelenleg pedig a chinaiak használják füstölőül istentisztelet- és vendégségeknél. A chinaiak ünnepélyei annál fényesebbek és pompásabbak, minél több borostyánkő megy azokon a *füstbe!*

Konstantinápolyba is nagymennyiségű borostyánkő szállítatik, hol azt kizárólag szopókáknak dolgozzák föl, mivel a törököknek csak borostyán szopókákból szabad dohányozni, miután a *korán* törvényei a döglött állatok maradványait használni szigoruan tiltják.

A borostyánkőnek *egy* bizonyos tulajdonsága már csak azért is nevezetes, mivel azáltal a valódit a hamisitottól könnyen meg lehet különböztetni. Ugyanis, ha azt egyideig dörzsöljük, papír-

darabkákat s más könnyű tárgyat magához vonz, s rövid idő múlva ismét visszalök, e mellett még különös kellemes szagot is terjeszt. A borostyánkő

e tulajdonságát már Thales, a legrégebb görög bölcset is ösmerte!

Közli: *Sziktássy Gyula.*

Flórenc.

Az Apenninek lábainál, egy virágos kerthez hasonló völgy ölében, melyet az Arno hűs habjai öntöznek végig, fekszik az új olasz királyság fővárosává emelt Flórenc.

Ha a várost minden oldalról környező hegyek, magaslatok és dombok zöldjéből előfehlő nyaralók, majorságok, kápolna- és zárda-romok panorá-

— s talán ép ezért — a legkellemesb nyugpontul kínálkozik; jobbra a facsoportozatok közül emelkedik azon zárdatorony, hol *Galilei* buvárkodott; köröskörül mindenütt nyárfák és ciprusok közül fehérlő tündéri kastélyok, parkok és virágos kertek nyulnak le a lábainknál fehérlő városig, melyet a legkisebb szellőfuvalat virágillattal áraszt

Flórenc látképe. (Rajz. Haske.)

máján végigtekintünk; ha az illatos olajfa, füge, nyár- és ciprusligeteket, az aranykalászos gabnaföldeket látjuk, melyeknek szélein az eperfákról egymásba kapaszkodó borágak diadalivként függő lombjaikkal szemünket annyira gyönyörködtetik: meg kell vallanunk, hogy Flórencet az olasz nem hiába nevezi „la bella Firenzé“-nek, a „szép Flórenc“-nek.

Látképünk a St. Miniato-zárda repkény és iszaggal ellepert düledező falairól van fölvéve, s ez egyike a legszebbeknek; e helyről vezette *Michel Angelo*, Flórenc ostroma alatt, mérnöki intézkedéseit. — Az udvar, sötét ciprusfa-sétányával, s itt-ott vadrózsa-bokraival, elhagyatott állapotában is

el. Valóban, ez a „virágok városa.“

Ha letekintünk a városra, ott látjuk előkigyózni az Arnot, parkok és ligetek közül, mik élesen válnak ki ezüst tükréből; míg a város hosszában a pompás lánchíd, a házakkal fedett *Ponte vecchio*, és a többi boltozatos köhidak mellett a hullámban fürdő paloták tükrözik vissza szeszélyes alakjaikat.

E paloták és házak tengeréből magasan mered fel a várdaszerű *Palazzo Vecchio*, fellegek felé törő rovátkos tornyával; a nagyszerű *székesegyház* és a *Mediciek St. Lorenzo*-féle kápolnája, merész ivetben emelkedő kupoláikkal; jobbra a roppant kiterjedésű s magasan kiemelkedő *Palazzo Pitti*-

ben fog az olasz király székelni; e palota, melyet 1440-ben a flórenci köztársaság egyik hatalmas polgára, Lucas Pitti, a híres Filippo Bruneshelli által építtetett, inkább a középkori polgárháborúkkal dacoló várhoz, mint egy divatos királyi lakhoz hasonlít. Az egész harmadfél száz láb hosszú s 100 láb magasságra emelkedő épület, két szárnynyal. Építészeti formája igen egyszerű; a kívül ablakkal nem bíró földszinten, mely óriási, 15—20 láb nagyságu durva sziklából van egymásra halmoz-

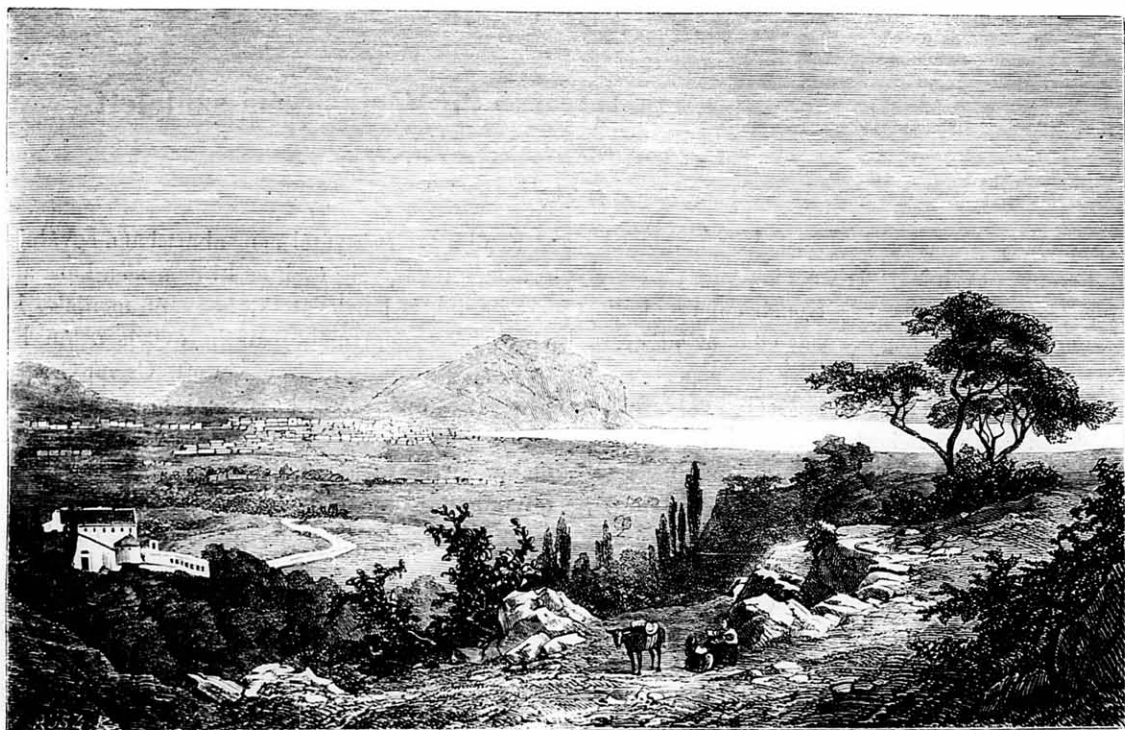
va, emelkedik két ötven-ötven láb magas emelet. Az udvar felől három emelettel, s oszloppalatos folyosókkal van ellátva. Háta mögött terül el a híres Boboli-kert, mely most a királyi udvar számára hozzá csatoltatott.

Mindez épületek, tornyok s fehérle paloták, hátterül a hatalmas Apenninek kéklő erdős hegyláncolataival s mosolygó fehér falvaival kerítve, — méltán ruházhatják fel Flórencet a „szép“ névvel.

Sárkány Ján. Fr.

Nemzeti muzeumunk műkincsei.

V. Palermo vidéke.

(Ligeti muzeumi képe után fényképezte *Licskó J.*, rajz. *Kelety G.*)

Idősb Markó Károly halála óta tájfestészeink közt az első helyet Ligeti Antal foglalja el, ki a nagy mesternek több évig volt tanítványa, de attól mindazáltal mind compositió, mind színezés tekintetében különbözik. Markó a tág természetből inkább egyes részeket szeretett költői ecsetje alá venni s ekkor még a részek részleteibe is behatott; Markó a természetet a parányokig bűvárlotta, mint azon regényíró, ki hőseinek lelke mélyeig pillant be s azok minden érzését föltárja előttünk, míg Ligetit leginkább az jellemzi, hogy képein messze terjedő látkört találunk, mi arra mutat, hogy őt nem annyira a részletek, mint inkább az egész fenségés összhangzata ragadja meg.

Ligeti komolyabb festészeti tanulmánnal legelőször is a tisztább egü, melegebb légü Délen, Olaszországban és Kis-Ázsiában foglalkozott, a művészet titkait Markótól és aztán közvetlenül a természettől igyekezvén ellesni, s ennek nyomait megtaláljuk legnagyobb részt keleti és délvidéki tájképein, melyek közül csak Libanonját, Girgenti vidékét, Saharáját s itt bemutatott Palermo vidékét hozzuk föl, megemlítvén, hogy legjelentékenyebb művei gr. Károlyi István főthi képcsarnokában vannak.

Hogy Ligeti Palermo vidékét vászonra varázsolt, ezen nem csodálkozunk, mert Szicília ezen fővárosa környékének — hol a hőslékü ma-

gyar Tüköri elesett — költői lelkét meg kellett ragadnia.

Palermóról mondja egy híres francia író, hogy e város ma is méltán megérdemli azon „Palermo il felice“ (boldog Palermo) nevet, melylyel már kétezer év előtt megtisztelték; mert ha van a világon város, mely boldog lehet, úgy a régi phöniciák ezen lakhelye az, melyet már a régiek szép asszony alakjában, mint Venuszt, kagylóban ülve ábrázoltak.

Palermo azon völgyben fekszik, melyet a tenger felől az oda előfokul kiszögélő Monte-Pellegrino, balról pedig a Bagheria-hegylánc képez, az egyik a Tramontana-, a másik pedig a Sirocco-szelek elől védelmezvén meg — s oly bájos öböl partjain

terül el, melyhez fogható csak a nápolyi, melyről azt a közmondást tartják, hogy „Napoli vedere e poi morire“, Nápolyt látni és aztán meghalni. Palermot örökké zöld narancs, citrom, gránát, myrthus, aloé, kaktusz, cyprusz, olajfa és borostyánligetek övezik, s ezenkívül mindazon nemzetek, kik egymásután uralkodtak fölötte, megajándékozták valamivel: a szaracének ódon váracskok és mór stülű palotákkal, a normannok templomokkal, és a spanyolok szerenádoikkal. Palermo oly költői mint egy zultána, bájos mint egy francia nő és szerelmes mint Andaluzia leányai. Boldogsága az istenektől ered, s azért az emberek meg nem semmisíthetik azt!

Az a ház Komáromban, melyben az én Móric öcsém született.

Vályné Jókai Esztertől.

(Vége.)

Zsigmondy professor ur gyermekeit magyaroknak kívánta nevelni. Irt a német népségű Pozsonyból a tősgyökeres magyar Komáromba a „kálvinisták tanárának“, hogy ő fiát oda szándékozik hozni magyar szó kedvéért, szerezzen számára valami jó háznál helyet, cserébe a legnagyobb fiúért.

A derék tanár szüleinkhez jött, adnának oda engemet, — ne Károly bátyámat, az még hadd tanuljon nála, — ilyen jó diákjától, míg ő taníthatja, nem örömet válnék meg.

De nemcsak hogy jó tanuló volt az én Károly bátyám, hanem jó magaviseletű is, a ki a többieknek jó példát adott. Hát még mily jószívű! vetélytársa előmenetelét ohajtó fiu volt. Egyszer sirva borult édes anyánk nyakába, a mint az iskolából megjött.

— Kedves, édes anyám, annak a szegény Csémi Gáspárnak meghalt az édes anyja, most már a sógora, a ki jómódu szekeres gazda, nem akarja taníttatni, hanem azt parancsolja neki, hogy legyen nála szolga az ökrök körül, — érdemlje meg a mit megeszik, — menjen szántani, kapálni. — Én kedves, édes anyám inkább kevesebbet eszem, hadd jöjjön hozzánk az a szegény Gáspár!

Pedig az a Csémi Gáspár volt az osztályukban az egyetlen tanuló, a ki Károlyt gyakran provokálta, és néha az első helyről le is vetette.

— Édes anyánk természetesen azt válaszolta, — csak jöjjön az a Gáspár, a hol tiznek főzünk, a tizenegyedik is jól lakhatik.

Hanem azért mégis egyik héten Csémi Gáspár, másikon Jókai Károly volt az iskolában az első.

Ettől a tanítványától nem akart hát megválni az érdemes tanár, míg csak az ki nem nő a keze alól.

Szüleink is jónak látták, hogy én menjek, így vittek hát engem elébb. Másik évben aztán Károly is Zsigmondy urékhoz jutott. Csémi Gáspárt pedig édes apánk és a komáromi tanár ajánlatára Gross professor ur vette házához Pozsonyba, gyermekei mellé magántanítónak, a mellett Gáspár folytathatta iskoláit is. Szegény Gáspár szüleink iránt mindig hálás volt, csak hogy igen korán elhalt.

Balázs és Kálmán bátyáink még előbb Pozsonyba kerültek, de azért mi gyakran kimentünk Gyálára szüleikhez, Konkoly Antal bácsiékhoz.

Öreg szüleink is Gyallán laktak, hanem azoktól mindjárt csak Antal bácsiékhoz kívánkoztunk; — számos Konkoly család lakott Gyulán, csak a kereszt nevökön volt szokás említeni, Antalék, Mihályék, Lászlóék, Sándorék, Károlyék stb.

Ásvai Jókay Sámuel öreg atyám uram igen valóságos buzgó ember volt; még igen kicsike leány lehettem, mikor már megtanított az öregkáté első kérdésére és feleletére, ha pedig éjszakára is ott maradtunk, elmondatt velünk Károly bátyámmal és velem, minden imádságot, a mit csak tudtunk, a miket pedig még ő szerinte már tudnunk kellett volna, de nem tudtunk, azokat ő maga mondta előttünk mindaddig, míg csak imádkozás közben el nem aludtunk. — Hát az igazat megvallva, ezért nem igen szeretett a gyerekekre soká öreg szüleinknél, — Antal nennéknél elég volt, ha az

esteli vagy reggeli imádságot elmondtuk, meg a Miatyánkot, — öreg atyám uram a „Hiszek egyet“ is mindig elmondatta mindenünkkel külön. Jó öreganyánk ugyan egész türelemmel tisztogatta számunkra a gyenge diót a gyönyörű lépes mézhez, és elnézte, ha a méhes kertben a virágokat pusztítottuk, a lövöldöző uborkával egymást fecskendeztük; öreg szüleink igen szerettek bennünket, de még is Antal bácsiéknál volt a mi Eldorádónk: azok különösen tudtak gyerekeknek kedvezni.

Móric is szeretett ott játszogatni a hűs vadgesztenyefák alatt a téres udvaron, voltak ott a juhásznak több gyermekei, — persze tótok, — a kikkel Móricka magyarul beszélt, és építették együtt a homokvárakat. Reggel jókor már hittá őket Móric: — „poty Kacsena! poty Janó! mert ha ti nem jöttök, hát én megyek.“

Az a kis Janó meg kis Kacsena, de általában a parasztság Gyallán még akkor nem tudott magyarul, most pedig már örege aprója mind magyarul beszél, és azt leginkább az ottani birtokos uraságok figyelmes áldozatának lehet tulajdonítani, a kik az iskolába való menetelre nemcsak könyvek ajándékozásával buzdították a kis tótajku fiukat és leányokat, hanem süveget, szalagot, keszkenőt, csizmát és egyéb ily anyagi dolgokat is adtak jutalmul a jó tanulóknak. Úgyes tanítókról is gondoskodtak.

Családunknak egy eredeti tagjáról kell még emlékezniem — édes apánk nővére, Jókai Zsuzsánna, Gózon Istvánné nénénkről; őt akkoriban, — ezelőtt mintegy 30—35 évvel — fantasztának tartották, mert: *verseket írt* — és gyakran versben beszélt. Volt egész halmaz verse, a miket egyszer ajánlott a dúsgazdag Tajnainak, hogy *nyomtattassa* ki. Az abban az időben tréfára vette a dolgot és ígérte, hogy akárhány szérűvel lesz, *kinyomtattatja*. Ki tudja, nem lett volna-e közte néhány gyöngy?

Édes apánk is szerette az irodalmat, szép könyvtára volt, s akkoriban megjelenő minden la-

pot járatott, azonkívül több kötet könyve volt kéziratban, a miket maga teleírt Csokonai, és mások még akkor ritkán kapható s az akkori censura miatt nyomtatásban ki nem adható verseikkel és meg nem jelent szindarabjaikkal. A szindarab személyzetét kis alakokban igen jellemzően le is festette.

E sajtáságos, sok humorral rajzolt alakok élénken vannak még előttem, nagyon sajnálom, hogy nem tudom hová lettek? Valószínű, hogy mikor házunk elégett, egyéb értékes dolgokkal és a „Tudományos gyűjtemény“ minden példányával együtt ott égett.

Az ó házat akartam leírni, de meg nem állhatam, hogy az ó körülményekről is ne emlékezzem. Ugy hiszem annak is van befolyása az emberre, a kik, és mik közt tölti gyermekkorát és a hol nekedik.

Az új ház, melyet szüleink, ugyszólva, a pénzen *vett légbé* építettek, és melynek szeglet alapkövére Móric is ráütötte az alaptételkor szokásos ütést, most is ott áll még azon módon, a mint szüleink akkor megépítették, az udvarra nyíló folyosóval, a szeder-fákkal, mik hajdan Móric kedves és emlékezetes játszóhelyei voltak, azok alatt volt az ő *Bécs-e*, akkor mondta minden reggel, mint ma már nem: „megyek Bécsbe“, de már arra maga is emlékezik, nem szükség, hogy én beszéljek róla.

Hát erre a többi ákombákom firkára ki a tatárnak van szüksége? — Most nincs; de jöhet idő, mikor majd valaki ilyen adatok után is fog kutatólódni — s akkor már én nem fogyasztom a tintát.

Ezeket a dolgokat hát én azért jegyezgettem fel így hegygyel éllel összekeverve, és azért hagytam meg a fele papiroost, hogy ha Móric öcsém átnézi, és tüstént a tűzbe nem dobja — észrevételeit oda jegyezhesse, és idővel, mikor majd azon kereskednek, hogy melyik házban született *Jókai Mór*? egy kis tájékozás legyen oly hiteles tanútól, mint én lehetek és vagyok.

Medve-vadászat.

Ha a finn határszéli lappok az erdőkben vadásznak, s történetesen medvebarlanghoz vezetnek kutyáik által, mely előtt ezek megállnak s ugatni kezdenek, akkor az ily lapp ivét a barlangnyílás elé helyezi, s a medve egészen nyugton fekszik benn. Erre a lapp fenyő- és más galyakat gyűjt össze, ivét kihuzza a barlangból, és betömi azt az említett galyakkal úgy, hogy a medve fejét csak

egy nyíláson dughassa ki, mely előtt a lapp fejszéjével már leselkedik reá. Most addig ingerli és mérgesíti a medvét, míg az egész dühhel előjön, s fejét — ellenét keresendő — elődugja, mely pillanatban a lapp fejszéjével fejére vág. Ha a vágás a fő felső részére esik, akkor a medvére nincs kártekonny hatással, de ha a vágás lefelé a szemek közé esik, széthasítja a medve fejét.

Más finn határszéli helyeken más móddal élnek a medve-vadászok. Ha a medve egy állatot ölt le, s azt egyidőre elhagyta, vagy attól elkergettetett, akkor ennek maradványai körül sövényt készítenek, melyen két egymásnak átellenében fekvő bejárást hagynak. A bejárások oldalán, nyilveszszókkal felszerelt, feszített iveket helyeznek el, körülbelül oly magasságnyra, hogy a nyíl a medvének éppen szívét érhesse, ha az a sövény bejáráján át akar menni. A földön kötél fekszik. Mihelyt a medve ezt megéri, a nyilak elpatannak, s ha jól voltak felállítva, okvetlenül megölik.

A kettős bejárást arra szolgálja, hogy a medvének szabad választása legyen a bemenetre, s továbbá ha az egyiket elhibázza, a másikban elejtessék. — A lappok ily ivekkel ellátott csaltörököt oly keskeny gyalogutak oldalain is helyeznek el, melyeken a medvék gyakran szoktak járni.

A kamcsatkai medvék Kraschenikow leírása szerint nem mérgesek, s nem nagyok, és nőszemélyek iránt igen udvariasok. Nőket sohasem támadnak meg ellenséges szándékkal, sőt ellenkezőleg hozzájuk nyárban, midőn azok epret szednek, szelid állatokként a legbarátságosabban közelednek. Ámbár néha minden kínálás nélkül megészik az összegyűjtött epret, de ez az egyetlen udvariatság, mit azok irányában elkövetnek. Nyáron lejönnek a hegyek közül, s a folyóknál halakkal táplálkoznak, a honnan aztán halászmedvéknek neveztetnek.

Mielőtt a tüzi fegyverek Kamcsatkában ismeretessé lettek, többféle eszközzel éltek a medvék elejtésére. Például a medve-barlang nyílását jókora mennyiségű hasábfákkal tömték be. A fahasábokat a medve mind magához huzta, hogy a kijárást ne legyen előtte elzárva. Ezt addig folytatták, míg a medve minden oldalról annyira körül volt véve fahasábokkal, hogy alig mozoghatott. Ezután felülről egy nyílást ástak a barlangba, s lándzsák segítségével agyonszúrták.

A korackok a medve törbejtésére, egy felül görbülettel bíró fát szemeltek ki, melyen hurkot erősítettek meg, s ezen túl pedig csalétket helyeztek el. Ha a medve ezt lehozni akarta, fejével vagy lábával rendszerint fogva maradt a hurokban. Nagy és nehéz gerendákat is fel tudtak úgy állítani, hogy az legcsekélyebb érintéskor összeesett, s a medvét agyonütötte.

Más módjuk volt egy deszkát — telve vas horgokkal — oly utra kitenni, melyen a medve járni szokott, s közel ehhez olyas valamit felállítani, a mi igen könnyen s nagy robajjal esett össze.

Ettől a medve annyira megijedt, hogy a legnagyobb gyorsasággal szaladt az utjában fekvő deszkának, s az azon levő horgokon legalább is első lábain megsérült, és fogva maradt. Ez oly dühbe hozá, hogy magát megszabadítandó, másik lábával is a deszkára ütött. Ekkor az is fogva maradt. Most hátsó lábaira állt, s az első lábain erősen függő deszkát is felemelvén, oly örvénybe jött, hogy azal saját magát rendszerint kivégzé.

A Lena és Ilim melletti benszülöttek még különösebb móddal élnek medvék fogására. A medvének rendes ösvényén, vagy barlangja bejárásnál hurkot helyeznek el, mely erős és nehéz tuskóhoz van erősítve. Ha a medve fogva látja magát, felveszi a tuskót, s meredek helyre viszi, a honnan nagy dühvel ledobja, de mivel maga is hozzá van hurkolva, lerántatik az által, a midőn is vagy rögtön kimulik, vagy pedig tetemesen megsérül. De megsérülése után sem szűnik meg ily módon szabadulni akarni a tuskótól, míg végre agyonzuzza magát.

Ez utolsó kevés hasonlósággal bir azon módhoz, melyel az oroszok a mézet a medvéktől oltalmazzák. Egy ily — hosszú kötéllel ellátott — tuskót függesztenek oly fák elé, melyekben méhek fészkelnek. Ha a medve fel akar mászni a mézet kiszedendő, akadályozza az előtte függő tuskó. A medve ugyan eltolja azt, de az ismét visszaverődik, mire a medve azt még nagyobb erővel tolja vissza, de ezzel azt éri el, hogy a tuskó még erősebben ütődik vissza hozzá. Eme játékot addig folytatja, míg a tuskó oly erővel üti orrába, hogy életét veszti, vagy a fáról leesik.

Vannak Kamcsatkában egyének, kik egymaguk oly mérges medvével megmérkőznek, melyet egész társaság sem merne megtámadni. Ezek más fegyvert nem használnak, mint egy erős vasat, mely mindkét oldalán élesre van köszörülve, és borszija függ. Eme szijat a vadász jobb kezén egész könyökéig csavarja körül, a vasat bal, kését pedig jobb kezébe fogva, s így támadja meg a medvét, a mely szokása szerint hátsó lábaira állva, a vadász felé közeledik. De ez a jobb kezén levő hegyes vasat, ügyesen és bátran torkába nyomja dörmögő ellenének, mi által annak nemcsak gyötrelmeket okoz, hanem szája összecukásában is akadályozván, képtelenné teszi magát oltalmazni, s így a vadász kénye szerint elvezetheti, vagy legkisebb veszély nélkül agyonszurhatja.

A vad népek alig kezdenek valamihez nagyobb ünnepélyességgel, mint a medve-vadászathoz, s oly vadásznak barátságát, ki egy nap alatt elejt egynehány medvét, sokkal inkább keresik, a csata-

hősök jóakarátánál; mert egy ily vadászat a családnak nemcsak élelmiszereket, hanem ruházatot is nyújt. Egynehányan oly jártasak az ilyen vadászatban, hogy ha tavasszal az erdőn és bokrokon kuszva, kövér medvére akadnak, megtámadják, földhöz vágják, s az ez által meghunyászkodott állatot vesszőkkel hajtják be maguk előtt falvaikba.

A kamcsatkaiak is fontos dolognak tekintik a medve elejtését, s az, ki a medvét megölte, köteles mindenik szomszédját megvendégszolgálni. Ezen lakománknál természetesen az ételek közt a medvehus viszi a főszerepet. Fej- és combcsontjai győzelmi jelekként akasztatnak fel a kunyhók körül.

Nálunk Máramaros vidékén az oroszok nagy lélekjelenlétet igénylő eljárással élnek a medvék elejtésére. A mindig tüszőjökben levő késen kívül egyéb eszközt nem vesznek magukhoz, hanem jobb karjukat csavarják be jó vastagon rongyokkal. A mint a medvét észrevették, kövek- vagy fadarabok dobálásával ingerlik maguk ellen, mely csakhamar dühbe jöven, két lábra áll, s feléjük

közeledik. Azon pillanatban, midőn a medve egészen közeibe jő támadójának s torkát harapásra készen felnyitja, ez ronggyal becsavart karját bedöfi abba, s az alatt míg ez a rongyok közé bonyolódott fogait nehézkesen kihuzni igyekszik, másik kezében levő késével felhasítja hasát. Az ily bátor egyéneket a nép Medviscsuk (medvefia, medveölő) névvel tiszteli meg, kik e nevezetre mindig büszkék, s azt többnyire saját családi nevek mellőzésével használják; több orosz pór családnak van jelenleg is, mely e nevet viseli, s azon esetet, minek folytán ő vagy valamely elődje e névvel felruházott, örömet beszél el a hagyomány, vagy saját tapasztalása után a tudakozódnak.

Az erdélyi oláhok közt is vannak egyesek, kik nagy bátorságot és ügyességet tanúsítanak az ily vadászatoknál. Többnyire azonban csoportosan, késekkel s fejszékkel felszerelve indulnak e vadászatra, s ha medvére talál, dobálással maguk ellen ingerlik, s midőn az hátsó lábaira állva közelükbe jő, körülfogják, s agyonverik. *M. A.*

Levelek Párisból.

VII.

... Ki vágytam a szabadba, az elyzei mezőkre. Épen tíz órát ütött, mikor az Iparpalota előtt elhaladtam, s látván, hogy az ajtók megnyílnak, még egyszer, tehát már harmadszor, beléptem.

Távollevő számára s különösen idegen ország évi műtárlatát leírni, haszontalan időrablásnak tekintem; nem is fogok tehát az ideai kiállítás egyes tárgyainak bírálatába ereszkedni, annál inkább, mert nem is vagyok műértő. Legfelebb egypár általános észrevételt teszek, melyet különös tudomány nélkül is a múlt tárlatok emléke idéz elő.

A régibb mesterek: Delacroix, Flandrin, Verne, Ingres, s a szobrászok közül: Pradier, Rude és mások vagy nincsenek többé, vagy nyugalomra szálltak, s tanítványaik, úgy látszik, még nem értek előképeik nyomába, mindazáltal azt tartom, hogy az ideai festvények között több jeles van, mint az utolsó két-három éviek között volt. Sokat vett fel ugyan a bizottmány, mi sem tárgyválasztás, sem kivitel tekintetében nem méltó, hogy Párisban szemlére kitéssék, de a sok rossz s még több középszerű mellett néhány kitünő kép is fordul elő, s a bizottmány általában igazságosan járt el a jutalmak osztogatásában. Azelőtt háromrendbeli érem s azonkívül dicsérő megnevezés is létezett: most egy becsületbelin kívül csupán egynemű érem van, mindössze negyven a festvények szá-

mára. A becsületbelit (medaille d'honneur) Cabane nyerte el két arcképért, melyeknek egyike a császár ábrázolja. A közönséges érmesek között két magyar tárgy képre akadtam, Thoren bécsi művésztl; az egyik lóköttöket, a másik ökröket lopó szegény legényeket tüntet elő. Igy maholnap Zöld Marci híriünk lesz a külföldön. Mathilde hercegnő is kapott egy érmet, két vízfestvényért, s a rossz nyelvek azt mondják, hogy a bírák udvarias emberek. Különben vannak, kik azt kiáltják, hogy a francia iskola hanyatlik, miglen a szomszédok előre törnek. Nézetem szerint azért, hogy egy német (Schreyer), egy lengyel s egyik-másik belga kitünő darabot küldött be ez idén, a franciák még el nem vesztek elsőbbségüket. S minek köszönhetik azt? A műértéknek részint, részint a tanulmányoknak.

Jeles iskolán kívül, mely Párisban nyitva áll neki, a tehetséges ifju államköltségen Rómába küldetik, hol három évet tölt, két más esztendő utazásokra levén szánva. De ez előnyben csak komoly pályázás folytán részesül egy-egy ifju a művészetek mindenik ágából. Az iskolába járáson kívül pedig mindenik növendék valamely híres mester műtermében dolgozik, s feljár a Louvre-ba s egyéb gyűjteményekbe, a hol szint-ugy szabad másolnia.

Nekünk is lesz ezentul Pesten egy kis jóra való képcsarnokunk, az Eszterházyé; de sok egyeben kívül hiányzani fog még szoborgyűjtemény. Ha Teleki Blankát el nem ragadja a halál, eddig már annak is meg lenne vetve alapja. A nagylelkű honleány ugyanis Olaszországba készült utazni, s ott a legjobb szobrok hasonmásait terra cotta vagy gypsből összevásárolva s illetőleg elkészíttetve, azokat Pestre szállíttatni. Ki fogja majd végrehajtani a halála miatt elmaradt tervet?

A szobrászati művek földszint helyezvék el a palotában. Még azok is, kik a festészet felett sópáncodnak, a véső teremtményeivel meg vannak elégedve. A becsületi érmet nyert dalnok, Dubois Pál műve, valódi remeknek mondható. Mint ritkaságot megemlítem, hogy egy nő is van a szobrászok sorában, ámbár férfi név alatt: Colonna asszonyosság. Gorgona-főt állított ki.

De mindezeknél, tudom, jobban érdeklik önöket hazánkfiainak művei. Menjünk tehát vissza az emeletbe s keressük fel a magyarok képeit.

Madarász Viktor Heine egyik költeményét választotta ez idén jeles ecsete tárgyául. Egy barát valamely meghalt nőnek szellemét idézi, s ez megjelenik neki. A csuklyás, ki az ágy egyik végén ül, ijedten tekint a fekhely tulsó végén termett szoborszerű fehér alakra. — Horovitz, ki arcképfestészettel foglalkozik, egy szőke gyermektőt s egy nőt mutat be a közönségnek. Az „Utolsó segélyforrás“ melyet Herbsthofer ur küldött be, a kinek nevével először találkozunk, tehetséget árul el. A negyedik földünk vízfestvényét nagy sajnálatomra meg nem találhattam: ez Vak Béla az árvavári fogságban. De ha azon szláv troubadourról, melyet, noha csak fényképben ismerek, szabadna következtetnem, úgy Frankel ur is reményre jogosít. Csak lenne, ki tetteleg is méltányolja a művészeket.

Franciaországban azonkívül, hogy a gazdag magánosok, különösen néhány év óta, pártolni kezdik a művészeket, a kormány is ad nekik megrendeléseket, részint muzeumok, részint templomok számára. Hát nálunk mikor ébred föl a mű-

vészet iránti érzék, mikor fognak nagy uraink képekre is költeni? Mikor létesül művészeti tanoda Pesten, mely ha nem képez is mindjárt mestereket, legalább fejleszteni fogja a szunnyadó erőket?

Emlékoszlopokat akarunk emelni, még pedig honfikéz által. Dicséretes dolog, ha a mű kielégíti az izlés igényeit; de ha nem, úgy tanácsosabb lenne várni, míg méltó művészt teremt a haza nemtője. Az emlék büszkeség, ne szégyen érzetét költse a nemzet keblében. Vigyázzunk, nehogy később elhordani legyünk kénytelenek a kezdet kísérleteit, s valami vidéki városba eltávolítani, mi azelőtt Pesten díszelgett.

Az is eszembe jut, hogy míg a ma s tegnap ki-dőlt jeles férfiaknak azonnal indítványozunk emléket, s részint állítunk is: a régieket nincs se bronz, se márvány, mely megörökítse. A honszerző Árpád, István a polgárosító, Hunyady János a haza s kereszténység őre, s a nép barátja Mátyás, még mindig csak a történet lapjain s tulajdon műveikben élnek, az utókortól várva a hála s tisztelet külső jeleit. S jobb is, semhogy ezek ne legyenek méltók nagyságukhoz. Én a jelenben semmi ily nagyszerűhöz nem fognék, még ha lenne is módunk benne. Mindenekelőtt iskolát, gyűjteményeket s a pályanyerteseknek külföldön utazását tartom szükségesnek. Erre kell alapot teremteni, országos pénztárból, ha lehet; magán adakozások útján, ha amabból nem jut. Ezeket főleg ily célra szeretném igénybe venni. Ha pedig egyik-másik jelesünknek, be nem várva sem az utókor ítéletét, sem a művészet fejlődését, s nem akarva, szerintem helyesen, idegenhez fordulni, már is emléket kívánunk állítani: ám kísérsük meg, a mit Franciaországban tapasztalunk, t. i. állítsunk vidéki erővel, ha telik. Itt a város, melyben valamely tábornagy, tudós, vagy más kitünő polgár született, becsületet helyez abban, hogy gyermekének alakját falai között szemlélje. A helyi becsvágy létrehozza, mit az országos, talán gyöngébb érdekeltség ki nem vihetne. Csak a történeti nagyok szobrai ékesítsék az ország fővárosát.

Irányi Dániel.

Ujdon s á g o k.

— (A „Hazánk s a Külföld“ első félévi folyama) jelen számmal be van fejezve, s mert egyetlen cikk folytatását sem viszzük át az új tolyamba, lapunk új előfizetői nem fognak csonka dolgozatokat kapni. Régi előfizetőinktől számos alkalommal volt szerencsénk elismerő sorokat kaphatni, s így tán szerénytelenség nélkül

kérhetjük fel őket e lap minél nagyobb körben terjesztésére.

— (Magyar műl külföldön.) Éder Ferdinánd hazánkfiá, a londoni „Times“ neves munkatársa, a ki 1860-ban, Garibaldi nápolyi hadjárata alkalmával ennek dandárnoka volt, közelebb egy Magyarországra vonatkozó munkát fejezett be,

mely nagy folio-alakban, magyar népviseleti és életképrajzokkal illusztrálva, Londonban Longman-nál fog megjelenni.

— (*Zeneműveink közül*) jelenleg a harmadikat mellékeljük, bárha előfizetési ivünk kibocsátásakor erre nézve semmi ígéretet sem tettünk. Most azonban megemlíthetjük, hogy minden félévben három válogatott zeneművet adunk, s így zongorázó és énekelő előfizetőink lapunkban lassankint egy kis zenemű-gyűjteményt is kapnak.

— (*Emich Gusztáv 1866-diki „Nagy nap-tára“*) már sajtó alatt van, s bár az idén ára jelentékenyen olcsóbb lesz, mindamellett képei s cikkeire nézve nem fog a mult éviéket mögött állani. Lesznek benne szépirodalmi dolgozatok Jókai, Vadnai, Vértesi s más neves íróinktól, s hogy képei valóban díszesek, azt a mai számunkban közölt „Flórenc látképe“ mutatja s még inkább fogják igazolni azon képek, melyeket ezen évkönyvből jövő számunkban fogunk adni.

— (*A magyar képzőművészeti társulatnak*) 1864. évre járó albuma három nagy és szép képpel, az illető magyarázó szöveg kíséretében közelebb jelent meg. Az első kép „Salamon fogsága“, Wéber olajfestménye után köre rajzolva; a második „Cserna völgye“, Keleti Gusztávtól, kinek ügyes ónját lapunk több rajzából is ösmeri a közönség. A „Cserna völgye“ oly szép és egyszersmind hatásos könyomat, hogy az keretbe téve is díszítésül szolgálhat a termeknek. A harmadik kép „Jut is, marad is“ címmel, Telepi Károly festménye után Marastoni által csinált készített rézkarc. Ez egy malom belsejét ábrázolja, hol a molnár az alatt csenni igyekszik a lisztből, míg az öröltető nyalka legény egyik sarokban a takaros molnárnet öleli át és csókot akar tőle rabolni. Ez albumot a képzőművészeti társulat minden pártolója ingyen kapja.

— (*Az új sajtótörvényeket*) Magyarország számára már közzé tették. Ezek jul. 1-jétől lépnek életbe, s igen természetes, hogy az összes írók érdekeltségét nagy mérvben keltették föl.

* (*Bogovics Imre,*) a derék horvát hazafi, kitűnő publicista s volt országgyűlési követ, a mult héten Pesten időzött, de csak rövid ideig maradhatott itt, miután a horvát követválasztási mozgalmak haza szólíták Zágrábra. Köztudomásu hogy Bogovics az oly nagy zajt ütött horvát-magyar program aláíróinak egyike.

— (*A magyar nyelv külföldön.*) Hogy irodalmunk mennyire van e haza határai közé szorítva, igazolja azon példa, miként az utóbbi években az egész világ alig volt 20–30 ismert külföldi, a

ki nyelvünket beszélte volna. Ezek közt említhetjük a luccai herceget, sir John Bowringot, Southerland hercegnőt, miss Bickersteth Johannát, (későbbi gr. Telekynét,) miss Birkbecket (későbbi Mednyánszkyét,) Grimm Jakabot, Steinheil tanárt, dr. Schottot, Flegler tanárt, Selig-Casselt, Stier Gottfridot, Boller tanárt, dr. Pachlert, báró Gablenzet, Bopp tanárt, Pott tanárt, miss Putnonnt Uj-Yorkból és a francia Thales Bernardot.

* (*Kossuth Lajos neje,*) szül. Meszlényi Terézia asszony, mint említettük, Genuában a mult napokban halt meg, 55 éves korában, tiz évi szenvedés után. Mint az ausburgi „Allg. Ztg“-nak Párisból írják, Kossuthot e családi gyász esetet végtelesen fájdalmasan érinté. 1839-ben keltek össze s Kossuthnének férje minden tetteben lényeges része volt. Kossuthné 1849-ben elrejtözve volt Magyarországon, 1850-ben Sumlába és Kiutakhiába ment, 1851-ben Angolországban volt, 1853-ban Amerikában, később ismét Londonban, 1864-ben Turinban. Két fia, Ferenc és Lajos Tivadar a sardiniai közmunka-miniszteriumban van alkalmazva. Leánya, Vilma, 1862-ben halt meg. *vide pag. 431.*

* (*A pesti dunaraktól*) építésénél a cöveklés jelenleg tetemes nehézséggel jár, mert épen azon a ponton foly a munka, hol mintegy 40 év előtt egy kőszállító hajó süllyedt el, s így előbb a nagy kőhalmazt kell eltakarítani.

* (*Egy ladik a Dráván*) Domborhoz közel, midőn a folyam közepén haladt, fölfordult, s a benne ülők, hét férfi és négy nő, kik a Maria bisztrici búcsuról (Horvátországból) tértek vissza, a vízbe estek, s mindnyájan a hullámokban lelték sirjukat.

— (*A képzőművészeti társulat*) 1865-dikei albuma három műlapjára pályázatot nyit, oly formán, hogy a legjobb képek szerzői 250 fnyi tiszteletdíjban részesülnek. A kép tárgyát az illető pályázók szabadon választhatják.

* (*A gazdasági kiállítás*) alkalmával a városligetben emelt diszszátort, melynek mult számunkban rajzát adtuk, továbbra is ott meghagyják.

* (*Miss Selina Gay,*) ifju angol írónő, Rónay Jácint, Londonban lakó tisztelt munkatársunktól magyarul tanul.

* (*Juniusi hó.*) Trencsénmegyében a Tátra-hegyek közt jun. 11-én reggelre egy negyed ölnyi hó esett, s jun. 14-én még folytonosan tartott, úgy hogy a juhokat a legelőkről haza kellett hajtani, s a hideg oly nagy, hogy egy cserhovai lakosnak 80 ftos lova a Vrátna nevű erdőben megfagyott. A felvidék több részéből szintén rendkívüli hóesésekről érkeztek tudósítások.

R E G E.

Andante semplice.

First system of musical notation, featuring a treble and bass clef with a 6/8 time signature. The music begins with a piano (*p*) dynamic marking.

Second system of musical notation, continuing the piece. It includes dynamic markings for *piu* (piano) and *p* (piano), and a tempo marking of *p grazioso*.

Third system of musical notation, featuring tempo markings for *un poc. rit.* (a little ritardando) and *a tempo*, along with a *cres.* (crescendo) marking.

Fourth system of musical notation, including an *al.* (allegretto) marking.

Fifth system of musical notation, featuring a piano (*p*) dynamic marking.

Sixth system of musical notation, concluding the piece with a piano (*p*) dynamic marking.

MUNKASZÁM:

12769

FELVÉTEL:

235

Készítette: *FARKASNÉ*

**ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
MAGYAR NEMZETI KÖNYVTÁR**

**BIBLIOTHÈQUE NATIONALE SZÉCHÉNYI
BUDAPEST, HONGRIE**

FM3/4139

1865:27

A MIKROFILMEZÉSBŐL SZÁNDÉKOSAN KIHAGYOTT
LAP

AZ EREDETI DOKUMENTUMBAN A LAP ÜRES

AZ EREDETI DOKUMENTUMBÓL A LAP HIÁNYZIK

AZ EREDETI DOKUMENTUM ROSSZUL OLVASHATÓ

HAZÁNK S A KÜLFÖLD

1864-1872. /1-8.évf./ Pest. Megj.: hetenként.
Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társasélet képes heti
közlöny.

Megjegyzés: 1873-tól egyesül a VASÁRNAPI UJSÁGGAL. FM3/2131.

A felvételeket az Országos Széchényi
Könyvtár H 677 és H 500.677. számú
anyagáról készítettük.

1864. /1.évf./ Megvan: dec. 1 db mutatóványszám.

1865. /1.évf./ jan.1-dec.31. 1-53. szám.

Tartalomjegyzék: 1-2. félévi.

Borítólap: 27-53. számokhoz.

27-ik sz. Julius 2. 1865.

HAZÁNK

. S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap **szerkesztőségéhez** (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1865.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV

M. AKAD. NYOMDÁSEKNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Politikai és irodalmi termek Párisban,“ *Irányi Dánieltől.* — „Oh akkor, akkor érzem!“ (költ.) *Dalmady Győzöttől.* — „Kerüld a szépet!“ beszély *Jókai Mórtól.* — „Velece.“ — „Nemzeti muzeumunk múkincei“ VI. — „Az országbiró“ *R. G.-tól.* — „Két okirat,“ közli *Szilágyi Sádor.* — Az indiai sálok árverezése. — „A petroleum“ *Sziklássy Gyulától.* — „Egy hét története“ *Vadnay Károlytól.* —

Ujdonságok. — Vegyes közlemények. — Levelezés. — Zenemű. — Irodalom. — Nemz. színház. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „Michelet Gyula.“ rajz. *Rohn.* — „Dogana (Harmincad, vámház)“ — „Piazza di S. Marco.“ — „Piazzetta di S. Marco“ rajz. *Haske.* — „II. Lajos testének földalálása a Csele-patakban,“ *Szekely B.* muzeumi festménye után fényképezte *Licskó J.* rajzolta *Blumberg.* — „Karikaturák“ *Jankó Jánostól.*

Levelezések.

Hídvég, (Baranyamegye,) június 25. (*Időjárás.* — *Magyar lapok.* — *Hallatlan olcsóság.*) Tudom, hogy hazánkban az időjárás és a termés nemcsak a gazdát, de mindenkit érdekel, ettől függvény egy és sokszor több évre is anyagi jólétünk; ennél fogva bizvást ide írhatom, hogy e hó 11-dike óta folyvást hideg és szeles időnk volt, sőt éjszakánként dér is mutatkozott. Szénánk kevés lesz s a termés középszerűnek mutatkozik. — Dacára az eddigi pénzühiánynak, 400 lelket számító kicsiny községünk f. évi januártól júliusig 13 magyar lapot hordatott, és pedig következő arányban: a Politikai Ujdonságokból 3, a Hazánk s a Külföldről 2, a Vasárnapi Ujságból 1, az Üstökösből egy, a

Füles Bagolyból 1, a Képes Ujságból, a Prot. egy házi és iskolai lapokból 1, s a Házi Kincstárból 3 példányt. Adjon isten a borura oly derüt, hogy annyi pénzünk legyen, miként 13 lap helyet 33 példányt járathassunk. — Pénztelenségünket mutatja azon körülmény is, hogy vidékünkön a lábas jószágoknak nincs kelete, a ló ára alább szállt, a legjobb borjas tehén 40 ft, de 18 ftért is kaphatni tehenet borjastól; 3—4 éves járomba való tinók párja 70—80 ft, s hogy ily körülmények közt a közterhek viselése roppant súlylyal nehezedik reánk, az nagyon természetes. *)

Sánta Armin.

Vegyes közlemények.

* (*Az északamerikai háboru áldozatai.*) Az amerikai hadügyminiszterium egy kimutatást tett közzé, melyből kiténik, hogy a négy éves polgárháboru alatt kórházakban és sebeikben 325,000 ember halt el. Az észak sebesültjeinek összes számát egy millió 100,000 emberre teszik. Így tehát az észak halottainak és sebesültjeinek összes száma 1,425,000 emberre tehető. Ha fölveszszük, hogy a dél halottak és sebesültekben egy millió embert vesztett, ugy a halottak és sebesültek összes száma e háboruban 2½ millió embert tesz.

* (*A győztes amerikai tábornokok,*) Grant és Sherman hazatértökben New-Yorkon utazván keresztül, ott rendkívüli lelkesedéssel fogadták őket. Grant a befejezett háboru legnépszerűbb hőse. Az Egyesült-államokban azonban nem épen irigylendő sors, népszerű embernek lenni. Reggeltől estig ostromolják, és késő éjjelig üldözik a kíváncsi bámulók. Reggel 6 órakor már sűrű néptömeg állott Grant és Sherman kapuja előtt, s még éjjel is annyira kiáltozott a tömeg, hogy kénytelenek voltak a ház erkélyén megjelenni és a souverain népnek jó éjt kívánni, mely csak Granttól nem kívánt beszédet, míg Shermanak minden éjjel kellett egyet mondani. „De oly sötét van,“ kiáltá egy ily alkalommal valaki a tömegből, nem lehet a győztest látni. „Az ördögbe, mit akarnak önök, csak nem parancsolhatom meg a holdnak, hogy jobban világítson?“ felelé Sherman. hallgatóinak nagy tetszése közt és visszavonult. Továbbá szobájukban is fölkeresik őket, s száz meg száz kíváncsival kell kezét szoritniok, kik nem elégszenek meg a csendes kézszorítással, hanem megragadják az ünnepelt jobbját, s két kézzel rázzák jobbra és balra, föl és le, előre és hátra. Grant azt mondta, hogy karja egy new-yorki elfogadás után fárad-

tabb volt, mint három napi lovaglás után. Mióta pedig a richmondi győző elég vigyázatlan volt egy édes hangon kérő szép nőnek „U. S. Grant tábornok“ -ot írni egy jegyre: minden oldalról papírral és írószerekkel is ostromolják s számtalanszor kell ez unalmas munkát ismételni.

* (*Jefferson Davis,*) londoni hírek szerint, a fogóságban megőrült. Sokan kételkednek részint e hír, részint a téboly valódiságán. Az újabb tanuk valamásából mindinkább kiténik részvéte a Lincoln s társai élete ellen szőtt összeesküvésben.

* (*Ludwigh új röpirata.*) A belga hadügyminiszter Chazal, mint tudva van, De Laet Alfred híres flamand költő és országgyűlési képviselővel pár hónappal ezelőtt párbajt vívott, s a brüsseli kamarában és azon kívül heves vita támadt a felett: vajjon a párbajozók, mint a kormány tagjai a kamarában vagy pedig csak polgári bíróság előtt vonassanak felelőségre? E kérdés alkalmából Ludwigh János hazánkfiától egy francia röpirat jelent meg, melynek címe: „A végrehajtó hatalom felelőségéről szóló törvények Magyarországon.“ E röpirat oly nagy föltűnést okozott, hogy az „Independance belge“ és a kölni ujság terjedelmes kivonatokat közöltek belőle, sőt a kamarában is szoba jött, s élénk vitatkozásokat idézett elő. E munka inkább jogtörténeti tartalmu levén, Ausztriában sincs eltűtva, mint Ludwigh többi röpiratai.

* (*Angliában az adózás*) az utolsó hat év alatt mintegy 19 millió font sterlinggel vagyis 190

*) T. levelezőnknek azon közleményeit, melyek a magyarjku községekhez a pénzügyi hatóságok részéről német nyelven intézett nyilt rendeletekre s azok meg nem értéséből eredő kellemetlenségekre vonatkoznak, lapunk nem közölheti. *Szerk.*

H A Z Á N K

S A

K Ü L F Ö L D.

SZERKESZTÉ

SZOKOLY VIKTOR.

KIADTA

EMICH GUSZTÁV.

PEST,

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV MAGYAR AKADEMIAI NYOMDÁSZNÁL.

1895.

TARTALOM.

I.

A képek és ábrák jegyzéke.

	Lap.	Lap.	Lap.
Arcképek.			
Michelet Gyula	417	A Jordán	821
Henri Martin	433	Békés-gyulai tájkép	841
Báró Sennyei Pál	481	Régi s újabb épületek és emlékek.	
Karácsoni Károly	498	A Dogana, vagy harmincad-épület	
Mailáth György	529	Velencében	421
Liszt Ferenc	545	Piazza di S. Marco	424
Ifj. Bartal György	561	Piazzetta di S. Marco	424
Gr. Belcredi Richárd	578	A pece-szentmártoni egyház és zárda	436
Kmety György (Izmail pasa)	597	A hájói Sz. István-kápolna	440
Reitter Ferenc	609	Serédy emlékkápolnája	469
Kornis Károly	625	Az aradi evang. templom és paplak	501
Szathmáry P. Károly	641	Martinuzzi kastélya Alvincen	505
Ciotta János	567	A mária-gyúdi templom	516
Palmerston lord	589	A balaton-füredi szinkör	521
Gaye Szelina kisasszony	717	A Mária-templom és zárda a Margit-	
Ács Károly	733	szigeten 1500-ban	533
Ludvigh Lajos	749	A főhercegi nyaraló s a praemontreiek	
Szabadkai Fialla Lajos	766	templomának romja a Margitszi-	
Dózsa Elek	786	geten	537
Brennerberg Ferenc	802	A „Fóthi dal” szülőhelye	584
Ghyczy Kálmán	833	Bethlen Gábor fejedelem születési há-	
Műtárgyak.			
II. Lajos testének föltalálása a Csele-		za Maros-Illyén	629
patakban (muzeumi kép)	425	A pesti új képviselőház homlokzata	632
Hátszegvidéki oláhok (muzeumi kép)	463	A nemzeti muzeum	633
Ábrahám kiköltözése (muzeumi kép)	477	A kath. templom s az igazgatóság háza	
Fürdő nymphák (muzeumi kép)	824	Resitzán	648
Tájképek, várak és városok.			
A Püspök-fürdő N.-Várad mellett	452	Az uszó mozsár	680
A Felix-Fürdő N.-Várad mellett	453	A „Buvár” tengeralatti hajó	645
Szalay László halálórási háza Salz-		Fiume ajándéka Szalay László részére	664
burgban	457	Római régiségek Vecelen (két kép)	720
Khinai tájkép	472	A tervezett dunaparti bazár belseje	741
A vizsói völgy Máramarosban	489	Alapnyomat	770
Sáros és Kapivár környéke	504	Az erdélyi országgyűlés megnyitása	
A harkányi fürdő	517	Kolozsvárt	809
A siklósi vár	520	Nevezetes névalírások másolatai	816
A Mária-templom és zárda romjai a		Életképek, népviseletek.	
Margitszigeten	536	A cigány leány	441
Dévény romjai	552	Lengyel zsidók	473
Ut a Morva mellett	552	A vásárról hazatérők	484
Pozsony látképe	552	Középfrikai szerencsenyek beföstve	488
A kavaró-nyújtó gyár Resitzán	649	A nyalka legény	548
A Szécheny-akna Dománon	681	A pesti utagyerek	585
A szekuli gyarmatosok lakhelyei		Tátravidéki lakosok	617
Bogsán	697	Oláhországi pandur	789
Revistye vára	708	Török hordár	805
A dognácskai vasgyár	724	Bukuresti nők	825
Stájerlak	737	Utazási képek.	
Fa-száritógyár Cselniken	740	Khinai vitorlás kocsi	456
Anina	768	Vámbéry dervis öltözetében	600
A szászkai vizesés	772	Vámbéry a bokharai tatár órásnál	601
Fiume látképe	792	A herculanumi kapu Pompéiben	661
Bethlehem	820	A legújabb ásatások Pompéiben	665
		Ezerhétszáznyolcvanhat éves kenye-	
		rek Pompéiben	673
		A questor háza Pompéiben	676
		Egy kiásott utca és erkélyes ház	
		Pompéiben	677
		Egy szíriai beduin főnök	701
		Mongolok ájtatossága az „obo” előtt	736
		Matutaera, új-zeelandi főnök	753
		Tuareg	773
Természetrajzi képek.			
Arabs lovak	704	Vegeyek.	
A mókus	709	Az egyptus-i barlang régiségei (több	
Molly, a csimpánz-majom	721	ábra)	524
A szökdecselő egér, vagyis gerbo	756	A vezérevölgyi őstanyákon talált régi-	
Medvefalka Berezovban	836	ségek (több ábra)	550
Iranszarvasok	837	Liszt „Sz. Erzsébet oratoriumá”-nak	
		előadása a redout-teremben	568
		A nagy dalárünnepély a városligetben	569
		Nevezetes névalírások másolatai III.	608
		A pesti hajózási csatorna tervképe	616
		Az uszó mozsár	644
		A „Buvár” tengeralatti hajó	645
		Fiume ajándéka Szalay László részére	664
		Római régiségek Vecelen (két kép)	720
		A tervezett dunaparti bazár belseje	741
		Alapnyomat	770
		Az erdélyi országgyűlés megnyitása	
		Kolozsvárt	809
		Nevezetes névalírások másolatai	816
Illustrációk beszélek és költeményekhez.			
A pöriratokhoz	564, 580, 594, 613		
A dalnok temetéséhez (két kép)	692		
Karikaturák.			
Ki hogyan hordja a kalapot? (Több			
kép)	432		
Illusztrált szakácskönyv (négy kép)	512		
Régi történet (hat képpel)	592		
Recept a kövérség ellen (hat kép)	640		
A képviselő választások alkalmából			
(négy kép)	716		
Mit szeretne a bécsi „N. Fr. Presse”?	780		
(négy kép)			
Képtalányok.			
A 28, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 37, 41, 42, 43,			
44, 46, 47, 48, 52 és 53. számokban.			

	Lap.		Lap.		Lap.
Revistye váromjai, <i>Abonyi Cs.-től</i> (képpel)	707	kozott festmény rajzával) <i>Szatlmáry Károlytól</i>	657	Külföldi levelek.	
Mekki zarándokok, <i>H. D.-től</i>	759	Egy eltemetett város, (több képpel) I. II.	665, 673	Levelek Párisból, VIII. <i>Irányi D.-től</i>	492
A tuareg, (képpel)	774	Az aranypart, közli <i>Szabó Aurél</i>	679	Levél Jerseyből, <i>Irányi Dánieltől</i>	573
Életképek Romániából. II. A pandur (képpel) <i>Koós Ferenctől</i>	789	Kézművesek Párisban, <i>H. D.-től</i>	684	Bukuresti levél, <i>Koós Ferenctől</i>	684
A török hordár (képpel)	790, 806, 822	Anglia egyetemei	693	Egy ifjunak, ki politikai pályára készül, <i>Irányi Dánieltől</i>	712
Bukureszti életképek, (képpel) III. <i>Koós Ferenctől</i>	824	Az aldunaparton tervezett kettős bazár (képpel) 741	741	Hamburgi levél, (képpel) <i>F. . . A.-től</i>	721
Bethlehem és a Jordán (képekkel)	820	Gőzmozdonyok az országúton, közli <i>Dr. Bardócz Lajos</i>	743	Levél Jersey-szigetről, <i>Irányi D.-től</i>	775
Békés-gyulai tájkép		A színnyomásról, közli <i>Szabó József</i>	700		
Ismertető cikkek.		A magyar tudományos akadémia új házának ünnepélyes megnyitása s a ház nagy terme (képpel)	788	Apróságok.	
Az indiai sálók árverezése Londonban	427	Az erdélyi országgyűlés megnyitása s a pesti új országház terme, (két képpel)	808	„Egy hét története“ minden számban <i>Vadnay Károlytól</i> . Ujdonságok, vegyes apróságok, levelezés, zeneművek s irodalmi termékekről jelentések stb. szintén minden számban.	
Magyar tánc Párisban, közli <i>P. ö D. s</i>	438	A londoni lord-mayor, —y —s-től	811	Karikaturák.	
A touloni gályarabok a bagnóban 460, 491	487	Tollrajzok az erdélyi országgyűlésről, <i>Augurtól</i>	826	Ki hogyan hordja a kalapot? <i>Jankó Jánostól</i>	43 ?
Dublini szegénység	554	Jégkereskedés az Egyesült-Államokban, <i>Konkoly Dezsőtől</i>	839	Illustrált szakácskönyv <i>Jankó Jánostól</i>	512
Hajkereskedők Thüningiában, közli <i>Szabó Aurél</i>	565	Mit hittek a régi tudósok? <i>Varga Vilmostól</i>	842	Régi történet, <i>Jankó Jánostól</i>	592
Visszatekintés a zenede ünnepélyeire (képekkel) <i>Reményi Károlytól</i>	570	Muzeumi képek s más műtárgyak.		Recept a kövérség ellen. <i>Jankó J.-től</i>	640
Az órák története, <i>Sziklássy Gyulától</i>	588	II Lajos testének föltalálása a Csele-pataokban, (muzeumi kép)	423	A képviselőválasztások alkalmából, <i>Jankó Jánostól</i>	716
A nőtlenség, <i>Dr. Herczegh Mihálytól</i>	598	Hátszegvidéki oláhok, y. s.-től (muzeumi kép)	468	Mit szeretne a bécsi „Neue Fr. Presse?“ <i>Jankó Jánostól</i>	780
A pesti hajózási csatorna és tervezője (Reitter F. arc- és a csatorna tervképeivel)	609	Ábrahám kiköltözése (muzeumi kép)	757		
Anglia kertje, <i>H. D.-től</i>	614	A fűrdő nymphák, (muzeumi kép)	823	Zeneművek.	
Jersey I. II. <i>Irányi Dánieltől</i>	635, 652			Ébresztő, <i>Mosonyi Mihálytól</i>	558
A tengeralatti hajózás (képekkel)	644			Nyárvirág, <i>Alfreds Károlytól</i>	623
Fiume és Ciotta (Ciotta arcképeivel s Fiumének a Szalay részére ajándé-				Bárcai esztergály, <i>Ezredy Aladártól</i>	799

Első évi folyam.

27. szám.

Julius 2. 1865.

Politikai és irodalmi termek Párisban.

(Michelet és Henri Martin arcképével.)

I.

A club-élet, mely oly nagy mérvben diszlik Angliában, a csatornán innen még kevésbé van ki-

fejlődve. Van ugyan itt is Jokey-club, a lovasok gyűlhelye; van mezei gazdák köre, cerele agricole, mit tréfásan des pommes de terres, burgonya-körnek is hívják; van Cerele impérial, van még egypár másféle is: de akár mert mindezek csak csekély részét foglalják magukban a fővárosi urinépek, akár mert maguk a tagok sem szentelnek ezen gyűlhelyeknek rendkívül sok időt: a clubok, mint mondám, nem játszanak még eddig oly fontos szerepet Párisban, mint az

angol fővárosban. Az irodalom embereinek meg, ámbár foglalkozásuk után saját névvel neveztetnek (hommes de lettres), valamint a politikai férfiaknak, semmi társalgási központjuk nincsen. Ezt

tehát, az asszonyok nem csekély öröme, annyira-mennyire a magánházak fogadótermei pótolják.

Egyik-másik tekintélyesebb egyéniség, kinek kissé tágasabb, a szokottnál kevésbé szűk lakosztálya van, s ki elég vonzerővel bír, hogy barátai felkeressék, télen át a hét valamelyik napján fogadni szokott. — Magától értetik, ugy-e bár, hogy a háziurnak nősnek kell lennie, nők levén ezen összejöveteleknek nem mondom ugyan fő, de egyik varázsa.

Ily társaságba vezetem be nyájas olvasóimat, a legfényesebbek egyikébe, mit Páris, tehát Franciaország-

Michelet Gyula.

ban találhat. Legfényesebb ész, tehetség, hírnév, s mi mindent felülmul: erény és jellem álltal. Hadd illeszszék a fényes melléknevet mások a születés, rang és gazdagság arslánaira: ember, ki

a bölcelem tanait nem felelte az iskola padjain, csupán érdemnek hódol. S azért még magát a tehetséget, sőt a lángészt is csak úgy becsülöm, ha tiszta erkölcs önzéstelenséggel egyesül. Azt tartom Henri Martinnal, hogy ha a lángész bámulatot gerjeszt is és mások fölé emeli a halandókat: igazi nagyságot egyedül a jellem ad.

Egy félreeső csendes utcában, mely a luxemburgi kert mellett elnyúlik, egy szegletház harmadik emeletében lakik Franciaország egyik legnemesebb gondolkozója: *Michelet*. Ki ne ismerné a világhírű író nevét, s legalább egyik-másik munkáját? Történelme ugyan kevés kézen forog hazáján kívül; de egyéb, politikai és reformátori könyvei mindenhova elhatottak. Reformátoriának nevezem, mert valamennyinek az ember nemesítése, az igazság uralomra juttatása, a civilizáció terjesztése a célja. S a milyenek munkái, olyan maga az ember, vagyis helyesebben, a mit írt, az mind lelkének, természetének hű kifejezése. *Michelet* a szabadság, a haladás, az emberiség szószólója; szereti ugyan hazáját, de annál jobban szereti az egész emberi nemet. Ő nem a cselekvés, ő a gondolkodás, az eszmehintés embere: hajlama, szelid természete a tettek viharos mezejéről távol tartották. Ő író és tanító, mint ilyen s amolyan egyiránt kitünő, fényes.

Michelet Gyula 1798-ban született Párisban. Atyja a pénzutalványok nyomdájában volt alkalmazva. Nevelése az idő bélyegét viselte magán; míg gyorsan haladt elő a tudományokban, urvacsorájánál soha, még az elsőnél sem volt. Készségének köszönhető, hogy már 23 éves korában a collége Rollin, s később a tanárképezdében tanítói helyre neveztetett ki. 1830ban az országos levéltár történeti osztályának főnöke lett, s Guizot miniszteri tárcát kapván, helyettesének választotta őt tanári székében a Sorbonne-ban. Nyolc évvel reá a Collége de France-ba választatott meg, az erkölcsi és politikai tudományok akadémijába.

Előadásait valamint iratait e korszakban a jezsuiták elleni küzdelem jellemzé; ezeknek befolyása vitte ki, hogy 1851-ben szószékétől megfosztott. Következett az új császárság megállapítása, s vele a tisztviselők új esketése. *Michelet* nem akarván az elébe szabott föltételt teljesíteni, megvált utolsó fizetéses hivatalától is az országos irattárban. Kettőztetett munkától kérte ezentul kizárólag kenyerét. Tisztelet a férfunak, ki meggyőződéseért szenvedni képes.

S Isten nem hagyta jutalom nélkül a serény munkát, a hű kitartást. A jeles író dolgozatai jó keletnek örülvén, független életet biztosítottak

neki. Most ismét maga köré gyűjtheti csütörtöki napokon számos barátait és tisztelőit. Ezek közé tartozván én is, szívesen követem maga és neje meghívását, annál szívesebben, mert hisz oly nyájas fogadtatás vár mindkettőnek részéről a vendégre.

Mód nélkül csalódnék, ki a szabadelvű demokratát, a szigorú erkölcsbíróat valami torzonborz pedánsnak képelné: a kora dacára legnagyobb csinnal öltözködő háziúr oly finom modoru társalkodó, hogy udvari embernek is beillenek. Fiatalkorában, bár alacsony, szép ember is lehetett. A magas homlok alatt, melyet most már ezüstszínű gazdag haj fedez, fényes s egyszersmind jóságra mutató szem csillog, mely, ha az ékesenszóló szájon valami elmés vagy lelkes eszme fakad, még most is lángra szokott gerjedni.

Nyájas és szabadon gondolkozó ifju neje is, kit szintegy tudományos műveltség különböztet meg a legtöbb asszonyoktól. A „Rovar,” a „Madár” s a „Tenger” nem csupán a férj vizsgálgatásain készültek: a nőnek is volt az észlelődésben nem kis része.

Estély alkalmával nem sok idejét veheti igénybe az ember a házinépek; miután egymás egészségéről, a közös ismerősök hogylétéről pár szót váltottunk, másoknak kell engednünk helyet. Hisz ugy is máskor, nap közben, estefelé jöhettünk el, s akkor bőven beszélgethetünk egymással. Akkor hazánkról is foly mindannyiszor a társalgás, mert hisz *Michelet* rokonszenvvel viseltetik Magyarországra iránt, s nagyra becsüli a magyar fajt, melyet „öt millió nemesnek” nevez valamely munkájában. Nézzünk tehát szélyel, ki van itt ismerőseink közül.

De még mielőtt elfordultam, ime, felém siet egykori tanítványom, a nagyreményű De Gerando Attila, huszár öltözetben, ki kedves és bájoló nővérel a társaság tapsai között alkalmasint csárdást fog járni. A leány lelkes anyja mellett ül, a derék De Gerando Ágost özvegye mellett, ki, hogy jó olvasmányt nyújtson gyermekeinek, maga írt s nyomtatott magyar könyveket Párisban.

Amott egy kis csoport előtt a szikár Pelletan Jenő hadáráz kezével, tüzesen mutogatva valamit a köpcös szőke Nefftzernek. Emitt mellettünk Renan fogadja a háziasszony szerencsekívánatait utolsó könyvéhez, s az ember mindjárt ráismer a kis zömök ember beretvált arcáról, hogy pappneveldében honolt. Különös érdeket kelt ő az asszonyoknál, kik nagyobbára a szomszéd teremben ülnek, várva hogy a politikáló férfiak olykor-olykor hozzájuk is bepillantsanak. Itt láttam egyszer

többi között Hugo Viktor nejét is, valamint Liszt Ferenc leányát, Ollivier Emilnét.

Férje — ezental nehezen fog ide vetődni — magas, karsu barna fiatal ember, két ismeretlen ural beszélget, háta mögött levén Perrault szob-

rász. A pamlagon ül magára Carnot; fehér fűrtü, kerek arcu kised ember, a ki, midőn az ajtó nyílik, örömmel tekint a belépőre. Ez *Henri Martin* a történetíró s publicista.

Irányi Dániel.

Oh akkor, akkor érzem!

Ha a lánykára gondolok,
Ki értem mindent áldozott,
Ki keservesen sirt, midőn
A bucsúszó elhangozott,
Ki, bár messzire költözött,
Mégis enyim maradt szive,
Imáját későn és korán
Nevemmel kezdi s végzi be:
Oh akkor, akkor érzem,
A föld mégsem pusztá nekem,
Hogy nem lehet, hogy nem szabad
Panaszra nyitnom ajkamat!

Ha barátimra gondolok,
Kik szeretve állnak körül,
Búmban mindegyik osztozik.
És ha örülök, mind örül,
Kik közül néhány rég a sir
Sötét mélyében szendereg,
De kik feljönnek oman is,
És terhemén könnyitenek:
Oh akkor, akkor érzem,
A föld mégsem pusztá nekem,
Hogy nem lehet, hogy nem szabad
Panaszra nyitnom ajkamat!

Ha a tüzhelyre gondolok,
Hol édeseim szava zeng,
Kik, gyakran mondják: „mért hogy ő
Oly ritkán lehet a miénk!“
Kik ha rólam hirt hallanak,
Szemükben öröm tüze ég,
Kiknek legkisebb ohaja:
„Csak megáldaná őt az ég!“
— Oh akkor, akkor érzem,
A föld mégsem pusztá nekem,
Hogy nem lehet, hogy nem szabad
Panaszra nyitnom ajkamat!

És ha a sirra gondolok,
Mely tán már holnap megnyílik,
Gyászt, éjszakát nem rúm bocsát,
De sok bánkódó szivre itt,
Ha eszembe jut, hogy maga
A göröngy is, mely befedez,
— Csakhogy álmom könnyü legyen, —
E drága szivek terhe lesz:
Oh akkor, akkor érzem,
A föld mégsem pusztá nekem,
Hogy nem lehet, hogy nem szabad
Panaszra nyitnom ajkamat!

Dalmady Győző.

Kerüld a szépet!

Beszély.

Irta *Jókai Mór.*

Radziwill János herceg tökéletes mintája volt annak, a mit a középkorban lovagnak neveztek. Bátorsága a csodatevéssel határos; férfiu erőben fölülmulatlan, szive érzékeny, mint egy gyermeké, lelke áhítatos, mint egy aggé, és elméje oly éleslátó mint szemei. Testgyakorlatokban, vitézi tornákban első hős, csatákban nevetve harcoló, s a hogy elmondhatta magáról hogy éktelenül gazdag ur, hogy az ország egyik határától a másikig utazva, mindenütt saját házában hálhat meg: ugy elmondhatta Radziwill, hogy a mely városban megfordult, mindenütt imádkoznak érte. Férfiak ellenében büszke, hölgyek iránt kedélyes, tréfában kifogyhatlan, soha sem boszus, soha sem nehéz haragu, valódi bálvány egy férfiban. Hangja csendő, mikor szeliden szól, dörgő, mikor indulattól

átmelegül, s képes magát lágyan behizelni minden szivbe.

Valóban, mikor Radziwill János herceg lován ült, sisakrostélyát leeresztve, akkor minden hölgy szerelmes lehetett belé.

Hanem aztán, mikor lováról leszállt, és sisakját letette, akkor vége volt minden csalódásnak; természetének aránytalansága kitünt; rövid lábai s hosszú kezei voltak: térdén alul értek, ha leereszté, s arcát egészen elcsufította a himlő.

Már aztán lehetett ő derék ember, okos ember, vitéz katona, böles államférfi, nemes sziv, költői kedély, hű önfeláldozó lélek, sőt igen gazdag ember; az mind nem ér semmit, idomtalan volt a termete, s rut volt az arca; semmi remény, hogy valami regényhőst tehessen belőle idomitani.

Nem is sokáig fog alkalmatlankodni elbeszélésünk folyamában: ő kezdi, s azután, mint szerény, nemes lélek, visszavonul s nem követeli, hogy beszélője legyen az általa megindított történetbe.

Radziwill herceg a múlt század közepén Rómában lakott; már több mint tizenkét évet töltött ott saját palotájában.

E palotának egyik szárnyát ő lakta; a másik női lakásul volt berendezve.

A herceg, midőn tizenkét év előtt Rómába jött, egy kis négy éves leánygyermeket hozott magával; s annak a számára volt palotájának fele megnepesítve egy csoport idegen alakkal, a minőket Rómában nem talál. A leányt óhitű zárdaszüzek nevelték; a mi annál feltünőbb volt, mint hogy a herceget magát, mint igen buzgó katólikust ismerte mindenki, s meg nem bírta magyarázni azt a makacsságot, a mivel Radziwill minden rábeszélésnek ellenállt, hogy neveltesse védecét valamelyik katólikus zárdában. Radziwill állhatatosan megmaradt a mellett, hogy a lány a görög szertartások szerint ismerje meg a vallást.

Ki volt az a leány? honnan került hozzá? azt nem tudta senki. Csupán annyi volt kitudható, hogy a leány keresztneve: Anna.

Mi e leány Radziwillre nézve? rokona nem lehet, mert hiszen óhitű; gyermeke nem lehet, mert a herceg még maga is ifjanc volt, mikor a négy éves leányt ide hozta. Az az ábrándja sem lehet vele, hogy há fel nő, nőül vegye, mert akkor nem csinálna maga elé akadályt a különböző hitvallás szerinti nevelésben.

Annyit azonban lehetett tudni, hogy a leány igen szép volt: valódi görög arcél, finom egyenes orr, sugár, hajlott szemöldök, nagy metszésű sötétkék szemek, psychei termet; egy tünemény az olympi hitregekörből.

Mégis azt hitték, hogy Radziwill elébb-utóbb szerelmes fog lenni ebbe a leányba. Lehetetlen, hogy egy fődél alatt lakják vele oly hosszasan, és mindennapi látásától el ne veszisse fejét, szívét, mindenét.

Persze, hogy el is vesztette.

Fejét, szívét, mindenét. Vagyonát is, lelkét is ráadásul. Szegény herceg! Csákhogy azt soha sem tudta meg senki. Még mi sem fogjuk azt megtud-

ni, majd úgy eltűnik ő előlünk, hanem azért mégis bizonyosak leszünk felőle, hogy úgy volt.

Egy napon a herceg meglátogatta Annát, s a nevelőnőnek azt mondá, hogy egyedül akar védecével szólani családi titkok felől.

Anna olyankor mindig le szokta a szemeit sütni, mikor a herceggel szemközt volt; talán tudta, hogy szemei milyen szépek s fukar volt azoknak láthatásából juttatni védőjének? Talán félt attól a tüztől, a mi annak a szemeiben ragyogott? Vagy talán — sajnálta őt, hogy olyan rút.

— „Kedves Anna — szól Radziwill, megfogja gyöngéden a leány kezét, — a leány hagyta azt megfogni, és nem szorította vissza. Nekem hirtelen el kell utaznom Szentpétervárra. Ott nagy változás történt, a cár meghalt, s a cárnőt kikiáltották uralkodónőnek; az pedig lefoglaltatta vagyonaimat. Nekem vissza kell sietnem, hogy magamat igazoljam. — Ne rettenj meg. Semmi baj sem fenyeget ott. Udvari cselszövény lesz az egész, a mit megjelenéssel majd szétoszlatok. — De mielőtt elhagynám Rómát, azt a titkot, a mi az enyim és a tied, a mi bennünket itt Rómához kötve tart, fel kell előtted fedeznem; hogy őrizd azt magad, és tudd, hogy mitől kell magadat őrizned? A te családi neved, melyet eddig ki nem mondott előtted senki: „Tarakenoff.“

„Anyád az európai koronás fők egyik leghatalmasbbika volt: Erzsébet cárnő.“

E szóra, mint a villámlobbanás, tekintte fel Anna két nagy uralkodó szeme Radziwill arcára, és arca kigyuladt és keze megszorítá a férfi kezét: mintha minden szemsugára, vérlángja és idege azt kérdezné tőle: „s hogy mersz te hozzám közelíteni, ha ezt tudod“

Hanem a férfi is visszaszorítá a keményre vált kezét, és nyugodt tekintettel állt ellen a büszke szemvillanásnak, s azután folytatá:

„Apád pedig egy ukrániai balalaikaverő énekes volt; nagyapám udvarában zsellér jobbág.“

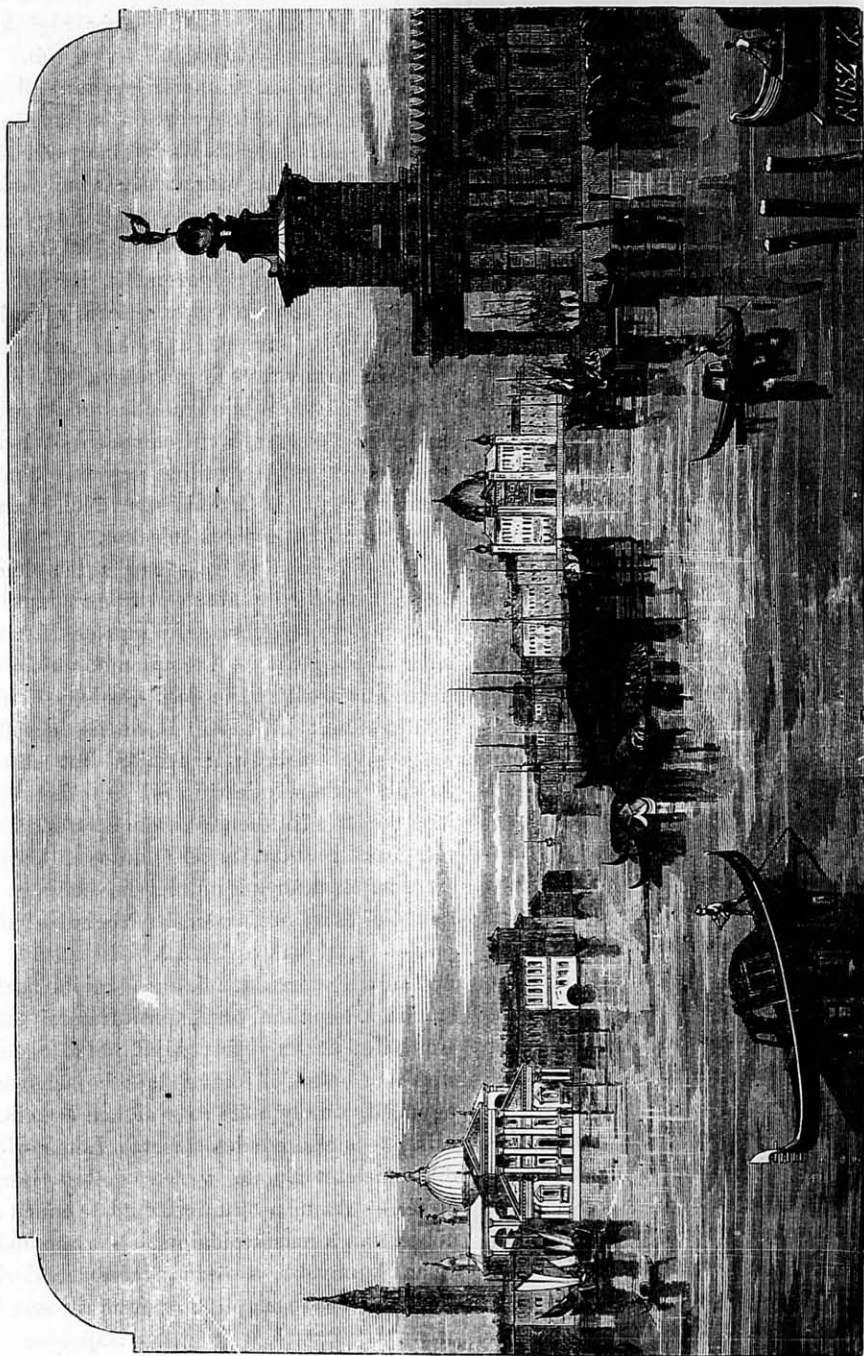
A szép szemek ismét lehunytak e szóval, hosszú pilláik alá elvonulva; a kéz ismét élettelen tárgy lett Radziwill kezében s Anna arca ismét halavány, mint a görög templomok classicus szobrai.

(Folyt. köv.)

V e l e n c e .

Velencének salonja, földiséje, legnépesebb gyűléshelye, foruma, corsója, gázlorok s a csillagok által kivilágított redout-terme — a világhírű sz. *Mírck*

tér, mely képünkön „Piazza S. Marco“ cím alatt látható. E egy márvány s trachyt-kövekkel kirakott óriási négyszögű nyílt terem, egy sétatér, egy nagy-

A Dugana vagy harmincad-épület Velencében (Rajz. Haske.)

szerű park, melynek lombos fasorait s tarka virágcsoportozatait az itt öszpontosuló mindennemű építészeti styl remekei képezik, mi különösen a hátul feltűnő sz. Márk-templom s a dózse-palota külsején és belsejében feltalálhatók. Hossza 680 lábnyi, szélessége keleti oldalán 530 lábnyi, s mindenfelől pompás épületekkel van környezve.

A tengeren érkező utasra meglepő benyomást tesz Velence nyílt kapuja, a sz. Márktér kiegészítő része, a képünkön látható „*Piazzetta di S. Marco*.” (Szemközt, a nagy csatorna tulsó oldalán látható a „*Santa Maria della Salute*” nevű egyház, kúpos födelével. Ezen egyház 1,200,000 cölöpre van építve.) A parton (Molo di S. Marco) álló két óriási gránit oszlopot, ezen pompás két kapufélfát, Domenico Michieli dózse hozta magával a görög szigetekről, midőn a szent földről 1127-ben visszatért, mint diadalmi jeleket. E két oszlop a képünkön balról látható dózse-palota s a jobbrafekvő régi pénzverde (Zecha) épületei közt sok ideig eldölvé hevert, mignem Nicolo il Barattiere építész mostani helyökön talpra állítá azokat. S mint-hogy ezt a mostani gépek híjában csak igen nagy erőfeszítéssel lehetett eszközölni, a köztársaság felhívta amaz ügyes építész, hogy kívánjon műveért oly díjat, mint a minő neki tetszik. Barattiere nem kért pénzt, hanem maga s örökösei részére szabadalmat arra nézve, hogy ezen két oszlop közti téren nyilvános kártyabankot adhasson. Mindamellett, hogy a hazardjáték el volt tiltva, a dózse nem akará visszavonni szavát, s megadta neki a banktartási szabadalmat. Ez négy századon át roppant jövedelmet hozott a Barattieri-családnak. Gritti András dózse megsokalván e nyilvános botrányt, hogy szép szerivel véget vessen a dolognak, egy új botránnyal szorítá ki helyéből amazt, ugyanis 1529-ben minden bűnös kivégeztetését a két oszlop közti téren kezdék végrehajtani, ez által meg volt a bank helyisége bectelenítve, és senki többé nem ment oda játszani.

Az egyik oszlop fejezetén sz. Tódor, mint Velence legrégebb védszentjének márványszobra, a másikon a régi köztársaság cimere, a híres szárnyas oroszlan ércszobra áll, mely a francia hódítás alkalmával szintén Párisba, s onnét ismét 1815-ben visszavándorolt. — Mind a dózse-palota, mind a pénzverde különböző és sajátos modorú remek épület a maga nemében. A *Zechát*, melyben oly sok ideig verték a leginkább hadi zsákmányból kikerült arany zecchinókat, Sansovino terve szerint Scamozzi építé dóriai és római oszloprendszerrel, s nagyszerű szobrokkal. Belső udvarában áll a nap szobra, mint az arany jelképe, Danese Cat-

taneo remekműve; termeiben Tizian-, Tintoretto- és Bonifaziótól több becses kép látható. A piazzettára eső, dóriai és jóniai oszlopok- s 20 boltíves folyosóval ellátott részét régi könyvtárnak nevezik, s műértők a világ egyik legszebb épületének tartják. Itt állott a köztársaság régi könyvtára, melyet most a dózsepalotába vitték át.

A dózsepalota szomszédságában áll sz. Márk-temploma, ennek irányában a képünkön többször feltűnő önállású *harangtorony*, mely Olaszországban mindenek közt legmagasabb, s melynek lépcsőin III. Henrik francia király és I. Napoleon lóháton mentek fel Velence fekvése- s környezetének gyönyörű kilátását élvezendők. Régebb időkben e torony közepe táján egy vasrácsos vaskalitka (gabbia) függött, melybe a vétkes papokat zárták; csúcsán aranyozott forgó angyal áll. A régi köztársaság idejében minden haragnak meg volt a maga jelentősége, az il campanonót úrnapijkor s a dózsának a tengerrel eljegyzése ünnepélyekor huzták meg, a del malefizió nevű lélekharangot pedig a bűnösök kivégeztetésekor.

Mindkét képünk rajzában a templom előtt 3 *sudár cédrusárbo*c látható, bronz talapzaton, melyeken egykor *Cyprus*, *Kandia* és *Morea* szigetek zászlói lobogtak. — A templomhoz közel a mester-séges *óratorony* (torre dell' Orologio) cifra önálló épülete tűnik fel 1496-ból, renaissance-stylben, a szűz anya szobrával; tetején két szerecsennek csüfolt cyklops kalapáccsal üti a harangot, s veri ki az órát. 1750-ben a villám szétontván gépezetét, csak kijavíttatása 8500 aranyba került.

A sz. Márktér két oldalát hosszant az úgynevezett *régi és új prokuráciák* (Procurazie) nagyszerű épületei foglalják el. Az a XV-dik század vége felé épült, s a köztársaságnak legelőkelőbb tisztviselői a sz. Márk-templom örei, prokurátorai lakták azt. Földszinti oszlopos folyosóját, hol a legpompásabb kirakatu boltok- és kávéházak hosszú sora követi egymást, s mely alatt rosz időben is kellemes séta esik, — s első emeletét Pietro Lombardo, második emeletét Buono vezetése alatt Bergamasco építé. — Az új prokurácia épülete ennek általlel- nében van a másik oldalon, — ez pompásabb, de amaz könnyebb s öszhangzóbb modorban van építve, — az oszlopos sétasorok itt sem hiányzanak. A négyszögű piacot a Napoleon által egy templom helyébe épített *Atrio* arányosan zárja be, mely amazok gyöngé utánzása.

A sz. Márktér (Piazza S. Marco) reggel és déle- ben még nem igen élénk, s leginkább csak idegen jövevényeket láthatni rajta.

A prokuráciák folyosóin egymás mellett sűrűn

nyiló kávéházak, a mi nagyszerű és pompásan fölszerelt pesti kávéházainkhoz képest, habár némelyek csinosan diszítvék, csak kis szűk boltok. Meleg időben leginkább a folyosó ives oszlopai alatt és között ülnek az újságolvasó s kávézó vendégek.

Délben 2 órakor igen nagy szelid galambfalka szokott a Márktér szőnyegszerű tarka kövezetére a ház- és torony-tetőről, hol fészkelnek, leszállani, hol egy tisztelen öltött asszony éteti őket a város költségén.

Estefelé kezdődik csak itt az élet, — ekkor kezd dagadni és hullámozni a város minden részéből ide folyó néparadat, kivált midőn katonai zene harsog a piac közepén. Ekkor a kávéházak előtt rakásra halmozott székeket, s asztalokat az érkező vendégek számára felállítják s minden kávéház kiterjeszkedik a Márktér széleire, — s jönnek a vándorzenészek, énekesek, kik egész mimikával egyes operai részeket is előadnak, s valódi komédiát csinálnak. Magát a piacot és a pompás kirakatu boltokat 200-nál több gázlobor és csillár világítja, s e büvös fényzón s az élénk zajos társalgás, a le s föl-sétálók roppant tömege oly meglepő látványt nyújt, mintha valami tündéri palotában, az ég csillagos boltozatával fedett operaszínházi táncvivalomban volnál. És ez rendszeren éjfélig, néha éjfélutánig is tart, miután a velencei nép nagy része későn fekszik, későn kell.

Hol vannak azok az idők, midőn az ujonnan választott dózsek e terén tartották pompás diszmeneteket, vagy a midőn a bucintorón ünnepelték a tengerrel eljegyzésüket, s a fejedelmi palota erkélyéről oly atyai részvétellel nézték a nép ünnepeit? — Hol vannak az idők, midőn a sz. Márktéren 8 napig tartott a nagyvásár, az úgynevezett *fiera franca*, mely a hordozható deszkabódék városában kitérte kelet és nyugat kincseit? — vagy midőn 1441-ben Francesco Foscarinak a legszebb velencei hölgyeli egybekelése menyegzői ünnepén tartott harcjáték alkalmával a sz. Márktér aré-

nává volt átalakítva, — avagy midőn száz évvel előbb az olaszok legnagyobb lyrai költője, Petrarca, a sz. Márk-templom főbejárása előtt emelt állványon költeményével dicsőíté azon ünnepet, mely Kandia visszafoglalásának örömeire tartatott. Hát midőn Nagy Lajos győzelmes magyar hadserege élén bevonult a sz. Márktérre, s a nagy toronyra tüzeté ki háromszínű zászlónkat?

A *dózsepalota*, melynek külseje képünknek „*piazetta*“ című rajzán látható, s melynek a tengerre néző homlokzata előtt terül el a molo di S. Marco, s a riva della Schiavoni-nak nevezett part — a legeredetibb s legnagyobbszerűbb épületek egyike, méltó képviselője az a büszke arisztokraciai köztársaságnak, fejedelmi pompája- és méltóságával bizonyos rejtélyes, titokszerű varázs párosul, s az arab és goth építészet fantasztikus idomzatainak netovábbját egyesíti magában. A XIV-ik század végén s a XV. elején épült fel mai alakjában, s arab, goth modorában, Philippo *Calendario* és Pantaleone *Bon* vezetése alatt. Alsó részét, mint a prokuráciákat, a legmesteriebben készült oszlopos folyosó környezi. A főbejárasi kapunál a felső karzat 9-ik és 10-ik oszlopa veres márványból van, s ezek közt hirdették ki a köztársaság idejében a halálos ítéleteket, mit a szerencsétlen áldozat bitóhoz vasalva hallgatott. A különféle színű márványból kifaragott, s az igazság szobrával ékesített pompás főkapura (*porta della Carta*) voltak a köztársaság rendeletei kiszögezve.

De kifogyunk a térből, pedig a két kis négyszöget befoglaló épületek *külsejét* festettük csak; a bennök felhalmozott történeti műemlékek, kincsek stb. ismertetését a mutatványul használt naptárban bővebben megtalálhatják olvasóink.

Végül első képünk a „*Dogana*“ vagyis: vámház környékét tünteti fel. — A kelő nap sugarai aranyozzák a márvány-palotákat, melyek — mint egy ébredő szépség — kacérkodva tükrözik magukat a zöld hullámokban.

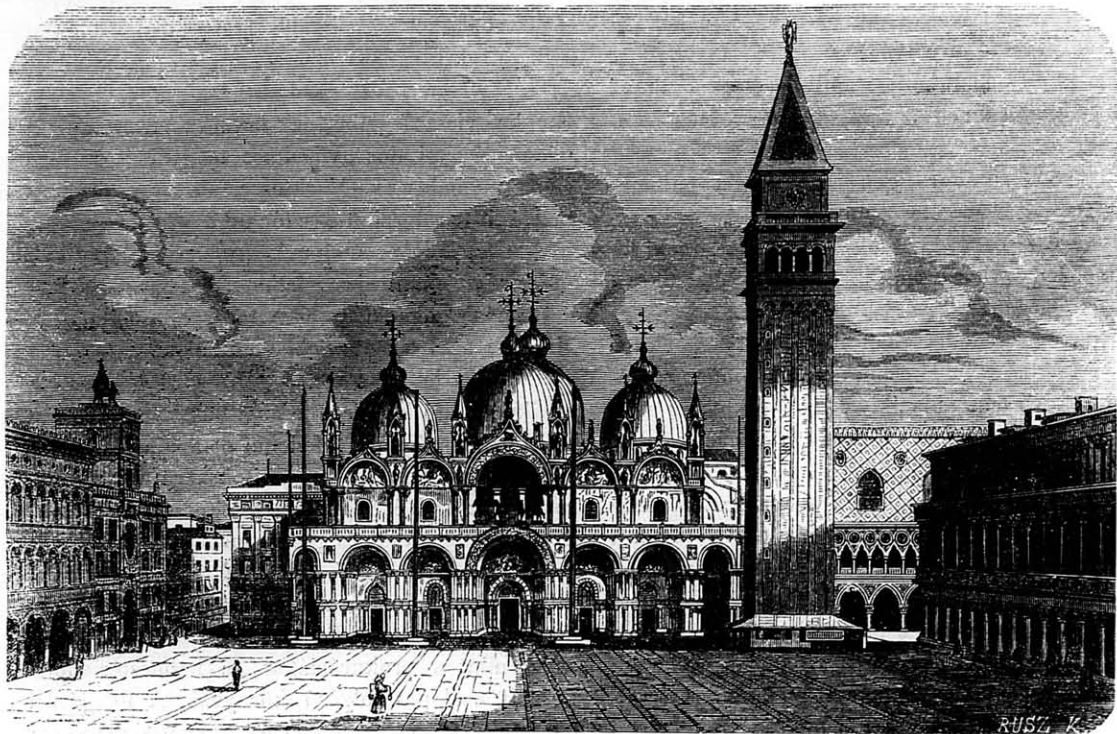
Nemzeti muzeumunk mükincsei.

VI. „II. Lajos testének föltaláltása a Csele-patakban.“

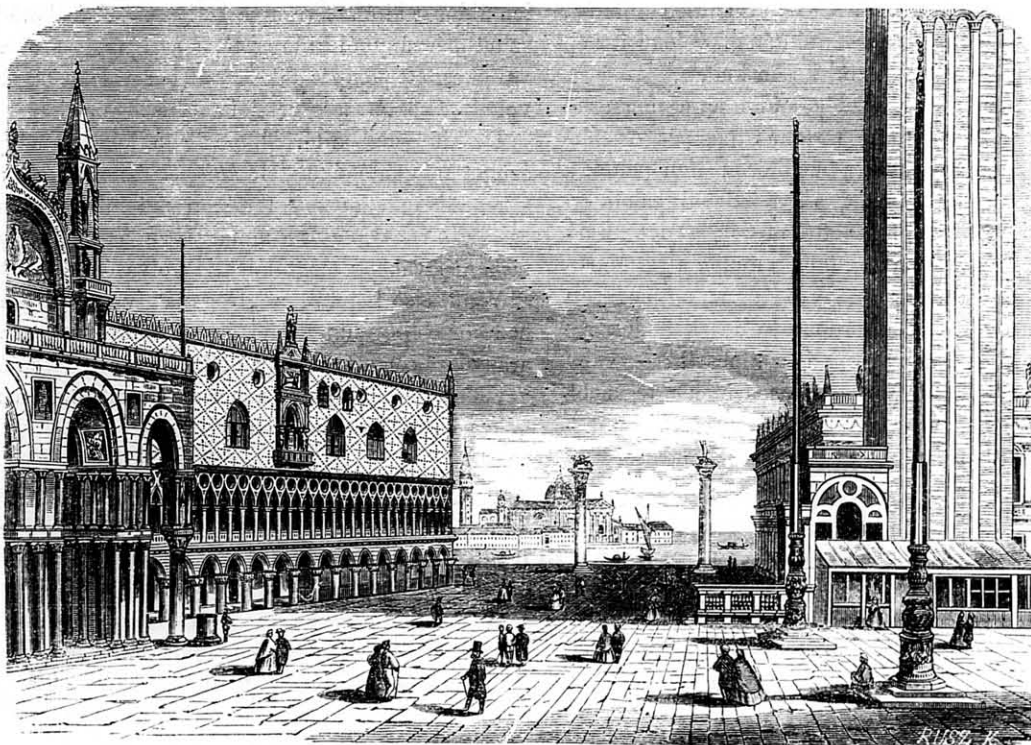
A gyászos mohácsi nap története annyira ismeretes minden magyar előtt, hogy annak elmondását szükségtelennek tartjuk. „Nemzeti nagylétünk nagy temetője, Mohács“ lön temetője a fiatal királynak is, kit a végveszély pillanatában Czetricz és Trepka apródjai kiragadtak a csatamezőről, s futottak vele az omló zápor oltalma alatt. A me-

nekvőknek egy kicsiny patakon, a Csele erén kellett keresztüluszatniok, mely azonban e pillanatban a fellegszakadástól megáradt; a király neki ugratott a háborgó viznek, de a magas partról lova visszabukott, s maga alá temetve lovagját, belé fojtá azt a vízbe.

A király hulláját két hónap mulva találták meg,

Piazza di S. Marco. (Lásd szövegét a 420. lapon.) Rajz. Haske.

Piazzetta di S. Marco. (Lásd szövegét a 422. lapon.) Rajz. Haske.

s Székely Bertalan azon jelenetet festé le, midőn a viaszhalvány fiatal király testét hívei épen ki emelik az iszapsírból.

Ez volt Székely Bertalan első műve, melyet a pesti mútárlatban kiállított. A kép alakjai fél élet-nagyságúak, s az egésznek gazdag költészete, a nagyszerűen felfogott történeti momentum, az erőteljes csoportozás, az alakok hű jellemzése s a szerencsés ecsetkezelésnél fogva az ország legértelmesebbjeinek tetszését vivta ki, kik a kép kiállítása idején épen az országgyűlés alkalmából Pesten

meg, s így báró Eötvös József megvásároltatására aláírást nyitott. E kép most muzeumunk egyik ékessége.

Székely Bertalan még fiatal ember, 1835-ben született, s mert Madarász Viktor s ő jelenleg az újabb festői nemzedék legtehetségesebb tagja, még igen kitűnő műveket várhatunk tőle, melyek közt alkalmasint helyet fog azon nagy történeti képe is foglalni, melynek vázlatát műtermében már alkalmunk volt látni, s mely a magyar történet válságos pontját, a mohácsi csatát állítja

II. Lajos testének föltalálása a Csele-patakban. (Székely B. muzeumi festménye után fényképezte Licskó J., rajz. Blumberg.)

valának összegyűlve, s ekkor azon óhajtás támadt, vajha e kép a nemzeti muzeun csarnokába jutna. Azonban a műegylet azt magas ára (2000 bajor tallér) mellett csekély jövedelme miatt nem vehette

elő. A „Hazánk s a Külföld“ színes nyomatu nagy műlapjának eredetijét is ezen jeles festésztünk készíté, s így jutalomképiünk, a műbarátok előtt kétszeres beccsel birhat.

A Z O R S Z Á G B I R Ó

A nádor után következő országzászlós, II. Béla okmánya szerint, már a szt. István idejében létezett királyi udvari bíró, Comes Curialis, ki rendesen az udvarnál tartózkodott, s a királyt utjaiban kö-

vette, s mind a két esetben a királyi udvar elé hozott ügyekben a fejedelem megbízásából s nevében bíraskodott. Mivel e szerint bírói köre az egész országra kiterjedt, kapta az „országbíró“ címet.

Az országbíró már a legrégebb időben is Comesnek (grófnak) neveztetett.

Később a király elé hozott ügyeken kívül több nevezetes perben rendeltetett bírónak, mint például Zsigmond által a magszakadásból eredt s a királyi jogra vonatkozó perekre nézve.

Midőn később a bíraskodás s birói rendszer változott, az országbíró jogköre is változásokat szenvedett, de mindig a nádor utáni legelső zászlós maradt, ennek megakadályozásakor, vagy ha a nádori szék üres volt, ő elnökölt az országgyűlésen, s jogosítva volt oly esetben az ország rendeit összehívni, ha a király trónra lépte után egy év alatt nem hívott össze országgyűlést a koronázás végett, s nem volt nádor.

A nádor-választásnál, mint az országgyűlés ilyen esetben elnöke, ő szavazott először.

Midőn a hétszemélyes tábla s a kir. helytartónács szerveztettek, mindkettőnek tagjává lön, s az előbbinél rendszeren ő elnökölt.

Előtte lehetett nyilvános végintézetet tenni; mind ezt, mind egyéb birói kiadványait: idézési, tanu-kihallgatási stb. parancsait, az előtte történt jószág-eladásokat, saját birói pecsétje és saját neve alatt erősítette meg.

A kir. táblához alországbirót nevezett ki, s ez a kir. tábla előbbkelői közé tartozott, s a személynek s alnádor akadályoztatása esetében cínökölt.

Továbbá a királyi táblához ítélőmestert ő nevezett ki.

R. G.

Két okirat.

I.

Gabriel Bethlen etc. (a szokásos bevezető sorok latin nyelven.) Ez elmúlt esztendőbeli Virginásunknak Virginas Jánosnak, kit az ur Isten e világi életből kiszólitott a minapiban Segesváratt, kinek országunkban, idegen levén, semmi atyafiai nincsenek, Segesváratt kiváltképen és egyebütt is birodalmunkban, akárkinél maradtak volna javai, ugmint pénze, ruhája és akármi névvel nevezendő marhája, mindeneket hegedüsünknek, Hegedüs Mihálynak conferáltunk; így lévén: Hagyjuk és parancsoljuk is serio (határozottan) e levelünk látván, valakinél Segesváratt avagy másutt a megholt Virginas Jánosnak pénze, ruhája, aranya, ezüsti és akármi névvel nevezendő javai maradtak, mindeneket fide mediante, kivévén fogyatkozás, s perpatvar és haladék nélkül a megirt Hegedüs Mihálynak adja és adassa kezében kegyelmeteknek, sat. Datum in civitate nostra Bistriciens die 6-o febr. ao dni 1617. Gabriel princeps. Simon Pécsy Cancellarius. (Magyarul: Kelt Beszterce városunkban, 1617. február 6-án, Gábor fejedelem. Pécsi Simon kancellár.) (Egykoru okirat Mikes S. ur gyűjteményéből.)

II.

Nos Helena Zriny, Celsissimi condam Domini Francisci Rakoczy El. Transilvaniae Principis, Par. Regni Hungae Domini et siculorum Comitís perpetui Comitís Relicta Vidua*): Adgiuk Tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levelünk által;

*) Magyarul: Mi Zrinyi Ilona, néhai fenséges Rákóczy

Hogi Tury városunknak Lakossy alázatosan instálván (könyörögvén) előttünk; hogi köztök feslett rozsz életü, és czégéres vétkü személyeket ne szenvedjünk lakny; mely alázatos Instantiájoknak mi is annualva (helyeslven), és egiszersmind igen serio megparancsolva per praesentes (a jelenlevők által); mivel mind Isten, s mind Ország Törvénye ellen való dologh, hogi afféle nyilván való gonosz cselekedettü személyeket magok között ell ne szenvedgiék s — helyt ne adjanak, sőt ha olyak találatnak most is, elsőben érdemek szerint büntetessenek megh és mindgiárt üzetessenek ki, kit ha el nem követnek megh említett Tur Várossy Biráink Egiáltallyában magok a birák büntetésünket el nem kerülík, mert az Isten is sokszor egi ember vitkjért az egész várost megh szokta büntetni, Nec secus facturi. Datum in Arce Nostra Munkács die 21. mensis Julij Anno 1681. Zrinyi Ilona.*)

Kivülről: Zrinyi Ilona Fejedelem Asszonynak parancsolattya a gonosztévökről. 1681. — (Mező-Túr városa levéltárából.**)

Közli: **Szilágyi Sándor.**

Ferenc urnak, Erdély választott fejedelmének, a magyar királyság részei urának és a székelyek örökös grófjának hátra-hagyott özvegye.

*) Magyarul: Másképp nem szabad cselekedni. Kelt Munkács városunkban, 1681. július hó 21-dik napján.

***) Mig az első okirat helyesírásán — könnyebb megértetés végett — változtatásokat tettünk, az utóbbit egész eredetiségében hagytuk, azon reményben, hogy azt nőolvasóink is megértik.

Szerk.

Az indiai sálók árverezése Londonban.

E csaknem megfizethetlen áruknak, az indiai sálóknak árverezéséről akarunk néhány érdekes adatot közleni olvasóinkkal.

Minden év június és november havában gyűlekeznek össze a vevők Európa csaknem minden fővárosából, a hírlapok által közzétett napokra, hogy a nagy sál-árverezéseken részt vegyenek, melyet a londoni nagykereskedő-házak tartanak, kik ezen üzletet szorosan kezeik közt tartják.

Említett kereskedő-házak Kelet-India ugynevezett sál-kerületeiben ügynökeik által vásároltatják meg e drága árut. Egyetlen egy ily sál elkészítése gyakran félétvet igényel, mely idő alatt nemcsak egy, hanem több személy is dolgozik rajta. Ezen árukat az indiai hajók minden évben kétszer viszik Londonba. Ott 3 egész 25 darabig, csomagokba rendezik érték és minőség szerint, s a téres „India house“ épületben az illető sál-hajászok által nyilvános árverezés útján eladatnak.

A vevők gyakran két-három héttel előbb érkeznek el a kítüzött határnapnál, bejelentik magukat az alkuszoknál, s ezektől egy programot kapnak, melyeken fel van jegyezve minden csomag száma melyik hajóval érkezett és mióta fekszik Londonban, továbbá minden darab sál színe és száma, s végül hossza angol lábak és hüvelykekben. Ezen jegyzékkel ellátva, elmennek az illető helyiségekbe, ott a csomagonként kiállított árukat bírálat alá veszik s észrevételeiket feljegyzik maguknak, hogy az árverezésnél képesek legyenek meghatározni: mennyit ígérhetnek.

Ezen átmenő vizsgálat fölötté szükséges, mivel Kelet-Indiában úgy rendezik a csomagokat, hogy a melyben pl. 5 darab van, 2 igen jót, 2 közép szerűt és egy rosztat tartalmaz. A bírálat tehát fölötté nehéz és nagy szakavatottságot igényel. Az árverezésen nem bontatnak ki a csomagok, hanem csak a szám kiáltatik ki és erre ígérnek.

Az árverezés napján a vevők a „Sale Rooms“-

ba mennek. Az előtérben ül egy emelkedett helyen a vezénylő alkusz, mellette jobbra balra segédei állanak, kik a vevők intéseire figyelnek. Az alkusz előtt szemben ülnek a vevők elrekesztett helyeken, — kik rendszeren csak 50—80 főből állanak — úgy hogy egyik sem láthatja a másikat, csak az alkusz és segédei láthatják be az egészet, s figyelnek az adott jelre.

Az árverezés kezdetekor a program első oldalára nyomtatott eladási feltételek még egyszer felolvastatnak, melynek tartalma a következő: a ki legtöbbet ígér, az elismertetik vevőnek, s a megvett csomag árából 20 százalékot; azonnal köteles lefizetni, három hó múlva pedig, midőn az árut elviszi, a hátramaradt 80 százalékot, ha ez utóbbi nem történik meg a kítüzött idő alatt, a befizetett összeget elveszti.

Midőn elkezdődik az árverezés, a vezénylő alkusz kikiáltja a csomag számát, s ekkor elkezdődnek az ígéretek, a vevők hangja azonban nem hallható, mivel csak az alkusz-segédek kiáltják ki az ígért összeget, kiknek az egy kézintés által adatik tudtul, ezt addig folytatják, míg végre senki sem ígér, s a vezénylő kalapácsa leesik. Az árverezés addig tart, míg az eladandó áruk mind el nem keltek. Megemlítendő azonban, hogy míg az ígért összeg száz font sterlingre nem megy, minden intés egy font sterlingnek, midőn a száz fontot meghaladta, minden intés öt fontnak tekintetik.

Igen természetes, hogy ezen árverezések a vevőknek igen sokba kerülnek, mivel némely kereskedőház két-három egyént is küld, hogy az ármegszabásban célirányosan járjanak el. Természetes tehát, hogy ily árverezésben csak nagy házak vehetnek részt, s így az is, hogy azoktól első kézből legcélszerűbb vételek történhetnek.

A petroleum.

Ezen rövid idő alatt oly igen elterjedt világítószér, gyulékonyágánál fogva már számtalan szerencsétlenséget idézett elő. Szükségesnek véljük tehát, hogy kezelési módjával megismertessük olvasóinkat, s e mellett eredetét is röviden előadjuk.

* * *

Ázsiában több népfaj, mint a görögök is, már századok előtt használták a petroleumot világító-

szérül, a régi egyiptomiak halottaik bebalzsamozására használták s a mumiak körül tekert vászondarabokat szintén földolajjal itatták be, melynek maradványai még ma is észrevehetők. A] persák örökkön égő tüze szintén nem egyéb, mint föld vagyis kőolaj. Zoroaszter követői e tűz előtt leborulnak s azt, mint a nagy Isten hatalmát imádják. India némely részeiben szintén vannak helyek,

hol naphtha-lángok égnek, hanem ők az ily környéket, mint az — ördög lakhelyét, — messze elkerülik. Nehány régiségbuvár adatai szerint a régi pogányok oltárain égő öröktűzek szintén ásványolajok természetes kifolyásából állottak. Még jelenleg is vannak helyek, hol e szent lángokat tisztelik, a mi azonban szintén nem egyéb, mint meggyult naphtaszerű gáz, mely a környéken a földből dusan szivárog. A Kaspi tenger közelében van egy hely, hol a földolaj mintegy negyed *mfnyi* területen önmagától ég.

A régiek többnyire Bithunien és naphának neveztek, s mostanáig általában a legkülönbélebb nevei voltak; mi *petroleum*, föld- vagy kőolajnak nevezük. Akkoriban templomok világítására és oltári mécsekül használták; mint általános világító szerül. Jelenleg már elveszté vallásos jelentőségét, a sötét szellemek, melyek azelőtt forrásait körülrajongták, örökre eltűntek, s most a háztartásban szerepel.

Legdusabb petroleumforrásokkal birnak Ázsia, Amerika, a kereskedésben azonban az amerikai bir több előnnyel, nevezetesen az éjszakamerikai szabad államokban, hol néhány év óta mély kutak által mesés mennyiségű földolajat nyernek s küldenek szét a világ minden részeibe a kereskedésbe.

Földolaj azonban Európában is sok helyen található. Angolországban Coalbordale mellett fakad egy forrás a köszentelepek között; Italiában Amiano mellett; Parma-hercegségben, Modena és Monte-Chiaso mellett, a Piacenza partjain; Svájcban Lampertsbachnál; Galiciában több helyen; Franciaországban Beciers mellett szintén dús petroleumforrás létezik; honunkban pedig a Mohács és Eszék közti köszentelepek között található földolaj. Tengeri hajósok időnként a tenger felszínén is láttak uszkálni, *pl.* a Cap Verti szigeteknél.

Az emberiség talált módokat a petroleumot égvényes részeitől megtisztítani, azonban, fájdalom! a birvagy és család gyakran megsemmisíti a tudomány fáradozásait, mivel a megtisztított petroleum közé sok rozszlelkű kereskedő naphatát vagy ehez hasonló égvényes olajat kever. Kötelességünk tehát az adás és vevésnél szigoruan az elővigyázat törvényeit követni.

A jól megtisztított petroleum csaknem szinnélküli, s ha valamely égő tárggyal érintkezésbe jön, nem lobban föl.

Hogy ezen tulajdonságáról meggyőződjunk, töltsünk kevés petroleumot egy kis edénybe, s egy égő gyufát tartsunk közel felszínéhez; ha kellőleg meg van tisztítva, nem fog tüzet, s ha az égő gyufát bele vetjük, még néhány pillanatig ég, s aztán végkép elalszik.

A mely ásványolaj ezen próbát ki nem állja, mint veszélyes világítószert, visszautasítandó.

Ha azonban a petroleum az ugy nevezett naphtarészekből megtisztított is, melyek rögtöni gyúlékonyságát képezik, mégis elég okunk van használatánál elővigyázattal járni el, adás és vevésnél a ki és betöltögetésnél elővigyázattal kell lenni, miha vászon, gyapju, vagy gyapotneműbe bele veszi magát, gyúlékonysága nagy mértékben fokozódik.

Az eltételhez és szállításhoz legjobb ércedényt használni. Az üzleti raktárak biztos lámpák, vagy kívülről alkalmazottak által világítottassanak meg.

Oly lámpán, melyben petroleumot vagy egyéb kátrányolajat égetünk, nem szabad repedésnek lenni, mivel ez a béléli egyenes közlekedést gátolná.

A tartóban mindig több olajnak kell lenni, mint a mennyit egyszerre elégetünk, s hogy ezt világosan láthassuk, használjunk üveg vagy porcellán tartókat, melyeknek mindig erőseknek kell lenni, összetett részeitet erős tapasztalással kell elzárni, hogy az olaj fel ne oldja.

A lámpa talaja mindenekelőtt nehéz legyen, ne hogy könnyen feldönthessük.

Ha a tartót azonnali használatra megtöltjük, a meggyújtás előtt ismét gondosan el kell zárni; ha az olaj fogytán van, el kell oltani, és kihűlni hagyni, mielőtt ujolag megtöltjük, ha pedig a kihűlést nem várhatjuk meg, a gyertyát, melylyel világítunk, a megtöltésnél messze kell tartani.

Ha a henger eltörik, a lámpa azonnal eloltandó, nehogy a láng az érc-részeket megmelegitse. Mivel ha a melegség növekszik, az olaj gőzölni kezd a tartóban, a gőz tüzet foghat s robbanást idézhet elő, mely nemcsak a lámpát repesztizét, s hanem a kiömlés által szerencsétlenséget is okozhat, a körülállókat pedig megsebezheti.

Meggyuladt petroleum eloltására legalkalmasabb a homok, föld és hamu.

Petromleummal égetett sebekre legjobb azonnal hideg vízbe mártott vásznat borogatni, gyakran felváltva, kivált ha orvosi segély azonnal nincs közel.

Közli: *Szikkássy Gyula.*

Egy hét története.

— Junius 25. —

Kezdjük az „apostolok“ osztlásán. — A nemzeti színház nehezen mozgó kapuja, — mert itt minden oly nehezen mozog, — rozsdás sarkaiban csikorogva zárul be, hogy a muzsáknak *egy hónapig* ismét háborítlan nyugtok legyen. Az opera arisztokráciája ez alatt fürdőkbe, falukra, nyaralókba vagy épen külföldre költözik, míg a dráma életrel való napszámosai, a szüenidő korlátlan szabadságát fölhasználva, most látnak csak igazán a — *dologhoz*. Eleget pihentek tizenegy hó alatt, most derekasan játszani, ragyogni s becsúgyukat egészen kielégíteni indulnak. A kiben tevékenység, életkedv és vállalkozási buzgalom van, többnyire egyik vagy másik alakuló csoporthoz csatlakozik, melyek, kezökben a színművészet békés olajágával, fölkeresik a vidék jó magyar városait, a mi fővárosi fásultságunk után a rózsaszínű fogékony-ság és bírálatokkal meg nem mérgezett hamar-lelkesség és zajos forrásait, s élvezik a tövistelen rózsák illatát, a püsszegés nélküli tapsokat, a tárt kapujú és még tártabb karú vendégszeretetet, s azokat az egészséges nyájas arcokat, melyek szívélyesen mosolyognak, a helyett, hogy életuntottan ásitnának és idegesen fészkelődnének páholyaikban vagy zártszékeiben. Hivatottak és valamire törekvők egyiránt mennek a szélrózsa minden irányában, legtöbben kelet felé, vidáman, mint a vándormadarak, hintve a jókedv, eleveenség és vidámság magvait, s mivel szorgalmasan és jó földbe vetnek, valószínűleg — aratni is fognak. A legvonzóbb csoport kétségkívül a *Szerdahelyi Kalmáné*, ki Prielle Kornéliával és több ifju tehetséggel az Alföld városait látogatja meg, mindenütt könnyű francia és eredeti vigjátékokat adva, melyekben tág tér nyílik a kedélyt, finomságot és izlést csillogtatni, s mivel az időszak is épen kedvező, — hisz a láthatár régi nyomasztó felhői oszlanak, s az emberek szívében jobb idők reménye kezd gyökeret verni — kétségkívül mindenfelé oly mulatságos utjok lessz, mint a „Nyáréjálom“ban az „éj vig vándorának, ki Oberont is megnevelteté.“ — Egy másik jól begyakorolt színész-csoportot a tiszteletreméltó *Szigligeti* maga vezet Szabolcs és Szatmárba, hol hajdan a magyar színészet első gyermek-gagyogását is mindig sok örömmel hallgatták. — *Balázs-Bognár Vilma* asz szony pedig, e kedves dalénekesnő, ki a nemzeti színháznak valódi mostoha, mellözött gyermeke, szebbnél szebb magyar dalainkkal Erdély nagyobb városait fogja bezengeni, örvendve, hogy végre

valahára a szabad levegőben, hol a szinfalak ár-mányai ismeretlenek, alkalma nyílik szíve szerint énekelhetni. Több első rendű színész egyenkint indul különböző vidéki társaságokhoz vendégszeretekre, játszva kedves alakjaikat, mikhez ide haza alig juthatnak, s örömet utaznak, fáradnak, tudván, hogy egy hó mulva újra visszatérhetnek — *pihenni*. Az igazgató is boldog leend. Békés álmait nem háborgatják alkalmatlan hírlapírók, kik máskor szüntelen fülebe zsonganak és csipkedik, mint valami vérsóvár szúnyogok. Most békén nyughatik, ha babérjain nem is, legalább a mivel sem-törődés selyem vánkosán, s magasztos föllengéssel álmodhatik önmagáról, senki sem zavarja boldog — álmait. Végre a jó közönség is megnyugszik, mert egy darabig nem bosszantják a dalművek bábeli nyelvzavara, a jó magyar szövegek irgalmatlan kerékbe törése, a szinpadi szárnypróbálgatások, az unalmas játérend, s az új francia vigjáték-irodalom idétlen szülöttei, melyek mostanában oly árván nőnek egymás után, mint a mezők leveletlen, szin nélküli kikircei.

Évek előtt, ha a színházat egy egész hóra bezárták volna, legalább is egy pár száz műpártoló embert szomorítottak volna meg. Emlékeznünk, hogy a nagyhét néhány előadás nélküli estéjén hányan voltak, kik a színház hiányában alig tudták találni helyöket, jártak, keltek, bosszankodtak, unalmasnak találták az estéket, — hiányzott nekik valami, mi nélkül alig bírtak ellenni. Valódi szükségét szenvedtek. Ámde most már senki sem panaszkodik az egy egész havi szüenidő ellen. Könnyen eltudunk lenni színház nélkül is, mert „a nemzet szemefényéből“ — fájdalom — hályogos szem lett, melyen, ha bezárul, legalább nem kell sajnálkoznunk. — A játérend készítői különben igen böles taktikával tudják kivinni, hogy végre még óhajtja a közönség: zárják be hát, jobb lesz! Az utósó hetekben nagy operákat pogányul adnak elő, szerencsétlen vendégeket léptetnek föl, halva született darabokat támasztanak föl sirjaikból, s oly unalmas drámai előadásokat csapnak, mintha azon törekednének, hogy a közönség jóval elébb oszoljon szét, mint maga a személyzet.

Menjetek hát kedves művészek, művésznők és előre törekvő fiatal tehetségek, kik megoszolva, a vidéki szinpadokon sokkal inkább elemetekben lesztok, mert ott a szorongásban nem horzsoljátok le egymás koszoruit; játszhatjátok azt, a mit szívetekből szerettek; nem kell hetekig várakoz-

notok egy-egy hálás alakra, s általában nem hivatalból, hanem hivatásból szerepelhettek. Nem csodáljuk, ha már előre jókedvűleg csattogtatjátok szárnyaitokat, s mosolyogva indultok utra, mintha mind a dicsőség arany gyapjáért mennének. Azok a kis színpadok sokkal nagyobb tért nyújtanak ti nektek; azok az apró páholyok és rövid zárt-székek nézői sokkal több tapssal jutalmazták sikerült játékaikat; s azok a csöndes életű kisvárosok sokkal több örömjajjal és virágbokrétával vesznek körül titeket! Ott nemcsak nézni és bírálni fognak, hanem együtt érezni is veletek; ott nemcsak száz meg száz bámuló szemmel, hanem ugyanannyi dobogó szívvel is találkoztok! Mutasátok hát be jó kedvvel, a hazai művészet diszére, azon kedves és megható alakokat, melyeket a költők eszméiből tudtok teremteni, s állítsátok helyre a magyar színészet jó hitelét, melyet apró kóbor csapatok oly sok helyen tönkre tettek már.

Vidám, szorgalmas, összevágó előadásaitokat egy józan ember sem fogja irigyelni a hálás vidéki városoktól, melyek megérdemlik, hogy koronkint az igazi színművészet ritkább élvezetében is részesüljenek, mert fogékonyak arra, s minden időben hoztak érette elég áldozatot.

Mi pedig azalatt, míg távol lesztek, el-elsétálva a nemzeti színház bezárt kapuja előtt, majd elrincgatjuk magunkat azon édes jó reményben, hogy most e zárt ajtók mögött a művészet helyett a kézművesség munkálkodik, fúr, farag, kipótolja a hiányokat, diszit, ügyes gépeket csinál, s tán létesíteni fogja a zárt-székek külön bejáratát is, ha másért nem, legalább a szegény nők iránti tekintetből, kik most igen gyakran nem annyira elfogadják, mint hősileg és foszlékony piperéik föllátóztatásával *küzdik ki* drágán megfizetett ülő helyeiket. Mindezt édesdeden remélni fogjuk, ha csak

egy kiábrándult gonosz démonka a színpadok körül ki nem ront, s fülünkbe nem sugja: reméljétek a legjobbat, s várjátok a legkevesebbet!

Míg a színház a nyugalom és édes mitsemtevés karjaiban némán fekszik, a szomszéd Belezna kert, e diszes nyári hely, hol fák, virágok és lugások köszöntik a vendégeket, zajos estékre számolhat. A jókedv, mely mult télen a Komlót eleveníté meg, valószínűleg ide költözik át a *Bakonyi-féle* ügyes magyar daltársulattal, mely a vidékről visszatérvén, megint egymásután mutogatja be azon eredeti alakokat és vig couplettesteket, melyeket a fővárosi közönség oly hosszú időszakon át sem bírt megenni. A rongyos „Házaló zsidó“ megint újdonság lesz, kivált ha, mint hiszszük, egy igen hatalmas közreműködő, maga az idő fog számára új élceket nyújtani.

A társas életen most nem igen látszik nagyon a holt idény bágyadtsága. Mult vasárnap a visegrádi romokat nagy társaság látogatta meg, s a kirándulás, melyet a Zimay-féle dalárda és a magyar tornász-egylet ügyesen rendeztek, igen kellemes lehetett volna, ha ellensége nem támad a koronkint megeredő felhőkben és csipős szélben, melyek sokszor megriaszták a társaság szebb felét. Szerdán pedig a császárfürdő táncvigalma előtt egy kis érdekes műkedvelői hangversenyt kaptunk, melyben szavaltak, énekeltek, sőt — ritkaságképen — egy füttydarab is volt. De mindezeknél volt a hétnek egy sokkal nagyobb története, mely az egész országban mindenkit egyiránt mélyen érdekelt, egy *örömhír*, melyet az a villany-szárnyon járó kis ördögös szellem, mely percek alatt roppant távolságokat tud befutni, terjesztett szerteszét, hogy t. i. Magyarország új korlátnok *Majláth György* lett, a legjobb, leghivebb hazafiak egyike.

Vadnai Károly.

Ujdonságok.

* (*Majláth György*) ő felsége által jun. 26-án magyar főkancellárrá neveztetett ki, s másnap már le is tette ő felsége kezébe az esküt. A magyar országgyűlés, még előbb kelt bécsi tudósítások szerint, e hó folytán hivatik össze, s megnyitása október közepe és vége közt várható.

— (*Nagy múltapunknak*) Adámosi Székely Bertalan által készített gyönyörű és hatásos vízfestményét az illető rajzoló már átvették, kik arról mintegy kilenc külön lemezt (stock) készítenek, hogy a képen levő minden szín külön lappal nyomathassék. Minthogy efféle nyomású képek hazánkban eddig még nem készültek, lapunk ki-

adója, Emich Gusztáv ur, e célból több ezer ftba került egészen új gőzsajtó-gépet hozatott és állított fel megtekintésre méltó szép nyomdájában, s e mellett az illető színnyomó szakembereket is külföldről hozatja, kik nemcsak műlapunk nyomását fogják vezetni, de egyszersmind itthoni színnyomóinkat is betanítják, úgy hogy ezután e tekintetben sem kell külföldre folyamodnunk, ha olyas színnyomatu képeket akarunk kiállítani, melyeket az „Illustrated London News“ szokott adni. — Ez alkalommal felhívjuk t. olvasóink figyelmét mai számunk fametszeti képeire is, melyek Ruzs Károly pesti intézetének valóban becsületére vál-

nak, miután azok a külföldi elsőrendű illusztrált lapok képeivel bizvást vetélkedhetnek. „II. Lajos holttestének feltalálása“ című fametszetünk Székely Bertalan ölesnél nagyobb olajfestményének mintegy ötszázszor kicsinyített másolata, s így is benne van a kompositió és rajz erőtelje; a Velence egyes pontjait eléállító képeink pedig egyik rendes illusztrátorunk, Haske ur rajzai után vannak metszve, s ezeket mutatványul kérjük tekinteni Emich Gusztávnak már sajtó alatt levő 1866-diki „Nagy Naptárából,“ melyről belétekintésünk után elmondhatjuk, hogy az mind cikkeket, mind választékos képeket illetőleg nagy gondal és érdekesen van szerkesztve.

— (*Új találmányu fotografiák.*) A „Pester Lloyd“ nemrég új találmányu fotografiákról emlékezett meg, melyeket most még tán csak Londonban készítenek. E napokban szerencsések voltunk egy Londonban lakó t. munkatársunk arc-képét ilyen fotografiában megkaphatni, s mondhatjuk, hogy az kivitelre nézve minden más eddigi fényképek felülmul, nemcsak a körvonalak (Contourok) s a jellemzetes vonások élessége folytán, de leginkább azért, mert a fénykép *domboru*, s így az arc is úgy tűnik fel rajta, mintha domborművilleg lenne kivive.

— (*Nagy tiszteletdíj magyar íróknak.*) Xántus János jeles munkatársunkat Emich Gusztáv fölkererte azon amerikai utelírás teljes bevégzésére, melynek elejét néhány önálló cikkben lapunk volt szerencsés közölhetni. Emich Gusztáv ezen két kötetre terjedhető művet ép oly diszes alakban óhajtja kiadni, mint a Vámbéry közép-ázsiai utazását, s az egyes kötetek különnyomatu diszes képekkel és térképpel lesznek ellátva. Írói tiszteletdíj Emich ur e munkáért mintegy 2000 pftot ajánlott, s ez oly fényes honorárium, milyennel nálunk még eddig egy prózairónk sem dicsekedhetett.

* (*Deák Ferenc*) hazánk nagy fia jun. 25-én Pusztá-Szent-Lászlóra utazott, hol a nyarat tölteni szokta.

* (*Hg Eszterházy Pál*) birtokai birói zár alá helyezettek, s zárgondnokul Fábry Ignác hétszemélynök van kinevezve. Ez eljárás ő felségétől eredt, s ez az egyetlen eszköz, az egykori ropant vagyon egy részének megmentésére. E hír következtében az Eszterházy-sorsjegyeket a bécsi börzén m. hó 20-án oly nagy számmal kínálták eladásra, hogy egy pillanatra 100 ftról 40 ftra sülyedtek alá.

* (*A nemzeti muzeum*), mint kilátás van rá, igen becses pénzügyi-temény birtokába fog jutni. Ez az

Edelspacher tábornok által hátrahagyott gyűjtemény, mely 11,720 darab arany és ezüst pénzből áll, s ezek közt 7000 görög és 600 db válogatott római pénz.

* (*Több jeles festőnk*) azon szép célra egyesült, hogy a kitünőbb hazafiak arc-képét a muzeum képcsarnoka számára minden anyagi jutalom nélkül elkészítsék. E derék, lelkes művészek közül Székely Bertalan *Arany, Deák* és *b. Eötvös* arc-képeire vállalkozott.

* (*Reviczky Szevér síremlékét*), melynek rajzát lapunk nemrég hozta, a mult héten állították föl a kerepesi temetőben az elhunyt ifju atyja, nővére s számos barátja és tisztelője jelenlétében.

* (*Gondolák a Dunán.*) Egy Bécsben lakó svájci, Chanson Henrik engedélyért folyamodott, hogy Pesten a közönség használatára a velencei gondolák mintájára épített hajókat állíthasson föl.

* (*Haynald Lajos*), a köztisztelőben álló volt erdélyi püspök, nem marad állandólag Rómában, hanem visszatér a magyar földre, s egyelőre Szécsénybe megy, édes anyjához.

* (*Duka Tivadár*) hazánkfia Kalkuttából ismét Európába tért vissza 20 hónapra terjedő szabadsággal, s egy időre Londonban telepedik meg.

* (*Kossuth Lajosné*) halálhírért Olaszországból megcáfolják. Már több ideje ugyan, hogy betegen fekszik Turinban, melyet sem ő, sem férje nem hagytak el még csak egy napra is az utóbbi időben, de nincs életveszélyben. Maga Kossuth is levelet intézett egyik olasz laphoz, melyben tudatja, hogy neje nem halt meg. „Életem — ugymond a levél — szomorúsággal teljes; életem hü társa, szeretett nőm nem halt meg. Nagyon beteg és hosszas idő óta szenvedő, de hála istennek, még nincs elrabolva az én és szeretett fiamnak karjai közül“ . . .

* (*Orosz fogságból megszabadult magyarok.*) A varsói osztrák konzulátus közbenjárására ismét 19 osztrák alattvalót bocsátottak el orosz fogságból. Ezek között van 9 magyar is. Háromnak nevét és lakhelyét is említik, ezek: Erdélyi László Maros-Vásárhelyről, Geyer Gusztáv Szegedről és Moszócy Károly Komáromból.

* (*A magyar gőzhajó-társulathoz*) a birodalom és külföld legtekintélyesebb gyáraitól jöttek — még pedig nagyobb részt minden főlszólítás nélkül — ajánlatok és tervek gőzhajók építése iránt, ezeket a választmány illetékes szakértőkkel bíraltatja meg, s irányelvül tüzte ki: a legjobb gépeket és járműveket készítő gyárból, minél sebesebben járó, s minél kényelmesebb és csinosabb gőzöket szerezni a társulatnak.

Ki hogyan hordja a kalapot?

— Jankó Jancstól. —

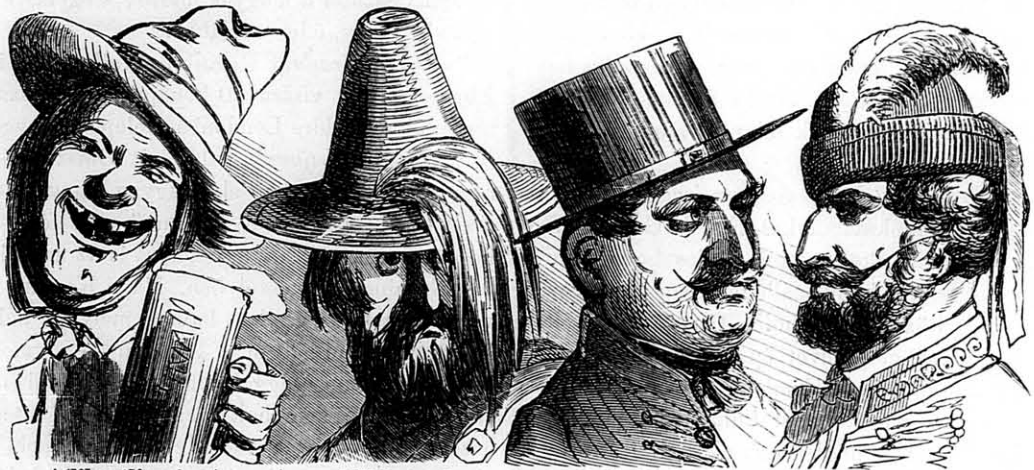

A francia.

Az angol.

A bécsi nyárspolgár.

A porosz.

A liberális német.

A republikánus olasz.

A negyvenhetes magyar.

A mindent váró magyar.

A mitsem váró magyar. A vizözön előtti magyar. „A nemzet szive.“

A klerikális magyar.

millió pengő forinttal szállított le. Ha ebből némi adórovatot, melyet ez idő alatt emeltek felebb, levonunk, az adóteher még ez esetben is 160 millió p. frttal könnyebbült. Az európai szárazföldön alig van állam, mely képes volna a brit birodalom példáját követni.

* (IX. Pius pápa) uralkodásának 20-dik éve a mult hónapban telt be. A 259 pápa között csak nyolc uralkodott hosszabb ideig, mint ő szentsége.

* (Dagmar hercegnő) jegyesétől, az elhunyt orosz nagyhercegtől gyémántokat és egy 280,000 rubel értékű karpercet kapott volt ajándékban. Ez ékszerek azonban a cs. ház kincstárához tartozván, egy kamarást küldöttek Koppenhágába, hogy azokat ismét átvegye. Volt ugyan ennél kellemesebb megbízása is: a sz. Katalin-rend szalagját adta át a dán hercegnőnek és utalványt 40000 rubel évpénzre. Mindazáltal a hgnő már a kamarás utazása utáni nap az evang. egyház kebelébe tért vissza, és így meg vannak cáfolva azon hírek, mintha a jelenlegi trónörökös részére elhunyt bátyja menyasszonya eljegyeztetnék.

* (A cholera Alexandriában) a mekkai zarándokok visszaátérte után tört ki. A mekkai zarándokok száma az idén rendkívül nagy volt, 100,000-re becsülik. E tisztátalan, roszul élelmezett tömeg természetesen az egészségre nézve legkártékonyabb befolyásoknak van kitéve. Nemcsak Mekában volt roppant nagy a halandóság, hanem Damaskusban és Dseddában is, hol a karavánok feloszlottak. Ez utóbbi városban naponkint körülbelül 400 halt meg. A hajókon, melyek a zarándokokat haza szállítják, ezekre kevesebb gondot fordítanak, mint a baromra s így sokan utközben haltak el, Kairoban és Suezben. Egy levelező fölemlíti, hogy az alexandriai egészségügyi hatóság élén oly egyén áll, kit bey-nek cimeznek ugyan, s kinek évi jövedelme mintegy 56,000 frankra rug, de ki rendszeren egész napon át részeg. Az ausztriai egészségügyi hatóság Triestből két őrt küldött Corfuba, s kettőt Alexandriában, hogy az Egyiptomból jövő gőzösöket kísérjék, s rájuk felügyeljenek.

* (Elővigyázati intézkedés.) Az angol postahivatal az Egyiptomban kitört cholera miatt akkép intézkedett, hogy az Indiába, Chinába és Ausztráliába menő levelek és csomagok jól elzárt dobozokban vagy ládákbán szállíttassanak, nem pedig mint eddig történt vászon és bőrzsákokban, úgy hogy a kórananyag ne férhessen hozzájuk.

Irodalom.

— (B. Eötvös József „Politikai Hetilapjának“) programja már megjelent. E lap hetenkint jelenik meg s előfizetési ára egész évre 8 ft. Az előfizetési pénzek Emich Gusztáv kiadóhivatalába utasítandók. A lap szerkesztője Keleti Károly lesz, ki néhány év előtt egy terjedelmes nemzetgazdasági munkát tett közzé, s ki hírlapirással is foglalkozott az „Ország“ s a „Magyar Sajtó“ hasábjain.

* (Greguss Agostnak) a balladáról irt koszos értekezése, egy gyűjtemény magyar népballadával együtt, német fordításban is meg fog jelenni.

— („Úti emléklapok és úti kézi könyv,“) irta Csatári Ottó, I. kötet. Tartalma éjszakai Németország, a Rajnavidék és Hollandia. Ára 1 ft; kiadta Telegdi Lajos Debrecenben.

E munkából még két kötet fog megjelenni, s mindegyiknek előfizetési ára 1 ft. A munka kiadásából befolyó tiszta jövedelem arra lesz fordítva, hogy Debrecenben a nép számára nyilvános olvasóterem alapíttathassék.

Zeneművek.

— (Rózsavölgyi és társa milkercskedésében) Döme Józseftől, ki Patikárus Ferenc társaságában már régebben is jó névvel birt, közelebb zongorára alkalmazva, „Pesti lövész-csárdás“ című szerzemény jelent meg, mely ő Felsőségnek van ajánlva. Ára 50 kr.

— (Meyerbeer híres „Afrikai nő“) című operájából Rózsavölgyi és társánál zenei egyveleg (potpourri) jelent meg. Ára 1 ft. 50 kr.

Nemzeti színház.

Adatott: jun. 22-én *Macbeth*, opera 4 felv. Verdítől. — 23-án *Divatos beteg*, eredeti vigjáték 3 felv. Degréttől. — 24-én Willem Vilmos a pesti német színház volt tagjának föllépésével: *A troubadour*, opera 4 felv. Verdítől. — 25-én *Két Barcsay*, eredeti dráma 4 felv. Jósika Miklóstól. — 26-án *Egyik sr, másik nevet*, francia színmű 4 felv. — 27-én *Észak csillaga*, opera 3 felv. Meyerbeertől. — 28-án *Don Caesar de Bazan*, francia dráma, 5 felv.

Szerkesztői üzenetek.

— Az „*Almásy-kertben*.“ Van benne egy-két csinos sor, de az ideál alkalmasint megharagudnék az olyan képes kifejezésekre, hogy „*habzik a melles*“, a helyett, hogy: „*hullámszik*.“

— Az *akadémia kiadványaira* vonatkozó cikk adatai — mint erről hiteles forrásból értesültünk — nem alaposak. Megengedve, hogy az akadémia mintegy 120 különböző külföldi tudományos társulatnak küldi meg részben összes, részben bizonyos szakban megjelent kiadványait, az így szétküldött kötetek száma nem rughat 50,000-re, s ezen könyvek nem kerülhetek az akadémianak 100,000 frtjába, mert először is az akadémia kiadványai nem voltak mindig oly számosak, mint az utóbbi időben, aztán nem minden társaságnak küldi meg minden kiadványát, s végre az akadémianak kiadványai nem kerülnek annyiba, mint a hogy azokat a boltokban árulják. Hogy az illető tudóstársulatok könyvtáraiban a magyar kiadványok holt kincsek, mert nem igen találkozik, a ki azt értené, a külföldön tartózkodó, vagy ott utazó magyarok pedig nem juthatnak hozzájuk: ez szomorú; de az mégis vigasztaló, hogy a magyar akadémia cserében megkapja a külföldi társulatok kiadványait, miket mi itt nagyon jól használhatunk. Azon észrevételre pedig, hogy Közép-Európa nyilvános könyvtárai egyikében sem akadhatnak a magyar akadémia kiadványaira, megjegyezhetjük, miként ez legnagyobb részt az illető könyvtárak hibája, melyeknek legalább a legérdekesebbeket meg kellene szereznök, ha ezt tenniük pénzalapjuk megengedi. A magyar akadémia pénzalapja nem engedi meg, hogy kiadványait a külföldi nyilvános könyvtáraknak is megküldje, melyekkel nem áll csereviszonyban.

— *Bukarestbe*: S. R.-nek. Mindkettőben látszik a tehetőség nyoma, mindazáltal érdekes apró tudósításokat örömebb vetünk volna.

— *Tihany Gézának*: Jó; közölve lesz.

— *Bécsbe*: V. A.-nak. Átvettük.

— *Kolozsvára*: P. D.-nak. A verselés elég folyékony, de maga a vers még nem románk.

— *Palotára*: R. E.-nek. Hangzatos, de azért még nem üti meg a mértéket.

— *B. S.-nak*: Rosznak nem mondhatjuk, csakhogy hasonlókkal nagyon el vagyunk halmozva. Különbön nyelvtani hiba is van benne, a mennyiben „*rebgéll*“ csak akkor járna meg, ha úgy mondanók, hogy ő *rebgéll*.

— *Kecskemétre*: U. Cs. G.-nak. Átvettük s közölni fogjuk.

TARTALOM.

Cikkek: „Politikai és irodalmi termek Párisban,“ *Irányi Danieltől.* — „Budrüz és fiai“ (költ.) *Kapostól.* — „Kerüld a szépet!“ beszély *Jókai Mórtól.* — „Egy orvos naplójából“ *Zilahy Imrétől.* — „Magyar tánc Párisban,“ közli: *P—S D—s.* — „Nagy-Várad vidéke és fürdői,“ — *r E—l-től.* — „A khina-héjrol,“ közli: *Székéssy Gyula.* — „Az ősemlék,“ *Rónay Jácinttól.* — „Egy hét története“ *Vadnai*

Károlytól. — Ujdonságok. — Vegyes közlemények. — Levelezés. — Irodalom. — Nemzeti színház. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „Henri Martin,“ rajz. *Eohn.* — „A pece-szentmártoni egyház és zárda,“ rajz. *Marastoni Antal.* — „A hájói szent István-kápolna,“ rajz. *Marastoni Antal.* — „Cigány leány.“ — *Képtalány.*

Levelezések.

Balaton-Füred, jun. 6. (*Uj sétány és gyalogorso.* — *Az új színház s levelező ígérete.* — *Bényei szintársulata.* — *Jó előadás mint gyógyszer.* — *Egy szó magyarajku izraelitáinkhoz.*) A fürdőidény megnyitával bizonyára érdekelni fogja az ön lapja olvasóit, ha néhány sorban értesitem hazánk első fürdőhelye életéről. Mindenekelőtt tudathatom, hogy e kies fekvésű hely sétánya a Balaton partján jelentékeny térrel növekedett, melynek ültetvényei most ugyan még zsengek, minthogy az egész mű alig egy-két hónapos, idővel azonban a közönségnek kétségkívül legkedvesebb gyűlhelye lesz, mert az új sétány partja közvetlenül a Balaton hulláma:ba szakad; itt lesz majd a fürdő vendégek gyalog corsoja, a mennyiben némely ásványvizivó járását inkább mondhatni futásnak, mint sétának. — Másik ujdonságom az itteni színházról szól, mely a belső felkészítés némi híjával már majdnem egészen felépült s pedig oly izletesen, hogy azt számos nagyobb városunk megirigyelhetné; mint tudjuk, ezen színház teljes kiépítése és berendezése leginkább az eleven ezüstként mozgékony és fáradszóló fürdő felügyelő, t. Écsy László ur ügyszeretetének és buzgalmának köszönhető. A színház belseje és külsejéről e helyütt nem emlékezem meg bővebben, nem akarván „praeveniálni“ e dologgal, miként a vezércikkekben mondanák, miután ugyis reményelem, hogy annak rajzát és körülményesebb leírását nemsokára beküldhetem; szólok azonban néhány sorban Bényei Istvánnak itt működő szintársulatáról, mely a közönség igényeit sokkal nagyobb mérvben látszik kielégíteni, mint a már régóta működött Latabár igazgatása alatt volt tavalyi társaság. Birálni illetéktelennek tartom magamat, mert májbajom miatt szemem tán a rózsaszínt is sárgának látná némely helyütt; annyit azonban mondhatok, hogy az öszszevágó előadások, a néhány úde énekhang és

kedves női alak, valamint a komikusok s a többi szereplők kedvteli játéka oly derült hangulatba hoztak többször, miként én és színházlátogató pátiens társaim e lelki derűnek tán majdnem annyit köszönhetünk, mint a vizekben levő titkos természeti szerekeknek. — Egy kifogásom azonban van, nem színészeink, hanem szép számmal levő magyar izraelita vendégtársaink jelentékeny része ellen, kik nemcsak szép műveltséggel s így a szellemi élvezet iránt fogékonysággal, de vagyonnal is bírnak, s bár majdnem mindnyájan, szép nők pedig különösen kedvesen beszélnek a magyar nyelvet, mégis nagyon-nagyon gyéren látogatják a színházat.

Vendégeink napról napra szaporodnak s már majdnem teljes számmal vagyunk itt; s időnk, mely június végén fenyegetni kezdett, jobbra fordult, mint a politika. — *r. l.*

Nagy-Várad, jun. 28. (*Gyilkosság.* — *Öngyilkosság.* — *Baleset.*) Városunkban tegnap irtóztató gyilkosság hire terjedt el. Egy Brodi Móric nevű izraelita reggel 3 órakor kiment a szőlőbe, s míg oda-járt, történt meg házában az iszonyatos esemény. Nejét reggel 9 óra tájban meggyilkolva találták; feje hátulról egy szekercével volt kettéhasítva, s a holttest a földön, egy ágyterítővel betakarva. A gyanu a nála lakó leányra háramlik, ki boszúból ölte volna meg, mivel pénzét elsikkasztották. Ez el van fogva, valamint a nő férje is és többen. Ugyane nap a téglavetőben egy ember addig verte feleségét, míg meg nem halt; mikor halva látta, ijedtében felakasztotta magát. A szerencsétlen esetek sora még ezzel sincs kimerítve. Németh püspökségi főmérnököt, a mint padlására búzát huzatott föl, egyik zsák visszaesvén, oly szerencsétlenül sújtotta le, hogy egy óra mulva megszünt élni. — *r. l.*

Vegyes közlemények.

* (*A halottak városa.*) Egy, az éjszak-amerikai hadseregben szolgáló szegedi születésű hazánk fia nemrég *Vicksburgból* küldött haza levelet. „E keményen megerősített város — írja — a Mississippi partján fekszik; két évvel ezelőtt itt a legkegyetlenebb és véresebb harc dühöngött; a város a déliek kezében volt, az éjszakaiak Grant vezérlete alatt ostromolták. A mező mindenütt sírokkal van borítva, több tizenötezernél fekszik a hantok alatt. Itt jelenleg igen ájtatos dolognak tartják a temető forma mezőt látogatni, eltöltvén ott egy-egy rövid

órát; számtalan polgárt lehet látni e sírok között, igen sokan az éjszakai államokból jönnek, keresvén a számtalan fejfa-csoportozat között fiaik-testvéreik vagy férjök örökös nyugó-helyét; gyakran látható egy-egy nő térdelve a feltalált keresztifánál; de sokan hiába keresik, mert számtalan fejfán csak eme szavak olvashatók: „Name is unknown“ (neve nem tudatni), és így igen sok esetben a távolról jövők távozni kénytelenek, a nélkül, hogy feltalálták volna kedveseik sírhalmát. És ez annyira szokássá vált, hogy az egymással

Első évi folyam.

28. szám.

Julius 9. 1865.

Politikai és irodalmi termek Párisban.

(Michelet és Henri Martin arcképével.)

II.

Henri Martin, az ötven egynehány éves férfi (szül. 1810-ben St. Quentinben), magas termetű s kissé előrehajta tartja fejét. Ritkuló haja s tömött szakállja őszbe vegyült, de szemölde még barna. A magas homlok s a lélek mélyéből kisugárzó élénk fekete szem a gondolkozót árulják el. Egész külseje az egyszerűség és jóság jellemeivel bir, s a belső nem hazudtolja meg azt. Henri Martin nagy és nemes szív, ki hazája s a világ szabadságaért lángol és cselekszik. Ő ugyanis történeti és bölcsészeti munkálatain kívül mind a francia, mind más népek ügyeit figyelemmel kíséri, s szóval és írással az általános üdv és humanitás érdekében buzgón működik.

Alig van nagyobb szerű kérdés, legyen az a pápai encyklika által megtámadott haladás által-

ban, vagy Lengyelország, az amerikai rabszolgák s Olaszország ügye különösen, melyben ismeretekben gazdag s az igazság érzetétől áthatott

cikkeit ne olvasnók a Siècle-ben. Mint történetíró, a hűség, higgadság és egyszerűség törvényeit követi, s Franciaország története című 19 kötetnyi nagy munkája általános elismerésben részesül. — Az Institut, melynek tagja, Thierry Ágost életében a második, ennek halála után pedig az első Gobert-féle díjjal jutalmazta meg történetírói érdemét. A „de la France, de son génie et de ses destinées” című munkában, mely 1847-ben látott világot, a hazája tör-

Henri Martin. (Rajz. Rohn.)

ténelméből levonható bölcsészeti elveket fejtegeti. Ezen könyvéről üzente neki általam egy nagy magyar hazafi, hogy abból maga is sokat ta-

nult. Henri Martin történeti regényekkel kezdte irodalmi pályáját igen fiatal korában, mert már 1833-ban, tehát mielőtt huszonnegyedik évét elérte volna, fogott Franciaország történetéhez. 1848-ban Carnot közoktatási miniszter a jelenkori történet tanításával bízta meg a Sorbonne-ban, melyet azonban az események csakhamar félbeszakítának. Most a gallusok történetére vonatkozó

adatokat gyűjtögeti, kiknek többi között a lélek halhatlanságáról hitét, úgy látszik, maga is osztja. Ez abból áll, hogy e földön lett halálunk után tökéletesebb alakban és lélekkel valamely kitünőbb égi testben fogjuk folytatni létünket, s ott is kimulván, ismét tisztulni s magasabb bolygóba jutni mindig nemesedve, soha el nem érhetve a tökélyt, mi az Istené. **Irányi Dániel.**

Budrűsz és fia i.

— Puskin után oroszról. —

Három szép fia nőtt fel jó Budrűsznek idővel,
Lithván mindenik apai részen,
Apjuk egyszer így szóla: „Ifjak nyerget a lóra,
Lándzsa, kard legyen izibe készen.

Harcot kezdeni Vilna három ponton akarna,
Három nagy sereg áll hadilábon;
Kesztut hős az oroszra, *Olgert* mén a poroszra,
Lengyelekre a *Páz* keze vágjon.

Bátrak vagytok, erősek, s harc kell, harc az erőnek!
(Lithván isteneink keze védjen!)
Én öreg mire vívjak? Csak ti menjetek ifjak.
Hárman vagytok, ut annyi van épen.

A harc bére kitelik: Nowgoródba megy egyik,
Sarc ott van, s az oroszokon ur lesz,
Bájos ottan a szépnem, módos öltözetében,
Fényt űz, drágakövet rak övéhez.

Másik a poroszoktól, gaz keresztlovagoktól
Pényt gyűjt, kincseiket kizsarolván;
Pézn ott annyi van s ékszer, kelme cifra szövessel
És kalmár nyerekedni . . . s borostyán!

Páz a harmadik aztán a lengyelre lecsapván,
Fényt ott már ne keress s aranyéket;
A kard fénylik ott jobban, — már biztos vagytok, onnan
Hoz'sz lakomba csinos feleséget.

A lengyel hajadonnő, mint egy fejedelemmő
S vig mint a cica, hogyha suton van,
És fehér színű is, mint tejföl, s rózsapiros mind,
Gyertyaként szeme ég, szíve lobban.

Oh, én gyermekim! ottan, még mint ifju voltam,
Legyelőnő vala jó feleségem.
Vénülök, de a hányszor visszanézek, ah! százszor
Jut eszembe, hogyan szöke vélem.“

Búcsut véve az ifjak, nagy sietve haladtak.
Várja, s értök az ősz apa reszket. . .
Nappal, éjszaka várja, ah, de jönni se látja,
Budrűsz azt hiszi: már odavesztek.

Künn havaz, zivatar van, egy vitéz a viharban
Terhével tova fut, lova fűrad.
„Mit hoztál fiu? hadd lám! nos hát nem rubelek tán?“
— Lengyel nő ez atyám, ime lássad.

Künn havaz, zivatar van, az ifju a viharban
Terhével tova fut, lova fűrad.
„Mit hoztál fiam? éket, kelmét, gyöngyöt-e szépet?“
— Lengyel nő ez atyám, ime lássad.

Künn havaz, zivatar fű, fut a harmadik ifju,
Terhét barna köpeny fedi széltül.
Budrűsz elkomorodva ezt nem kérdezi sorra. . .
Három nászra az ősz apa készül.

Kaposi.

Kerüld a szépet!

Beszély.

Irtó **Jókai Mór.**

(Folytatás.)

Radziwill herceg folytatá:
— „Apád, a balaljkaverő énekes, igen szép ember volt: e szép fekete hajfürtöket, e finom ajkat tőle örökölted; de annál ragyogóbb volt anyád szépsége, a cárnőé, e mély tűzű kék szemek, mint egy napot tükröző tenger, az ő szemeihez hasonlók. Te örökléd mind a kettőtől, a mi olyan szép volt bennük.“

„Hanem azért, hogy Fedornak olyan édesen éneklő ajka, s oly sötét fürtői voltak, s azért, hogy Erzsébetnek olyan szép kék szemei voltak: nem volna szabad neked a kettőt egyesíteni magadban.“
„Neked nem volt szabad születned.“
„A cárnő soha sem ment férjhez.“
„Apám belső udvarnok volt palotájában, s a cárnőnek igen bizalmas embere.“

„Egy éjjel, sötét téli éjszakán szmolenszki kastélyunk udvarán egy szán állt meg, csengők nélkül, ostorpatogás nélkül, s abból egy farkasbundás férfi szállt le, a ki a kerti ajtón át észrevétlenül feljött a kastélyba. Ez a férfi az én apám volt, Radziwill Péter.“

„Én egyedül voltam szobámban, midőn belépett hozzám, haja tele zuzmarázzal, szakállán jégcsapok. Ágyban feküdtem és aludtam már.“

— „Kelj fel, kiálta az öreg; komor, haragos férfi volt, s kiránta az ágyamból.“

„Azután egy pólába burkolt kis gyermeket vitt elő bundája alól, s azt meleg helyemre fekteté és paplanommal betakargatá.“

— „Te kölyök, szólt apám. Ez ágyban a cárné leánya fekszik: úgy gondold meg, hogy ez ágytól három lépésnyi távolban maradsz; mert az a cárné leánya. Te ide fogsz lefekünni eléje a medvébőrré és huszonnégy óráig meg nem mozdulsz mellőle.“

„Én bámulva kérdezém, honnan jutott apám a kincshez?“

— „Azt is megmondom, felelt ő, hogy tudjad. A cárné mult éjjel szült, s gyermekét azonnal a bába asszonynak adta át, hogy ölje meg, a bába azt mondta, jó lesz: megöli, s átadta a komornyiknak, hogy a gyermeket meg kell ölni. A komornyik odahozta hozzám, s azt mondta, hogy ezt a gyermeket meg kell ölni. Én elhoztam ide, és azt mondtam neki, várok vele huszonnégy óráig, addig utánam izenhetnek.“

— „És ha nem izennek? kérdezém én apántól.“

— „Akkor, kölyök, rád bízom, hogy öld meg te. Neked még nem volt gyermeked, nem félsz tőle, mikor a kezébe veszed és sir.“

— „Én is azt feleltem apámnak, jól lesz, majd megölöm.“

„Apám huszonnégy óráig meg nem mozdult palotája tornácából, onnan leste órahosszant a követet, ki az izenettel jönni fog, hogy hagyja élve a gyermeket. De izenet nem jött.“

„Akkor odajött hozzám, én épen a kis gyermeket ettettem tejes péppel; s azt mondá:

— „Kölyök, semmi himezés-hámozás tovább. Vedd fel a gyermeket és vidd ki az erdőre, és öld meg; de nagyon ne rikasd. A hová eltemeted, jelt csinálj fölötte.“

„Azzal ő maga bepótlálta a gyermeket ismét, megtörlé piciny száját, megcsókolá nagy sötét szeméit, és kezembe adta: „öld meg.“

„Én azt mondtam, jól lesz, majd megölöm.“ Azzal bundám alá takargattam a gyermeket és levittem a szánba.“

„Csunya havas éjszaka volt, a mint az erdőre mentünk, a szánt üzőbe vette egy csoport éhes farkas; ha kivettem volna nekik a gyermeket, elvégezték volna helyettem, a mi rám volt bízva; én négyet lelöttem a farkasokból, a többi elszaladt. A gyermek aludt csendesen a térdemen, még a lövés hangjára sem ébredt föl, olyan jó helye volt.“

„Én pedig azt gondoltam az uton:“

„Ha az édes anyja eldobta, de nem ölte meg; ha a bába asszony odaadta a komornyiknak, de nem ölte meg; ha a komornyik odaadta az udvarnoknak, de nem tudta maga megölni, s ha az udvarnok a fiára bízta: ugyan az én kezem sem lesz gyorsabb, mint az övék.“

„Az erdő közepén lakott a vadászunk, husz verstnyi távolban minden helységtől, ahhoz vittem el a csecsemőt.“

„Annak a felesége épen szoptatott.“

„Nézd, Zdenko, mondtam neki, szerencsétlenség ért, gyermekem van, a kit titokban kell tartanom, mert ha az apám megtud valamit, agyonlő. Elvállalhatod-e, hogy magadnál tartsd?“

„Ha azt mondtam volna neki, hogy adok sok pénzt, ha fenyegettem volna, hogy ha elárul, föbelvöm, bizonyosan elárult volna; de mert szépen kértem, megszánt s felfogadta a gyermeket és nem szólt felőle semmit az apámnak; azt mondta a felesége ikreket szült, s bolondul járt vele; az egyiknek fekete szeme van, a másiknak kék.“

„Én pedig visszatértem az apámhoz.“

— „Megtetted, a mit parancsoltam? kérdezé ő.“

— „Megtettem, feleltem én.“

— „Meg mernél rá esküdni a feszületre?“ kérdezé, szigorú tekintettel nézve szemembe.

„Én ezt felelém:“

— „Megesküszöm a feszületre, hogy azt, a mit te akartál, hogy tegyek ama gyermekkel, — megtettem.“

„Erre ő azt mondá tompa, reszkető hangon:“

— „Ugy én is megesküdhetem annak, ki a gyermeket kezembe adta, hogy megtettem azt, a mit akart, hogy tegyek.“

„És így sorba esküdtött egyikünk a másikunknak. Isten láthatja csak, hogy igazán esküdtünk-e, vagy hamisan, mert ő látott a szivekbe.“

(Folyt. köv.)

Egy orvos naplójából.

(Életkép.)

Mint orvosnak, gyakran vala alkalmam a testet gyógyítani ott, hol a kedély volt beteg; el sem hinné az ember, mily képtelenségekre bukkantam olykor-olykor mindkét nemű betegeimmél.

— „Ugyan kérem, legyen olyan jó, jöjjön tüstént Áron Péternéhez, — a szegény asszony nagyon rosszul van.“

— „Szívesen; hogyan!“

Áron Péterné körülbelül harmincéves asszony, ki sok férfit szeret saját férje kivételével; férje

— „Önnek meg vannak támadva idegei, asszonyom, egy kis csillapítót rendelék, ne tegye ki a világosságnak — mert megromlik; vegyen belőle.... hány éves kegyed? körülbelül 20—22 ugy-e bár? tehát vegyen belőle húsz vagy huszonkét csöppet.“

A beteg derültebb lön, és ajkait hirtelen pirosra harapta.

— „Hanem hát, tudja mit, asszonyom! önnek kellene egy kis kéjutazást csinálni, ha mindjárt

A peceszentmártoni egyház és zárda. (Rajz. Blumberg L.) (L. szövegét a 439. lapon.)

gazdag földbirtokos, ki hasonlóképen sok asszony iránt viseltetik vonzalommal — felesége kivételével. A házasság rózsaláncai közül csak egy maradt meg náluk, és pedig épen az, mely rendesen legerősebb mindenik közt; tiz év óta folyvást üldözik egymást féltékenységükkel.

Beléptem. Az asszony feldagadt szemmel feküdt az ágyban; láza volt, s mellfájásról panaszkodott. Minden arra mutatott, hogy itt családi jelenet volt, és pedig a harc — úgy látszott — heves és tartós vala. A háziak ijedve szaladtak ki s be, a butorok összeforgatva, egy összetört pipa darabjai egyik szögletben, s egy összetört pipaszár a másikkban.

saját jószágaira is; az életmód, melyet folytat, egészen aláássa egészségét.“

— „Májusban férjemmel együtt szándékozunk kimenni falusi birtokunkra.“

— „Ah! nagyon szép! Ugy hát maradjon kegyed itt. Az még jobb lesz.“

— „Mit akar azzal mondani?“

— „Önnek háborítatlan nyugalomra van szüksége, — másként nem állok jót semmi komolyabb következésről.“

— „Orvos ur, én legszerencsétlenebb nő vagyok a világon, tüdősravadásom van, — meghalok. S mindennek az a gazember az oka... Ah, orvos ur, mentsen meg engemet.“

— „A legszivesebben, — a legszivesebben. Csakhogy orvosságomat nem a patikából fogják hozni; itt van receptem: vegyen egy zöld zsalukáteres kis tiszta házacsát, lehető tisztes távolban férje urától; vigyen oda kényelmes butorokat, virágokat és könyveket. Aztán — a mint mondtam, csöndes és nyugalmas életet éljen. E recept segíteni fog az ön baján.“

— „Könnyű azt önnek mondani; ön nem tudja, mi a házasság!“

— „Nem tudom, de gyanitom: — iszonyu kényszerűség, ha az embernek kedve volna elválni, — és valódi fényezés, ha módja és kedve van együtt élni. Nincs igazam?“

— „Oh, ön mindig olyan szabad szellemű ember volt. De hogyan hagyhatnám el én férjemet, akármily jellemtelen legyen is?“

— „Engedjen meg asszonyom; sok évi ismerettségem bátorít fel, hogy oly őszinte legyek. Egy szerénytelen kérdést szeretnék önhöz intézni.“

— „Ne genirozza magát, orvos ur, ön házi barátunk . . . ön . . .“

— „Szereti ön csak legkevesébbé is férjét?“

— „Dehogy, dehogy! Kész vagyok az egész világ előtt kimondani, hogy nem. Drágalatos vén nagynénem kovácsolta össze az egész házasságot.“

— „Jól van. Hát ő szereti kegyedet?“

— „Egy szikrája sincs benne a szerelemnek. Most is csaknem nyilvános viszonya van a szomszéd leányával, Katinkával — hiszen ismeri azt az elvetemedett leánykát; hogy az isten áldja meg; de mennyi pénzébe kerül!!“

— „Szép. Tehát egymást nem szeretik, kölcsönös gyötrelmeket okoznak egymásnak, mindketten gazdagok — mi tartja hát össze önöket?“

— „De az isten szerelmére orvos ur! kinek tart engemet? Jó hírem drágább előttem, mint az élet; mit mondanának felőlem?“

— „Na persze, az más kérdés! . . . Ah, istenem! majd el is feledtem . . . hány óra lehet most. . . . Igen! tehát huszonkét cseppet, estig körülbelül háromszor; reggel ismét benézek, hadd lássam, hogy van.“

— — Alig léptem a terembe, már várt a háziur, pálinkától és haragtól elégtelenített arccal. „Orvos ur, orvos ur! jöjjön csak hozzám, ide be a szobába!“

— „Nagyon szívesen; mivel szolgálhatok?“

— „Ön becsületes ember, önt egész életemben becsületes embernek ismertem, ön nobel ember . . . Ön tudja, mi a becsület. Siromig le leszek önnek kötelezve, ha igazat mond.“

— „Legyen szíves megmondani, mit kíván?“

— „Mit vél ön feleségem helyzetéről?“

— „Nem veszélyes, legyen ön nyugodt, el fog mulni; rendeltem valami cseppeket, de a nyugalom mindenesetre szükséges leendő, mert különben — tudja ön, az idegek!“

— „Ej, mit gondol ön! nem sokat aggódom én azért, miattam ugyan pusztulhat a háztól ma vagy holnap; nem is asszony, hanem kigyó, ön nem ismeri azt a fehérnépet; megrontotta életem legszebb éveit. . . nem arról van a szó . . .“

— „Nem értem önt.“

— „Hogyan“, hát ön olyan nehézfejű ember! Csak azt akarom mondani, hogy betegsége gyanus természetű-e avagy nem?“

— „Áhá! most értem már! Azt szeretné tudni — ugy-e bár — nem lehet-e reménye örököse?“

— „Örököse . . . na hiszen csak az kellene még! Milyen egy asszony, jóságos isten! Tudja meg ön, ha észrevenném, hogy . . . nem, azt már el nem tűrném; érettem elviheti az ördög, hanem utoljára aztán mégis az én hitese társam, orvos ur, ő nevémet viseli, s nevémet fogja beszenyezni.“

— „Nincsen reá semmi észrevételem. Egyébiránt tudja a tekintetes ur, önök lakhatnának külön házakban, vagy, a mi még jobb volna: külön városban is — mindketten csöndesebben élhetnének.“

— „Ugyan bizony, hát engedjem ötet szabad akarattjára? hogy is ne! ha, ha, ha . . . nem, nem vagyok én tán francia; nem, én ismerem a szokásokat, meg az illedelmet; jaj, ha szegény anyám élne — meghalna szegény bánatjában . . .“

— „No de ideje ajánlanom magam, tisztelt uram, — még különben is van egy kis dolgom a szomszédban, ide átal!“

— „Mi baj van ott?“ kérdé a váratlan elevenére talált derék ur, és némileg zavarba jött.

— „Nem tudom. A szobaleányt küldték utánam; a leánynak folyvást valami baja van, — a cseléd nem tudta tisztán elbeszélni.“

— „Jóságos isten, vajjon mi baja lehet! Hiszen Katinkát nemrég láttam.“

— „Nó, igen! néha hirtelen lesz rosszul az ember. Ajánlom magamat.“

— „Orvos ur, már rég ideje akartam . . . bocsáson meg; nagyon le vagyok önnek kötelezve; engedje meg, hogy e tubákos-pikszissel szolgálhassak; fogadja legbensőbb barátságom némi jeléül.. de orvos ur, aztán remélem, hogy minden esetben számíthatok — önnek hallgatagságára . . . tekintve egy jó családbeli leány becsületét . . .“

— „Vannak olyan dolgok, melyek számára az orvosnak fülei és szemei vannak, de szája nincs.“

A földesur megölelt és arcán, boros ajakai, megajdos tekintete következtében meglehetősen kellemtelen kifejezés ült.

Egyébiránt e házaspár később összeszokott, vénségükre kifüvtek magukat és nyugalmas életet éltek.

A kurtát legfőleg csak az huzta, a kit időmul-tán a szép szomszédasszony kis kacsójával boldogított.

Egyébiránt, kinek mi baja vele, ha ők boldogok!

Zilahy Imre.

Magyar tánc Párisban.

Miután e lapok már több magyar levelet hoztak a régmúlt időkől, érdemesnek vélem közölni az olvasókkal a következő, bár nem nagyon régi, de társadalmi szempontból eléggé érdekes levelet, melyet Fekete Gáspár, az Apponyi grófok nevelője, 1829. február 14-én Párisból irt.

„Azon fényes négy bál közül — írja Fekete — melyekkel nmlgu gróf Apponyi Antal cs. és k. követ Párisban, a főrangú társaságot e folyó 1829. farsangján megtisztelte, egyikében számos vendégeit valami új, s Franciaország fővárosában mindeddig ismeretlen tüneménynyel akarta meglepni, ugymint, hogy magyar házhoz illendőleg az esteli mulatságnak egy része magyar táncból álljon; a mi annál könnyebben látszott végbevihetőnek, mivel herceg Odescalchi László és a két gróf Apponyi Rudolf, mint honi táncunkban tökéletesen jártas urak, személyesen jelenvalának; s ennél fogva segítségükkel még három más derék *gavallér* és tizenkét szép *dáma* a magyar táncba derekasan beletanulván, egy igen válogatott és száz személynél számosabb gyülekezet előtt, — melyhez a követő excellenciájának a legelőkelőbb tisztviselők és sok főuraságok között szerencséje volt két királyi herceget, ugymint az orleansit és a württembergit, nemkülönbén a badeni markgróft is számlálni, — február 9-én magyar öltözetben a következő hat *gavallér* és tizenkét *dáma* a magyar táncra nagy diszszel állott ki, ugymint:

1. Gróf Gersdorf, szászországi *gavallér*, zöld mentében, violaszínű féldolmányban és nadrágban ezüstre; a kinek *dámái*: herceg Rauzanné és gróf Labourdonnayné, szintoly színben és fényben valának.

2. Gróf Chorinszki, csehországi *gavallér*, fehér mentében, kék dolmány- és nadrágban aranyra, a kinek *dámái*: két testvér s helvéciai eredetű Pourtalés gróf-kisasszonyok, kék színben aranyra.

3. Herceg Odescalchi László, setéztöld mentében, meggyszínű dolmány- és nadrágban aranyra, a két *dámái* pedig: gróf Meffrayné és St. Priestné hasonló színben és fényben.

4. Gróf Apponyi Rudolf, a követ idősebb fia, fehér mentében, meggyszínű dolmány- és nadrágban ezüstre, s ennek *dámái*: Caraman marquise és Foucault grófné, meggyszínben ezüstre.

5. Sir Drummond, skóciai kapitány, setét violaszínű mentében, mézszínű dolmány- és nadrágban ezüstre, a kinek *dámái*: Acton, angol kisasszony és Laroche Lambertné, mézszínű ruhában ezüstre.

6. Gróf Apponyi Rudolf, a követ atyjafia, bíborszínű mentében, világoskék dolmány- és nadrágban ezüstre, a kinek *dámái*: Laroche-Jaquelin grófné és Werther báró-kisasszony, a burkus követ leánya, világoskék színben ezüstre. Mind a két rész öltözetének szabása régi időkől s magyar zsebkönyvekből szedett példányok szerint volt igen jó izléssel elintézve, s az urak dolmányának alsórésze cifrán kivarrott posztóból, a felseje pedig páncélból (talán vértből?) állott. A muzsika Biharinak és a Veszprémi Gyűjteménynek nótáiból volt választva, melyeket ügyes francia művészek hathatósan játszottak.

Hogy pedig a magyar táncnak hőseit és hősnőit a jelenvaló nagy társaság e végre emelt magas ülésekről jól láthassa: két-két *dáma* *gavallérjától* karonfogva vezetettvén, több szálakon, melyek remekül voltak felvilágosítva, keresztül a táncoló palota felé lassudad lépéssel muzsikaszó alatt haladt, egyszersmind is, hogy ezen jelenés annál ünneplőbb és mind a ritka fényességű vendégek, mind pedig a honi táncunkat járó uri személyeknek önnön díszéhez lenne alkalmaztatva: Báró Koller, követségbeli ur, Magyarország cimerével, himzett ruhában és heroldi képviselésben ugy öltözve, mint Felsőges Királynénknak 1825-beli koronáztatásakor Pozsonyban az ország heroldja, előlépő hirdetője és a táncoló palotába való vezetője volt; nemkülönbén minden *gavallér* előtt egy urfi, banderista gyanánt, képzelt lovag urának esinos kis fehérselyem zászlócskán festett cimerét kezében tartva lépdegélt, és az uráival hasonló színű és fényű magyar öltözete volt. Az egésznek elnézése valóban minden szemet és szívet meghó-

ditott, úgy hogy az egész uri társaság a szép magyar öltözetnek deli szabását és eredetiségét nem győzte csudálni; mert az urak kitünő, fehér kócsagtolla és kiseddel fénylő koronával ékesített prémes, igen finom izlésű süvege igen gyönyörűen állott, s természetükhöz jól illett a palástra felvett cifra, hosszú mente, kinek-kinek gyémántos világban sugárzott villogó kardja és mindeniknek gazdagon kivarrott topánkáján kellemes öszvehangzásban magyar taréjos sarkantyú pengett, vitézi szint vervén vissza egyszersmind mellükről a páncélos köntös; a dámák bájoló viselete, a fejeken legdrágább kövekkel ragyogó párta, legfinomabb fátyol melléje tűzve; a csinos magyar vállba szoritott karsu derékok s az egész lényeken elterjedt kellem a bejövetelt legpompásabbá tették.

Ennekutána a nevezett kar vig kedvvel táncnak eredvén, azt valóban igen jól járta, mind a lassút eleinte hősi komolysággal lejtván, mind pedig annak idejében a fris magyart remek tökéletességgel cifrázván. Az uraknak e férfias és eredeti táncban való jártasságuk, könnyű és mivelt mozgásaik elragadtatásig tetszettek; képzelhető, hogy a becsületszerető dámák is magukért derékanosan kitenni hasonló vertekedéssel iparkodtak, s a természetűtől nekik bőven osztott kellemet, bájít, clevenséget, igéző könnyüséget tündöklökké tenni el nem mulasztották; s a nézők hogy valának meglepetve, elragadtatva! Már magában ez a szokatlan tánc, itten, egyszerre különös vala, s hogy azt nagyobb részt hamar beletanult idegenek járák és — mely kényes könnyüséggel járák! Mind ez, mind a magyar férfi és asszonyi fényes öltözet a párisi uraságokat a tánc végeztével többszöri tapsolásokra indította. Hogy folyt a legpirosabb ajkáról a számtalan sok: C'est charmant! c'est superbe! — Je n'ai jamais vu quelque chose de si beau! — (Gyönyörű! felséges! — Soha sem láttam ily szépet!) sat. Virágzó képében tűnik elő távolából a magyar haza azon a napon a követ ő excellentiájának vendégszerető házában.

De ehez még egy tudósítást kell csatolnom. A mint előre összatapulták a nevezett párok szükségképen a táncot, annak nemcsak egész Párisban hire futamodott, hanem hihetőleg levél vagy hirtelen utazó által Angliába is általreppent. Meghallja ezt ottan gróf Sándor Móric ur épen vadászaton létében, s ezen tudósításra hazafiui örömmel telvén el, azonnal lóra ült s villám sebességgel vágatva, harminckét óra alatt, ide értvén ama négy vagy öt órát is, a melyet a vámokon, lóváltás közt s főképen Dowertől Calaisig a hajón mulasztott, szerencsésen a legjobb egészségben Párisba érkezett s ugyanazon este a követ és követné ő excellentiájoknak különös öröme a magyar quadrille nézésében részt vett.

Továbbá, hogy tisztelt olvasóim a magyar quadrille (négyes vagy hatos) rendkívül való elfogadásáról meggyőződjenek, azt is hitelesen tudokra adhatom, hogy az orleansi királyi herceg a magyar négyest táncoló uri társaságot ő excja gróf Apponyi által tiszteségesen megkérlette, hogy még e folyó hónapban ő hercegségének pompás házában a Palais royalban — „cette danse charmante“, a mint tulajdon kezével maga írja, ismételjék.

Elfog engemet magamat ezen előadás után egy bizonyos érzés, mely örömem közé fájdalmat vegyít. Otthon, tulajdon hazájában mikép van ez a tánc! Harmadfél évvel ezelőtt egy módi nyilvánbálban szinte megvettetését tapasztaltam, az azt járnivaló férfiak oly bajosan kaptak *táncosnóket*. Csokonai rendjei lebegnek előttem s azokkal végzem:

Nemes magyar táncom! ki ősi nyelvünkkel
S ruhánkkal jöttél ki dicső nemzetünkkel,
Ki európai *finnyás* lakhelyeden
Maig sem szenvedtél mocskot szépségeden,
Ázsiai színben fénylik nemességed
S még a *módi* nem tett alacsonyyná téged;
Im a külső népek bámulják díszedet
S tulajdon nemzedet nem becsül tégedet.“

Közli: **P—ő D—s.**

Nagy-Várad vidéke és fürdői.

I.

A nagyváradai fürdők hazánk leghathatósabb gyógyfürdői közé tartoznak, mégis igen sokan lesznek, kik talán épen semmit sem hallottak felőlük. A hírlapokban keveset írnak róluk, a bérlők megelégszenek, ha a vidék ismeri, a vidékbeliek pedig oly jól ismerik, annyira megszokták, hogy közönséges dolognak hiszik beszélni felőle, ha ide-

gen tévedt közjük vagy ők jutnak idegenek közé Hatalmas gyógyító erejöknek hírét egy-egy föl-épült beteg szívárogtatja el, ki már-már megkísérlett talán minden fürdőt, s akkor véletlenül valaki ide utasította, s meggyógyulva hagyta el.

A szép vidékü N.-Váradtól délre, alig fél órányira, a kellemes Pecevölgyben fekszenek a meleg for-

rásu fürdők. Sz.-Márton alatt két felé ágazik az ut, s a baloldali a *Püspök-fürdő*be, a jobboldali a *Felix-fürdő*be visz néhány perc alatt.

Mielőtt a kiránduló a fürdőkbe érne, a kies fekvésű Pece-Sz.-Mártonban soha el nem mulaszthatja legalább néhány pillanatot vetni a falubeli csinos r. kath. templomra, s a templom mellett emelkedő egy emeletes, kényelmesen épült kastélyra. Mindkettő, valamint a falu és Felix-fürdő a Sz.-István első vértanuról címzett nagyváradi-hegyfoki prépostsághoz tartozik, s a jászóvári premontrai prelátusság egyik birtokát képezi.

saját imaházukká fordították, innen most is török templomnak nevezik. A török uralom megszűnte után a hájói g. e. lakosok temploma lőn. Minthogy azonban a falutól kissé távol esik, az utóbbi években egészen elhanyagoltott, mignem 1857-ben a n.-várad-i l. szertartású püspök a hájóiaknak falujok közepén csinos templomot emeltetvén, e régi imaházat a püspöki uradalom igazgatója, néhai *Göndöcs L.* ur a következő évben kijavíttatta, s egy remete felügyelete alá helyeztetett. A templomocskát meghagyatott eredeti alakjában, de a bemeszélés által egészen kivetkőzött régies, komor tekin-

A hájói szent István-kápolna. (Rajz. Marastoni Antal.)

Alighogy a közös ut a fürdők alatt kétfelé szakad, a püspökfürdői ut baloldalán egy kis templom költi fel a figyelmet. E templomocskát egyike a régiebb korból fennmaradt épületeknek. Hihetőleg az egykori *hévízi* apátságához tartozott. Ki építette, vagy építése évszámát meghatározni bajos lenne. Sokan állítják, hogy sz. István, vagy sz. László királyunk építtette. A mohácsi csata után a törökök

tetéből. Sajnálni lehet, hogy a belső rész is be lőn meszelve, s a falfestmények, melyek bár kezdetlegesek, igen rongáltak s újabb koriak voltak, eltűntek a meszelő alatt.

E kis templom közelében fekszik a Püspök- vagy Sz.-László-fürdő, vagy népies nevén Püspök-bánya, hazánk egyik legjelentékenyebb, legcsinosabb és legrégebb gyógyhelyisége.

Cigányleány.

A cigány leány.

A mit nemrég régi eredeti életképeinkről mondtunk, ugyanazt ismételtük hazánk különböző népies alakjaira vonatkozólag, azaz: előrehaladásunk, polgárosulásunk minden lépten nyomon egy-egy eredeti vonást vagy alakot töröl ki népéletünkéből.

Hogy a táblabírák kora lejárt; hogy hazánk némely pontján a különböző nyelvi fajok együvé kezdenek olvadni; hogy uton-utfélen nem látunk már kuvaszokkal csatázó szurtos drótostótokat, s minden faluvéken baromfi-ólakat fenyegető sátorcigányokat; hogy már alig ismerjük a bíró háza előtt az üres karikaszemekkel elmeredt kalodákat, a kötéllel és vasvillával való katonafogdosást, a víg lakomákkal és deresen jajgatással végződött uriszékeket, a Pesttől Nagy-Váradig ekhós szekereken történt utazást és a szolnoki töltésen rendszeren megesezt elakadást; hogy már csak könyvekből és adomákból hallunk a diákságnak mészáros legényekkel verekedéséről, a budapesti hajóhidról, melyen megakadt a közlekedés, ha a hajókat alulról fel, vagy felülről le akarták vontatni; hogy a gazdasági gépek meghonosítása óta majdnem meséül tűnnek fel előttünk a cséplő, kaszáló s túrós-laskát faló tót atyafiak, a kukoricát mesélve morzsoló öreg asszonyok és a gabnát szóró napszámosok; hogy már most gözkocsin jár a hajdanában gyalog baktató légátus, s jóslatokat nem a kártyavető cigány banya, hanem a politikai lapok vezércikkírója szokott terjesztgetni, — szóval, hogy mindezek a dolgok, ezen tarka jelenetek a mult ködképeivé váltak,

azon a haladást, a művelődést szerető ember csak örülhet, s legfeljebb az életképek írói és festői szomorkodhatnak, kiknek ezek eltűntével leghalásabb tárgyai napról napra gyérülnek.

Lapunk azonban életképeket is szokott adni, s így örömmel őriztük meg azokban azon alakokat és jeleneteket, melyekkel talán évtizedek múlva már nem fogunk oly gyakran találkozni.

Hazánk lakosai közt kétségkívül legeredetibb faj a cigány. Ne ijedjen meg az olvasó, nem irunk róla körülményesen, mert úgy is tudjuk, hogy ismeri őt mindnyájunk; azonban nem lehet elhallgatnunk azon hitünket, hogy a cigány, ki (bár nyelvünket beszélve, hitünket vallva és öltözetünket hordva,) hozzánk szakadása óta híven megtartotta arcszínét és nomád hajlamait, lassanként be fog egészen olvadni a nemzettestbe. Már is tudunk több városkát, melyek jelentékeny részében cigányok laknak, a kik mesterségekre, földművelésre és kereskedelemre adták magukat, összeházasodtak a más fajú lakossággal, s a vérvegyülés folytán már is veszítik eredetiségüket, és ismerünk derék közpályán levő férfiakat, miséző papot és magas rangra jutott hivatalnokot, a kik cigányoktól származtak.

Mai számunk képe azonban ez eredeti fajból tiszta vérű példányt, egy cigány leányt mutat be, ki a faluban tett látogatásából boldog gondatlansággal lépeget szülőinek erdőszéli szellős sátorába, hol a kis rajkók, ezek az apró fekete hollók, mohó kapzsisággal fognak azok után a szép fehér galambok után kapkodni, miket ő bizonyára nem pénzen vásárolt.

A khina - héjról.

Ki nem ismeri a khina héját és annak gyógyerejét? Ugy hiszem, kevesen lesznek olvasóim közt, kik még nem használták, s még kevesebben, kik történetét s nevének eredetét ismerik.

A dél-amerikaiak a khina-héjat már századok előtt ismerték s ezt neve „*Quina-quina*“, azaz a héjak héja is mutatja, mivel valamely növény nevének megkettőztetése majd mindig azt jelenti, hogy annak bizonyos gyógyerőt tulajdonítanak.

A spanyolos „*khina*“ elnevezés *Quina*-ból származott.

Linné e fát *Chinchon* grófnő tiszteletére nevezte el „*Chinchoná*“nak, kit midőn 1638-ban Limában időzött, ezzel gyógyítottak ki a váltólázból.

A negyedik Chinchon gróf 1621-ben nősült meg, s miután Peruban alkirályyá neveztetett ki, nejével együtt Limába utazott. Itt neje hatvanhárom éves korában hideglelésbe esett.

1630-ban egy indus a loxai itélőbíró khinahéjjal gyógyította ki a hideglelésből.

Midőn az említett bírónak tudomására jutott a grófnő betegsége, annak orvosához egy adag khinahéjat küldött azon biztosítással, hogy az csalhatlan gyógyszer a váltóláz ellen.

A grófnő e szer alkalmazása által tökéletesen kigyógyult betegségéből, s midőn férjével Spanyolországba visszatért, jó adagot vitt magával hazájába; ő volt tehát legelső ki ezen megbecsül-

hetlen gyógyszert először Európába hozta, ez idő óta azt legtöbbször „grófnő-héj“ vagy „grófnőpor“-nak nevezték, és orvosa fontját száz reálon árulta Sevillában.

A grófnő meggyógyulása után a jezsuiták voltak a khinahéj behozatalának legbuzgóbb terjesztői; 1670-ben már nagy adag khina-port küldtek római bibornokukhoz, ki abból minden szerzetnek küldözött egész Európába, s mindenütt nagy sikerrel használták. Az 1679-ik évben XIV. Lajos a Quina-quina készítés titkát ezer arany gazdag nyugdíj és egy főméltósági hivatal odaengedésével vette meg Talbor Róbert angol orvostól. A khinahéj sikeres használata a váltóláz ellen már rég el volt terjedve, a nélkül azonban, hogy azon fáról, mely azt szolgáltatja, a legkisebb tudomással birtak volna. Az első tudósításokat azon jeles francia expedíciónak köszönhetjük, mely 1735-ben vitorlázott Dél-Amerikába.

Azon fűvészeti expedíció, melyet a spanyol kormány a múlt század vége felé Dél-Amerikába küldött, hogy kutassa ki a nagy birodalmi területen még netalán létező *Chinchona* erdőket, csakugyan felfedezett még néhányat, s e felfedezés által azon teher, mely Loxo körüli erdőket kiirtással fenyegette, jelentékenyen megkönnyebbült.

A chinchona erdők régiói a 19-ik déli foktól egész az éjszaki szélesség 10-ik fokáig terjednek mintegy 1740 angol mérföldnyi kiterjedésben. Hives egyenlő mérsékletű égalj alatt tenyészik 2500 egész 900 láb magasságban a tenger színe fölött.

A chinchina, ha jó talajon és egyéb kedvező körülmények közt tenyészhet, nagy erdei fává növekszik. A hely és éghajlat körülményeihez képest, majd igen magas, ágak nélküli törzsököt növel, majd pedig csak mint cserje jön elő. Levelének alakja és nagysága különböző, a legjobb fajokéi azonban lándzsa alakúak haragos vörös erek-től befutva és ugyanily szárákkal ellátva. A virágok igen kicsinyek s az orgonához hasonló bogas ágacskákat képeznek, rendesen sötét rózsaszínűek, a szárnál kissé halványabbak, a csövekben sötét vörösek s virágkoronát fehér fodrozott szőröcskék ékíték. A „*Chinchona micrantha*“ virága egészen fehér és igen kellemes illatu.

A khina-héjat századunkig mindig nyers természetesen állapotban használták. Mert a számtalan kutatások dacára, a khina-héjban található tulajdonképi gyógyrézescskéket csak 1820-ban birta kikutatni két jeles francia vegyész: *Pelletier* és *Caventon*.

Közli: *Székely Gyula*.

A z ö s e m b e r.

I.

A szerves élet négy geologiai korszakon haladt keresztül, s az életet e korszakok mindegyikében sajátos lények jellemzik, melyek ha nem voltak is kizáró tulajdonai azon földrétegeknek, melyben találtak, mindenesetre legnevezetesebb tünetényei közé sorolandók.

A határt, melyen bizonyos fajok feltűntek vagy kihaltak, nem fogjuk tán soha csalhatlanul kimutatni; de annyit bizton állíthatunk, hogy messze-terjedő növény- és állatfajok maradtak már le a pályáról, s hogy mérhetlen idők vonultak el világunk fölött, míg a szerves élet, a legalantabb rétegekből, földünk színére küzdé magát.

Mennyire felel meg igényeinknek az öt korszakok osztályozása, arról e helyt nem vitatkozom, s csak azt jegyzem meg, hogy a geologia mint tudomány, rendkívüli vívmányai mellett is, még mindig gyermek-éveiben halad, s hogy minél tovább terjednek e téren ismereteink, annál világosabban látjuk, mennyi még a teendő.

Igaza volt a londoni geologiai társulat elnökének, Ramsay tanárnak, midőn nemrég azt mondá:

a geologia szülői sok tekintetben szerencsésebbek voltak mint mi, az utódok; mert az eltemetett multnak történetét folytonosnak, az események láncolatát, térben és időben szakadatlanak képzelék; de az újabb haladással nehézségek merültek fel, s bebizonyult, hogy az egész, nem oly könnyű felfogásu mint eleve hívők, s hogy az, mi szakadatlanul látszott elterülni, nem egyéb, mint egyik sarka a felfedezetlen országnak.

Kik néhány év előtt geológiáról irtak, kénytelenek rendszereiket változtatni, átalakítani; s ez leendő sorsa a jelenkori rendezőknek is mindaddig, míg egész birodalmak, mondhatni világrések ismeretlenül terülnének el; de korunk haladása feljogosít bennünket azon reményre, hogy a multnak rég elnemult életét, legyen közel vagy távol az idő, egykoron világra szóló adatok hirdetendik.

II.

Hol, mikor üdvözlék értelmes lények a természetet? Újabb időkig az ember feltűnését földünk színére helyeztük, s a legmiveltebb nemzetek irodalma is felriadt azok ellen, kik ásatag emberről

szóltak; de a nehéz — a hálátlan — pályán elszánt tudósok küzdöttek, s az ember régiségének bebizonyítása oly haladást tőn, hogy a jeles francia tudós Lartet, 1864-ben febr. 29-én, az Institut (Académie des Sciences) színe előtt bátran kimondá: „azon állítás, hogy az ember (Franciaországra és Angliára vonatkozólag) együtt élt a kihalt nagy állatokkal: többé nem kérdés, s a tudomány vívmányaiban határozottan elfoglalta helyét.“

Az ősember lételét*) tények hirdetik, de története, az adatok elszigeteltsége miatt, még mindig csak töredék; s a jelennek feladata: keresni, gyűjteni az ősember csontjait, eszközeit, fegyvereit, s azon állatok és növények maradványait, melyekkel együtt élt.

E feladat annál nehezebb, mert oly korszakban kell kutatnunk, mely nagyszerű átalakuláson haladott keresztül, s áradataival el-elmosta azon nyomokat, melyeken nemünk első képviselőit a messze multba kísérhettük volna.

Mielőtt az ember régiségére vonatkozó újabb adatokat felsorolnám, szabadjon, főleg azok kedvéért, kik tán még nem foglalkoztak e kérdéssel, a negyedik korszak változatait röviden érinteni, hogy a lehetőség határozott képét adhassam azon korszaknak, melyben az ősember emlékeit keressük.

III.

Midőn az ember feltűnését geológiai korszakba helyezzük, oly időkről szólunk, melyek évezredekben, a történetileg ismert századok, mint újabb események elenyésznek; pedig eddigelé csak a negyedik korszakot értjük, mely a három első korszaknak legalább is 80,000 lábnyi vastag rétegei fölött alakult, s két eltérő képletre oszlik; az alantabb, mely némileg folytatása a harmadik korszak utolsó képletének (Pliocen), „Pliocen-utáninak,“ a felső „uj-képletnek“ nevezetik.

E képletek közt a lényeges különbség az, hogy az „uj-képlet“ csak oly növények és állatok maradványait tartalmazza, melyek jelenleg is élnek; míg a „Pliocen-utániban“ kihalt lények ásatagai is találatnak; következőleg ez utóbbi képletbe helyezzük az ősember lételét, midőn azt állítjuk: hogy együtt élt azon lényekkel, melyek vagy vég-

*) Az emberiség legrégebb képviselőit mások „ásatag-embernek“ (Fossil man. L'homme fossile), s korát „vizözöneltűnek“ (L'époque antidiuvienne) nevezik. Mi magyarok aslányokról szólunk, s ennek nyomán használom az ősembert. Az általános elnevezést, ismereteink haladásával, úgy is korszakokhoz kellend alkalmaznunk.

kép kihaltak, vagy jelenleg csak eltérő éghajlat alatt tartózkodnak.

A „Pliocen-utáni“ képletet nagyszerű áradások s rendkívüli földemelkedések és sülvedések jellemzik; de legfeltűnőbb azon körülmény, hogy a hideg, mérsékelt éghajlat alatt is fokenként növekedett, s előidézte az ugynevezett „Jégkorszakot“ mely némileg a harmadrendű szinképletekben is nyomozható; de egész kiterjedésében a „Pliocen-utáni“ időkbe helyezendő. Lássuk röviden e változatok okait.

IV.

A légmérséklet változatai fölött, mellőzve egyes helybeli viszonyokat, leginkább a koronkénti földemelkedés és sülvedés, a földrészek aránylagos terjedelme a tengerek irányában, s a melegebb tenger-árok folyása határoz.

Az Atlanti-tenger nyugati iránya gátat lel az amerikai partokban; a hullám-ár (Golf-strom), a mexikói öbölből visszakanyarodik, s az éjszakai partok mentében Newfoundland alatt ismét keletnek tart, s lényegesen hat Éjszak-Európa légmérsékletére.

Változzék a Bahama-szoros s a mexikói öböl-ár, Európának e nagy jötevője más irányt veend, s dermedni fognak ott, hol most mérsékelt éghajlatot élveznek.

A tenger-szorosok alakja vagy változása, általában nagyjelentőségű. Éjszakon a hideg nagyobb, a jég uralma messzeterjedőbb volna, ha a Behring-szoroson nem özönlenének mérsékeltbb tengerek hullámai.

Norvegiának és Svécianak jelenkori emelkedését, éjszaktól délnek, 1000 mértföldnyi hosszúságban, egy század alatt két és fél lábnyira tehetni; s ha a földemelkedés Közép-Európában is így haladna, 3000 év összekötné Angliát a Continenssel, s a melegebb vizek kizárásával, melyek jelenleg a szigorú hideget mérséklék, az éjszakai tengerben a jég növekednék, s tovább és mindig tovább terjedne.

És mi az, mi e tüneteményeket előidézheti? Bebizonyult tény, hogy oly változat a légmérsékletben, minőt a kanadai tél és nyár okoz, elég arra, hogy a gránit, a homokkő — terjedelmét évenként kisebbre és nagyobbra szorítsa.

Növekedjék a földkéreg hősége csak tiz mértföldnyi mélységen keresztül, s a földszínen száz meg száz lábnyi emelkedések tűnendnek fel, melyek még nagyobb mérvekben mutatkoznának, ha az alantabb szirtek helyenként olvadásig hevülnének, miután Deville kísérletei szerint a meghülés

és szilárdulás, tíz százalékkal alább szállítja a folyékony gránit köb-tartalmát.

Ezek után elképzelhetők a jégkornak, s a vele járó földemelkedéseknek és sülyedéseknek okai. Nem vitatja senki, hogy a természet e nagy titkát leleplezte; de aligha tévedünk, midőn állítjuk: hogy a központi meleg kitörései, a földszin hullámzásai s a tenger-árak változatai jelentékenyen szerepeltek azon kor előidézésében, mely a harmadrendű képletek után a régi rendszert annyira megváltoztatta.

V.

A hideg növekedésének s a jég terjedelmének okairól és következményeiről még nyitva áll a vitatkozás; de arról nem kételkedünk, hogy a nagy harmadik korszakban a mérsékelt éghajlat sokkal tovább terjedett; *) s hogy a negyedik korszakban a hideg, mérsékelt éghajlatok alatt is grönlandi fokozatokra emelkedett.

Az éjszakai lények bujdosása, a jégnek rombolása s a messzeföldre sodrott idegen szirtek vándorlása, a negyedik korszakban csaknem mindenütt fellelhető, s különösen Európában és Amerikában (e földrészek lévén legismertebbek), a

40—42-ik szélességi fokozatig, sőt a vándorszirtek tovább is nyomozhatók.

Hogy a jégkorszak szigorúsága nem volt mindenütt ugyanaz, a dolog természetéből következik, s hogy a jég uralma itt előbb, amott később mutatkozott, míg máshol ismételve visszatért, ezt tények tanítják.

Midőn Agassiz utmutatása szerint, a jégkorszak eszméje felmerült, sokan gyors vátozatokat, rögtöni katastróphákat feltételeztek; de a jégtünetnyek észleletéből kiderült, hogy a hideg fokoként növekedett, hogy a színvonal változatai, az ismételt földemelkedések és sülyedések, bár egyes kivételek lehettek, általában lassan és rendszeresen haladtak, s hogy e korszakot évek százezredével kell számítanunk.

Angliában, főleg a norfolki, sussexi és essexi „Pliocen-utáni“ képletben a mérsékelt égalji kagylók fokozatos és rendszeres gyérülése, s az éjszakaiak hasonló terjedése azt tanúsítja, hogy kezdetben a hideg valamivel nagyobb lehetett a jelenkorinál, s csak lassu haladással jutott azon fokozatra, melyen az éjszakai élet általános lön.

Rónay Jácint.

Egy hét története.

— Julius 7. —

Világlátott fiatal honfitársaink, vagyis quodlibet-faju kosmopoliták között, kik mint a Portia ifju angol bárója (e „férfi *arckép*“ „A velencei kalmárban,“) kabátjukat Olaszországban veszik, bő kimondhatlanjukat Párisban, sipkájukat angol földön, s modorukat *mindenütt* — nem egy van, ki tarka tapasztalásai fellegvárának tetejéről, a fitymálás szürke szemüvegén Budapestet a szánandó kisvárosok sorában emlegeti; noha a körütekintő külföldiek egyre több érdekes vonást fődöznek fel fővárosunk fiatal arculatán, s örömmel legelteszik szemüket e ritkaszép ponton, hol a világzajt a természet szépsége pótolja, s hol Európa legméltságosabb folyama fölött a lánchíd, mint egy óriás jeggyűrű, két különböző jellemű várost

kapcsolt örökre össze. Nem kell hozzá valami rózsaszínű nagyító látcső, hogy magunk is szépnek találjuk azt, a mi itt valóban szép; a nagyszerűség hiányában gyönyörködni tudjunk társaséletünk élénk bájaiban; magát a virágokat nézzük, s ne azok árnyait, s föfedezzük ama sajtászerű vonásokat és előnyöket, melyeket még a nagy világvárosok is irigyelhetnek tőlünk.

Melyiknek van például saját falai közt érdekes, élénk *fürdő-idénye*? A párisi, londoni, berlini vagy bécsi ember kénytelen fáradságos utakat tenni, ha föl akarja keresni a gyógyforrások locsogva biztató tündereit, míg minket csupán egy folyam választ el tőlük, melyen könnyűden úszó gőzösök gyorsan és olcsón szállítanak négy öt különböző fürdőhelyre, hol oly sokan találtak már üdülést és szórakozást. Ha a főváros rekedt levegőjétől, s az utcákon megszorult hőségétől menekülni kívánunk, ott állnak előttünk e minden órán induló hajók, biztatva, hogy nem messze van a kies menhely, a császárfürdő árnyas udvara, a zuhanyos gőzfürdő, a tágas uszodák, hideg vizü medencék, s azok közelében ismerős és ismeretlen társaságok, vidéki

*) A toboztermő Sequoia Langsdorfi, a harmadik korszak közép-képleteiben Európában diszlott mindenütt, oly magasságban is, minő Island; míg Amerikában a Mackenzie folyam torkolatánál, föl a 70-ik éjszakai fokozatig nyomozható, miből önként következik, hogy ez időben maga Grönland is szelidebb és termékenyebb földrész volt, mit egyébiránt a grönlandi hó alatt még most fennálló gyökeres fatörzsek is tanúsítanak.

szépek, külföldi vendégek, s minden szerdán egy-egy kedélyes kis táncvigalom, melyet közelebb egy porosz királyi herceg (az átutazó Albert) is egész kedvteléssel nézett. Kétségkívül vannak májbaj-zsémbes betegek, kik eleintén e zajos multságokat, koronkinti hangversenyeikkel, tervezett színi előadásaikkal s jó kedvű táncokkal együtt, szívesen száműznék onnan akár a pokol fenekére, de később maguk is megszokják, szórakozást, végre kedvtelést találnak bennök, s vidorabbakká lévén, utójára is belátják, hogy akár mily embertel enszörny volt is Caracalla (e szégyenfolt az emberiség történetében,) de akkor mégis igen helyesen gondolkodott, midőn nagy pompájú fürdőjének homlokzatára e szavakat iratá: „non curatur, qui curat,“ (nem gyógyul meg, a ki töprenkedik.)

A római caesar nagyhirű fényűzése eszünkbe juttatja azt az új gőzfürdőt, mely közelébb a rácfürdőben nyílt meg, s csakhamar bámulat tárgya lett. — A keleti zsarnokok, ha a hurik mennyországából lelátnak a mi szomorú csillagzatunkra, s megpillantják itt e pazaron gazdag, kupolás termeket, márvány vízmedencéket, fekhelyeket, e faragványos és csepegőkövekből mesterségesen alkotott falakat, sokféle zuhanyt s a fürdési fényűzés minden kellékét: boszankodva fordulnak el a mai kortól, melyben az egyszerű kézműves is néhány fillérért élvezheti mindazt a gyönyörűséget, mely hajdan az ő egyedüli kiváltságuk s pöffeszkedő hatalmuk tanubizonysága volt. Most már nem kell többé kényuri hatalom ahhoz, hogy valamely bámulatos épület jöjjön létre. Előáll egy egyszerű, de minden tiszteleltre méltó polgár, mint például Heinrich Nep. János orvos ur, hasznos pályája gyümölcsét befekteti valamely új vállalkozásba, előállit, mint például ő, egy gőzfürdőt, s az izlés, kényelem és hasznosság egy maradandó emlékével teszi nevezetessé magát. Valóban, e hely a haszon és gyönyörködés ritka szép helye. Az építés művészete nyilatkozik itt a nagyobb termék műmodorában, (Ybl terve szerint készültek;) a a kézművesség tiszteletre méltó munkája látszik minden zug izléses csinján; s a gépészet, mely ép úgy lángelméktől veszi származását, mint a poesis, a zuhanyok százágú csövein át kérkedik, hogy mennyi mindent tud ő tenni — az emberek kényelmére. — Heinrich ur, e gőzfürdővel igazán meglepte a — fővárost. Oly intézetet állított elő, minőt még nyugat nagy világközpontjain is hiába keresnénk, s a fényűzést összeköté kényelemmel és célszerűséggel. Sőt izlése mellett leleményeséget is tanusított. Például a hűtőterem legnagyobb,

hideg vizü medencéje fölött, melynek oldalait fekete márvány s szegélyzetét nagy tengeri kagylók halmaza képezi, — egy jó magas fal emelkedik, barna csepegőkövekből, honnan a vízcsöppek melancholikusan hullanak alá, s fönn a világítás oly képzelmes, hogy még azon sem bámulnánk el szerfölött, ha e mozaikszerü s mégis oly természetes sziklázat mögött egyszer csak kíváncsi nymphák és najadok kecsesen leskelődő szemeit pillantanók meg.

De bármily hü képeit adnánk is e pompás fürdőtermeknek: csupán a szem gyönyörét elégíthetnők ki általok; pedig van más is, mi ez anyagias világban sehöl sem hiányzik, a hegyezett füllü *kiváncsiság*, mely még a kölni kathedrál, a kaulbachi freskók s a milanói dóm előtt sem felejtí el megkérdeni: vajjon mibe kerülhettek? Szerencsére ezuttal nem kell adósakul maradnunk, s megmondhatjuk, hogy dr. Heinrich gőzfürdője kétszázötvenezer forintba került. Roppant összeg az igaz, de nincs elpazarolva, mert végre Hygieia — a gyógyvizek tündére — is egyik olympusi istennő, ki megérdemli, hogy tiszteletére templomias díszü csarnokokat emeljenek. S aztán a közönségnek sincs kára benne, mert ez új intézet fővárosunknak nemcsak a legpompásabb, hanem egyszersmind a legolcsóbb gőzfürdője is.

Ha már ezuttal a budai partokon időzünk, ne csak a vidámságot és pompát, hanem a szomorubb helyeket is látogassuk meg. Szomorubb nincs, mint a bezárt népszínház, mely a lánchíd és alagut zajos szomszédságában oly búsan áll, mint egy néma szemrehányás. Egy éve már, mióta a hálóiakat szövögető pókok s a színfalak rongyait tépegető egerek szerepelnek egyedül benne; szomorú csend „Genoveva“ ágyuzaja után, melyben szegény Molnár utolsó löporát füstölte el. Ne fessegessük az okokat, melyek e színház bukását előidézték; tény, hogy rövid éveit könnyelműbben s nagyobb fényűzéssel élte, mint kellett volna, de az is tény, hogy e meredek utra a közönség csalfa izlése vezette. Ekkép a kankánt — gondtalanul táncolák a vulkán tetején, míg az utójára is kitört, s szerte szórta a világba az egész vidám jókedvű csoportot, mely a színháznak jó darabig igen eleven életet bírt adni. Megvalljuk, mi mindig szomoruan gondoltunk rá, hogy egy magyar intézet, melyet a közönség áldozatkészsége emelt, élő halottá válik, holott — jól vezetve — fontos tényező lehetne a fővárosi élet élénkítésében. Mások azonban máskint gondoltak. Azt mondták, hogy árt a nemzeti színháznak! De mi úgy hisszük, hogy a verseny csak a gyöngéknek árthat, s a nemzeti

színháznak kötelessége, hogy erős legyen a művészet által, melyet oly sok anyagi segélyforrással és annyi kitünő tehetséggel mozdíthat elő. Erejét érző igazgató soha sem láthat veszélyes vetélytársat ily kisebb körű rokon intézetekben, s csak gyámoltalan ijed meg minden fatörzstől, mintha kísértet volna. — Azt hisszük, eljő az idő, midőn ismét teljes büszkeségünket fogjuk találni a nemzeti színházban ugyanakkor, midőn a népszínház tréfás, jókedvű látványaiban is örömünk telhetik. Nem ellensége ez, hanem kiegészítője egyik a másiknak, s a nemzeti színház csak hálát adhatna az olyan intézetnek, mely megszabadítja őt a nála fölsleggé vált bohózatok és népszínművektől, hogy így a magasabb műnemek fejlődésére tágabb tér nyíljon.

Jól esik hinnünk, hogy közéletünk föllendülésével művészeti s irodalmi viszonyaink is javulni fognak. Az írói körököt már is több élénkség foglalja el. Vidulni, világosodni kezd minden, s maga gróf *Desseffy Emil*, akadémiánk nagy érdemű elnöke is, bontakozik már ama ködfelhőkől, melyekbe oly titokzatosan burkolódzott, mint nagy Jupiter, midőn Io-val tréfálni kegyeskedett. Az akadémia e heti ülésén kijelenté, hogy „titkos okai“ megszűnvn, most már a palota megnyitását s az idei közülést, nem aug. 19-dikén (mint elébb minden áron akará), hanem a tagok kiváratához képest *októberben* fogja megtartani. Hogy mik voltak légyen e nevezetessé vált „titkos

okok“: nyilvánosan most sem mondhatja el, hanem egyeseknek, négy szem közt, bizalmasan meg-sughatja, minél fogva valószínűleg meg is szűnnek rejtélyek maradni, mert az a félelmesen nagy költő, ki keresztül látott az emberek szívében és az egész életben, rég megmondta már, hogy a titok, ha titok akar maradni, szükséges, hogy két ember közül az egyik ne tudja.

Ugyanez ülésben egy nevezetes fölfedezést is jelentettek be. A szomszéd Rákospalotán t. i. egy oly ásványvizet találtak, melyet nevezetessé tesz az a körülmény, hogy benne dárdány van mireny nélkül. E szerint a szerény Rákospalota a távol jövőben Kissingen, Karlsbad vagy Bad Ems dicsőségéről álmodozhatik.

De ne feledjük a költészeti fölfedezéseket sem, melyek nagyobb figyelemre lennének méltók. *Krizsa János*, e derék bűvár, kinek székelv népköltészeti gyűjteményei a költőket, műtészeket és nyelvtudósokat egyiránt érdekelhetik, megint egy gyönyörű népkölteményt talált a „*Szép Lília*“ című ó székelv balladában, melyet közelébb a „Fővárosi Lapokban“ mutatott be. Oly tiszta szép ez, mint egy keleti gyöngy. — Midőn évek előtt az ó angol és svéd balladákban kezdénk gyönyörködni, hittük volna-é, hogy saját hazánkban is van ily gazdag erű népköltészeti bánya, mely csak fölfedezőre vár? Krizsáé a dicsőség, hogy e föltalált bánya kincseivel folyvást gazdagítja irodalmunkat.

Vadnai Károly.

Uj d o n s á g o k.

* (*Szalay László özvegyének*) ő felsége élethosszig tartó évi ezer forint nyugdíjt, két árvájának pedig külön-külön 200 forint nevelési segélyt méltóztatott rendelni.

* (*A bécsi miniszterválságról*) az új magyar kancellár kineveztetése óta igen különböző hírek keringtek, s a lapok naponkint új miniszteri névsorral álltak elő. Most végre bizonyosnak mondhatni, hogy Schmerling helyét gr. Belcredi, a csehországi helytartó, foglalja el.

* (*Az erdélyi vasutról*) azon közmegeledeéssel fogadott hír terjedt el, miszerint kevés kilátás van rá, hogy ő felsége az arad-szebeni vasut tervét megerősítse. E vasutvonal nem elégíti ki sem Magyarországot, sem Erdély temesen nagyobb részét.

* (*Bogovics Imre*), a derék költő és ellenzéki vezér a horvát főváros, Zágráb első választó kerületében lön nagy több többséggel, országgyűlési követté megválasztva. Jankovics grófot Pozsegá-

ban választották meg. Az ellenzék sokhelyt győzött.

* (*Az orsz. gazdasági egyület*) közlebbi ülésében jelenték be a városligeti kiállítás számadását. E szerint az összes bevétel 5520 ft; a kiadás pedig — diszkert és sátor maga mintegy 800 ftba kerülvén — mindössze 5151 ft. A maradvány tehát 369 ft, mely a még kün levő hátrálékokkal 753 fra fog menni. Ez összeget kiállítási jutalmakra fordítják.

* (*A házasságok száma fővárosunkban*) évről évre nagy mértékben csökken. Legalább erre mutat, hogy a hivatalos kimutatások évenkint kevesebb esketést mutatnak ki. Így 1862-ben volt Pesten 1517 esketés; 1863-ban 152-vel kevesebb; 1864-ben pedig csak 1296, és így az előbbi évhez képest ismét 169-el kevesbedett. Az idei év sem ígérkezik kedvezőbb arányt mutatni föl.

* (*Öngyilkos ügyvédek.*) A tekintélyesebb pesti

találkozó emberek leggyakoribb kérdése: „Have you been to day in the city of dead?“ (Volt-e már ma a halottak városában?)

* (Washingtonban) a Ford-színházat, melyben Lincoln meggyilkoltatt, lerontják, és helyébe templomot építenek.

* (Johnson amnestiája) következtében egy hét alatt 5541 déli foglyot bocsátottak szabadon.

* (20,000 lengyel száműzött) az Egyesült-államokba akar kivándorolni, s e végett egy lengyel küldöttség járt nemrég Johnson elnöknel. Most mindent elkövetnek, hogy a lengyeleket Virginiában lehessen letelepíteni.

* (Bukarestből) írják, hogy Kouza fejedelem néhány hét óta teljes visszavonultságban él a közel fekvő Katroceni nevű nyári lakban, s ott nem fogadja el az idegen hatóságok konzulait, sőt saját minisztereit sem. Összes idejét részint személyes barátai szűk körének, részint négy kedvenc medve neveltetésének szenteli. Ez utóbbiak Napoleon császárnak vannak szánva.

* (St. Helena szigetén) Napoleon halálának emlékünnepe máj. 5-én megtartották. Épen aznap érkezett a 66-ik angol ezred első zászlóalja a szigetre. Ez ugyanazon ezred volt, melynek egyik százada 44 év előtt Napoleont sirjához kísérte. Az egész zászlóalj azonnal megérkezte. után Napoleon egykori nyughelyéhez sietett, résztvenni a gyászünnepelemben. Mióta Anglia III. Napoleont elismerte, I. Napoleont is császárnak nevezik, nem pedig mint azelőtt, Bonaparte tábornoknak.

* (Katonagyermek.) A francia hadseregnek jelenleg 5572 katonagyermek van, kik egészen a hadsereg költségein neveltetnek. Ezen gyermekek 18 éves korukig az ezredeknél maradnak, ekkor azonban vagy valami üzletre kell adniok magukat, vagy — a mint rendszeren történik, mint önkénytesek a hadseregbe lépnek. 14 éves koruktól kezdve az ezred műhelyeiben vagy hivatal szobáiban kapnak foglalkozást; tesznek szolgálatot a dobosok s a zenészek karánál, s néha az is megtörténik, hogy egyik-másik katona-iskolába vagy polytechnicum-ba jut be.

* (A francia császárné mint elnök.) Egy francia lap hire szerint a Napoleon herceg lemondása által megürült titkos tanácsi alelnökségre a császár Eugénie császárnét szándékozik kinevezni; más oldalról e hirt koholtnak mondják, ellenben valószínűnek tartják, hogy a császárné az 1867-ki világkiállítást rendező bizottság elnökségére fog kineveztetni, s Lucian herceg csak az ő helyettese lesz. Újabb tudósítás szerint azonban Lucian herceg véglegesen kineveztetett elnöké.

Irodalom.

— (Az „Új korszak“) című, gr. Lázár Kálmán által szerkesztett tudományos heti szemle (Revue) mutatóvány-száma már megjelent, s tartalmát — mely egyuttal e nagy gondal szerkesztett tudományos lap irányát tükrözi vissza — következő cikkek képezik: Bevezető sorok. Az új korszak közművelődésünkben. Közintézetünk s a magyar társadalom, dr. Pólyától. Irodalom és élet, dr. Barsitól. A belföldi irodalom szemléje. Külföldi irodalom szemléje. A m. akadémia. — Tudom. akadémia és társulatok ülései külföldön. Tudományos értékesések. (Aus dem Orient). Belföldi tanügy. Tan-

könyvi irodalom. Külföldi tanügy. Közgazdaszat sat. — E lap egész évi előfizetési ára 12 ft, félévre 6, s negyedévre 3 ft. — Tiszta szívből óhajtuk, hogy minél nagyobb körben terjedjen el, mert ez mutatná, hogy hazánkban már a komolyabb tudományok iránt is terjed a fogékonyság.

— (A magyar Shakespeare) 5-dik kötete megjelent, s „Lear“-t Vörösmarty és „A veronai két ifju“-t Arany László fordítása szerint foglalja magában. A következő kötetekre már is több mű fordítás van készen vagy készülben. Nevezetesen Ács Zsigmondtól „Hamlet“ és Fejes Istvántól „Troilus és Kressida“ már bírálat alatt vannak; Szász Károly a napokban készül el „Antonius és Kleopatra“-val, a „Szeget szeggc“-t és „Athenei Timon“-t pedig Grégnus Ágost fordítja. Minden egyes kötet ára 1 ft.

— („Vezércsillagok“) vagyis velős mondatok és költői gondolatok honi és külföldi remekírók műveiből. Kiadta Heckenast Gusztáv. 391 lapra terjedő kötet, ára 1 ft 50 kr. Sok szép gondolat, axióma van benne, s ajánljuk mindazoknak, kik idézgetésekkel szeretnek hatni, ámbar jobban szeretjük, ha a közönség egyes kikapkodott gondolatok helyett a remekírók egész szellemében s gondolkodás-módjában igyekszik behatni. Egyébiránt a ki e könyvnek csak tízedrészt is emlékeztetébe vésné, annak szelleme roppantul gazdagodnék.

Nemzeti színház.

Adatott: jun. 29-én *Fra-Diavolo*, oper. 3 felv. Aubertől. — 30-án *Gizella*, ballet, 2 felv. *Julius hó folyótán, mint szünidőn, a színház zárva marad.*

Szerkesztői üzenetek.

— *Bécsbe*: Munkácsy urnak. A küldött kép által kedvesen voltunk meglepetve, azonban nagy kár, hogy ön nem vette számításba lapunk alakját, mert abba a falap szélességében hosszú, hosszában pedig keskeny.

— *Sz. Fehérvárra*: Zs. E-nek. A szives sorokat s a szives ígéretet köszönjük. Reméljük a nyilvános életben nagyobb élénkséget, s ekkor tán nem fognak a legszibb törekvések részvétlenség miatt hajótörést szenvedni.

— *Székes-Fehérvárra*: Hogy önök egymás közt versenyeznek, az dicséretes. Kompozíciójában legkerekesebb s legtöbb eredetiség van Gáborfy Zoltán „Férő“ című versében, s így az önök által pályadíjjal kitűzött díszes képet bizvást annak adhatják.

— *Aradra*: Szives buzgalomuk s lapunk iránti különös érdekltségük ránk batorítólag hat. A legutóbbi küldemény nem sokára megjelenni, azonban a legrégebbet az országgyűlés megnyitásaig halasztjuk, mert akkor sokkal nagyobb érdekltséget fog kelteni.

— *Nagy Váradra*: K. S-nek. Ön arra kért fel, hogy érta-sítsuk: hol lehetne kitűnő jó szerhez jutnia, miután számára ilyen van javalva. Ez ugyan nem tartozik a szellemi tápok közé, miután azonban épen előttünk fekszik egy körözvény, készséggel tudathatjuk, hogy itt Pesten a bálványutcai 8-dik számú házban a schellenhofti császár-sernek főraktára van, hol azt palackokba zárva s jégbe hűtve tartják, s honnan kívánatra vidékre is elküldik.

— *Foktöbre*: Th. Gy-nak. Ama levelet a „Hazánk“-ban nem igen örömet közölnök, mert tartunk tőle, hogy félreértetünk. Ez okon egyenesen a „Nefelejt“ szerkesztőségéhez küldöttük, remélve, miként egyszerű felszólítás is elég lesz az ígéret beváltását kieszakólni.

— *Vác*: F. P. urnak. Köszönet szives buzgalmaért. A három tisztt. példányt utnák indítottunk.

Több oldalról hozzánk intézett tudakozódásokra jelenthetjük, hogy a „Hazánk s a Külföld“ ápril-juniusi évnegyederől néhány teljes példány-nyal még szolgálhatunk, s mert az áprilisi 1-8. számban egyetlen cikk sem jött át a megelőzőt évnegyederől, azért ezen negyedei folyamat azoknak is ajánlhatjuk, kik a „Hazánk s a Külföldet“ januártól (mely számok már teljesen elfogytak) óhajtják megrendelni, vagy már valósággal megrendelték.

(A kiadóhivatal.)

Előfizetési fölhívás

„HAZÁNK S KÜLFÖLD“

című szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti

legolcsóbb képes hetilap

új folyamára.

Midőn a magyar olvasó közönségnek lapunk új félévi folyamát ismét szíves figyelmébe ajánljuk, program helyett a „**Hazánk s a Külföld**“ első kötetére utalunk, mely a juniusi utolsó számmal teljesen előfizetőink kezei közt van.

Lapunk megindításakor ígértük, hogy rajta leszünk, mikép a „**Hazánk s Külföld**“ minden számában érdekesebbé s képeit tekintve tökéletesebbé váljék, s hogy törekvésünket nem tévesztettük el szem elől, ennek igazolásul ismét csak a közkezen forgó számokra hivatkozunk.

Rajta voltunk, hogy képeinkben a lehetőt érjük el s e célból minden szakban a legkitünőbb rajzolót nyertük meg, minek eredménye az lőn, hogy lapunk rendkívüli olcsósága mellett képei száma és minőségére nézve nemcsak igen sok külföldi lappal versenyezhet, de hogy **képeinket elsőrendű németországi lapok is** készeknek nyilatkoztak a „**Hazánk s Külföld**“ után közölni, s **közlük is** azokat.

S most, midőn multunkat tekintve, beváltott ígérletünkre hivatkoztunk, ezt olvasóink részéről azon újabb ígérletünk biztosítékául kérjük tekinteni, hogy az új félévben is mindent el fogunk követni lapunk minél érdekesebbé tételére.

Lapunk tartalmát ezentúl is: beszélek (**legkitünőbb regényirónktól, Jókaitól minden évnegyedben egy beszély**) életképek, költemények, életiratok, tanulságos természettudományi s történeti cikkek, utazások, nép- és helyismertetések, az ismeretek minden szakába vágó rövid és érdekes közlemények, minden számban az „Egy hét története,“ bel- és külföldi levelek, újdonságok, zeneművek, karrikaturák, irodalmi s színházi hírek, vegyes apróságok, épületek, műtárgyak, emlékek és köz-ünnepélyek sat. ismertetései fogják képezni.

Szokoly Viktor

a „**Hazánk s Külföld**“ szerkesztője.

A t. előfizető közönség azon jóakarata viszonzásul, melyben a „**Hazánk s Külföldet**“ tömeges pártolása által részesíté,

egy nagy, színnyomatú történeti képet

készítették, melyet a lap minden egész éves előfizetője

ingyen műlapul kap,

megjegyezvén, hogy egészéves előfizetőknak számíttatnak azok is, kik 1865. apriltól tett előfizetéseiket 1866-diki aprilig kiegészítik, vagy azon új előfizetők, kik 1865. júliustól egészen 1866. júliusig fognak előfizetni.

Nagy jutalomképünk eredetijét, melynek tárgyát a meglepetés tekintetéből egyelőre elhallgatjuk, Ádámosi Székely Bertalan, elsőrendű festésznök készíti.

A műlap szétküldése az új félévben már megkezdődik, s azon előfizetők, kik már egy egész évre fizettek, azt majd a kiadóhivatalunkból elvitethetik.

A kik azonban műlapunknak fára göngyölve, postai úton való megküldését kívánják, azokat az előfizetési összegben kívül bélyeg és csomagolási költségek fejében külön 30 kr. beküldésére kérjük.

Előfizetési föltételek:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt. — Negyedévre 1 frt. 50 kr.

Az előfizetési pénzek a „Hazánk s a Külföld“ kiadóhivatalának

(Barátok tere 7. sz. a.) bérmentes levelekben küldendők.

Emich Gusztáv,

a „**Hazánk s a Külföld**“ kiadója.

29-ik sz. Julius 16. 1865.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja : 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1865.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Kerüld a szépet!“ beszély, *Jókai Mórtól.* — „Szabó Orsik,“ (költ.) közli: *Kriza János.* — „A horvát bán“ *R. G.*-tól. — „Nagy-Várad vidéke és fürdői,“ II. — *E—l-től.* „Khinai élet.“ I. — „Szalay László halálórási helye Salzburgban.“ *N. P.-től.* — „Az ősemlék,“ *Rónay Jácinttól.* — „A touloni gályarabok a bagnóban.“ — „Egy hét története“ *Vad-*

nai Károlytól. — Ujdonságok. — Levelezés. — Vegyes közlemények. — Irodalom. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „A Püspökfürdő N.-Várad mellett.“ *Kazár* eredetije után rajz. *Marko.* — „A Felix-fürdő N.-Várad mellett,“ *Kazár* eredetije után rajz. *Marastoni Antal.* — „Khinai vitorlás kocsi.“ — „Szalay László halálórási háza Salzburgban.“ rajz. *Kelety Gusztáv.* — Képtalány.

Levelezések.

Tenke, (Bihar m.) jul. 13. (*Szinészek.* — *Ismeretlen ásványos fürdő.*) Kies helyen fekvő kis városkánk, mely részben ref. lakosaival már a bihari oláh helységek közé van ékelve, ez idén a társasélet terén némi élénkséget fejt ki, mit részben Pozsonyinak itt működő szintársulata, részint hatalmas gyógyerejű, de az ország legnagyobb részében névről sem ösmert ásványos fürdők látogatottsága idézett elő. E fürdőben jelenleg mintegy 50 vidéki vendég mulat, a természet titkos szeritől remélvén gyógyulását. — Végül engedje meg t. szerkesztő ur azon reményem kifejezést, hogy városkánkban vagy vidékén fog valaki találkozni, ki fürdők rajzát leírásával együtt beküldi majd a „Hazánk“ számára, mert nézetem szerint ez ismertetéssel nemcsak a közönségnek, de a fürdő tulajdonosának s magának városunknak is szolgálat lenne téve.

—r. —l.

Zilah, 1865. jun. 30. (*Iskolai ünnepély.* — *Kétös gyilkosság szerelemből.*) Két nevezetes esetről

akarom tudósítani e lapok olvasóit. A helybeli ref. iskola a tanév befejezésével emlékünnepet rendezett, ugyanis, egyik nagylelkű maecenasának, hadadi Balogh Pálnak, ki tavaly halt meg, s ez iskolának összesen 18,000 frtot hagyományozott, és egy jeles könyvtárt, melyben a legújabb korig minden jobb tudományos magyar könyv megvan. A kissé hosszas emlékbeszédet helybeli tanár Török István tartotta, s a többek közt említette, hogy az elhunyt Bölöni Farkas Sándorral egyidejűleg Amerikában utazott, és úti-emlékeit leírta, de kiadni nem volt bátor, most már idejét multa; s igen ügyesen fölfejtette, hogy ma már sok tekintetben mennyire célszerűtlen a „nonum praematur in annum“ elve.

A másik egy megható paraszt-tragoedia. Egy fiatal megyei hajdu feleségét hűtlenségen érvén, baltával összevagdalta, aztán a meghaltat az ágyba fektetvén, maga is mellé feküdt és szívét keresztül lötte.

r. l.

Vegyes közlemények.

* (*Az Európa és Amerika közötti távirtdavonál.*) A „Grert Eastern“ már meg van rakva nagy terével, a villanyhuzallal, most a szentet veszi fel e hajó, s azután megindul nevezetes útjára. A szolgálati legénység 200 főből áll, s ehhez még 100 számítandó, kik kizárólag csak sülyesztéssel foglalkoznak. A guttaperchával bevont villanyhuzalt a víz fenékre bocsátják le. A vállalkozók remélik, hogy jó gépeikkel egy perc alatt 8 szót fognak sürgönyözhetni, míg eddig egy perc alatt csak négyet lehetett.

* (*Egy amerikai sirásó.*) Nashvilleben Tennessee államban a négy éves polgárháboru alatt eltemetett: 15,784 unionista katonát, 8000 fölkelő katonát, 10,000 déli menekültet és 5000 holttestet küldött el az elhunytak rokonainak. Összesen 38,784 ember.

* (*IX. Pius pápa,*) midőn nemrég a fejedelmekről volt szó, mint állítják, következőleg nyilatkozott volna Viktor Emanuelról és III. Napoleonról: „Viktor Emanuel a szentek családjából származik; ő maga eltévelyedett juh, a mely nem sokára meg fog térti; de a másik farkas.“

* (*A munkások összeesküvései*) mindinkább kezdenek divatba jönni. A jó példát a párisi bérkocsisok adták s követték a lámpagyújtogatók, halottvivők, stb. Hamburgban a szabók, és Cannat franciaországi városban — a borbélyok. E tisztos osz-

tály tagjai egytől egyig megtagadták szolgálataikat, s működésük folytatásának föltételül azt tűzték ki, hogy a borotválási díj 10 centimesről 15-re emeltessék, s hogy mindenki magával hozza a szükséges szappant. Még furcsább „strik“-ról írnak Marseilleből. Ott 600 fiatal ember szövetkezett össze és ünnepélyes fogadást tett, hogy nem fognak megnősülni mindaddig, míg a hölgyek fényzésükkkel, kacérságukkal alább nem hagynak, és a válóperek száma tetemesen nem csökken.

* (*Abd-el-Kader*) jul. 9-én este ért Párisba; a vasutnál a császár segéde fogadta. A francia kormány egész fejedelmi tiszteletben részesíti az emirt, mi azt mutatja, hogy kitünő szerepre van hivatva Algir jövendő terveiben. Abd-el-Kader kísérete 10 személyből áll, három nejét is oda értve. Stambulban egy cserkesznőt vásárolt, kit feleségül vett, s kibe igen szerelmes. A nők zárt kocsi-ban haladtak be az indóháztól. Végül az inasok és egy medve egy társaskocsiban fejezték be az emir kíséretét.

* (*Új szerkezetű léghajó.*) Párisban Delamarre újabb szerkezetű léghajóval tett kísérletet, mely nem gömb alakú, hanem inkább hajó idomu. A kísérlet sikerült.

* (*Manzi briganti főnök*) az angol követség Gissoniban időző titkárához, ki vele egy angol váltságdíja fölött alkuba ereszkedett — ily levelet

Első évi folyam.

29. szám.

Julius 16. 1865.

Kerüld a szépet!

Beszély.

Irta **Jókai Mór.**

(Folytatás.)

„Az idő haladt, a kis leány történetét elfelejték. Én pedig mindennap kijártam hozzá a vadászlakba: térdemen ringattam; mikor nőtt, olvasni, írni tanítottam. Nagyon szerettem.”

„A hosszú idő alatt, míg a lyánka felnőtt, a balaljka verő énekesből belső kamarás, gróf, utóbb herceg, végre a cárnő főlovászmestere lett: a minisztereknél is hatalmasabb ur. Azt állíták, hogy titokban megesküdt férje volt a cárnőnek.”

„Ez időközben a cárnőnek ismét két fia született. Ezeket már küldték születésük éjszakáján veszteni, hanem megkeresztelte őket fényes nappal az archangeli püspök, maga a herceg volt a keresztapa, s azután egy udvari kamarás felügyelete alatt neveltettek, Tarrakanoff hercegi név alatt. Szép két gyönyörű fiucska volt. Kár, hogy soha sem láttad őket.”

„Ekkor aztán néha fájni kezdett a cárnőnek a lelke az első eldobott gyermek miatt. S egyszer annyira bántotta a szíve, hogy egy millió rubelt ígért annak a bábaasszonynak, a kire az elsőszülött megölését bizta, ha azzal a hirrel jön vissza, hogy parancsa nem hajtott végre, a gyermek valahol él.”

..... Anna nyugtalan figyelemmel kezdte hallgatni.

„A bábaasszony az ígért egy millióból ötszáz ezer rubelt kínált a komornyiknak, kire a gyermek megölését bizta, ha azt újra előhossa élve. A komornyik még mindig igen jó alkut vélt kötni,

ha a kilátásba helyezett fél millió rubelből kétszáz ezeret apámnak ígér a visszahozandó gyermekért.”

„Apám aztán egy napon azzal ront be hozzám, hogy elkezd szidni, gazemberezni, a miért annyit vesztettem ismét a kártyán, nyakára járnak a hitelőim, ígérte, hogy megbotoz, összetör, elküld az ólombányákba; végül aztán kiengesztelte magát, s azt mondta, hogy most az egyszer még jól járhatok, ha előhozom azt a kis gyermeket, a kit rám bízott, hogy öljem meg; de épen azért biztam, mert tudta, hogy én, fiatal, érzékeny szívű ifjanc azt nem fogom tenni; tehát száz ezer rubelt ad, ha most előállítom.”

„Bizony én akkor nagy pénzzavarban voltam: magamnak semmi jövedelem, sok adósságom; hanem azért vállalt vontam, s azt feleltem az apámnak, hogy én megöltem a leányt, a hogy parancsolá.”

..... A szép Anna nagyot sóhajta e szóra. Radzivil pedig elérte a sohajt.

„Apám dühös lett e szóra, kutyának, farkasnak, veszett hiénának nevezett; kiütötte a felső szemfogamat; emlékül most is hiányzik az; s azzal lehurta rólam az aranyhímzetes kabátomat, egy ingben kergetett el kastélyából. És én még sem adtam oda a rám bízott leányt; — mert nagyon megszerettem azt.”

..... A szép Anna kelleetlenül fordította félre fejét.

„Sajnálod ugy-e, hogy miért tettem így? Miért nem adtalak elő, midőn anyád, a cárnő kitérte karjait eléd? Talán most ott ülnél az oranienbaumi kastélyban, a kék rendszalaggal válladon, s gyémántos diadémmal homlokodon? Ott ülnél a hódolók serge közepett, hercegekre, országnagyokra lemosolyogva. Ha én olyan nagyon nem szerettelek volna.“

„Majd én megmondom, kedves Anna, hol ülnél te mostan?“

„Anyád, a cárnő meghalt, s következett utána a trónra egy hidegvérű porosz hercegnő, ki legelőbb is férjét, a cárt taszította le a trónról, s a börtönben megmérgezteté; azután a lehető trónkövetelők ellen kezdte meg a hajhát. A szegény Iván herceget, a schlüsselburgi várban megölték, s két testvéredet, a Tarrakanoff fiúcskákat odazárták a helyébe. Ekkor megtudta a cárné, hogy még egy harmadik szülötte is volt Erzsébet cárnőnek, s a világ azt beszéli, hogy az a leány még most is él, s egykor pőrössé teheti az ő utódaira nézve a trónt.“

„Katalin cárnő elkezdte az első szülött leány után fürkésztetni. Az pedig jó helyen volt, az én védelmem alatt.“

„A bábaasszonyt vallatóra fogták. Kétszáz kancsukát kiállt, akkor kivallotta, hogy a komornyikra bízta a gyermeket; a komornyik kiállt háromszázat, akkor rávallott az apámra; az apám kiállt ötszázat, akkor kiadott engem. Én kiálltam ezeret — és nem árultalak el.“

..... A szép Anna szemeiben meggyült a köny. Ezer kancsuka-ütés e nemes alakon! Ezer gyalázó ütés ő miatta! — Csak olyan rut ne volna az arca.

„Elmult. Kihevertem. Semmi baj. Apám belehalt az ötszáz kancsukába; gerincét sérté meg a hóhér s elsorvadt bele. Nekem nagy összeg készpénzt hagyott, s én azt kiküldve külföldre, a nő-

vendék leánykával együtt elhagytam Oroszországot.“

„És már most tudod, szép Annám, hol volnál, ha én, mint gyermeket úgy nem szerettelek volna? ott ülnél öcséddel együtt: igen is: ott ülnél a schlüsselburgi bástyafal alatt; az eleven halottak sirboltjában, hol nem számlálják a napokat, mert a nap nem jön fel az oda elzárta soha; mint nem jött fel szegény Iván hercegre élte 4 éves korától husz éves koráig, a midőn megölték. Ott ülnél most patkányok és hideg hullók társaságában, a kik még rutabbak — talán, — mint én vagyok.“

„Én Rómába menekültem veled. Ez az egyetlen város az a kerek földön, melynek falain belül a cárnő hatalmas keze el nem ér. Bárhol volnál másutt, a földön, vagy a tengeren: az orosz hatalom befonna hálójával, beléd akasztaná körmét, kirántana menhelyedből. A világ minden uralkodója vagy fél tőle, vagy barátságát keresi s egy halavány arc miatt ki akarná azt magára haragítani. De ez örök város senkitől sem fél. Kivül áll ez a világon, tul a földi hatalmasok haragján. Itt védve, biztosítva vagy. Megtalálhatnak, de el nem vihetnek; ha csak magad nem válsz saját magadnak árulójává.“

„Titkodat, melyet eddig tartogattam, fel kellett fedeznem, mert az út, a melyre indulok; nem tudom, hoz-e vissza valaha engem?“

..... Itt elhallgatott Radzivil, mintha időt akarna engedni a lánynak, hogy mondjon valamit s Annának a szívében is volt egy ideig az a gondolat: „ne menj hát azon utra; maradjunk itt együtt örökké; s ha te úgy szerettél engem eddig, úgy foglak téged én szeretni aztán!“ Hanem hogy az arcára pillantott, elhallgatott vele. — Miért, hogy olyan rút az arca!

(Folyt. köv.)

Szabó Orsik.

Ó-székely ballada.

Ahol fogva esék szegény Szabó Orsik
Szentistván falvában a bíró házánál,
A bíró házánál, Mezei Mártonnál,
Törvényire kijött három királybíró,
Ugy teszik a törvényt a bíró házánál.
A bíró házánál, Mezei Mártonnál.
Egyik királybíró jó Kibédi Máté,
Másik királybíró Adorjáni Balázs,
Harmad királybíró hitetlen Pap János.

Szóval felleleli jó Kibédi Máté:

Biz az én törvényem nem öli meg ötet,

Mert én nem hallottam magzatja rivását.
Szóval felleleli Adorjáni Balázs:
Biz az én törvényem sem öli meg ötet,
Mert én sem hallottam magzatja rivását.
Szóval felleleli hitetlen Pap János:
Biz az én törvényem majd is megöleti,
Mert én is hallottam magzatja rivását;
Estve vacsorakor, tizenkét órakor
Csiány*) közi vágta s: disznónak adta.

*) Csalán.

Azon ahajt szóla a fekete hengér**):
 Készülj te is, készülj szegény Szabó Orsik,
 A rózsá-mezőbe, a főevő-helyre.
 Szóval felfelelé szegény Szabó Orsik:
 Halaszd halálomat te fekete hengér,
 Mert a halottnak is hármat harangoznak,
 Leányi fejemnek egyet sem konditnak.
 Istenem, istenem, a viznek két szélin
 Nálamnál szebb sem volt, nálamnál jobb sem volt,
 Mért vcsztél el engem, átkozott Csog Péter?!

Ne higj a legénynek, a hamis hitűnek,
 Meg szokta ő csalni embernek gyermekit,
 Asszonynak leányit,

Széles pántlikákkal,
 Apró édes csókkal,

Zergő mogyoróval,
 Csattogó dióval.
 Istenem, istenem, jaj be nem gondoltam,
 Hogy kamuka szoknyám koporsóm is legyen,
 Patyolat gyócs ruhám szemfedelem legyen.

Azon ajtón szóla a fekete hengér:
 Készülj te is, készülj szegény Szabó Orsik!
 Halaszd halálomat te fekete hengér!

Példa legyen nektek, én leány barátim,
 Én leány barátim és asszony társaim,
 Hogy így ne járjatok, a mint én is jártam.

Közli: *Kriza János.*

A horvát bán.

Az 1486-ki 66. t. c. 1. §-a szerint az országbíró után Horvát-, Tót- s Dalmátországok bánja következik az ország zászlósi sorában.

A báni méltóság fölötté régi, nevezetesen már akkor is, midőn Horvátországnak tulajdon királya volt, azaz szt. László kora előtt létezett, a mint ez Cresimir horvát király 1063-ban kelt okmányából kitetszik.

A mint szt. László visszahivta Álmos herceget, kire Horvátország kormányát bizta, bánt nevezett ki, s pedig az Eörs nemzetségbeli Simont, a fényes Batthyány család őst.

Azóta mindig létezett a horvát bántság, de voltak idők, midőn a három királyság bánját nem egy személy viselte, hanem egyszerre horvát és szlapon bán is volt.

Máskorra mellözve a báni méltóság hosszab tért követelő részletes történetét s csupán azt említve meg, hogy őseink sokszor sürgették, de hasztalan, I. Ferdinánd előtti hatás- s hatalomkö-

rebeni visszahelyezését, csak jelenlegi jogait s teendőit sorolom elő.

Törvényeink szerint meghívandó a király által minden, a szt. korona országait érdeklő tanácskozományba.

Esküjét a királynak teszi le; hivatala nem holtig tartó; a kormány által bármikor elmozdítható.

A horvát tartomány-ülés elnöke.

Al-bánt s itélőmestert nevez, a báni itélő táblához.

A három királyság főbírája, s mint ilyen, saját pecsétje alatt bocsát ki parancsokat az alsóbb bírókhoz.

A magyar kir. helytartótanács tagja.

A koronázási diszmenetnél lóháton viszi a király mellett az ország almáját, s a mint a megkoronázott király trónra ül, átadja neki.

A báni határőrvidék katonai főparancsnoka s a két báni határezred tulajdonosa. — Régibb törvényeink szerint ő lenne Horvát-, Szlapon-, Dalmátországok és az ezekhez tartozó határezredek katonai főparancsnoka. **R. G.**

Nagy-Várad vidéke és fürdői.

II.

A Püspök-fürdőt már a dákok és rómaiak is használták. A régibb időből nincsenek okmányok, hogy mily szerepet játszott e fürdő, a török uralom idejéből tudjuk, hogy a törökök egyik kedvenc fürdője volt. A törökfürdő maradványai még most is láthatók, kissé távol a mostani fürdő-helyiségektől. A heővizi apátság, melyet szent királyaink egyike

alapíthatott s a tatárjárás alatt szünt meg hihetőleg, e fürdőtől kapta nevét. Szóhagyomány szerint ez apátságot sz. István alapította, mikor Gyulát legyőzve, Erdélyből visszatért. Erősítik, hogy a fürdő mellett emelkedő Hájó falu a *hév*vizből származott; az említett apátság ugyanis ily nevezetek alatt fordul elő a régi okmányokban: *Heus, Hevios, Heviov, Heőviz.*

E fürdőről több szaktudós irt ismertetést, vagy tett említést. Legelőször *Hathvani István* debreceni

***) Azon a székelvényknél e helyt van: *azonban*. Így látai régi írónknál is. *Ahajt*=azonnal, mindjárt. *Hengér*=hóhér.

kollegiumi tanár. 1861-ben a fürdő jelenlegi érdemduos orvosa, *Mayer Antal* ismertette tüzetesebben.

A jelenlegi fürdői épületek újak, a régiek 1842-ben leégvén. A leégés után a n.-várad püspök, *Laicsák Ferenc* kezdte meg az építést, s utódja b. *Bémer László* folytatta és be is végezte.

A jelenlegi n.-várad püspök, *Szaniszló Ferenc* is sokat csinosított és építtetett rajta, úgy hogy most nemcsak a környékbeli betegek látogatják, de a mulatni vágyók is.

A fürdő fölötté dus a meleg forrásokban, úgy hogy közelében hideg forrást nem is igen találni. Legnevezetesebb forrása a nagy, *bugyogó*, mely

Épületei szépek, tiszták és kényelmesek. A főépületben van egy terem az emeleten, egy étkező helyiség a földszinten, s a vendégek használatára 35 butorozott szoba. A baloldalon 1857-ben épült földszinti hosszú épületben egy nagy terem és 23 vendégszoba van. Kisebb melléképületekkel együtt 70-re megy a vendégszobák száma, ide nem számítva a fürdői bérlő, felügyelő és cselédség lakását. Ezeken kívül színek, istállók.

Az ivóforrásig hosszú fedett folyosó vezet, hogy esős időben is meg lehessen tenni a szükséges sétát.

A fürdő környéke erdős hegység. A fürdővel szemközt egész kis erdő van átalakítva sétáló

A Püspök-fürdő N.-Várad mellett. (Kazár eredetije után rajz. Markó F.)

szabad téren, félőlnyi széles duzzadásban nagy erővel bugyog föl, úgy hogy a néhány ölnyivel előbb eredő kis Pece forrása egyszerre egy kis tavat képez e forrás által, melybe több mesterséges sziget van alakítva. A forrás melegsége $+ 27$ R.^o

A fürdőhelyiségek közül legnevezetesebb a két nagy tükörfürdő, vagyis az *István- és Erzsébet-fürdők*. E tükörök hőmérséklete $32-33$ R.^o A *Füz-fás- és Deszkás-tükörfürdők* a pór nép számára vannak fentartva, s kevesebb kényelemmel ellátva. Van két kisebb tükör is, az ugynevezett *család-fürdő*, több porcellán kád, stb. A fürdő ivóvizet az ugynevezett *Ivóforrásból* láttatik el. Ez szintén meleg forrás, de hűtve igen jó vizet nyújt.

parkká. Háta mögött gesztenyés sétány, buja növényzetű szigetecskék. Az egész udvar szépen rendezett tartott virágos kert.

A fürdőnek imaháza is van, egy csinos kis kápolna, melyet gróf Csáky Imre bíbornok s n.-várad püspök építtetett, ez előtt áll sz. László egy kis régi kőszobra kiujtva, mely régiek helyéről nem régen tétetett ide.

N.-Várad és a fürdő közt bérkocsik s két omnibusz tartja fenn a közlekedést. A váradiak kedvenc kiránduló helye kivált ünnepeken és vasárnap.

A fürdő kényelmére és csinosítására mindent elkövet a n.-várad püspökség, melynek birtokába tartozik.

A mult évben M. Vásárhelyre rándult természetvizsgálók, megvizsgálására egy napot töltöttek a fürdőben, s vizét hatalmas gyógyerejűnek találták.

Megemlítendő, hogy a meleg Pece csaknem egyedüli hazája Európában egy szép meleg éghajlati növénynek, a hévvizi nimfának (*nymphaea thermalis*), mely tányéralaku sötétzöld levelével és tojásnyi nagyságu fehér virágaival sok helyen egészen belepí a vizet. Meghonosítását több helyen (többi közt a Császárfürdőben is) megkísérelték, de sikertelenül.

A földben temérdek apró meszesedett csigát találni. A nagy bugyogó ezrével hozza föl magával. A környékbeli oláh leányok felfűzik, nyakban s

A mocsár meleg vizü volt, s Helcher egy kis fürdőházat építtetett oda.

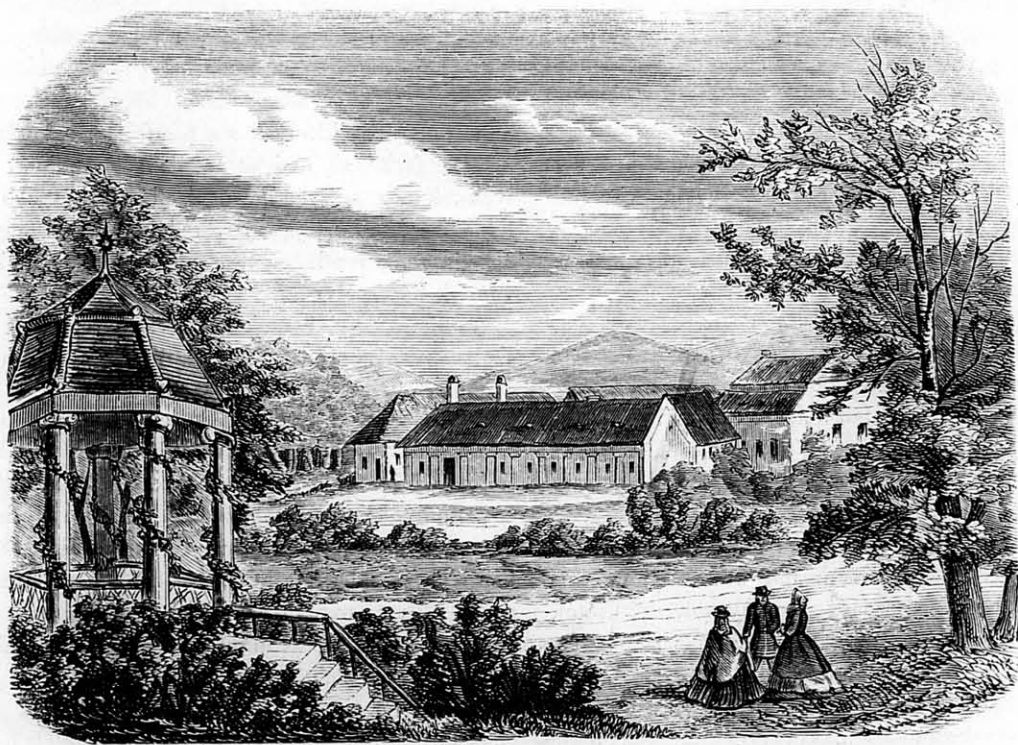
E fürdőről is Hathvani irt először, s igen dicséri gyógyerejét.

Nem oly vizgazdag, mint szomszédja, nem is oly csinos, de gyógyhatás tekintetéből mitsem enged amannak. Környéke pedig sokkal regényesebb. Sétahelyül egy erdő van átalakítva.

Három nagy tükörfürdője van, s összesen 43 vendégszobája, és csinos, virágos mulatókertje.

Jelenlegi földesura, méltóságos Répásy József prelátnak, új forrást akar kerestetni, miután a mostani nem elég bőven ontja a vizet.

Mindkét fürdő rendes orvosa dr. *Mayer Antal*

A Felix-fürdő N.-Váradi mellett. (Kazár eredetije után rajz. Marastoni A.)

kézen hordják, s a vendégeknek árulják.

A Püspök-fürdőből negyedóra alatt át lehet sétálni a gyönyörű fekvésű *Felix-fürdő*be.

E fürdő csak 1700 eleje óta ismeretes, bár sokan a török időkből talált romok után régibb idejűnek tartják. Nevét egy hagyomány szerint feltalálójától nyerte. Ez *Helcher Felix* premontrei kanonok volt, kinek feltűnt, hogy a sertések tél idején mennyire szerettek egyik mocsárban tanyázni.

ur, n.-váradai derék gyakorló orvos. Az idény május 15-től július végéig tart, kedvező időben őszig is.

Gyakran oly látogatottak e fürdők, hogy a betegek szálláshiány miatt kénytelenek a közeli falvakban fogadni szállást. A vidéken mindenütt ismeretes gyógyerejük, s kivált az alsó néposztály egész karavánokban látogatja.

—r E—l.

K h i n a i é l e t.

(Bourboulon francia követ és neje följegyzései nyomán.)

I.

(Vitorlás kocsik. — K h i n a i h a j ó k. — U s z ó s z ö r n y e k. — E g y k h i n a i s z o b a. — A z e l l a g y o t t l e d n y. — A v e z e k l é s p a g ó d á j a.)

Mihelyt az előttünk visszavonuló lakosok észrevették, hogy mi sértetlenül hagyjuk szőlőkertjeiket, ültetvényeiket és lakásaikat, sőt hogy pontosan megfizetünk az élelmi szerzekért, tömegesen kezdtek visszatérni.

Misem sajtászerűbb, mint a khinai birodalom éjszakai részében használt közlekedési mód!

Képzelsen magának az ember egy saroglya alakú óriási targoncát, melynek két rudja van, egyik s másik végén is; a kerék kalitforma fakészülékben forog, mely vaspálcák által van megerősítve. Midőn kedvező szél fúj, négyszögű vitorlával ellátott árbocot tűz e készülékbe az élelmes khinai. A fakalit be van függesztve mindenféle eszközökkel: bográcsok, fazekak, ócska ruhacsomagok, földmívelési eszközök függenek egymás mellett.

A targonca egyik végén az új divatu hajós neje ül, maga alá hajtva lábait, ölében kisebb gyermekei foglalnak helyet, néha még füz-ketrecbe zárt szárnyasok, rucák vagy csirkék is. A hátsó részen egy vagy két gyermek kapaszkodik a gabnás zsákok vagy rizsborral telt átalagokba; a legidősebb gyermek, ha már elég erős a munkára, atyjának segít, elől vonja a targoncát derekára tekint szíjnál fogva, mely a rudakhoz van csatolva.

Ezen targoncák elvonulása Sin-ho-tól Peh-Tang felé, kísérvé a szokásos lárma és örömujjongások, a juhnyájak bégetése és a szárnyasok sipításától, a zaj és kiabálások közepette, valóban festői jelenet volt, teli élet és élénkséggel.

A pei-ho-i tengerészek erkölcei és szokásai, hajóik szerkezete és alakja érdekes részleteket tüntetnek fel, melyek elősorolását e helyt nem mulaszthatom el.

Láthat itt az ember hadi és vámhajókat valamint kereskedő, utasszállító hajókat, halászbárkákat, talpakat, végül kis kéjhajókat, melyek neve *Kev-tehouen*.

A hadihajók csak három vagy négy láb mélyen járnak a vízben; ágyuik nyílt tütegeket képeznek; mihelyt a sik tengeren rossz idő jár, azonnal bevonulnak a kikötőbe; alakjuk különböző, abban azonban mindannyi megegyez, hogy az elő és hátrész nagyon emelkedett; kinézésök a Földközi-tenger régi gályáira emlékeztet. Óriás hosszú evezőnyeleket használnak szélcsendben és kedvezőtlen szelek járása alkalmával; gyakran két és három

sorban állanak az evezők egymás felett; két kormányuk van, egyik elől, a másik hátul, a haladást mindkét oldal felé négy kerék segítségével eszközlik, melyek a mi gőzhajóinkéhoz hasonlítanak, hanem a mozgó másnemű, és a forgattyut, mely a lökést adja, a matrózok hozzák mozgásba. E szerint a khinaiak alkalmaztak először kerekeket a hajókon.

A vámhajók szintén a császári tengerészethez tartoznak. Kevésbé nagyok, s a legbizarrabb alakokat tüntetik fel; majd madarakat, majd sárkányokat vagy halakat ábrázolnak, hiven megvannak az uszonyok, pikkelyek s a torzfejek; a kormány az állat farkának 'alakját viseli; ezen hajók, melyeknek négyszögű vitorlával ellátott két árboca, bambusz vitorlarudjai, s a fedélzeten két sugárágyuja van, rendszerint a legkiáltóbb színekkel vannak bemázolva.

Az állami tengerészek kék gyapjuszövetből készült egyenruhát viselnek, látható fegyverzetük azonban nincsen.

A fedélzettel ellátott nagy kereskedő hajók néha, midőn kedvező passát-szelek fujnak, egész a Philippini és Sunda szigetekig elvitorláznak áruikkal: egy kantoni kereskedőház által kibérelt ily hajó, egy amerikai kapitány parancsnoksága alatt 1850-ben Kaliforniába San-Franciskoba érkezett, megakva thea, porcelán s illatszerekkel; a kapitány elég merész volt neki indulni a roppant terjedelmű Csendes-tengernek, és valóban is ezen hajók, jól lehet nagyon lassuak és nehezen kezelhetők, derekasan kiállják a sarat, minthogy szerfelett hasások, minnélfogva a régi hollandi gályákra emlékeztetnek. A khinaiak jó tengerészek, az e tájon kereskedő európai hajókon is rendszeren közülök telik ki a legénység nagy része; nem kis baj azonban, hogy fegyelmetlenek, tolvajok s hajlandók a kalózkodásra.

Az utasszállító hajók, vagy vízi kocsik, valódi uszó házakhoz hasonlítanak: az egész hajót épület-tömegek borítják, a miért is a vitorlák alkalmazása szerfelett bajos; folyam mentében úgy haladnak, mint a mi talpaink, két evező egyén az elő részén, kettő hátul foglal helyet, az evezőrudak hosszúak. A helyett, hogy leülve előlről hátrafelé mozgatnák evezőiket, a khinaiak állva és hátulról előfelé eveznek. Midőn folyam ellenében kell men-

niök, a hajósok huzzák a kötelet, és — mint ezen sajtáságos országban minden ellentétnek látszik a mi európai szokásainkkal, — midőn nagyon melegük van, levetköznek egész csipőig, és pedig nem fölülről, hanem alulról; levetik t. i. nadrágaikat és fennhagyják mellényeiket; azon hiszembem vannak, hogy így kevésbé van melegök s jobban védvék a nap sugarai ellen.

Festői látványt nyújtanak ezen hajók telve a legkülönbözőbb csoportokat alkotó utasokkal; kártya vagy kockajáték, theaivás és mákonyiszívás a legszokottabb elfoglaltatás; a tam-tam hatalmas ütései, melyek messze elhangzanak a víz felett, jelölik az indulást és érkezést.

Vannak még apró mandarinhajók is, melyek mint kéjcsónakok szerepelnek, s igen izlés teljesekek: találni az ilyenben ebédlő-termet, hálószobát társalgótermet, mindannyi ki van festve, aranyozva és fényezve; a hátrészt az ur foglalja el, az előrészen tartózkodnak a szolgák.

Hogy az ajgás és mingadozás okozta kellemetlenégeket elkerülje, a boldog tulajdonos kis csónakba ül, melyet hat izmos evező hajt tova a sima víz tükkrén.

Lássuk most, hogyan írja le a khinai lakásokat Bourboulon asszony, ki férjével 1859-től 1862-ig járt kelt a mennyei birodalomban.

„Uj lakásunk belseje, jóllehet minden tekintetben khinai izlés szerint van rendezve, nagyon választékos és kellemesen hat a szemre bizarr berendezése és üde színezetű képeinek tarkasága által, — írja a nevezett hölgy naplójában.

Ezen szállást két szobára osztottam, egyiket társalgóteremmé, a másikat öltöző szobává alakítottam.

A szírvány minden színét láthatja itt az ember: tengerparti tájképeket, tavakat és erdőket, egyik ábrázolat egy császári vadászatot tüntet fel a Ge-Holl-i erdőben *); antilopék és özek futnak mindenfelé nyilakkal átlöve, ezeket kutyák üzik trombitaszerűen felkonkorított farkakkal; vannak nem különben tréfás s a tréfásnál is jelentősebb ábrázolatok is. Így nézett ki a társalgó.

A boudoirt inkább szeretem pompás metszett fafoglalványával, itt a viráglevelek, virágok és a vaserdőben elejtett állatok képei vannak egymással összevevve. A khinaiak bámultraméltó ékítőik. Nem láttam Európában valami szebbet, valóban művésziebbet, mint a minők nappal ezen kismetszett famunkák.

A boudoir és salon hátrésztében az ablak mel-

*) Ge-holl, császári székhely Pekintől éjszakra, a khinai császárok Versailles-já

lett vannak a nélkülözhetlen *kang*-ok, melyek Khina éjszaki részében egyaránt szolgálnak fekhelyül és tüzhelyül.

Képzelden magának az ember két láb magas és hét láb széles emelvényt, mely a szoba egyik oldalát egészen elfoglalja; szalmazsákok és posztótakarók vannak rajta elhelyezve, négy ember könnyen elhálhat ezen helyen; e szekrény belje téglafalazatból készült, s egy, a házon kívül fölülről lefelé és befelé vezetett kályhacső segítségével jókora széntüzet vagyunk képesek szítani ezen ujnemű kazánban; vagyonos házaknál külön szolgát tartanak e célra; ime ez a khinai *kang*.

Az enyém csak tüzhelyül szolgál, fölötté szép porcellán s más általunk gyűjtött khinai tárgyak foglalnak helyet.

Néhány szék, egy zselyeszék, egy csinos asztal és egy angol gyártmányu szőnyeg egészítik ki a boudoir butorzatát.

Helyzetem egészen kényelmes volna, ha nem lennének a kis ollótlán rákok,*) melyek felemészítik a fehér ruhát, s rombolják a farészeket; úgy látszik ezen utálatos állatok itt is oly közönségesek, mint Khina déli részében.

A mi Tien-Tsin városát illeti, ez most elhagyott és kevésbé élénk, jóllehet népessége nem kevesebb, mint ötszázezer; utcái tágabbak és világosabbak, mint a déli városokéi, hanem a házak alacsonyok, szegényes kinézésűek, s nagyobbára földből, meg vesszőfonadékból épültek. Semmi feltűnő épülete sincs, kivéve néhány szép *yamount* (nyárilak) a folyam partján, és egy igen régi bálványtemplomot, melynek neve a *büntetések temploma*, s mely ékítményeinek különössége folytán megérdemli a részletes leírást.

Egy sor fából készült, kifestett és megaranyozott szobor tűnik a belépő szemébe, csaknem természetes nagyságban kivive, melyek a pokolban a földi vétségek miatt kiállandó büntetések számtalan nemeit ábrázolják.

Az első csoportozat egy vidéket mutat; az előtérén óriási szikla magaslik, rakva vastüskékkel; tetejéről apró alakok bukhatnak le, és közben a tüskékbe itüdnék s szétaraboltnak. Ez a *nagyraivágók* és *kevélyek* büntetése.

A második csoportozat egy teljesen meztelen embert ábrázol két deszka közé szorítva: a bakók kettéfűrészelésével foglalkoznak. Ez az *apagyilkosok* büntetése.

* A harmadikon egy szintén egészen meztelen

*) A molyok családjába tartozó rovar, meleg vidékeken mindenütt közönségesek, s mint élősdiek, a lakházak beljében tartózkodnak.

asszony van oszlophoz kötözve: beleit kitépik s izzó szén fölé rakják, ezután ismét bevarrják. Ez egy *házasságtörő* asszony.

Azután ³övetkeznek: egy ember, kinek nyelvét szakítják ki, *hazugság* és a *szóvali visszaélés*; egy másik elevenen megnyuzva, *árulás*; egy asszony forró olajba mártva: *mérgezés*; végül egy mandarin, kit két malomkerék közt zúznak szét, a készülék körül éhes kutyák nyargalnak, hogy felnyalják vérét s felfalják az áldozatnak még vonagló tagjait: *szándékos gyujtogatás* büntetése.

Az utolsó csoportozat különösen leleményes gé-

A csoportozatok körül az alvilágbeli boszuistenek vannak elhelyezve; őket illeti az elnökölés ezen kínzásoknál; arcaik félelmesen el vannak torzítva.

Végül van még ezen templomban egy nagy vi-dék is fából kivésve, s megrakva alakokkal, kik a *jövő élet utját* tüntetik elő; nagyszámu csoport a paradicsomba vezető uton halad; a kapuk előtt, az ég roppant nagyszakálu ajtónállója van, ki néme-lyeket bebocsát, másokat visszautasít, ez utóbbiak kétségbeesve rohannak egy mélység fenekére, melynek homályában az alvilági kínzók leszköd-nek áldozataikra.

Khinai vitorlás koesi.

pezetet tüntet föl. Egy deszkán, mely vizirányosan mozoghat, fekszik az elítelt, s egy szabályosan felülről lefelé mozgó kés által darabokra szeldel-tetik. Ez az *útféli rablók* büntetése. Mindezen bor-zasztó bábok művészettel vannak dolgozva, s nem tévesztik el hatásukat.

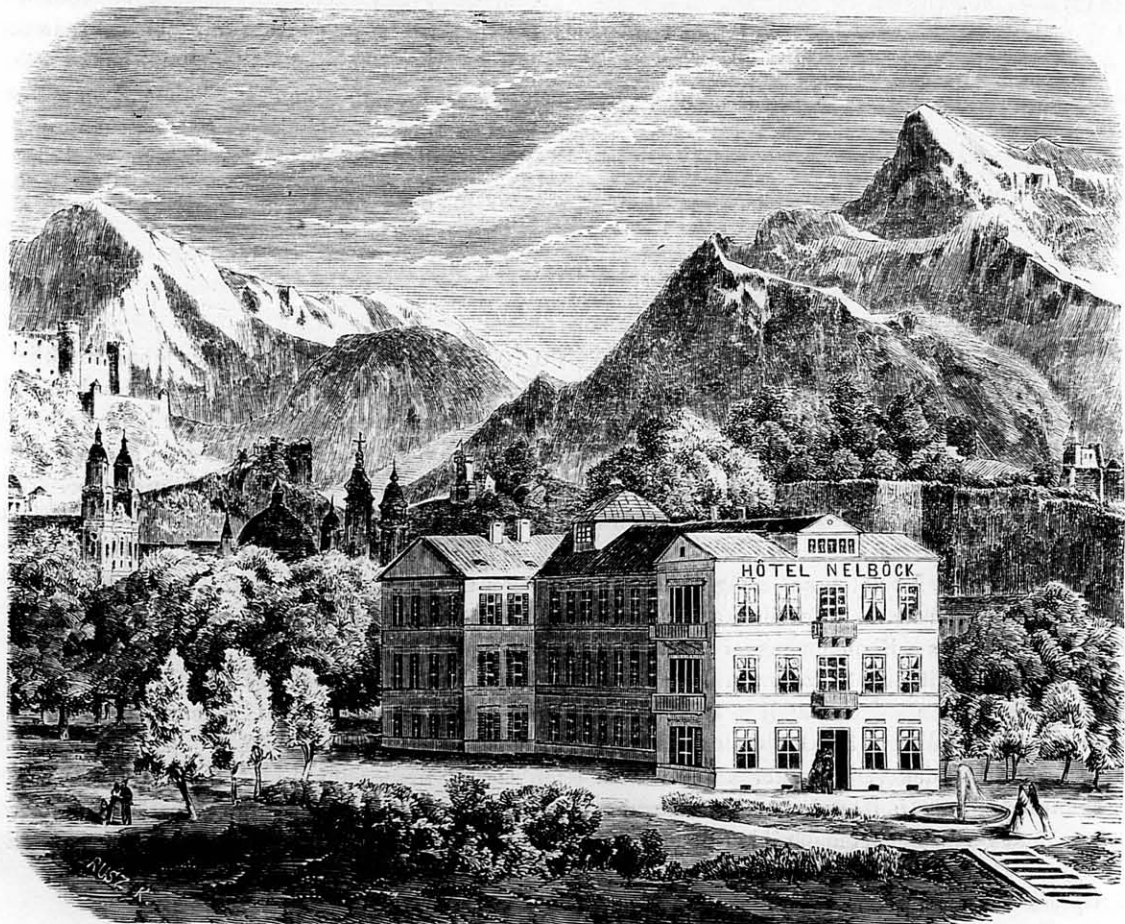
A khinaiak által feltalált büntetések meglepők, s a művész, ki azokat alakba öntötte, nem tett egyebet, mint hogy a Buddha papjai nézetének magyarázatát adta.

Buddha papjai, a mint a mondottakból megítél-hetni, félelemmel igyekeznek eltölteni a töredel-mes hivek képzelmét, azonban a khinai kevésbé hiszékeny már természeténél fogva, s még kevésbé szereti megoldani erszénye zsinégét; minek folytán az ajtóban ülő papnak derekasan kell verni tam-tamját (dob), az alamizsna, melyen a bünösöknek kellene magukat megváltaniok, nem nagyon gyorsan tölti meg a szerzet erszényét.

Szalay László halálozási helye Salzburgban. *)

Alig egy éve, hogy elterjedt a gyászhir, mikép Szalay László Salzburgban elhunyt, (1864. jul. 17-én) s jelesbeink száma ismét kevesbedett. Nagy volt a veszteség, érezte is sulyát minden hazafi, mert hiszen mindannyian tudjuk, — mint ezt b. Eötvös József a Kisfaludy-társaság ez idei nagygyűlésén megjegyzé, — „hogy multunk és jövőnkben egyiránt szegényebbekké váltunk e

más, midőn a nagy mű, páratlan története bevégezetlenül maradt reánk. Szalay előtt, midőn a történet írásához kezdett, a nemzetiség, a magyar nemzet jövője lebegett. Ennek szentelte élte legnagyobb részét, és magasztos feladatát egészségének, sőt anyagi jobblétének feláldozása mellett is betölté. Munkái mindmegannyi nagy becsű adat a hazai történethez, melynek újra alkotója ő vala.

Szalay László halálozási háza Salzburgban. (Rajz. Kelety Gusztáv.)

egy férfi halála által, ki munkáiban nemzetünk egykori nagyságát s életében azon erényeket mutatta fel az ifju nemzedéknek, melyek minden nemzeti nagyságnak feltételei.“

Hosszu idő, 34 év folyt le attól kezdve, midőn Szalay László mint másod éves jogász az irodalmi pályára lépett, melyen annyi hirt és oly nevet vívott ki magának, hogy veszteségét alig pótolhatja

Szalay minden gondolatát, minden percét a haza boldogságának szentelé; egész élete csak egy érzés, csak egy szent szeretet vala. Évek tüntek el fölötte, haja szürke színt kezdé öltetni, redők fedék arcát, de ő maga, szive, érzése ép maradt az idők, a viszonyok viharai között.

A kitünő történetíró, nagy államférfi idegen földön zárta be szeméit.

Megrongált egészsége helyreállítása végett 1865 jun. 19-én indult el Pestről, orvosai tanácsára a wilbali fürdőt használni. Jun. 25-ig Bécsben mu-

*) Arcképe a „Hazánk s a Külföld“ f. évi 1-ső számában jelent meg.

latott, hol ismerőseit látogatta meg s néhány jele-
sebb orvos tanácsát kérte ki.

Bécsből tovább utazván, még aznap d. u. 5
órákor Salzburgba érkezett, s ott az uti fáradal-
mak és a nagy hőség által előidézett fájdalmi
miatt enyhülést keresve, a vasut tözsomszedságá-
ban fekvő „Nelböck“-féle vendéglőbe szállt. A
kies Salzburg vidéke jól hatott rá, s ezuttal szo-
kása ellenére, igen vidám volt és magát üdültnek
érezé, oly annyira, hogy nejenek azt írta, miszerint
távoztta óta itt tölté első nyugodt éjjelét. 27-én
este tovább, Münchenen és Stuttgarton keresz-
tül Wilbaldba utazott, hová jul. 1-én érkezett meg.
A fürdőt kétszer használta, de a betegség álla-
pota rosszabbra fordulván, kénytelen lön félbe-
hagyni.

Jul. 9-én Münchenből jött távirat szomorú hirc-
ket hozott Pestre. Szalay haza óhajtván jönni, e
nap érkezett Münchenbe, de e városból tovább

nem mehetett. Itt találta őt hozzá siető neje, ki az-
tán a beteget, saját kívánsága és orvosi tanács
folytán, Salzburgba átszállíttatá.

Salzburgban Szalay a „Hôtel Melböckbe“ ki-
vánt szállani, nemcsak azért, mert ezen, egy kis
kert közepén fekvő vendéglő a vasúthoz legköze-
lebb esik, hanem azért is, mert már több izben
oda szállva, otthonosabban érzé magát. Alig pár
napot tölthetett itt, alig hogy az orvos által nyuj-
tott remény valóságának csekély jelét adá: a
nagy történetíró már jul. 17-én déli 2 órákor neje,
gyermekai és édes testvére karjai közt elbucsu-
zott e földi pályától, melyen annyi babért aratott.

S most midőn földi maradványai a haza földé-
ben aluszszák örök álmukat, halála évnapjára,
megemlékezésül közöljük a Salzburgban levő
Nelböck-szálloda rajzát, melynek első emeleti, a
jobb sarkon levő szobájában halt meg.

N. P.

A z ö s e m b e r.

VI.

Az ismételt földemelkedésnek és süllyedésnek a
jégkorszakban számos példáját ismerjük. Skandi-
náviában a simára dörzsölt vagy kivájt hegyek or-
main 6000 lábnyi magasban láthatók a jégjárat
nyomai; míg a tengeri kagylók 600 lábnyira
emelkednek.

Az Alpeseken M. Morlot után, a jég uralmából
négy időszak nyomozható. Az elsőben a hideg leg-
magasb fokon állt, s a Rhon jéghegyei a Jura lán-
colatig hatottak, sőt ennek szorosain Franciaor-
szágba is eljutottak s a neuvchateli tó fölött 2015,
s a tengerszintől számítva 3450 lábnyira emelked-
tek; a gránit töredékei, melyeket a jég a Jura
délkeleti oldalán 2015 lábnyi magasban hátraha-
gyott, a Mont-Blanc keleti oldaláról kerültek.

A másodikban a jég elhagyá a Jura hegyeket, s
az Alpesek völgyeibe vonult; mit Morlot számi-
tása szerint legalább is 1000 lábnyi süllyedés kö-
vetett. E kor képlete, az elolvadt jég és tuláradt
folyamok özönvize által, homok és kavics ágya-
zatokból keletkezett, s tetemesen emelé az alpesi
völgyek színvonalát.

A harmadikban a jéghegyek ismét óriási mér-
vekben növekedtek; de nem hatottak a Juráig,
bár elboríták a genfi tó partjait, s több helyt, a
Jura közelében eső völgyekben roppant ágyazato-
kat halmoztak egymásra.

A negyedikben a jéghegyek ismét visszavonul-
tak, s fokoként a jelenkori helyzetbe jutának.
Képleteit, a mostani folyók és tavak partjain, 20,

50, 100 és 150 lábnyi magas murva lépcsőzetek je-
lölök, melyekben, Morges mellett, mammoth cson-
tok is találtattak, s különösen az 50 lábnyi magas
lépcsőzetbe helyezendő a Morlot által annyi gondol-
tal tanulmányozott Teniére patak ujjakkori del-
tája, mely főleg arról nevezetes, hogy eltérő mély-
ségben a római, a bronz, s az ujjab kőorból em-
lékeket tartalmaz, s hogy alakulása, tekintve a je-
lenkori üledék haladását, vagy 10,000 évet igé-
nyelt.

Ugyanezen patak mentében a 150 lábnyi magas
lépcsőzeten, egy régibb delta fedezettett fel, mely
az előbbit tízszer meghaladja, s keletkezése Mor-
ton szerint, tízszer annyi időt, tehát 100,000 évet
kivánt; s ebbe helyezendők az emberiségnek azon
képviselői, kik a „Pliocen-utáni“ korban az
elefánttal (*E. primigenius*) együtt éltek.

VII.

Skótiá hegyein a jég hatása 3000, a hideg-ten-
ger üledékek és szirt-töredékek 1550', s a tengeri
kagylók 525 lábnyi magasságig jelentkeznek; mi-
ből az eddig feltételezett 5—600 lábnyi süllyedés-
nél sokkal mélyebbet szabad következtetnünk, s
tán nem alaptalan azon vélemény, hogy a jégkor-
szak kezdetén, vagy ehez közel, volt oly idő, mely-
ben Skótiá legnagyobb részét tenger borítá.

Walesben, 1400 lábnyi magasban találtattak
tenger-üledékek és kagylók; s Ramsay tanár a
jégkorszakban Walesre vonatkozólag két emelke-
dést és egy közbeeső süllyedést feltételez, melyben

a föld 2300 lábnyival alantabb állt a jelen színvonalnál.

Irlandban, Angliában a jégtenger kagylói hat, söt hétszáz lábnyi magasságban is fellelhetők; mi helyenként legalább is 600 lábnyi süllyedésre mutat. Egyébiránt Angliában a jég uralma alatt négy időszakot lehet megkülönböztetni.

Az elsőben a föld körülbelül 500 lábnyival magasabb volt a jelen színvonalnál. A második a nagy süllyedés kora, melyben Anglia éjszaki része, Skócia és Irland, szigetcsoportozattá lön. Ez időben történhetett, hogy a skandináviai növények és állatok eláradtak Britannia földén, söt egyedüli lényei voltak a szárazon maradt és hótól ment részeken.

A harmadikban a föld ismét emelkedett 600, söt Ramsay szerint Walesben 1400 lábnyira, s a jégtenger üledékei és idegen szirtei szárazzá lönnek. E második emelkedésbe helyezendő a kontinentalis német flora vándorlása a britt szigetre, hol a skandináviai élet magaslatokra szorult; s valószínűleg ez időszak végén történt azon emberek bevándorlása, kik együtt éltek az elefánttal (*E. antiquus*), a rhinocerossal (*R. hemitaechus*), s a hipopotamussal (*H. major*). A negyedik időszakot, újabb süllyedés jellemzi, melyből elvégre eléállt a szárazföld jelen alakja.

Ez időszakok, meglepőleg a svájci jégjáratra emlékeztetnek; de a tudomány jelen állásán még nem lehet meghatározni, mennyire egyeztek meg ez utóbbiakkal. Európában a jéghegyek legnagyobb kifejlése hihetőleg az Alpesekben keresendő, melyek hatása alatt meg kellett hűlni a Közép-tengernek; az éjszaki kagylók tulnyomósága Szicília „Pliocen-utáni“ képleteiben csak így magyarázható.

VIII.

Hogy elképzelhessük, minő leheté Europa a jégkorszak legmélyebb süllyedése alatt, szabadjon feltételeznünk, hogy éjszak-nyugati Európában a süllyedés hasonló volt a britt szigetek süllyedéséhez, tehát 1300—2000 lábnyi. Ez esetben Angliából Skótiából és Irlandból csak itt-ott merülendnek fel apró sziget-csoportozatok; míg Europa éjszak-nyugati része az 51-ik szélességi fokozattól a 60-ig elmerülend, s Norvégiának és Svécianak csak közepe fog nagyobb szigetként a sik tengerből felemelkedni.

És most vegyük az ellenkezőt, emelkedjék Anglia, Europa éjszak-nyugati részeivel együtt, tul a jelen színvonalon csak 600 lábnyival, s vajjon mivé lenne Europa? A doveri szoros, az éjszaki ten-

gerrel együtt, körülbelül a 60-ik fokozatig el fog enyészni, s Irland, Anglia, Franciaország, Dánia és Novégia szakadatlan területet képezend. *)

Nem mondjuk, hogy a földemelkedések és süllyedések szükségkép ugy történtek a multban, miként feltételeztetik; de a szerves életnek elosztása s rendszeres haladása keletről nyugat felé azt tanusítja, hogy a britt szigetek a „Pliocen-utáni“ időkben is összeköttetésben voltak egymással s az európai kontinenssel.

A jövőre nézve, hahogy ez is célja volna a tudománynak, csak annyit állithatunk, hogy a föld-részek ismételt összeköttetése nem lehetlen; mert ez emelkedésnek nemcsak éjszakon, hanem a déli részeken is számos példája van.

Tengerparti kirándulásaimban sokszor felkerestem Hastings közelében ama regényes római váromot (*Pevensay*), hol 1066-ban Vilmos a hóditó kikötött; a vár falain még most is láthatók a hullámok nyomai, s a tenger jelenleg három mértföldnyire esik a vártól.

Néhány hó előtt a déli partokon meglátogattam Winchelsea városát, mely egyike volt a hires „Cinque-Ports“ kikötőknek, s Erzsébet királynő korában, élénk kereskedése miatt, második Londonnak neveztetett; — „a tenger visszavonult“, mondja a vidék népe, Winchelsea kereskedése megszűnt, s csak arról nevezetes, hogy kikötő nélkül még mindig a királyi kikötők sorában áll.

Igy van máshol is. A sziciliai csontbarlangok álat-maradványai oly meglepőleg hasonlítanak az afrikai emlősökhöz, miszerint igen hajlandók vagyunk hinni, hogy Europa újabb geologiai korokban is összefüggött Afrikával.

Szicília és Afrika közt a tenger oly sekély, hogy az összeköttetés idővel ismét létre jöhetne, ha csak oly földemelkedést feltételeznénk, minőt Szardínia szigetén, a cagliári déli partokon tapasztalunk, hol Albert de la Marmora számítása szerint, a tengerfenék történeti időkben 300 lábnyira emelkedett.

Hasonló emelkedést tanusítanak Kreta és Kandia nyugati partjai, az egykori kikötők szárazzá lönnek, s a régi városok romjai víz alá kerültek.

IX.

Midőn az ember régiségéről szólnunk, igen természetes, hogy mindenki éveket keres, s azt kérdezi: mennyire esnek tőlünk azon ősi idők, melyekben csalhatlan nyomait találjuk az embernek?

*) E feltételezett süllyedést és emelkedést Sir. Ch. Lyell (*Antiquity of Man*) szép térképekkel ábrázolja; s itt egyszersmind megjegyzem, hogy eddigi adataimban főleg őt követtem.

Tudósaink e kérdésre eddigelé csak gyanitólág, azon évekkkel feleltek, melyekkel a negyedik korszak földemelkedéseit számíták. Tájékozásul álljon itt egy példa.

Ha a színvonal változatai úgy és oly fokozatokban történtek a multban, miként jelenleg Norvegiában és Svéciában, hol egy század alatt az emelkedés általában két és fél lábnyira számíttatik, akkor, mondja Sir Ch. Lyell (i. m.) a jégkorszakban Britannia ismételt emelkedését és süllyedését kerek számban 180,000 évre lehetne tenni, nem számítva azon közbeeső időszakot, melyben a száraz föld színvonala s a tenger-fenek mélysége nem változott; pedig hogy ily nyugpontok voltak, ezt a „Pliocen-utáni“ képletnek alkata és tartalma egyiránt tanúsítja.

E számítás értéke feltételes, s jelenleg csak mint

kísérlet áll a tudomány rendszerében; mert egyes elszigetelt adatokon alapszik, s mert a színvonal változatai helyenként gyorsabban is történhetek; de a jégtenger üledéke, s az éjszaki élet rendes terjedése és szilárdulása általában arra mutat, hogy a hideg fokoként növekedett, s hogy a földemelkedés fokoként haladott azon korban, melynek az ember tanuja volt, s durva köfegyvereivel küzdött a rég kihalt őslények ellen.

Tömkeleg áll előttünk, de sötét utaira korunk haladása minden lépten nyomon világot áraszt, s az ősemlék története, mely néhány év előtt hiu ábránd volt, mindinkább szilárdul. Haladásunk egyik jellemző ismérve, hogy diadalait azon a téren üli, melyet apáink tulhelyeztek a természet körén-

Rónay Jácint.

A touloni gályarabok a bagnoban.

— Rasch G. után. —

Piros, sárga és zöld — ezek a gályarabok színei a touloni bagnoban. Piros felöltönyben sárga nadrággal, sárga, piros avagy zöld színű számozott sapkával, lábaikon a vasgyűrűkhöz csatolt láncsal találtam őket mindenfelé a kikötő-parton, a hajógyárban és műhelyekben, a hajón, a nagyszerű fegyvergyár udvarán, melynek területe mintegy 2100 négyszeg ölből áll, körvonala ez épületnek több mint 5 kilométer, azaz 3000 öl. Láttam 16, 20, 30 éves tüde piros arcu foglyokat, de láttam 50—60 éves aggastyánokat is közöttök, hófehér fürtökkel, redős homlokkal; emelt fővel járók között görnyeteg hátúakat, valamennyiök lábán csörgő láncsal. Söpörték az utcát és a kikötő partot, a kovács- és asztalosműhelyben emelték a kalapácsot, szorongatták a harapófógót, tolták a gyalut, — egy szóval mindenütt minden lépten nyomon talákoztam velök, az emberi társadalomnak eme megvetettjeivel, kikre egyetlen egy jövendő várakozik — Cayenne és a halál. Cayenne és a halál mondtam, nem pedig Cayenne vagy a halál, mert Cayenne egyértelmű a halállal, és évről évre egymásután számaik sorjában mindnyájokat elköltöztetik Cayennebe, minden évben két, ugynevezett bűnösöket szállító hajón, elviszik őket, hogy vissza ne térjenek többé soha — soha! A régi törvénykezés elítélte a bűnösöket a bagnobeli fogságra, az 1852-ki újabb törvény szerint a bagnóra és átszállításra ítéltetnek.

A touloni bagno az újabbkori törvények értelmében nem más, mint a raboknak ideiglenes tar-

tózkodási helyök, honnan amaz óceánon tuli egész ségtelen tartományba történik az átköltöztetés, hol a visszatérésről többé álmodnia is alig lehet azoknak, kik a bagnobeli fogságot szerencsésen átlábolták. Mint gyarmatosokat telepítik le ott őket, hogy ezen minőségben lepje meg a halál a szerencsétleneket. Egy reménységök mégis marad a visszatérhetésre, a megkegyelmezés. Minő valószínűtlen reménység ez, hanem mindamelllett is jobb a semminél!

Midőn politikai okokból néhány évet a magdeburgi bástyafogházban töltöttem el; gyakran összejöttem ott várbeli rabokkal, kik husz-harminc évi fogságra voltak kárhoztatva. Husz-harminc évre elítéltetés annyinak tünik föl, mint a bizonyos halál a tömlöc üregében. És valamennyien bizni tudtak a megkegyelmezésben. — Az első gályarab, kivel a touloni fogházban szót váltottam, egy öreg ember volt, közel hatvan éves. Harminc évet töltött már a bagnoban, mivel a régi törvény szerint mondatván ki az ítélet feje fölött, az átköltöztetésre nem számíthatott. Hozzá intézett szavaimra akkép nyilatkozék, miszerint reméli, hogy majd kegyelmet kap. Nemcsak Magdeburg várának bástyátömlöceiben, hanem a touloni fegyvergyárnak udvaraiban is eme végső remény kecsegteti hát a szerencsétleneket.

Azon embernek sapkája zöld színű volt. Többeket láttam már ilyen színű főveggel.

— Minő jelentősége van a zöld sapkának? kér-

dezém vezetőmet; — mert a mint láttam, piros és sárga sapkát is hordanak.

— A zöld sapka azt jelenti, — válaszolt az ör, — hogy a fogoly életfogytiglan való rabságra van elítélve.

Ezen felelet után úgy tetszék nekem, mintha mindenik sápadt barna arcáról az élethosszanti fog-ságot olvasnám le, ha mindjárt egyik-másiknak nem lett volna is azok között zöld sapkája.

Némelyikök veres felöltönyének sárga ujjá volt.

— Mit jelentsen a sárga ruhaujj? kérdezém az ört?

— A sárga ujj azt jelenti, — lön a válasz — hogy az illető másod ízben van a bagnoban.

— Hanem vannak talán olyanok is, kiknek felöltönyén mind a két ujj sárga színű, hanem olyat még nem láttam, s mi ennek az oka?

— Mert azokat egyenest átvizsik Cayennebe, felelt az ör.

Eszembe jutott V-ik Károly császárnak ama halálítéletet rendelő parancsolata, mely minden harmadizben lopáson kapott tolvajt kötél általi kivégeztetésre ítél.

Ekkor érkezünk el a vízmeder közelébe, hol a hajókat javítják ki, egy magas kapuhoz, melyen nagy fekete betűkben vala olvasható: „Bagne“ — bagno. Ez volt tehát a bejárat ama borzasztó

helyre, melyhez méltók leendettek Dantenak ama nevezetes szavai, miket a pokolról mondott: „*Lasciate ogni speranza, voi ch' entrate!*“ („Ti, kik belétek ide, hagyjátok kiűnn a reménységet!“)

Midőn át akartam lépni a küszöböt, az ott örködő katona utamat állotta. Vezetőm tudomra adá, hogy a bagno megszemlélése csak a kikötői biztos különös jóváhagyása mellett engedtetik meg. A kikötői biztoshoz vezettetém ekkor magamat. Azon nyilatkozatomra, miszerint a mult években Párisnak minden fogházát felsőbb engedély folytán sorra jártam és tanulmányaimat Németországban közzé is tettem, kijelenté, hogy ő egyedül a szárazföldi bagno megszemléléséhez adhat engedélyt, de a *vizi* bagnonak, a rabok gályáinak megszemléléséhez szükséges, hogy magától a touloni kormányzótól eszközöljek ki egy iratot. A kormányzóhoz vezettettem el tehát magamat és egy óra mulva ismét a rettenetes kapu előtt álltam, kezemben egy irással a kikötői felügyelőhöz, melyben emez fölhivatik, miszerint ne csak a fogházak teremt nyitassa meg előttem, hanem a gályákra is vezetessen el. Egy odavaló hivatalnokot adtak mellém vezetőül, a katona, a ki az imént utamat állá, félre lépett, és én megkezdem a szomoru vizsgáldást.

(Vége következik.)

Egy hét története.

— Julius 13. —

Közelebb Budapest természeti szépségeit s nyári életének egy oly sajátosságát dicsértük, melyet a világárosok is méltán irigyelhetnek; most ellenben — más történetek hiányában — egy vizszatasztító tulajdonságát vagyunk kénytelenek elmondani.

Mérsékelt égövünk alatt tán egy pont sincs, hol a hev és légmérők higánya oly kétségbeesett szökéseket tenne föl és alá, mint nálunk, hol e meglepő esésekben tán még a losonci vaspálya részvény-papirjai sem versenyezhetnek vele. Igaz, hogy a teremtet világban semmi sem állandó, csak a változás, de a szélsőségek ily egymást váltása mégis különös, sőt beszantó oly éghajlat közepén, mely magáról azt hiteté el az emberekkel, hogy jóban és rosszban rendesen mérsékeli magát. Dehogy mérsékeli; sőt hogy kicsapongó szeszélyeit minél jobban éreztesse alattvalóival, néha Afrikából kér kölcsön egy csomó hőséget és fojtó szelet, majd a másik órában egy kis kamcsatkai csipős hideggel lep meg bennünket. Néha egy napon, mint pél-

dál a mult hétfőn, az időjárás mindenféle kellemtelenségein keresztül visz, s a zaklatott levegőt és embereket egy percig sem hagyja pihenni. — E nap délutánjáig már egy hét óta olyanok valánk, mint Heine ismeretes pálmája; negyven foku hőségben — égve és sovárogva — álmodozunk észak fenyőiről. Szerencse, hogy nincs asphalt kövezetünk, mert különben most a felolvadt szurok fekete tengere folyta volna körül házainkat, még több büzt terjesztve, mint a mi itt mindenféle szemét, megrekedt levegő és iszapos csatornák rosz szagából conglomerálódik. Az égető nap valóban nyilazni kezdett megint, mint a hajdani mesés világban, midőn a haragra gerjedt istenek az ő sugaraival sujták le a fölfuvalkodott és vétkes halandókat. Még a mi mindent próbált dervis barátunkat, Vámbéry Armint is, ki oly dicsőségesen tudott dacolni a khivai kánság égető hevével és szomjával, rögtön elriasztá körünkből. Alig hogy Londonból megérkezett, idehaza az „égető kutyácska“ (a mint Csokonaink a kániku-

lát nevezte,) goromba szelindek módjára rohanta meg, úgy hogy azonnal tovább futott innen, menhelyet keresve (maga sem tudta: hol,) vagy a Balaton hűs partjain, vagy Koritnyica még hűsebb völgyében. Boldogok, kik most e mindig zöld fák alatt, mindig friss kutfőknél, mindig harmatos fűvön élnek idilli világukat, míg mi, (az ipar vagy szellemi foglalkozás napszámosai), mondjunk nagyot: a civilizáció szikláin, szűk házsorok közt, a következően égünk, várva a könyörtelen felhők érkezését. Sokáig vártunk hiába, míg végre megérkeztek, s az ég egészen beborult tőlük. Ime, itt volt a jobb idő reménye és kilátása! De alighogy egy pár csöpp hullt belőlük a szomszéd földre, visító szelek, megannyi gonosz szellemek módjára, támadtak föl ellenük, hogy a jó emberek reményét megint csak elverjék. (Sok szép kilátással járunk az életben így.)

Szomorú látvány ilyenkor végig nézni a tág Dunasoron, a váci és országuton, vagy a hosszú kerepesi vonalon a Rókus kórház felé. A Számmutól se lenne semmivel sárgább vagy fojtóbb a levegő. A házakat sűrű porgomolyok örvénye borítja el. A mi szemét, ringy-rongy, homok és mész-hulladék hónapokig összegyűlt utcákban, zugokban és mindenféle rejtett helyeken, az mind ott kavargó a légtérben, üvöltve és végig rohanva utcákon és udvarokon. Eszünkbe jut a barbárság egykori vad berohanása a polgárisultság földjére. Eszünkbe jut minden, többi közt az is, hogy nem lenne-e üdvös e szem és tüdőrontó porrohamok közt — valami képzelt hatalom parancsára — egy kissé megsétáltatni az egész városi tanácsot, és a méltóságos gróf Szapáry Antal által képviselt, s ennél fogva méltóságos lassúsággal haladó mindazon polgárokat, kik a vízvezetékéről már egy pár év óta gyűléseznek, ép úgy, mint a Fáy András híres varjai? Talán jobban sietnének egy kicsit, ha a szél az ő szemüket is teli szórná maró homokkal, s eszökbe jutna, hogy nemcsak a közegészség, hanem a város tisztasága is azon ügytől függ, melyet ők nagy idő óta mozgatnak ugyan, de csak oly lassan, mintha csigák volnának egy szaladásra készített kocsi elé fogva, néha meg éppen visszafelé, a legpompásabban utánozva a rákok mozgását.

Egy magyar mágnás (gr. Andrassy Manó a b. Eötvös lapjában) közelébb újra felszólalt „Pest érdekében“, s emlegeti Széchenyinek a fővárost szépítő terveit, s aztán a magáét is, t. i. az al-dunasori rakpartra tervezett üveg földelű kettős bazárt, mely nagy áruhely s egyszersmind sétány lenne. A nemes gróf ugyanazt teszi, mit a journa-

listák szoktak: javasol, fölelevenít szunnyadásnak indult régi jó terveket, s — *buzdít*. Szép tőle; de még szebb volna, ha pusztá buzditás helyett, a mit mi is könnyen elvégzünk, oda állna a cselekvés élére — a hova már nemcsak toll, hanem egy kis áldozat, pénz is kell, a mi pedig nem mindnyájunktól telik. Ha a főrangúak mennének elől, mint mentek az akadémiai palota alapításában, a többi tehetősb osztályok tagjai is minden bizonynyal követnék jó példájukat, és sok oly terv vagy vállalat léphetne könnyen életbe, melyekről most csak akkor szoktunk álmodozni, ha néha néha különös kedvünk jó fellegrákokat építeni.

A Pest körüli csatorna, melynek tervét egy derék mérnök most újra kidolgozta, a Rákos beerdősítése, parkok, ligetek, vízvezeték s az utcák célirányosabb rendezése: megannyi, szegényeinkre ránk maradt tervhagyományai Széchenyinek, oly forma emlékek, mint ama muzeumi nagy csatabárdok és mázsás gerelyek, melyeket nagyapánk — ha élének — most is könnyen megforgatnának izmos, velős karjaikkal, míg mi — az elpuhultabb ivadékok — meg sem tudjuk többé mozdítani.

Mi megelégszünk a meddő panaszszal, hogy Pest, dacára gyönyörű fekvésének, nagy folyamának, — melynek vize ezer csövön vezetve szerteszét, áldást hintene mindenütt épen úgy, mint a keleti szent folyam, — dacára emelkedő házsorainak s eleven kedélyű népének, még most sincs elég vonzerővel sem az idegenekre, sem a főrangúak nagyobb részére. Hogyan is volna, mikor nem bir nekik adni egy ital jó vizet, egy szeméttől ment sétahelyet, egy kis egészséges levegőt!

Igaztalanok vagyunk — vetheti ellen némely olvasónk, — hogy nagy áldozatokkal járó vállalatok létesítését kívánjuk akkor, midőn az élet legszükségesebb kellékeire sincs elegendő pénzünk. — Nincs azoknak, kik bajjal élnek világukat. De még mindig van egy vagyoniilag gazdag osztályunk, mely a fényűzés mulékonyságaira évenként milliókat költ, mert hiúsága inkább a magánéleti pompában, mint a közélet nagyszerű törekvéseiben keres és talál kielégítést.

Pedig a fényűzés nálunk oly hiba, melyet még a nemzetgazdász is tudhat akként védeni, mint nyugat virágzóbb országaiban. Ott nagy gyárak munkásait, széles körű iparágakat s egész néposztályokat segítyez az, s a brüsszeli csipkékre, párisi szőnyegekre és sevre-i porcellánokra kiadott összegek kenyeret adnak száz meg százezer kezébe. De nekünk magunknak nincsenek fényűzési gyáraink, s mindazzal, a mit csillogó piperékre kiadunk, idegen s nálunk sokkal gazda-

gabb népek jólétet növeljük csupán. Oly csatornába dobjuk tehát pénzünket, mely alig ad vissza nekünk valamit. Ellenben, ha le tudnánk mondani a fényűzés tulságairól, s az így megtakarított összegeket hazai gyümölcsöző vállalatokba fektetnők, munkát adnánk saját szegény népünknek, biztosítanók tulajdon jólétünket s kényelmesebbé tennők az életet, mindenekelőtt hazánk fővárosában.

E nagy földadat teljesítése leginkább az előkelők vállvetett akaratótól függ; náluk van a vagyon, tekintély, példaadás hatalma; s ha buzgóságukat, mely most szerte ágazván, erejét veszti, egy-egy kiváló cél kivételére összpontosítani tudnák: kétségkívül sok nagy terv, mely most agyémnek látszik, gyorsan lépne életbe az egyesü-

lés roppant ereje által, mely Angolországban évenként új meg új csudákat művel.

Midőn Pest szépítéséről álmodozunk, nem eshetünk a gyanuba, hogy a nyári hőségétől s a szeles ifjú főváros porától gyötörve, kedvünk jött megint egy meddő buzditást szónokolni el — saját házunk érdekében, mely csak a Ciceróknak van megengedve. E tárgy nem csupán kényelmi oldallal bír. Maga a közelébb felszólalt gróf helyesen jegyzi meg: „mennyivel nagyobb volna szerepünk a birodalomban; mennyivel könnyebben volnának megoldhatók maguk a nemzeti kérdések is, ha Pest nagy újítások által valódi központ, Magyarország szellemi és anyagi életének visszatükröző székhelye — volna.“

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

* (*Szalay László magyar történelme*) már rég le van fordítva németre, de mindeddig nem jelenített meg, mivel Szalay annak kiadását mindig ellenzé. A fordító: *Krigsau* udv. tanácsos, ki 1849 után Erdélyben viselt államhivatalt, s bár Bach bárónak sógora volt, folyvást ellenzéket képezett vele. *Krigsau* megtanulva a magyar nyelvet s megismerkedvén hazai viszonyainkkal, baráti érzelmeket táplált irántunk. A napokban Bécsbe hívták, hol az új miniszterium alatt fontos tisztséget szántak neki.

* (*A horvát országgyűlés.*) melynek megnyitása jul. 17-ére volt kitűzve, aug. 28-ára halasztott el.

* (*Majláth György*) magyar kancellár ő excja, ki eddigelő Bécsben egyik szállodában lakott, jul. 12-én a kancelláriai épületbe költözött át.

* (*A pozsonyi koronázási egyház*) ujjaalakításán már folynak a munkálatok. Ez esemény a művészek figyelmét is nagy mértékben fölkelte, miután ezen egyház, a mellett hogy a magyar királyok koronázási helye, egyszersmind nevezetes történeti műemlék.

† (*Bugát Pál.*) Az akadémia palotájára jul. 9-én gyászlobogót tűztek ki. Egyik legrégebbi rendes tag, dr. Bugát Pál halt meg 70 éves korában. Őt még az akadémiai igazgatóság nevezte volt ki 1830-ban. Az érdemteljes tudós hosszú pályája alatt több természettudományi és orvostani munkát adott ki, 1831-től 38-ig szerkeszté az „Orvosi Tár“-t, egy ideig Schedel (Toldy) Ferenc társaságában. 1848-ban *Magyarország főorvosává* nevezetett ki, ez állomást azonban 49-ben elveszté, s az erre bekövetkezett korszakban pesti egyetemi tan-székétől is megfosztatott. Nyelvészkedéssel is fog-

lalkozott, s utóbbi időben szócsintana miatt emlegette gyakran a napi sajtó és a nagy közönség.

* (*Kubinyi Ágoston*) véglegesen nyugalomba helyeztetett, s a muzeum igazgatását csak addig folytatja, míg utódja kinevezetik. Ez állomásra a hiv. lapban pályázat van hirdetve.

* (*A pest-losonci vaspályatársulat*) csődöt mondott. Pár nappal előbb a bécsi előkelőbb bankárházak egyike, Schuller és társa, fölfüggesztette fizetéseit; a losonci vasutrészvények nagyobb része ott volt letéve, s a 200 frtos vasutrészvények rögtön 30 frtra s később még kevesebbre estek le.

* (*A pesti állatkert*) alapszabályai a magyar kancelláriától helybehagyva visszaérkeztek. Állatok is szép számmal vannak már összegyűjtve, s ujak folyvást érkeznek. Így még csak buzgalom szükséges e hasznos és gyönyörködtető vállalat életbeléptetésére.

* (*Dr. Tormay Károly,*) pestvárosi főorvos és a Rókus-kórház igazgatója sok buzgalommal viselt kettős hivataláról lemondott.

* (*Kovács Mihály*) derék festőnk ismét visszatazik Spanyolországba, honnan a mult decemberben jött haza, itthoni ügyeit rendbe hozni. Több megrendelés teljesítésére siett Madridba.

* (*Vámbéry tatár molláhja,*) ki egy év óta van hazánkban, jól megtanult magyarul, s most állomást nyert a m. akadémia könyvtáránál, hol keleti nyelvismereteinél fogva remélik hasznát vehetni. Vámbéry, ki legutóbb Londonban dsagatai szótár készítésével foglalkozott, e napokan a korintyciai fürdőbe rándult.

* (*Sz. Kalocsa Róza*) „Nőnövendékek iránytana“ című tankönyve bocsátott ki előfizetési föl-

hívást. Rég érzett hiányon akar segíteni a szerzőné művével, melyet pesti nőnöveldejében sikerrel alkalmazott módszer szerint dolgozott ki. Előfizetési ára 70 kr.

* (*A pesti vízvezetés*) ügyében határozó lépés történt előre. A várostanács megszavazta a vízvezeték nagyszerű kiterjedésben fölépítésére szükséges évenkénti 36,000 frtot, miert a vállalkozók községi célokra naponként 20,000 akónyi víz szolgáltatására kötelezik magukat.

* (*A szárazföld legnagyobb gözmalma*) a Pesten tervezett „Concordia“ lesz, melyet Wechselmann építész a részvényesek megbízásából, e hó 6-án kezdett el építeni, a Ferenc-városban a soroksári sorompó mellett. E roppant épület öt emeletnyi magas lesz, s míg legnagyobb malmaink csak 20—30 járatuak, a „Concordia“-t 60 örlési járatra rendezik be.

* (*Az eperjesi főiskola javára tervezett ausztráliai bazár*) nem jön létre, mert dr. Rochlitz Kálmán, ki erre indítványt tett s kivitelére ajánkozott, most már kevés sikert ígér e vállalkozásnak az Ausztráliában is elterjedt pénztelenség miatt.

* (*Forróság és fagy.*) Míg Pesten a legnagyobb forróság uralkodik, e hó 3-dikáról kelt gömörmegeyi levélben azt írják, hogy ott nagy hideg jár, és prémes öltönyöket viselnek. A veteményeket a hideg nagy részt elfagyasztotta.

* (*Kivándorlás.*) Szegedre egy törökországi kereskedő érkezett, ki arról a vidékről 300 magyar földművelő családot akar kivinni Adrianopol tájékára, hol művelésre való földet ingyen kapnának. Mint beszél, a mult évben sikerült neki 150 családot szép ígéretekkel kicsábítani.

* (*Névmagyarítás.*) Herzfelder Vilmos pesti nagykereskedő s gyömrői birtokos „Gyömrői“-re változtatta nevét.

* (*A bécsi fegyvertár számára*) Zrinyi Miklós nagy márványszobrát nemrég végezte be ifj. b. Vay Miklós, kinek a technikai kivitelben Izsó is segédkezett nyújtott. Engel, Rómában működő szobrász hazánkfia pedig Nádasdy Ferenc, a nagy katona szép álló szobrát készíté el, mely szintén a bécsi fegyvertár díszcsarnokát fogja ékesíteni.

* (*Az élclapokat*) a birodalmi tanácsban is figyelemmel kísérik. A mult heti ülések egyikén Schmerling a „Figaro“ legujabb számát vitte a terembe, s a lap utolsó lapján levő rajz, mely a miniszterkriszre vonatkozik általános derűtlenség között sorba mutatott az egész házban; végül Plener kezébe került.

* (*Elgázolás.*) Hesz tábornagy Bécsben jul. 11-

én a mint az urak háza ülésére ment, egy egyfogatu bérkocsi által elgázoltatott, s fején súlyosan megsérült.

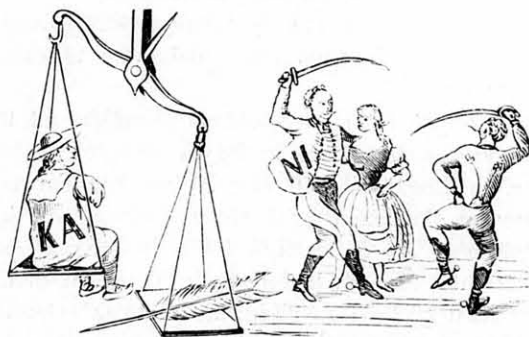
* (*Schmerling utóda*), gr. Belcredi Rikárd 1823. febr. 12-én született. A hivatalnoki pályát, mint gyakornok, a negyvenes években kezdte meg. 1848-ban lemondott akkori állásáról, a morvaországi kerületi biztosi tisztról, s csak 1854-ben vállalt ismét hivatalt, s ekkor nőül vette b. Welden tábornaszernagy leányát. Fokonként feljebb haladva mult évben Csehország helytartója lett. Termetére nézve alacsony. Mint írják, mély tudományu férfi, a latin nyelvet tökéletesen érti s ékesszólása sem mindennapi.

* (*Egyik bukaresti lap*) dicsérő cikket közöl Karácsoni Károly sóbánya-mérnök hazánkfírójáról, s úgy mutatja be olvasóinak, mint az ottani sóbányák ujjá teremtő geniusát. Ily elismerés idegen iránt — Romániában a legkritikább esetek közé tartozik. E lap, a „Reforma“, szerkesztője Valentiano tősgyökeres románsága mellett is nagy tisztelője a magyar nemzetnek és intézményeinek, sőt minden időben ki is merete mondani, hogy szereti a magyarokat.

* (*Amerikai lapok*) nagy dicsérettel emlékeznek egy pesti születésű énekesnőről, *Kanissa Annáról*, ki New-Yorkban folyvást rendkívüli tetszésben részesül.

* (*Különös öngyilkosság.*) Egy *Puskás* nevű pesti napszámos a kültelken levő tégláégetőknél, öngyilkossági szándokból föltette magában, hogy annyi pálinkát iszik meg, a míg meghal. E borzasztó szándokot végre is hajta. A váci-uton levő pálinkaboltokat sorban járta s a midőn már a második itcét itta, összerogyott és szörnyet halt.

Képtalány.

(Megfejtése a következő számban lesz.)

A 28-ik számban közlött képtalány értelme: „Minden hasztalan szó időöltés.“

Irodalom.

* (Zsoldos Ignác) ismert tudosunk emlékiratait készíti sajtó alá, melyek már 60 ivre terjednek. Ez emlékiratoknak különösen a Bach korszakra vonatkozó részei sok érdekes és eddig ismeretlen adatot fognak tartalmazni.

— (Stein János kiadásában) Kolozsvárt megjelent: „Szerelmi pikantériák, a francia udvari életből.“ Oettinger után fordította Balázs F. Ára 1 ft. 20 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Oldhországba*: Magánválaszt csak később írhatunk, minthogy a kívánatok mindegyikét nem teljesíthetjük. Az ezer példányban való külön nyomtatást azonban szívesen eszközljük.

— *Tornára*: H. I. urnak. A „Hazánk“ szerkesztőjéhez a „Bolond Miska“ tárgyában intézett sorok teljesen érthetlenné váltak, miután a „kassai kalandor“ levelét soha sem láttuk.

— *Pesten*: A. I. nek. A „Fejedelem és rendek“ című fordítás elég csinos, de tárgya olvasóinkat nem igen fogná érdekelhetni. Dolgozatot szívesen közlünk öntől, de csak lehetőleg rövid és érdekes cikkeket kérünk.

— *Törökzentmiklósrá*: I. nek. A dolgozat igen csinos, de csakugyan hosszabb, hogyszem közölhetnők. Kívánsága szerint átadjuk.

— *Miskolcra*: Ö. nek. A ki kézbesíthetné, az két hónapra elútaszott s jelenlegi tartózkodási helyéről bajos lenne a megbízásban eljárnia. Ily körülmények közt legjobb volna, ha a szerző egyenesen maga fordulna a pesti angol egyház t. papjához.

— *Zimbróra*: A „Gyenge szív“ című talán más helyen felhasználhatjuk.

— *Körösbányára*: N. A. nek. A küldemény csinos, effélékkel azonban bőven el vagyunk látva. Rajzokat s hozzájuk való leírásokat szívesebben veszünk. Bethlen születéséhez s a másik kép leírására tévedésből kértük fel önt *Nemes Ödön* ur helyett. — A küldésben nem történt fenakadás.

— *Pesten*: Sz. Gy. nak. Az „Órák története“ és az „Uj mérég“ című tanulmányok és rövid cikkek mielőbb ki lesznek nyomtatva.

— *Hosszú-Pályiba*: D. M. nak. A képtalányokat átadjuk képtalányaink kezelőjének. A kívánt könyvekkel legjobb akaratumk mellett sem szolgálhatunk, mert azokat teljes tulajdonul az illető kiadóknak adtuk el, azonban a ránk nézve hízegző utolsó óhajtásnak alkalmilag majd igyekszünk megfelelni; ámbár tán e tekintetben az „Üstökös“ is nem sokára kielégítheti önt.

— *Bukuresztbe*: K. F. nek. Derék hazánkfianak arcképét s ismeretességét, ki a külföldön oly becsületet szerzett a magyar névnek, szívesen fogjuk közölni.

— *Pesten*: L. F. K. nak. A „Néhány igaz szó“ nak nézetünk szerint más lapban nagyobb eredménye lenne s így azt nagyság utólagos belegegyezésével egyik kollegánknak adtuk át. Bocssása meg ez önzéstelenségünket.

— *Mármaros-Szigetre*: L. K. nak. Michelet-t, e költőileg gondolkozó főt különösen tiszteljük, s miután párisi t. munkatársunk szívességéből a magyar olvasóval megismertettük őt, munkáiból is örömet közlünk, de ezt csak későbbben tehetjük, minthogy lapunk közelebbi számaiba más főcikkeket már régebben vannak előjegyezve.

Több oldalról hozzánk intézett tudakozódásokra jelenthetjük, hogy a „Hazánk s a Külföld“ ápril-juniusi évmegjédeiről néhány teljes példányul még szolgálhatunk, s mert az áprilisi 1-ső számban egyetlen cikk sem jött át a megelőzőtt évnegyedről, azért ezen negyedévi folyamot azoknak is ajánlhatjuk, kik a „Hazánk s a Külföldet“ januártól (mely számok már teljesen elfogytak) óhajtják megrendelni, vagy már valóságul megrendelték.

(A kiadóhivatal.)

Hibaigazítás. Lapunk 27-dik számában a 428-dik oldalon az első hasáb 12-dik sorában „Bithunién“ helyett „Bithumen“, s a második hasáb 21-dik sorában „kátrányolaj“ helyett „kőolaj“ olvasandó.

irt: „Kedves konzul! Ép oly keveset adok te rád, mint Angliára. Nemzeted védelmére vagy hajóira semmi szükségem. Küldd hát a 40,000 aranyat, vagy én küldöm meg neked az illető fejét.“

* (A hollandi trónörökös), az oraniai herceg, jul. 8-án Londonba utazott, hol hir szerint, el fogja jegezni az angol királynő harmadik leányát, Helen hercegnőt. Vilmos oraniai hg 1840 ben született.

— *β (Földalatti tűz)*. 1685 junius havában Evraux falu körül (Franciaországban) tűz támadt. Földalatti lángból keletkezett, mely a földet megrepesztvén, kicsapott azon, és a körülötte fekvő égő testeket meggyújtá. Nem sok idő múlva ezután Berchere nevű falut pusztítá el hasonló tűz, mely rögtön elterjedt s oltani nem lehetett; eredetét sem lehetett felfedezni. Hasonló tüzet észleltek 1743 augusztus havában *Bomenil* kerületben Liton és Euresse folyók közt. E tűz is magától keletkezett, bizonytalan okból, s körülbelül 15 nap alatt 15 hold fát tett hamuvá. Majd erősebben, majd gyengébben égett, kékes lángja volt, s kén szaga. A föld épen úgy égett mint a fa, s a gyökerek ugyszólván gyorsabban hamvadtak el, mint a törzsek maguk. E két esetben magyarázata valószínűleg a következőkben rejlik. Meglehet hogy a talaj, melyen az elégett erdő, vagy a meggyuladt falu feküdt, turfából állott, mely vagy a munkások és pásztorok tüzzeli gondatlan bánása miatt, vagy magától meggyuladt. Eme önmagától meggyuladás, ha az erdő déli oldalának némely helyein hangafü volt, hangafü által történhetett, vagy levél-rakások által, melyet a szél gödrökbe összehordott, s meggyuladva, a turfaszént gyújtották meg.

— *β (Tűzes forgószél)*. Bocunbrey szemtanu leírása szerint 1725-ben május 30-án reggel Bocunbrey-ben (Franciaországban) nagy kőd ereszkedett le, melynek eltünése után, délben mennykősapások kíséretében vihar keletkezett, s 3—4 óra közt a nap erősen égett. Háromnegyed ötre rendetlen robaj volt hallható, mely a földön gördülő testhez, egy negyedóra múlva pedig kövezen haladó kocsiörgéshez, hasonlított, de nem folytonosan, hanem csak szakadozva, oka ezen robajnak Bocunbrey állítása szerint körülbelül 300 rőfnyi távolban lehetett kelet felé, s lassan haladt észak és délfelé; mert háromnegyed óráig hallotta a nélkül, hogy valamit látott volna. Végre előtűnt oka is. Tűzforgatag volt, mely rettentő robajjal hömpölygött tova a föld felszínén. Vörös láng vált ki belőle, mely közepén világosabb volt, s mentül fentebb emelkedett, annál tisztábbnak látszott. A füst lehetett másfél láb széles, és sutorogva sebesen szállott fel egy felette álló fekete felhőbe. Midőnt megérinté, lobogva visszajött, ép úgy mint midőn a füst ellenállásra talál. Eme gözvonat nem volt mindig egyenlő. Gyakran alább hagyott, s ezzel együtt a robaj is, és viszont. Utjában olykor meghajlott mintha a szélnek engedne, a mely azonban igen gyenge volt. A mint ezen látvány szemtanujától mintegy negyedóránnyira távozott, északkeleten nagyot mennydörgött, s nagy eső támadt. A látvány megszűnt, a robaj hasonlóképp, és semmi nyoma nem maradt.

Előfizetési fölhívás

„HAZÁNK S KÜLFÖLD“

című szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti

legolcsóbb képes hetilap

új folyamára.

Midőn a magyar olvasó közönségnek lapunk új félévi folyamát ismét szíves figyelmébe ajánljuk, programm helyett a „**Hazánk s a Külföld**“ első kötetére utalunk, mely a juniusi utolsó számmal teljesen előfizetőink kezei közt van.

Lapunk megindításakor ígértük, hogy rajta leszünk, mikép a „**Hazánk s Külföld**“ minden számában érdekesebbé s képeit tekintve tökéletesebbé váljék, s hogy törekvésünket nem tévesztettük el szem elől, ennek igazolásául ismét csak a közkezen forgó számokra hivatkozunk.

Rajta voltunk, hogy képeinkben a lehetőt érjük el s e célból minden szakban a legkitünőbb rajzolókat nyertük meg, minek eredménye az lőn, hogy lapunk rendkívüli olcsósága mellett képei száma és minőségére nézve nemcsak igen sok külföldi lappal versenyezhet, de hogy **képeinket elsőrendű németországi lapok is** készeknek nyilatkoztak a „**Hazánk s Külföld**“ után közölni, s **közzik is** azokat.

S most, midőn multunkat tekintve, beváltott ígérteinkre hivatkoztunk, ezt olvasóink részéről azon újabb ígérteink biztosítékául kérjük tekinteni, hogy az új félévben is mindent el fogunk követni lapunk minél érdekesebbé tételére.

Lapunk tartalmát ezentűl is: **beszélyek (legkitünőbb regényíróinktól, Jókaitól minden évnegyedben egy beszély) életképek, költemények, életiratok, tanulságos természettudományi s történeti cikkek, utazások, nép- és helyismertetések, az ismeretek minden szakába vágó rövid és érdekes közlemények, minden számban az „Egy hét története,“ bel- és külföldi levelek, ujdonságok, zeneművek, karrikaturák, irodalmi s színházi hírek, vegyes apróságok, épületek, műtárgyak, emlékek és köz-ünnepélyek sat. ismertetései fogják képezni.**

Szokoly Viktor

a „**Hazánk s Külföld**“ szerkesztője.

A t. előfizető közönség azon jóakarata viszonzásául, melyben a „**Hazánk s Külföldet**“ tömeges pártolása által részesíté,

egy nagy, szinnyomatú történeti képet

készítettek, melyet a lap minden egész éves előfizetője

ingyen műlapul kap,

megjegyezvén, hogy egész éves előfizetőknek számíttatnak azok is, kik 1865. apriltól tett előfizetéseiket 1866-diki aprilig kiegészítik, vagy azon új előfizetők, kik 1865. júliustól egészen 1866. júliusig fognak előfizetni.

Nagy jutalomképünk eredetijét, melynek tárgyát a meglepetés tekintetéből egyelőre elhallgatjuk, **Ádámosi Székely Bertalan**, elsőrendű festészünk készíti.

A műlap szétküldése az új félévben már megkezdődik, s azon előfizetők, kik már egy egész évre fizettek, azt majd a kiadóhivatalunkból elvitethetik.

A kik azonban műlapunknak fára göngyölve, postai úton való megküldését kívánják, azokat az előfizetési összegzen kívül bélyeg és csomagolási költségek fejében külön 30 kr. beküldésére kérjük.

Előfizetési föltételek:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt. — Negyedévre 1 frt. 50 kr.

Az előfizetési pénzek a „**Hazánk s a Külföld**“ kiadóhivatalának

(Barátok tere 7. sz. a.) bérmentes levelekben küldendő.

Emich Gusztáv,

a „**Hazánk s a Külföld**“ kiadója.

30-ik sz. Julius 23. 1865.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap **szerkesztőségéhez** (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1865.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
 M. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Kerüld a szépet!“ beszély, *Jókai Mórtól.* — „A madarak házas élete.“ — „Dalra kelj!“ és „Sárosy Gyula sírjánál,“ (költ.) *Balogh Zoltántól.* — „Nemzeti muzeumunk műkincsei,“ VII. y. s.-től. — „Serédy emlékképének Zboró mellett,“ *Myskovszky Viktoról.* — „Khinai élet,“ II. — „A lengyel zsidó,“ I. — „Egy hét története“ *Vadnai Károly-*

tól. — „Balaton-füred 1865-ben,“ *Roboz Istvántól.* — Ujdon-ságok. — Levelezés. — Vegyes közlemények. — Irodalom. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „Hátszegvidéki oláhok.“ (Muzeyumi kép Barabástól.) — „Serédy emlékképének“ (rajz. *Myskovszky Viktor.*) — „Khinai tájkép.“ — „Lengyel zsidók“ (rajz. *Jankó János.*) — Képtalány.

Levelezések.

Bukurest, jul. 14. (*Közvizsgálatok a magyar iskolában.* — *Magyar ifjak színelbádjása.* — *Iparos-egylet.* — *Vasárnapi iskola.* — *Sziberiai pestis.*) E hó 9 és 10-én folyt le a bukuresti reform. magyar iskolában a növendékek közvizsgálata az új templomban, melynek, fájdalom, tornya maig sincs, s Isten tudja, mikor is lesz, miután az egyháztagok tehetősb része mesterember, ezeknek pedig soha oly rosz évök nem volt, mint az idei. Hasztalan hurcolják a drága kocsikat vásárról vásárra, szinte semmit se képesek eladni. Nincs pénz, ez az általános panasz. — A román oktatásügy-miniszter két képviselőjét küldte el, a magyar iskola közvizsgájára: Nestor és Limburg tanárokat a Máté Basszaráb tanodából. Első nap magyar nyelven folyt a vizsgálat, vallás, magyar történelem, földrajz, számtan és szavallatból. A 66 számból álló gyermekcsereg közt egy sem volt, a ki legalább egy kis magyar költeményt el ne szavalt volna. Másnap a román és német nyelvből volt a vizsgálat, tanár Nestor ur a magyar nyelvet is jól beszélvén, a románét folyvást magyarra fordította a tanulókkal és legnagyobb meglepetésüket fejezte ki a felett, hogy a nagyobbak román költeményeket is oly csinosan szavalnak, olvasni pedig mindnyájan tudnak. Szintén így folyt le a német nyelvből is a vizsga; azután pedig 16 gyermeknek jutalmat osztott e sorok írójá, mind magyar könyveket. Ez nap délután az iskolás gyermekek nemzeti lobogójuk alatt a mezőre siettek, hol öt nagyobb tanuló fiu és egy leány előadták a kolozsvári „Növendékek lapja.“-ban megjelent „Mikor lesz országgyűlés?“ című kis vígjátékot. Az iparos egylet minden tagja, a gyerekek szülői és több mások gyönyörködve halgatták a legelső magyar szindarabot, melyet

oláh földön született gyermekek adtak elő, sugó nélkül, a legszatadosabban két ízben. Csak ily módon remélem meghonosítani itt a magyar színezetet s előkészíteni a nagyobbakat is arra, hogy ha később magyar társulat jövedni, azt méltólag felkarolhassák. A darab előadása után táncre került az iparos ifjuság s a sok csinos magyar leány és magyarnő; Hunyady-négyes, élénk csárdások váltották fel egymást este tíz óráig; ekkor eldandol-tuk „Isten áld meg a magyart,“ s ezzel vége volt a magyar ünnepélynek.

Az iparos egylet a képzőművészeti társulattól kapott képeket rámába tétetvén, tágas teremében fölfüggesztette, mi által az egylet helyisége igen diszessé vált; van is öröme a fiatalságnak. A kapott könyvek nagy részét is beködtette, alapszabályait kinyomatta, s így mindenképen igyekezik méltó testvére lenni a Hunniának. Örömmel emlittem meg, hogy ezen hazafias és vallásos körben derék segéd társam, a nagyenyedi tanodából most két éve idejött iskolatanítónk és organistánk, kőrösi háromszéki Teleki Sámuel, ki egész önfeláldozással tölti be hivatalát, ő jegyzője az egyháznak, a Hunniának, és alapító vezére az iparos egylet tagjaiból szervezett dalárdának, a mely minden alkalmammal megállja helyét.

Vasárnapi iskolánkat újból szerveztük, tanul benne 50—80 mesterinas; tanítók díjnélkül én, Teleki és rendestanító Vastag Ferenc. Ezen növendékek előhaladásáról annak idejében írni fogok.

A sziberiai pestisnek nagyobb a hirt, mint a valóság. Csodálatos, hogy némely itteni szerkesztő a nép rémitésében leli gyönyörűségét. Vad gyönyör biz ez. Mi olvasván lapjaikat, tovább adjuk a rémhirt, miben oly kevés a valóság. **K. F.**

Vegyes közlemények.

* (*Sajátságos természeti tünemény*) fordult elő Mielnicában, Galiciában. Az uradalmi tó vize ugyanis, mely 10 hold területű és 2—3 öl mélységű volt, nem régiben egy reggelre, a halakkal együtt nyomtalanul eltűnt. A vizsgálat alkalmával kiderült, hogy a tó fenekén két ölnyi nyílás támadt, melyen át a víz a föld alá folyt le. Miután a tó magaslaton fekszik, s a vizet a környéken sehol sem lehetett föltalálni, azt gyanítják, hogy a közel folyó Dnieszter vizével egyesült.

* (*Két bécsi lap polemájá.*) Az „Oestr. Zeitung“ azt hányta a „Presse“ szemére, hogy politikája olyan, mint a hold, a mely mindig változik. Erre

a „Presse“ csak annyit felelt: „Ha mi a hold vagyunk, akkor az „Oestr. Ztg.“ mopszli, mely a holdat megugatja.“

* (*Mexikóban az osztrák önkénytesek*) szomorú helyzetbe jutottak; egyik aliszt levelében következőleg rajzolja sorsukat: „A francziák udvarias előzékeny emberek, ha összehasonlítjuk őket a mexikóikkal, kik mogorván tekintenek ránk s barbaroknak tartanak. A császárság nem valami fényes jövővel bír. A mexikói seregekben nem lehet bizni, e nép elárul minket; ha pedig a guerillák kezébe jutunk, kegyetlen halál a sorsunk; mindenfelé csak háboru és mészárlás! Nyolcvan ember és két tiszt

Első évi folyam.

30. szám.

Julius 23. 1865.

Kerüld a szépet!

Beszély.

Irtá **Jókai Mór.**

(Folytatás.)

Pedig bizony jobb lett volna mind Radziwillra, mind Annára nézve, ha ezt a gondolatot akkor el nem hallgatja.

Radziwill kezébe fogta Anna kezét, búcsu-szorításul, és gyöngéd szóval inté, mint atya leányát.

„Kedves Anna! te magad is szép vagy; de azért kérve kérlek, ne szeresd a szépet! Oh én tudom, mennyi virtus szép férfinak lenni. Láttam szép arcokat, szép férfi alakokat, kiket a női kegy buta parasztokból államvezérekké, rablókból hercegekké, ördögökből angyalokká varázsola, semmi egyébért: egy szép sima arcért. Gyűlölöm őket! Nem azért, mert én magam oly rút vagyok. Áldom Istenemet, hogy képét belül engedi viselnem. Egyedül te miattad gyűlölöm őket. Előre látom, mint fognak téged körülrajongni, ha én távol leszek, mint hízoglik be magukat szivedbe. Oh Anna, ne válaszd a szép férfiak közül, mert azok között lesz az áruló, ki téged megront. De borzadj, ha egy *szőke* fejet látsz, és szót ne válts vele; mert rád nézve az az ördög alakja. Mig távol leszek, egy jó barátóm, Tortona hercegnő gondviselésére bízlak. Ő egy eszes öreg asszony-ság, kinél igen kellemes környezeted lesz. Mulass és élvezd a világot. De mindenkor jusson eszedbe, hogy ki vagy? Előtted álljon, hogy egy fejed lett lebegő korona kísér minden lépteden s homlokodat emelten hordozni kényszeríti. Titkod zárkóztatta tegyen. Légy büszke, de senkinek el ne áruld büszkeségedet. Születésed titkát fel ne fe-

dezd, se barátoknak, se barátnének; se ellenségnek; se kevélységből, se szerelemből. Szivedet be nem zárhatom; de még egyszer óvlok, hogy kerüld azt, a ki szép, s ha nőül akarsz menni, legalább engedd azt nekem, hogy én legyek násznagyd, s várd meg, mig visszajövök. Meglehet, hogy *diadalt* hozok számodra, mert anyád trónja alatt forrong a nép.“

Anna bizonyynyal megsiratta Radziwillt, mikor az eltávozott Rómából; oh hiszen olyan szeretetreméltó ember volt, mikor arcára nem kellett nézni; hanem azután könnyen el is felejtette. Uj pártfogónője, a hercegnő házánál zajos élet volt: a zárdai szigorban nevelt leány az élvek mámorában egy új életbe álmolta át magát, s ki volna felelős az álmaiért? Egy fiatal leány ifjúkori álmaiért.

Ne mondd egy fiatal leánynak azt soha, hogy veszély vár rá; mert bele fog esni; — ne mondd neki, hogy mely tájakat kerüljön, mert azokat fogja felkeresni; ne mondd neki, hogy ne szeresse a szépet, mert azt fogja szeretni; ne mutass rá az árulóra, hogy ezt utálja, ezt gyűlölje, mert azt fogja megszeretni, s azzal kárhozik el.

A hercegnő palotája gyűlhelye volt a világváros celebritásainak; küludvarok követei, magas utazók, apró fejedelmek fordultak meg fényes estélyein.

Hogy ne hallotta volna meg Anna, ha mindenki azt beszélte, hogy ő ad mégis legnagyobb fényt a Fortuna palotának.

Meghallotta, meg is hallgatta: szívesen hallgatta.

Kereste a szép arcokat, s válogatott közöttük. Szép férfiarc van Olaszországban elég; hollóhaju ifjak, granattüzi szemekkel. Az ifju leánynak azok tetszettek mind. Oh a bohókás Radziwill hogy adhatott oly tanácsot, hogy „kerüld a szépet!” Hisz „galambnak galamb a párja.”

Még egy kíváncsisága volt betöltetlen Annának, mit Radziwill jó tanácsa felébreszte nyugtalan szívében: „Kerüld a szökét!” mert az a te ördögöd alakja.

Az nagyon szép lehet! Egy ördög, hosszú fénylő selyemhajjal, gömdör aranyszakállal, bajusszal piros ajka fölött; epedő nagy kék szemekkel, csábító sugár szemöldökkel! Az ilyen ördögöt szép volna látni.

Hiszen csak látni! Egyébre nem. De hisz azt kívánni sem lehet egy ifju lyántól, hogy mikor meg van neki mondva, hogy vannak ördögök selyem szőke hajjal, kék szemekkel, egy ilyen ritkaságot látni ne kívánjon.

Hiszen vetődtek oda szőke arcok is: egy-egy angol követségi ifju lord, egy-egy németországi átutazó herceg; egy-egy svéd tengerész, hanem azokban Anna nem látott semmi ördögöt. Igen közönséges mindennapi emberek voltak.

Végre megjött az, a kit kerestett. Egy estélyen a bajor követ mutatott be egy szép szőke ifjut, a királyi testőrség kapitányi ruhájában, mint gróf Hagenblitz Adolfot, a ki finom, elegans magaviseletével magára vonta a közfigyelmet, mind a nők, mind a férfiak részéről.

S ha már nők és férfiak észrevették, hogy ne veszttek volna rajta Anna szemei?

Ez az ő kereste szőke ördög volt; fényes hosszú selyemhajjal, gömdör aranyszakállal, bajusszal

piros ajka fölött; epedő nagy kék szemekkel, csábító sugár szemöldökkel! Ah igen szép az ördög, ha ilyen.

Az ifju testőrkapitány sok ideig nem látszott észrevenni Annát: — talán csak úgy tett, mintha nem venné észre. Eleinte más szépségeknek udvarolt, egy angol ladybe látszott szerelmesnek lenni, annak a kedvéért mutattatá be is magát, ezt sugdosták felőle; — s csak később, midőn egy menüet alkalmával kezét kellett nyujtania Annának, látszottak a szép ifju leányon megakadni a szemei.

Az első szembeszédet később bizalmas szótálatás követte; azután mindig sürűbben járt a palotába az ifju kapitány és azután mindig csak Annához iparkodott közel lenni, csak vele sugdosott, és az mind szép, kedves dolog lehetett, a miket sugdosott neki. Oh milyen kedves az ördög, mikor szőke.

Utoljára is azt vette észre Anna, hogy ő halálosan szerelmes ebbe az ifjuba.

És az is ő bele.

Ha nem mondták is még egymásnak, titkos sóhajtások, epedő pillantások régen elárulták.

És Anna gondolt néha arra, a mit Radziwill mondott neki: „fejed felett lebegő korona kísér minden lépteden, az kényszerítsen homlokodat emelten hordani”; de olyankor azt sugta magának szívében: ez ifju csak alacsony gárdakapitány; de ha én cárnő volnék, ez ifju cár lenne kezem által.

És arról álmodott, hogy ez ifju a cári trónon fog egykor ülni, s az ő keze viszi fel oda!

Milyen gondolatokat tud költeni az ördög, hogyha — szőke!

(Folyt. köv.)

A madarak házaselete.

Egy természetvizsgáló érdekes tüneményt vett szemlélet alá, mely csak az újabb korban ismertett el általánosan. E tünemény pedig nem más mint az, hogy a madarak mindnyájan — kevés kivétellel — szoros, élethozsiglani házias életben (egynejűségben) élnek; a varjaknál, esókáknál, galamboknál és verebeknél, stb. ezt könnyen észre lehet venni. Vannak egyáltalában el nem választható madarak, mint a pacsirta-vadászó solymok, bár ezek különben igen vadak. Ha ősszel, midőn költöznek, e gyors repülésű madarak egyikét fent a magasban megpillantjuk, rendszeren nemsokára a másik házastársat is észrevehetjük. Sokan a mada-

rak közül ősszel rendszeren nagyobb-kisebb csoportokká egyesülnek. De itt is észrevétték, hogy az egyes párok együtt tartanak. Vannak ugyan a vándorló madarak közt olyanok, melyek közül a hímek és nőstények külön csoportokba gyülekeznek, s így egymástól elkülönítve kelnek útra, így van ez pl. az árva pintynél. De tavasszal ugyanazon párok ismét összetalálkoznak. A hím fülmile tavasszal, megjöttének első napjaiban azért dalol éjjel-nappal szakadatlanul, hogy párját, mely csak később érkezik meg, magához csalja, vagyis inkább, hogy annak — miután az anélkül is ismeri honát, jelenlétét tudtul adja. A kánya, miután télen át ma-

gánosan számos útat tett keresztül kasul a föld felett, s talán változatosság kedvéért Afrika pálmaligeteinél is tett látogatást, — tavasszal újból ugyanazon a fán találkozik párjával, melyen egy év előtt attól búcsút vett, s megint a tavaly általa lakott fészket foglalja el, ha ugyan azt még épen találja.

Igen kevés madár él többnejűségben, ilyenek a fajdyúkok, a házi tyúkok, a szelid kacsák s libák és még egynehányan. A házasságokat többnyire a születési év utáni tavasszal kötik, még pedig egészen határozott választás szerint; e választások okai ép oly kevéssé fürkészhetők ki, mint az embereknél. Néha a pusztá véletlen határoz, vagy ha több vetélytárs tolong a menyasszony körül — az ököljog. Sőt ha a nőstények többen vannak mint a hímek (noha ez ritkán fordul elő, minthogy a madaraknál több a hím, mint a nőstény): még akkor is harcok támadnak féltékenységből. A házasság életben nem fordulnak viszályok elő, a nőstény alárendeli magát a hím akarátának. Például a fészkeknek való helyet mindig a hím szemeli ki, s több esetben észrevették a verebeknél és galamboknál, hogy a hím ostobaságból vagy féltékenységből egészen célszerűtlen helyet választott s hogy erre a nőstény mindjárt anyagot hordott oda, bár az egyáltalában nem volt alkalmazható. Csupán a solymoknál jönnek néha civakodások elő a zsákmány fölött, de ezek se fajulnak el soha nyílt viszályokká. El kell ismernünk, hogy a házassági hűség erénye általában, minden egynejűségben élő madár tulajdonsága. De különbséget kell tennünk a két nem között. Soha sem tapasztaltam, — mondja természetvizsgálónk — bármily hosszasan és lelkiismeretesen ügyeltem is a madarakra, hogy a nőstény valaha hűtlen lett volna, ellenben a hímeknél hűtlenségi esetek — bár ritkán — de mégis jönnek elő. Ha meggondoljuk, hogy a nőstény már természeténél fogva tartózkodóbb s szégyenlősebb, akkor e különbséget megfogható-

nak fogjuk találni. Jól meg kell különböztetnünk ezt a házasság tökéletes felbontásától. Ez olykor-olykor megtörténik s néha a nőstény részéről vitetik végbe. A galamboknál ily önkéntes elválások csak akkor következnek be, ha a házasság eleitől fogva nem hajlamból s szabadon, hanem kényszer folytán köttetett. Ilyen esetekben tehát már eleitől fogva „korcs házasság“ (valóságos mesalliance) volt, s annak felbontása is épen azért történik meg, mert a házastársak egyike előbbi házastársát, kitől ura szeszélyének következtében erőszakosan elválasztatott, ismét felkeresi.

A vad madaraknál hihetőleg ilyen házasságbon-tások sokkal ritkábbak, mert a házasság kötések-nél nincs semmi kényszer. A kotelási időszakban a nőstényeket hímek hiven segítik, sőt még a madarak legtöbbszörrel együtt kotelnek velük s táplálékot hordanak nekik. Mihelyt kikeltvék a fiókák, a hím alig győzheti a sok végezni valót, mert minden madárpárnál, melynek fiókái etetést szükségelnek, a hím az edzési műben részt vesz, sőt, ha a fiókák már felnöttek, ez valamint a növelési ügy kivált az ő kötelessége. Azon madaraknál pedig, melyeknek fiókái mindjárt kikelés után tovaszajadnak s maguktól esznek, mint pl. a fürjeknél, a hím gondja a fiókákat legjobb legelőre vezetni s veszély esetében őket inteni s védni. A fürjeknél télen átz egész család együtt marad s csak tavaszkor válnak el a házasság felek gyermekeiktől. A ki figyelemmel kísérte, hogy mint él két ily házastárs folyton egymás közelében, mint hívja egyik a másikat, mint osztnak meg egymással but és örömet, kemény dér idejében mint szorulnak nyughelyükön szorosán egymáshoz, hogy kölcsönösen melegen tartsák egymást, s mint teszik mindezt akkor, mikor az állati ösztönök a madárkebelben oly mélyen alszanak, mint az egész természet jég és hó leple alatt alszik: az meg fog abban egyezni, hogy az ily társaság nem közönséges együttlét, hanem valódi, igaz barátságon épülő házasság.

Dalra kelj!

Dalra kelj, ha vigalom
Hangja csapkod szabadon!
Vagy ha eltűnt a remény —
S bánat leng a hon egén.
Mindenik szód lángba olvaszd:
Gyujtson, midőn ellebben...
Sirj, örülj bár, csak ne mondd azt,
Hogy nincs erő énekben:
Hol gyönyör, bú, egybeforraszt —
Lélek és szív mindörökké oda von!

Dalra kelj, ha szerelem
Fénye lángol szemedben!
Nézd, a lányka csupa tűz —
Karja hozzá, oda fűz.
Annyi ürmöt nyújt a pálya:
Csak dal, szerelem éltet!
Messze úz a sors viszálya —
Mindegy, ha a kedv véled...
Öríz e kincset vigyázva:
Tükörén folt soha, soha ne legyen!

Balogh Zoltán.

Sárosy Gyula sirjánál.

Pihenj, költője a hazának!
 Porod takarja hűn e bolt:
 Végetlen bánatid valának —
 De önmagadért egy se volt!

Balogh Zoltán.

Nemzeti muzeumunk műkinesei.

VII. „Hátszegvidéki oláhok.“

A Barabás által festett oláh család nemzeti muzeumunk életképei sorában az érdekesebb darabok közé tartozik, s nevezetes a tekintetben is, hogy a hazai életképek elsőbbjei közül való. El lehet mondani, hogy akkor, midőn a festőművészetünk terén annyi érdemmel bíró Barabás „Cigányai-
 val“ és „Hátszegvidéki oláhaival“ föllépett, még nem volt nálunk magyar életkép, s így őt, mint uttörőt kell e ténnyelünk.

Általában el van ismervé, hogy Erdély

déli részein lakik a legszebb oláh nép, s kiváltkép híresek N.-Szeben mellett a szelistyei, valamint a hátszegvidéki gyönyörű oláh nők. Barabás is innen vett mintát e képéhez, bő alkalmá levén e népet ismerni, minthogy fiatal éveiben hosszab ideig tartózkodott Szebenben, s voltaképen ott kezdte meg művészi pályáját.

A tizennyolc éves ifju több főrangú egyént és

Hátszegvidéki oláhok. (Muzeumi kép Barabástól.)

képezvén magát, szép nevet vivott ki, és művei megérdemelt elismerésben részesültek. „Oláh családját“ 1844 ben festette, midőn Németország, Hollandia, Belgium és Angliában tett külföldi utazásából hazaérkezett. E kép a bécsi kiállításon is tetszésben részesült.

A muzeum számára a pesti magyar gyalog polgári őrsereg vásárolta meg.

y. s.

előkelő családot lefestvén, hamar híressé lett, s már 1828-ban a Pethe által szerkesztett erdélyi magyar lap, a „Hazai Hiradó“ úgy ajánlotta Markusfalvy Barabás Miklóst, mint „megkülönböztetett magyar ifjut“, a ki különösen a miniatúr vagy kreonnal való portraírozás mesterségében kimivelte magát, s N.-Szebenben a jeles Bruckenthal képtárban másolt.“

Az ifju évek folytán a festés magasabb ne-
 meiben is sokra vitte, s Bécsben és Olaszországban ki-

Serédy emlékkápolnája Zboró mellett.

A Bártfáról Zboróra menő útnak körülbelül fele részén, nem messze azon helytől, hol a bártfai fűr-dőbe vezető út az országúttól eltér, áll „Serédy emlékkápolnája.”

Mielőtt azonban e történeti emlék tüzetesebb leírásához kezdenék, szükségesnek s célszerűnek látom először e kápolna történetét, a mennyire az a hagyományokban napjainkig fenn maradt, előrebocsátani.

I-ső Rákócy György egy alkalommal Serédy-nél, a zborói várban, mint vendége időzván, rendkívül megszerette a regényes vidéken fekvő szép zborói várat, s beszéd közben észrevette Serédyvel, hogy e várat szeretné megvenni. Serédy nem akarta, vagy nem mer-te fejedelme nyílt kérését határozottan visszautasítani, s hogy némileg megnyugtassa Rákócyt, oly föltételt szabott, melynek teljesítését maga sem hitte, ugyanis félig tréfásan kijelenté Rákó-

cynak, hogy kész leend neki várat átadni, ha azon naptól egy évre 30,000 darab aranyat lefizet, melyek azonban mind ugyanazon évben veressenek, s Rákócy képével ellátva legyenek.

I. Rákócy György, egy év eltelte után csakugyan megjelent a pénzzel Serédy nagy meglepetésére. Serédy midőn látta az általa szabott feltételnek váratlan teljesítését, adott szavát vissza-

nem vonhatván, kénytelen volt annyira kedvelt zborói várat Rákócy-nak átengedni.

Serédy várából nehéz szívvvel indult utnak, s azon helyről, hol jelenleg e kápolna áll, még egyszer visszatekintett kedves várára, hol született, felnevekedett; eszébe jutottak e helyen töltött boldog napjai, s fájdalommal nem bírván, rögtön össze-rogyott s megszünt élni.

Igy jutott I. Rákócy György a szép zborói vár birtokába, mely jelenleg századok után még romjainban is szép és nagyszerű. Rajzunkon jobbra az erdön túl látszik egyik magasabb tornya.

Serédy emlékkápolnájának alakja annyiban eltér az akkori ut melletti kápolnák építési módjától, minthogy alapzata háromszög, melynek egyik oldala párhuzamos az országúttal; alsó fala mintegy öt lábnyira emelkedik a föld színétől s természetéből van építve, mely fal felett három románizálású koc-

Serédy emlékkápolnája. (Rajz. Myskovszky Viktor.)

ka fejezetű kő oszlopcskán nyugszik a három oldalú, gúla alakú, s kőtáblákkal fedett tetőzet.

E kápolnának belrészre hasonlóképen három oldalú, melynek oldalai márványtáblákkal vannak befedve.

Kelet felé, tehát az országútra néző oldalon féldombormű feszület látható, alatta két alakkal, (talán Janussius és neje Serédy Zsuzsánna,) kikre a

másik oldalon lévő felírás vonatkozik, mi azonban még eddig nincs eléggé bebizonyítva.

A másik, azaz déli oldalon lévő márvány tábla következő, még olvasható bevéssett feliratot tartalmaz: ILLVSTRISSIMVS PRINCEPS DOMINVS. D. IANVSSIVS. DVX IN OBSTROG. COMES DE TARNO. PALATINVS WOLYHI(n)IAE. CVM SVSANNA SEREDI CONSORTE SVA HOC OPVS RENOVARI CVRAVIT. A. D. M590. DIE DECIMA NONA IVLII.

Tehát a mint e felirat szól, ez emlékkápolna (Janus) János osztrogi herceg, tarnói gróf és neje Serédy Zsuzsanna által 1590 évi jul. 19-én kijavított; de ha már 1590-dik évben a kápolna oly állapotban volt, hogy kijavítása szükségessé vált, akkor bizony lehet állítani, miszerint e kápolna régebbi időkből való.

Végre a harmadik vagyis éjszakra néző oldalá-

nak márványtábláján, álló vaspáncélos alaknak körvonalai látszanak, mely szintén féldombormű. Kár, hogy a főalaknak éppen éjszakra jutott helye, miután így az uralkodó északi pusztító szeleknek századok óta kitéve, az alak domborodásai s kifejezése csak nehezen vehetők ki. Az alak feje felett következő, még most is olvasható felirat van bevésve:

HOC EST SEREDI CASPAR

(Ez Serédi Gáspár.)

s ez bizonyítja, hogy a kápolna Serédy Gáspár emlékének szenteltetett.

Sajnos, hogy ez érdekes műrégiségen az idő vasfogának nyomai tetemesen mutatkoznak, s nagyon kívánatos, sőt szükséges volna, ha építésmódorának szoros megtartása mellett célszerűen kijavíttatnék.

Myskovszky Viktor.

K h i n a i é l e t.

(Bourboulon francia követ és neje följegyzései nyomán.)

II.

(Törvénytörési jelenet. — Botozás. — Elítélt tolvaj. — A bíró, a hóhér s az igazság tisztviselői. — Peking rendőrsége.)

Az előbbi fejezetben elég részletesen szólottunk a khinai büntetési rendszerről. Az olvasók iránti méltányosságból megkíméljük őket mindazon büntetések előszámlálásától, melyek a régi törvényhozás által a vétkesek fenyítésére voltak gyakorlatba hozva, s melyeknek a törvénytermekben kifüggesztett plasztikai ábrázolatai elég alkalmasok a jelen nemzedéknek emlékébe felidézni őseik könyörtelen szigorát és a kegyetlenkedésben tanúsított meglepő törekvéseit. A helyett, hogy ezen tárggyal még hosszasan foglalkoznánk, inkább átveszszük ide M. Trèves emlékirataiból egy modern pertárgyalás és ítélet leírását.

„... Tien-Tsin vidékét egy idő óta számos rabló banda háborgatta, a rablók a „fejér tavorózsa“ *) nevű sekta tagjai voltak. Tchowng-heou, a város kormányzója, Pekingből azon rendeletet kapván, hogy erélyesen lépjen fel a közbiztonság helyreállítása végett, több csapat katonát küldött ki, kik válogatás nélkül összefogdostak a gyanus vidékeken mindenkit, kit csak kézre keríthettek. Bizonyára sok ártatlan is volt ezen szerencsétlenek

*) A fehér tavorózsa (nenuphar blanc) felekezet, mely Pecheli, Kansou és a birodalom északnyugati tájain keletkezett, összeköttetésben áll a déli lázadókkal. Kхинából érkezett tudósítások szerint ezen, részben a müzümánok által szított felkelés félelmes terjedelmet nyert, s azon ponton állott, hogy Tien-Tsin városát hatalmába kerítse.

közt; a legnagyobb rész mindenesetre csak anynyiban vétkes, hogy elnéző volt a rablók iránt. Nehány lakás nélküli koldus szintén befogatott a városban. A kormányzó nagy törvénytörési ülést tartott; a vétkesek összesen elítéltettek: némelyeknek fejét vették, sokan bitóra ítéltettek, azonban egy sem került ki az elfogottak közül a megbotoztatást. Ezen végrehajtások félelmet gerjesztettek mindenfelé; a rablások és tegyveres megtámadások csaknem megszűntek, és, jóllehet ártatlanok is lakoltak a bünösökért, Tchowng-heou fennen dicsekedhetett a pekini kormány előtt, hogy kötelességét teljesítette.

Kiváncsiságot rávitt, hogy a bíróság egyik utolsó ülésében megjelenjek; kérésre fentartottak számomra egy helyet, honnan mindent láthattam, a nélkül, hogy engem láttak volna.

A megyeház építészeti tekintetben mi feltűnő sem mutat. Csaknem oly magas falkerítés által van védve, mint a minő magas a főépület maga. Az első udvart, melybe lépünk, börtönül használt épületek körítik; látni itt alacsony szobácskákat, bekerítve óriási bambusz-rácsal, hova éjjelre csukják a foglyokat. Ezen udvaron a forró nap sugaraknak kitéve kuporgott a földön egy nagy csoport ily szerencsétlen fogoly; tagjaik el voltak aszva, arcuk violaszínű, testök alig néhány piszkos ronggyal fedve. Nehányan lábaiknál fogva vas

lánccal oly súlyos öntött éregömbhöz voltak csatolva, hogy azt megmozdítani képtelenek voltak, mint valami láncrakötött vadállatok, úgy keringtek néhány lábnyi távolban a gömb körül; másoknak keze-lába egybe volt békőzva, az ilyenek csak rövid ugrásokat téve haladhattak, mely ugrások, izmaik összehuzódásából ítélve, igen fájdalmasak lehettek. Egyiknek ezen elitáltak közül jobb keze és jobb lába alig két láb hosszú deszkába volt szoritva; egy rendőrkatonára előre vonszolta a szerencsétlent a nyaka körül kötött láncnál fogva, míg egy másik hátul verte, hogy előre haladjon. A nyomorú ember alig volt képes magát fentartani szabadon maradt lábán, teste kétrét volt görnyedve, s helyzete szerfelett kínos. Az udvar egyik zugában más foglyok vették el büntetésüket a bitófán és a börtönben. Alkalmam volt itt megindító jelenetet látni: egy rabló élve volt eltemetve egy fakalitba zárva. Képzelden magának az olvasó egy esetlen nagy kádat (hordó, mely csak egyik oldalán van befenekelve) felborítva, mely alá egy embert bujdatnak, elébb azonban fejét és két kezét e célra vágott kerek nyílásokon kell át dugnia; ezen nyílások oly szorosak, hogy illető testrészeit sem mozgatni, sem bevenni nem képes; a kád vállaira nehezedik; ha helyét változtatja, börtönét is magával kell vinnie. Midőn le akar ülni, térdeire kell bocsátkoznia s a lehető legfárasztóbb helyzetben kuporognia, midőn mozgásokat akar tenni, alig képes fáradsággal tova emelni a nyakába akasztott súlyos kádat. Hideg borzongás fog el rá gondolva annak sorsára, ki egy hónapi ily büntetésre van ítélve. Ezen szerencsétlen nem lévén képes sem enni sem inni, neje étette és itatta: ez utóbbi a kalit mellett állott, s a magával hozott kosárból néhány szem rizst és apró sertéshusdarabkákat vett elé, melyeket két fabotoeska segítségével szájába rakott; időről időre egy darab ócska szövettel letrörölte férje elkékült arcárót az izzadságot; kis gyermeke, melyet hátára kötve hordott, tudatianságában mosolygott átyja fájdalmán, s vigan játszadozott anyjának lobogó hajfürteivel. E látvány szerfelett meghatott, gyorsan eltávoztam e helyről, nehogy engedni legyek kénytelen azon szándékomnak, miszerint kikeljek a kegyetlenkedés ellen.

A megyeház bejárása külső homlokzattal van ékítve, melyre kiálló színekkel a hitregéből vannak jelenetek festve.

De ime, a kétszárnyu kapu nyikorogva tárul fel a nagy tömeg előtt, mely az első udvarba igyekszik jutni. A nagy terem hátrészében magas emelvényen Tchoung-heou volt látható diszruhá-

ban, környezve tanácsosai és más alárendelt igazságügyi hivatalnokoktól. Előtte vörös posztóval borított asztalon vannak az ügyiratok, ecetek és festéktábla a khinai tinta számára, egy szövettel borított szekrény, hol a törvénykönyvek vannak, melyektől tanácsot kell kérdenie, végül egy tág szekrény, melyben apró festett s jegyekkel beirt fácskák vannak. A mandarin háta mögött áll legyezőhordozója és két pazarul selyembe öltöztetett gyermek, kik feje fölé emelve tartják méltóságának jelvényeit. Az emelvényhez vezető tizenkét kőlépcsőn fokenként vannak elhelyezve először a bakó, kit vassodronyból készült kalapja és vörös ruhájáról ösmerhetni meg; jobb kezét hatalmas nádbotrá nyugasztja, baljában görbe kardot tart; utána segédei s a törvényszéki segédek következnek, kik mindnyájan roppant zajt csapva hadonáztak kezeikben különböző kiazó eszközöket rázva, s kik mindnyájan borzasztóul kiabálnak, hogy a bünösökbe félelmet öntsének.

Köröskörül rendőrkatonák vannak elhelyezve, fejökön mandzsu süveg, fegyverzetük rövid kopja s két kard, melyek ugyanegy hüvelyben állanak. A törvényterem belseje mondatokkal beirt vörös posztóval és szörnyalaku lámpákkal van diszítve; szóval minden arra szolgált, hogy a látványosság által hatást gyakoroljon a kíváncsi tömegre, mely az oldalkarzatokat foglalta el.

Én a számomra fenntartott kis kabinban, mely az emelvény háta mögött volt, mintegy tizenkét rablónak elítéltetésén voltam jelen.

Nem terjeszkedem a kínzások egyes részleteire, melyeket ismételt tagadásai következtében magára vont a vádlott; midőn valamelyik makacsul hazudott, a bíró a bakó elé dobott egyet az említett festett fácskák, vagy az asztalon egy külön szekrényben levő bárcák közül, melyen fel volt jegyezve a kiszolgáltatóndó botütések száma, vagy a kínzás neve. A végrehajtás rögtön követte a rendeletet a bírák és segédek szemelättára, kik szorgosan feljegyezték az áldozatnak jajveszékélési közben elejtett vallomásait. Legyen elég megjegyeznem, hogy a vádlottak hihetlen önmegtadással türték a legborzasztóbb kínzásokat, de nem vallottak és nem árulták el bűntársaikat, s hogy a sokaság a legnagyobb közönnyel viseltett a borzongó ezen jelenetét iránt. A khinaiak úgy vesznek részt az ilyenekben, mintha csak szindarabot néznének végig. Midőn a vétkes vallani kezd, gúnynyal halmozzák el, hogy bátorsághiányát neveltségessé tegyék; ha pedig a kínzások dacára is a hallgatás mellett marad, akkor minden száj dicséri állhatatosságát. A kíváncsiak egész

napon át a törvényszéki épületben időznek: a legkülönbözőbb helyzetekben kuporognak a földön, eszik és iszszák a magokkal hozott eleséget, fenhangon nevetgélnek s szólalkoznak egymással.

A halál iránti közöny s a fájdalom megvetése rendkívül magas fokig emelkedett ezen országban. Pekinben többször találkoztam halálra ítélt bűnösökkel, kiket kivégezni vittek: ezen szerencsétlenek megpillantva engem, visszafordultak, ujjakkal rám mutogattak s susogtak egymás közt, mintha nem jutottak volna néhány perc múlva azon végzetes pontra, mely remegésbe ejt minden embert.

Mindenik *ti-pao* a maga negyedében öröködik, jelenlétüket az által jelzik az örvezetőnek, hogy a derekukon viselt esengetyüt rázzák. Minthogy az ily éji örök felelősek a negyedökben elkövetett tolvajlások, gyűlések vagy egyéb történhető károkról, a legkisebb hanyagság is szigorú büntetést von maga után. A francia konzul által Tien-Tsinben adott ünnepély alkalmával ellopták a bejárat lámpaállványait. A *ti-pao* elővonatott, három napi időt adtak neki a tolvajok előkerítésére, mit ha nem teend meg, ő maga fog botbüntetéssel fenytetni; a meghatározott időben a szegény éji ör

Khinai tájkép

A rendőrség Pekinben elég jól van szervezve, minélfogva ott szintoly biztosságnak örülhet az ember, mint Európa bármelyik fővárosában. A rendőrfőnök, ki mindig egy mandzsú, a kilenc kapu vezére címet visel. Rendelkezésére több szakasz rendőrkatonája és *ti-pao* áll; ez utóbbiak éjjeli örök, kik egyenként bizonyos számú házak őrzésével vannak megbizva. A rendőrkatonák számos őrcsapatokra oszolva egész éjen át cirkálnak s nappal a rend fenntartására ügyelnek. Két kardot, egy lándzsát és korbácsot hordanak, mely utóbbinak alkalmazásával épen nem fukarkodnak.

min' hogy nem volt képes a tolvajokat elcsipni, két egészen új és saját költségén készített lámpaállvánnyal állított be a konzulatushoz. Természetes, hogy az ily szoros felelősség következményei kétszerezik az éji örök éberségét.

Pekin kapuit minden este az esti harangozás táján becsukják: ez idő után bajos az utcákon járkalni; a rendőrségnek, mely minden éjjeli mulatozást tilt, joga van megkérdeni, hogy hová megy s szabadságában áll bekísérni a rendőrhivatalba, ha nem tudsz helyes okot mondani; másfelől a negyedeket egymástól elválasztó sorompó

be lévén csukva, az ört álló ti-paok csak fizetésért készek azt felnyitni. „Az éjszaka az alvásra van rendelve.“ A philosoph khinaiak ezen nézete szigoruan van alkalmazva a kormányrendszerben. A mandarinok ép úgy, mint az alsórendü napszámok, hajnalban szoktak felkelni.

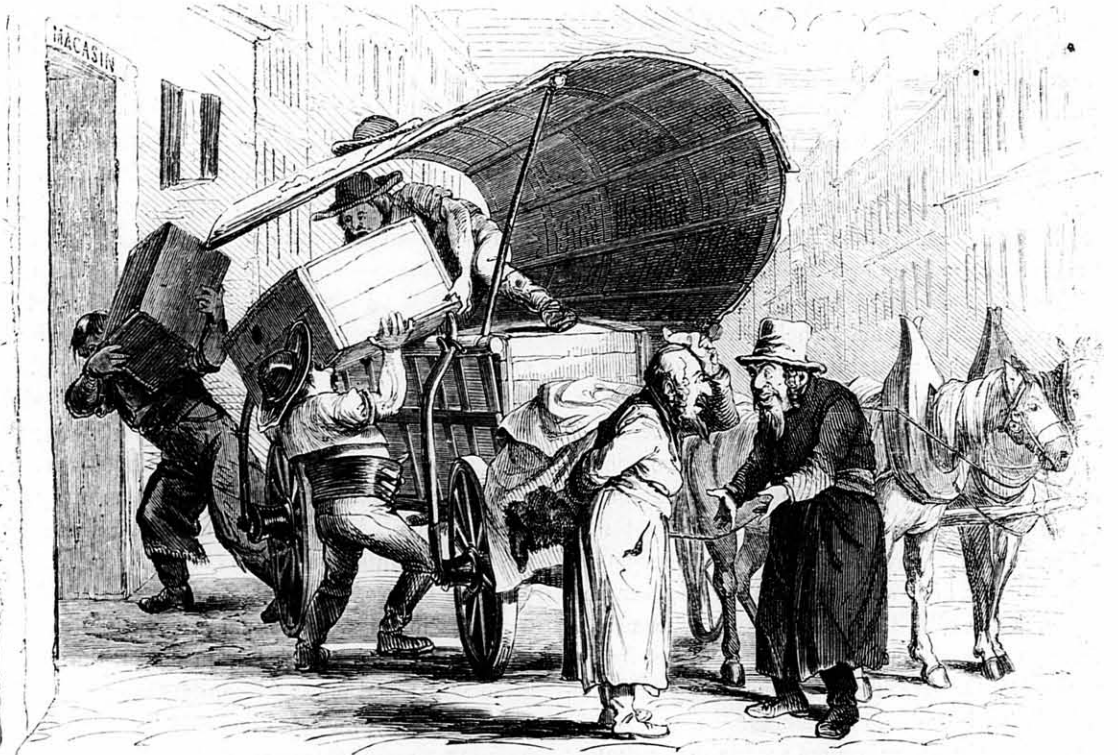
A mi az utcatisztítást illeti, az sok kívánni valót hagy fen Pekinben: az utcák tele vannak szeméttel, a legkisebb szél is porfelhőket támaszt. Nincsenek sem nyilvános utcaseprők, sem öntözők; hanem az egyes lakók kötelesek, megbotoztatás terhe alatt, a kapuik előtti tért megseperni.

A lengyel zsidó.

I.

Nincs az ég alatt élénkebb, ügybuzgóbb, szolgálatra készebb teremtmény a lengyel zsidónál. Bár mire vállalkozzék, azt ügyesen, pontosan, rend-

A zsidóság a XIV-ik században Kázmér király uralkodása alatt költözött tömegesen Lengyelországba a német tartományokból, hol — ép úgy

Lengyel zsidók. (Rajz. Jankó János.)

kivüli tapintattal és éles látással végzi, sőt — mit pedig, tudom, sokan nem fognak hinni — a lelkiismeretesség is nagyobb mértékben lelhető fel nála, mint sok más kereskedő népnél. Nyereszkedik és csal: e vádat emelik mindenfelől ellene, s nem alap nélkül ugyan, de csak felületes ismeretével a körülményeknek, melyek közt a lengyel zsidó él és — ki nem véve a kiveendőket. Ha ellenben szigoruan tekintjük a lengyel zsidó viszonyait, ama csakugyan korlátolt viszonyokat, melyek neki szabadabb mozgásra épen semmi tért nem adnak s kenyérkeresetre is csak a kereskedelmit hagyják fenn: e nyereszkedés és csalás azonnal sokkal szelidebb világban áll előttünk.

mint a cigányok a polgárisodásnak eme bőlesejében — a legembertelenebb üldözésnek volt kitéve. Templomokat építeniök nem volt szabad, s ha rejtett helyeken jöttek össze imára, kegyetlenül szétverték vagy leggyilkolták őket; minden más keresetmódtól el voltak tiltva, csupán a kereskedés állott előttük szabadon; összeköttetésbe léphettek az olasz és délfrancia városokkal, az üzletnek ama korban egyedüli azilumaival, de csupán azért, hogy mire majd árukkal rakodva haza térnek, a lovag urak váraikból rájuk rohanva, sanyaruan szerzett vagyonuktól, nejeiktől és lányaiktól s a legtöbb esetben éltüktől is megfoszthassák. Nyelvük, a valóban sok szépségű és történelmileg,

valamint nyelvészileg fontos héber nyelv helyett -- a németek ismert gyengéje: a germanisáció kedvéért — a német nyelvvel kellett élniök; a Pentateuch és Talmudnak náluk levő példányait, sőt még héber szövegű bibliáikat is elkobozták; egy szóval: nemcsak vallásukat és nemzetiségüket iparkodtak minden módon tönkre tenni, hanem még társadalmi, polgári és egyéni jogaiktól, sőt emberi méltóságuktól is megfosztották. A zsidó Európának páriájává aljasult.

Az eféle nyomás a különben is ellankadt, elbádjatt s gyámoltalan népben az elkeseredést a legnagyobb mértékre fokozta s a keresztyénség ellen amugy is már izzó gyűlöletet lángra gyulasztá ugyan, de tetteleg reakció nem volt képes előidézni. A nemzetiség érzete eme, századokon át hon nélkül bolyongó népből már ki volt irtva, ősi nyelvüket csakugyan elvetették s helyette maig is ama rut német *jargon*nal (Plattddeutsch) élnek, melyet egész a neveltségig eltorzítottak s régi héber, sőt új gyártmányu szókkal is vegyitettek, csak hogy beszédjüket a gyűlölt *gój*-ok vagyis keresztyének meg ne értsék. A rajongó és szigoru vallásosságu, ősi szokásait bálványzó, nagyszerű multjára, dacára elnyomott helyzetének, még mindig kegyelettel visszatekintő s egyéni jogait, emberi méltóságát ösztönszerűleg követelő nép azonban lételének ez utóbbi tényezőiről annál kevésbé mondhatott le, miután ősi hagyományai nyomán, melyekhez a megpróbáltatás nehéz napjaiban annál szorosabban ragaszkodott, remélte, sőt meg volt győződve, hogy szerepét még le nem játssza.

Igy történt, hogy a zsidók, németországi sanyaru helyzetüket tovább tünni nem akarván, de nem is bírván, s új hazát, emberségesebb bánásmódot keresvén, Dél-Oroszországba s Lengyelországba költözének, hol kereskedő szellemüknél fogva, de főleg áruik kedvéért valamivel szelidebb fogadtatást nyertek. Ismét később sokan Morvaországba is telepedtek át, honnét azután nagy részük hazánkba költözött. — A máramaros-, ung-, ugocea-, bereg-, zemplén-, sáros-, és abaujmegyei zsidóság kivételével a magyarországi zsidók s különösen a pestiek, mind Morvaországból származnak.

Hazánk őskorában itt a kereskedés nagyobbára az ismaeliták kezében volt, kik Béla király névtelen jegyzőjének állítása szerint Taks fejedelem alatt Bolgárországból költöztek be s e fejedelemtől sok földön kívül Pest várát is kapták birtokul. Pest tehát már Taks alatt a magyarországi kereskedelem középpontja volt.

Később azonban, midőn a keresztyén hitre való térítés folyt s jóval utóbb is ezen ismaelitákkal

hazánkban is szigoruan bántak, noha nem oly embertelenül, mint a zsidókkal Németországban. Igy Szt.-László törvényei I. könyvének 9-dik cikke és Kálmán király törvényei I. könyvének 46. 47. 48. s 49. cikkei szigoru rendelkezéseket hoznak az ismaeliták ellen; de megjegyzendő, hogy mind e rendelkezések csupán „mohamedán“ vallásuk, *nem pedig nemzetiségük* elnyomására céloztak; mely körülmény a nagy tudományu Horvát Istvánt azon téves állításra vezette, hogy ezen ismaeliták tulajdonképen magyar nemzetiségü mohamedánok voltak.

Zsidók egyébiránt már az Árpádok alatt laktak hazánkban, a mint ez az arany bullának 25-ik cikkéből, továbbá IX. Gergely pápa 1231-ben Róbert esztergomi érsekhez intézett iratából kitesszik.

Az Orosz- és Lengyelországba költözött zsidók azonban új honukban szintén nem élvezték azon jogokat, miket az ország többi polgárai. A közép korban midőn a legpolgárisodottabb tartományokban is csupán a nemesnek volt *joga*, igen könnyen elképzelhető az állás, melyet Orosz- és Lengyelországban a zsidók foglaltak el. Fekvő birtokot telket, házat venniök nem volt szabad; hivatalt nem nyertek; ügyvédekké, orvosokká nem lehetek; s miután a kézműipar akkor még igen silány állapotban volt, a napszámos munkától pedig minden zsidó — előttem ismeretlen okból — irtózik: nem maradt számukra más kereset, mint egyedül a kereskedés. A kereskedőnek pedig áruin nyernie kell, különben meg nem élhet, hanem saját magát teszi tönkre. Vagy talán a mi keresztyén kereskedőink jobbak a zsidóknál? Kevésbé nyereszednek, mint ezek? Oh korántsem! Ritka eset, ha zsidó zsidót csal meg; a keresztyének irányában, az igaz, nem ennyire kiméletesek; de hát miért hagyjuk magunkat megcsalni? „Gelegenheit macht Diebe“ mondja a német. Keresztyén a zsidót ritkán fogja rászédni, mert a zsidó, a mi vagyonát illeti, — miután ugy sincs egyebe — nagyon ovtos. De hát miért nem vagyunk mi is ovtosak? Nézetem szerint igen tévednek, a kik a zsidók rossz sajátságait s a gyűlöletet, melylyel irántunk viseltetnek, öröklött tulajdonoknak tekintik. Eredetileg minden ember jó — mondja Plátó — s csak a körülmények tették a rosszat rosszszá. A zsidóknál is a mit mi bennök rosszunk, hajdani elnyomott s az emberi társaságból kizárt voltak következménye.

A lengyel zsidó valamennyi hitsorsosa közt — épen legszorosabb elszigeteltsége miatt — legtovább tartotta meg eredeti jellemét.

Hogy Lengyelországot aránylag igen sok zsidó

lakja, nem szükség említenem. De sajnos, ez az oka a lengyel köznép mód nélküli szegénységének, miután így itt majdnem annyi a kereskedő, mint a termelő; majdnem annyi a korcsma, mint a vendég.

A kisebb városokban laknak leginkább. Minden ily városnak tág tere van, melyet „rinek“-nek neveznek (a német *Ring*-ből, mi a középkorban ke-rek tért jelentett; innét *Ringplatz*, *Ringelreiten* stb.) s ez a zsidóság főtanyája, itt vannak boltjaik, raktáraik s korcsma hátán korcsma.

A lengyel zsidó lakásának fő jellege a rendetlenség és tisztátlanság. Nejeik gondatlanok és hanyagok, a férfiak pedig oly anyyira el vannak foglalva az ő kül *geschüft*-jeikkel, hogy nem érnek rá a szal is törödni, a mi otthon történik. Többnyire egy sereg apró ronda gyermek, még rondább mosdatlan anya, igen piszkos, keresztyén szolgáló, sok limlom, rongy, törött butor és edény s ezek közt itt-ott egy nehezen tipegő hizott lud: ezek képezik a lengyel zsidó házának belsejét, míg kívül, ha boltja nincs, görbe karóra akasztott szénacso-mó s piszkos gyógyszerüveg jelenti, hogy e ház vendégfogadó, vagyis, hogy a legeslegutálosabb rozspálinkát mérik benne. — A ház ura reggel jókor talpra kél, s míg neje igen ronda, többnyire csak szénából s egy párnából álló ágyán öt-hat apró gyermek társaságában folytatja álmát, addig ő folytonos halk, de igen gyors mormolás közt — a *Tfilesz sahresz*-t vagyis reggeli imádságot mondán — vendégeinek szolgál. — Mire azután az

asszony fölkél: a ház ura előveszi olvasóját, egy hosszú szijat, s ezt bal karjára csavarja, a szij végén levő kis köb idomu börszekrénykét pedig a homlokán erősíti meg s folytonos hajlongás és himbálódás között, többnyire valamely ablak előtt, énekli le halkal imádságát. E kis börszekrényke állítólag a frigy szekrényének jelképe s valami rövid imádság van benne, kemény papírra leírva.

Miután pedig i máját végezte volna, elmege, egész napon át fáradhatlanul jár kel ügyei után, s gyakran csak késő este vetődik fáradtan haza.

A reggeli órákban csoportosan szaladgálnak ezen perpetuum mobile lábu emberek az üzlet helyeire, s „güt saher“ — jó reggel — üdvözléssel surrannak el egymás mellett, már semmire, csupán a *geschüftre* gondolva. Különösen hétfőn reggel sietnek, mert ez a hét első üzletnapja, s a zsidóban meg van amaz álhiedelem, hogyha a hét első napján első alkuja sikerül, úgy az egész héten át szerencséje lesz. Tegyen próbára bárki is egy babonás hitű zsidót hétfőn reggel; bizonyára olcsón fog venni, ha vesz, s drágán adni, ha ad. Mire azonban a boltból kilép, tekintsen vissza s majd látja, hogy a zsidó utána köp.

„Güt saher“ hangzik hétfőn reggel mindenfelől s a lengyel zsidó az egész héten át legtöbbször becsüli azt, ki neki hétfőn reggel legelőször *güt saher*t kívánt. S így ez a „saher“ szó, mely héberül tulajdonképen *reggelt* jelent, annyira magába olvasztotta az u. n. *geschüftelés* értelmét, hogy németül *verschachern* eladást, *schacher* alkut jelent.

Egy hét története.

— Julius 20. —

A föld eltűnik lábaink alól! Ne ijedj meg kedves olvasóm, nem valami előre megjósolt s ennél fogva okvetlenül bekövetkező rettenetes földrengésről van szó, — az egész nem egyéb, mint „phrasis“, melyhez a tárcairók akkor folyamodnak, midőn nincs mit aratniok. — A komoly baj egyedül az, hogy a levegő megint ég, s Pest nincs többé Pesten. Szerteszét van szakadva, s egy része falun időz, más része a fürdők fái közé vitte fényüzését, a harmadik pedig utaz. „Nur nicht nach Norden!“ ez a címe egy régibb könyvnek, mely arra int, hogy csak nyugatra kell utazni, mintha most az ember a műveltséget, nem pedig a hűs léget keresné.

A „beau monde“ fénykörét nem kissé emeli az, hogy nagyurai és szépei nem mindig láthatók. Alig hogy egy idényre behozzák magukkal pompájukat, izlésüket és diszfogataikat, már megint eltűnnek.

A világnak nincs ideje, hogy megunja őket, s mikorra a közhelyeken és utcákon megszokta arcáikat, akkor már kezdik szétteregetni bucsúzó három betűs visite-kártyáikat P. P. C. (pour pendre congé). A jövő idényen ismét ujdonságokká lesznek, s meglepik a bámész világot, midőn páholyaikat újra elfoglalják. Ha mindig itt maradtak volna, tán észre sem vennék oly nagyon őket. — Én legalább azt hiszem, hogy magát az ég szépségét is, (pedig elég szép és nagyszerű), azért nem bámuljuk oly nagyon, mertörökösen itt van fölöttünk.

Semmit se bámulunk most Pesten annyira, mint hogy még van valaki Pesten azok közül, kiknek módjuk és alkalmuk van elhagyni e kőhalmokat és tán — kösziveket. Nem is sokat látni már közülök. Sőt maguk, a röghöz ragadt lakosok is, mihelyt csak szerit tehetik a sorompón tul keresik a — májjussal elvesztett paradicsomot; kimennek a

mi kis poros Arkádiánkba, a városligetbe, hol a tó száraz-betegségét maig sem tudták kigyógyítani, s a fák sárgulni kezdenek, mintha irigykednének ama távoli testvéreikre, melyek az ide látzó budai hegyeken sokkal frissebben élnek világukat. Vagy ott sétálgatnak a Dunaparton, a császárfürdő körül, hol a kaktuszok élő gúlája csak oly szánandóan fonnyad, mint az egyenlítő alatt; a női uszoda — a krinolinus nyadok e hűs menhelye — előtt a szegény triton lágymeleg vizet fú, s a sétáló szépek egész bágyadtan imbolyognak a mindig körülök röpkedő lepke-csoport között. A ki már egyszer a mindennapi szenvedélyek nyugtalan taváról, (tengernek nem mondhatjuk), csöndes kikötőbe jutott s ott elég jól érzi magát, az itt egy ülőhely néma szögletéből elég sok apró színjátékot láthat, a min óráig mulathatja magát. E sercegő porondon — szemben a szép Margit szigettel, egy pár lépésre a Duna nyugtalan habjaitól — sürögnek, forognak, epednek, sohajtoznak, számitnak a szereplők, kiknek egy része már elég routint szerezhetett ez eleven színpadon. Megjelennek az ismeretes széptevők, (Hymen ugyancsak haragszik rájuk!) arcukon mosolylyal, gomblyukaikban piros virággal, zsebükben egy csomó bókka, s oly édesdedek, mint akár egy-egy pohár cukros víz. Ismerjük őket sok idény óta. Ők az egyformaság példányképei, s bizonyos tekintetben szörnyen állandók. Szívökben soha sem változik vagy szűnik meg a láng, (mely néha egy-egy versben vagy tárcacikkben, de legtöbbször meddő sohajokban gyúl ki,) csupán a központ, mely körül forognak, változik évről évre mindig. Juliájuk tavaly fekete fűrtöket viselt, ma már olyan szőke, mint a kíváncsi Éva volt. Szeretreméltó emberek, épen ellentétei a goromba Plautusnak, ki a jámbor Orpheusnál százszor jobban megérdemelte volna, hogy haragos nők tépjék szerteszét, miután egyik vigjátékában azt meré mondani: „nem kell választani a hölgyek közt, egyik sem ér semmit!“ Bezzeg e „jó fiúk“ másképp gondolkoznak. Nekik minden nő egyformán sokat ér, s azt hiszik, meg sem élnének az ő bókjaik nélkül. És a bájos, kedves, könnyű teremtések tán el is indulnának e vidáman táncoló lidércfények után, ha egy pár lépésnyire hátuk mögött nem állna egy egy komoly képű öreg, (nő- vagy fi-nemből: az mindegy,) kik nincsenek annyira elragadtatva Romeo csinos kis bajusza és ügyes mozgásai által, hogy az élet fontosabb oldalairól is rögtön megfeledekezzenek. Így lesznek aztán belőlük akadályok, derült égből lecsapó menykövek, khinai falak és oly rideg zsarnokok, hogy a szegény Romeok egy csöppet sem

csodálják, ha az egyiptomiak hajdan azt hitték: az ember szive mindig nő ötven éves koráig, azontul pedig folytonosan fogy egész a halálíg. Ezeké ugyan elfogyott.

De minden úgy van jól, a hogy van. Így legalább minden baj nélkül folynak le az apró színjátékok, s a bókók szétpattognak a levegőben, fényes szappangolyók gyanánt, a nélkül, hogy a sziveket megsebezzenek. A kis Juliák pedig mosolygva táncolnak, egy darabig nevetnek a bókokon, magukkal visznek egy csomó kedves emléket, aztán, mint a száradt virágokat, eldobják frisekért, s a méregpohár tragédiája szépen elmarad. A Romeók pedig türelmesen bevárják az új tavasz új virágait, s ha egy-egy nyáron kétségbeestek volna is, idők multán őket is csak úgy „fölfújja“ a bánat, mint sir John Falstaffot.

Ekkép az élet vigan foly. A mi szomorú van benne, azt nem igen látjuk a felszínen, mert hisz a mély érzés benn rejlik a szív fenekén, s a könnyek csupán a magányban hullnak.

A szerdai bálók most még fényesebbek, mint ez előtt. Visszaverő tükrök, — a párisi fété de nuit-ek e fényforrásai — egy kissé növelik itt is az ezer lámpa csillogását, úgy hogy a platánmenyeezet ovidi homályának maholnap vége lesz. Ám busuljanak érte a boldog széptevők, kik tán a kétesb világításban, az őrszemektől távol, ez előtt többet mertenek, de mi, kik köröskörül csupán a nézőközönséget képezzük, csak örvendhetünk, ha az öröm, tánc, ifjúi jókedv e pezsgő vigjátékát annál jobban láthatjuk.

De a bokréta (így nevezik műnyelven a táncos hölgyek körét) legközelebb nem volt egészen teljes. Igen nagy volt ugyan, azonban mégis hiányzott belőlük egy pár szál. Meglehet, hogy ugyanez órában a tenger fölött ringtak, csinos gondolán, epe dő barcarol mellett, „e la luna nascara“ — s jött fel a hold.

A kéjvonat, mely néhány nap előtt indult el Budáról Triesztbe, diszes társaságot szállított el a nagy kikötő-városba, a csalfa szép tengerre, (a vállalkozóbbakat) Velencébe is, s az adelsbergi barlangba, mely „auch eine schöne Gegend!“

A „kéjvonatok“ folyvásti nagy divata legjobban tanusítja, hogy a világ nem változik, s még mindig csalatni kíván. Fölül a vonatra jó olcsón, teli kéjvágygyal, utazási kedvvel, s hazajő megtörőve, kiábrándulva, teli panasz- és bossúsággal. A gyönyör, mely szabadon röpdésni kívánt, összetörte magát a korlátokban, s a látni vágy elé, mely egyre ébredt, oda állt áthatlan fal gyanánt a visszatérés hamar előkerülő határideje. Az egész

tapasztalás alig egyéb itt, mint egy kis fölszines tarkaság, s a benyomások oly gyöngék, mint akár egy panoráma képei. Azért édes olvasóm, ha a világot látni vágyasz, s gyönyörök és tapasztalás végett akarsz utazni, nem pedig pusztá divatból — akkor soha se omolj a kéjvonatok csábitó karjaiba, mert azok olcsó áron a leghigabb levest főzik számodra, s gyakran a legpompásabb városok közepén oly fekhelyet jelölnek ki számodra, melyről, mint az egyszeri diáknak, egy éjen át háromszor négyszer is föl kell kelned — *pihenni*. Továbbá az utazással is többnyire úgy vagyunk, hogy evés közben jó meg az étvágy, s mikor itt a te szellemi étvágyad megjött, akkor már huzzák a csengetyüt, s haza kell térned. — Én legalább — noha elég izgatott pályát futok — soha se találkoztam még az életben annyi boszus emberrel, mintha a világ különböző pontjain oly vendéglőkbe vetődtem, hová egy egy kéjvonat martyrjait dugdosták be néhány rövid napra.

Még jó, ha csupán egy pont van kitűzve, mint épen e triesti kirándulásnál. Néhány nap vig társalgás, tarka látványok és alkalmi tréfák közt könnyen elrepül ugyan, de mégis marad idő, hogy egy várost körültekintsünk; de midőn a kéjvonat, mint valami türelmetlenkedő sárkány, egyik világvárosból a másikba rohan, akkor az utazásnak csak kinjást érezzük, a keji pedig be nem váltott ígéret marad.

E szerint senki se hintse be hamvval bús fejét, ki a most futósó európai kéjvonatok valamelyikéről — terve ellenére — szépen lemaradt. Vigasztalja meg valamennyiüket a tudat, hogy a boldog utazók sem ismerik meg, csupán csak látják nyugat nagy városait és nemzeteit. Elbeszélhetik ugyan (s ez soknak sokat ér,) hogy itt meg itt jártak, de magokba mélyedve be kell ismerniök, hogy ugyan kevés hasznuk van benne.

Igy mi se busuljunk, ha a Prè Catelan eleven zöld bokorfalai és friss pázsítja helyett a pávaszigeten sétálgatunk, tán épen jókor, midőn a pest-budai dalárda (Zimay L. vezetése alatt) tartja első nyári dalestélyét, s oly jó magyar dalokat ad elő, hogy nemcsak a lámpák, hanem az arcok is (pe-

dig van vagy ezer) ragyogni kezdenek. A harmonikus dalok szépen hangzanak az est csöndjében, s csak a táncra mindig kész fiatal lányoknak tesszik legjobban az *utósó* dallam, mivel ez befejezi az előadást, s akkor kezdődik a — csárdás. Ragyogó mécszek, kövedrekből szélesen lobogó lámpák, görög tüzek színjátéka s sustorgó röppen-tyük világítják meg a zöld gyepet, hol jó kedvvel foly a tánc, míg csak a késő éjszaka mogorva hidege azt nem sugja: elég!

Ugyanez órákban a zugligeti „Fácán“ is dalestély színhelye. A budai dalárda — mely folyvást erősödik, s száz taggal állit be a zenede augusztusi ünnepére — tartja ott előadását, s többi közt Kölcsey himnuszát — Erkeltől — oly öszhangzattal, erővel és kenetteljesen éneklí, hogy még a régi „Sängerhortisták“ is, (kik a nemzeti jelvényektől megriadva, kilépnek a magyar szellemü társulatból), elfelejtik magukat, s amazokkal együtt éneklík: „Isten áldd meg a magyart!“ Van itt is nagy közönség, gyönyörű dallamok, evés, ivás (a kinek jut,) táncvigalom és — hazamenés. Soknak ez az utolsó tetszik legjobban, mert a vendéglős, kinek ugyancsak kapni kellene az ily alkalmakon, csak minden harmadik asztalt tud el-látni, s néhová még gyertya sem jut. Hiába kiáltozzák Göthével: „mehr Licht!“, a pincér nagy méltósággal feleli vissza, (tán sokat olvassa a politikai lapokat,) „non possumus!“ Így, miután nem csak dallal él az ember, a szép estély emlékébe boszuságok is vegyülnek.

Más baj nincs. Az állatkert még csak papíron él, már is új tervet akar valaki hozzá csatolni, egy ugynevezett „société d'acclimatation“, mely meghonosítani szándékoznék a külföld oly hasznos növényeit és állatjait, melyek nálunk még nincsenek meg. Bárcsak más egyebet is honosítna meg onnan: a művészet és tudományok nagyobb pártolását, a válaszfal nélküli társaséletet, s az előítéletektől ment gondolkozást. Bocsánat e keserü ohajtásért, melyet valószínűleg úgy sem tud meg senki, mert hisz harminc foku hőségben a tárcacikket nemcsak irni, hanem olvasni is bajos.

Vadnai Károly.

Balatonfüred 1865-ben.

Már megszokta a hazai közönség minden évben hasábokat olvasni lapjainkban Balaton-Füredről. Azért veszem most fel a tollat, hogy az annyi kézen forgó lapodban pár sorral értesitem olvasóidat: hogy áll az idén Füred?

Füred!

Képelem, ez egy szóra már mennyit várnak ez igénytelen tollból, a boldog idők egykori paradicsomából.

Zajos reggeleket, midőn Farkas Miska zenéje

mellett nem savóztak, nem ivándiztak, hanem a haute crême s a demi-monde selyemben úszta végig a sétatér illatos légét. Midőn minden arc egészséges volt . . . minden tárca puffadt! . . .

Még zajosabb délutánokat, midőn a beau monde nem is várta az esti táncórákat; midőn egy intés, egy virágcsokor felmutatás elég volt arra, hogy a higanylábu fiatalság karjain táncra kelljen a platán fák árnyában, s járja egész izzadásig nemzeti táncainkat! . . .

Azokat a szemképrázttató órákat, midőn az arisztokratia nagy része a Horváth- és új fürdőház palotákból eregette a török dohány füstöt; míg a livrés inasok, könyökig érő fehér keztyükben tartották ezüst tálcákon az ezüst poharakat, várva azon boldogító pillanatot, midőn a magát agyonpacsulított fertálmagnás kilép terméből, s egy pohár savanyuvizet meg méltóztatik inni! . . .

Midőn Bizai hetedhét országon is különös oratójától s a cafrangba öltöztetett lovak csengőjétől nem lehetett szót hallani; annyi volt a négyes fogat, a batárd, amerikén, phaeton, cséza, mint most a gyalogjáró; s a félig elszítt regaliákat möhön szedte a porból a napszámos nép!

Midőn a vig kedv megaranyozott minden hullámot, minden kis porszemet, minden falevelet. Olyan volt az élvezések helye, mint egy óriás mozaik, melyben drága minden kő; melyben minden drága kő ezerszínű világban ragyog . . . S a ligeteknek, a platánfáknak több affaire de Coeur-e volt, mint most galambbúgása! . . .

Hol vannak ezen idők?

Hol van Fürednek ezen aranykora? hiában hívja vissza az emlékezet s hiában sirja vissza a lélek emlékeit . . . A szív, a lélek szavára minden csendes, minden néma; s önkénytelenül felsóhajtunk: tempi passati! . . .

Most?

Nem találod a sétatéren a megszokott arcokat; otthon vannak leláncolva a csapások, napinyomor és szükségétől, minden földbirtokos a középosztályból egy-egy ujkori Prométh, sziklához kötve, búsan énekelve Balassa Bálintként:

„A tél mikor mulik,
Víg tavasz érkezik,
A föld mindenestől újul:
Levelekkel erdő,
Örvend a sík mező,
Virágokkal béborul?
Csak én szegény lélek,
Sirok és kesergek,
Mert örömem nem újul . . .“

A kéjelgők, a vigadók, az élvezők helyét más

egyének foglalták el: szomorú, halvány arccal; kik kétszeresen betegek; belsőleg s fáj nekik az idő . . .

A hársfasorok alatt nem cseng a szerelem szava, a költők dala; egy-egy lány melódia, mely szárnyain elviszi lelkedet messze kedvesedhez, ki — meglehet — míg te merengsz, szenvedsz, — más karjain csügg odahaza, — — — hanem egy mély sohaj, mely kifejezi: én nagyon, nagyon beteg vagyok! . . . Adj istenem vigasztalást . . . Hársfák virágai adjatok illatot, jobb léget, gyógyulást! . . .

Eddig ide vándoroltak mulatni, élvezni, pénzt költeni, — most jönnek a messze vidékek betegei éledni, gyógyulni.

Ia a múltban ragyogó táncterem volt Füred, most árpolda; az időben van oka és bajainkban.

De tán post nubila Phoebus! jönnek majd ide is jobb napok; midőn tárcánk is kigyógyulva, egészséges és beteg egyformán látogatják e fürdőhelyet, melyhez reményünk lehet, ha az urodalom mindent elkövet a közönség kényelmére, s oda iparkodik emelni mind belrendezés, mind külsin és építkezés tekintetében, hova hivatva van, a birodalom első rendű fürdői sorába. A természet, az igaz, sokat adott, úgy szólván pazarolt e vidékre, de még sem mindent; a többit ügyes műértő kezeknek kell rendezni. A majd páratlan, egészséges lég; a gyógyfüvek balzsama; a hegyek panorámája; a Balaton csillogó tükre, majd rakoncátlan hullámai; a flóra világ stb. még mind nem hozzák évenként meg a bankárt úgy, mint a szegény üdülni vágyó beteget; egyszer megnézi amaz élvezetből, emez gyógyulási reményből, — s aztán elhagyják örökre. De a természet szépségei mellett legyen jó belrendezés; a betegek kényelmére, javulhatására kellő gond (sem Écsy László felügyelő, sem Orzovenszky főorvoson nem fog mulni), fordítva; építkezés a vendégek számához képest, hogy a hol most porfelleg veri az eget, s a szikladarabokról — látva a sovány termést — búsan emelkedik fel dalolni a pacsirta, — villák legyenek — meg fogjuk látni, hogy a dandy úgy, mint a mell- vagy idegbeteg stb. egyiránt évi vendégei lesznek Fürednek. Biznak is az új apátban, hogy az így leend!

Most be kellene vezetnem t. olvasóközönségedet az ujonnan épült, valóban ép oly elegans, mint célszerűleg berendezett arenába; de lapod úgy is hozni fogja szép rajzban, kisérő sorokkal, s így ezuttal hallgatok róla. Csak azt az egyet említem meg, hogy Béneyi társulata, a jelen saison alatt illőleg tölti be helyét benne, s ajánlanunk kell a provinciák figyelmébe, miután e társulat

mind a dráma, mind a népszínművekben, úgy az operettekben több jeles tehetséggel rendelkezik.

No most tán fel a vigalomba?

Nézni, hogy kedvesed hogy pörgeti más, míg te szomoruan dúdolódsz Hugo Victorral:

„Ha lázas örülés nem tépte még eszed,
Midőn más kéz fogá az imádott kezét.“

Oda nem mehetünk azon egyszerű okból: mert itt most esti vigalmak nincsenek; egyet váltott meg Mayer a zenészektől 16-án 20 fíért, s kapott 35 db sexert. Képzelheted barátom, hányan és kik járták?!

Senki sem gondol itt ezuttal a táncra; azt mondja sok vendég, nem illik ez órákhoz a hegedűszó!

Vagy tán menjünk vig asztalok mellé, hol a cimborák élcek, adomákkal üzik a nehéz perceket s a mint néhány csepp jó, de drága a bort hörpente nek, dalolják Moore T. mását:

„S a mint pohárt pohárra hajtok,
Emlékek ke nek fel velek:
Hervadni igen fényes ajkak
Mefagyni igen hő szívek!“

Ide elmehetnénk, de nincs élc, mely máskor úgy szikrázott az órákban; nincs dal; legfeljebb bepástétomozod magadat, s nézed az emelvényről, hogy a „Kisfaludy“ derék kapitánya mint ujonczoz egy vigadó sereget a kirándulásra?

Vagy, hogy egészségedre váljék invitálásom-nulla dies sine linea — ugorjunk a 21 foknyi meleg Balatonba, kihüteni magunkat, gyógyulni.

Ez még legjobb! megcirógatjuk a hullámokat, megsüvegeljük a napsugárt, — s e kettő gyógyít csodaerejével... El tehát, gyógyulni testben és léleekben.

Érdekelni fogja tán lapot közönségét, hogy még is, kik vannak a hárs és platanok árnyában? ime néhányat elősorolok: gr. Zichy Károly, Pál és Ferenc; gr. Eszterházy Pál családja és gr. Migazziék; Gaál akadémikus; Junák kanonok; Hertelendy; Cséri és Nedeckey család; Radnótfáy, a nemz. színház intendánsa; pár hollandi mű- és utkedvelő, kik csak betekintettek, s aztán tovább mennek Olaszhon felé, épen mint az itt volt angol lord és francia paire; gr. Zichy Lipótné, Milkovits, a tág körben ismert Boronkay Károly, Fáyne sat. sat.

Eljönnek talán még Vörösmartyék; Tóth Lőrinc; Somsich Pál s hazánk egyik legnagyobb kitünősége, Deák Ferenc... Itt gondolkodjál s aztán kiáltsd velem együtt: „Hozzon Isten, téged, ki nemcsak a Vörösmarty árváknak, hanem az egész nemzetnek egyik leghivebb s legnagyobb gondnoka vagy!“

Roboz István.

Ujdon s á g o k.

* (*B. Sennyei Pál*) f. hó 18-án a tárnokmesteri méltóságra kineveztetett, s néhány nap mulva már megkezdí hivatalos működését a helytartótanács élén.

* (*Az új tárnoknak*) bécsi hírek szerint egyik legsürgősebb feladata lesz a pesti főpolgármesteri méltóságra egy alkalmas egyéniséget megnyerni.

* (*A horvát országgyűlés*) megnyitását aug. 28-áról is továbbra akarják halasztani. — Mazuranics horvát kancellár több névtelen levelet kapott, melyben intik, hogy mondjon le.

* (*Gr. Pálffy Mór.*) Magyarország kir. helytartói állomásától e hó 20 án fölmentetett. A legfelsőbb kézirat szerint ismét a hadseregben fog alkalmaztatni.

* (*Vörösmarty szobrát*) Székes-Fehérváron október elsején fogják leleplezni. Fölrata egyszerűen csak ez lesz: „Vörösmarty-nak 1865.“

* (*Szalay László halálának évnapján*), e hó 17-én, a pesti ifjak közül többen a szent Ferenciek templomában egész csendben gyászmisét tartottak.

* (*Több magyar hölgy*) az akadémiai palota

diszterme számára pompás szőnyeget himez, s még az őszi ünnepélyes megnyitásra elkészítik. Az egész számos kockából fog állani, s egy-egy kocka nyolc forintba kerül.

* (*Gerando Ágost özvegye.*) született Teleky Emma grófnő utazási munkát ír magyar nyelven, mely Párisban fog megjelenni. A nemes grófnő Párisban is magyarokká neveli gyermekeit, egy fiút s egy leányt, kik igen jól beszélnek magyarul. Közelebb Pestre és Erdélybe hozta le őket, hol néhány hetet töltöttek.

* (*Két hollandi orvos.*) dr. van Roijen és dr. Moll közelebb Pesten idözvé, a főváros gyógyvizeit, fürdőit, kórházait s egy pár tudományos intézetét megtekintették, s nagy dicsérettel szóltak a látottakról.

* (*Bukarestből*) azon örvendetes hirt vesszük hogy a székelyek tömeges kivándorlása Oláhországba, mi ellen lapjaink méltó aggodalommal anynyiszor fölszóltak, szünőben van. A székely szekerek ma már nem székely leányokkal megrakodva érkeznek a Keresztreu-utca végére, hanem

székely szorgalom által előállított iparcikkokkal, s a mit kivisznek, el is adják azonnal jó pénzben. Magyarországból is mind több árucikket hordanak oda, és sok bukuresti izraelita kereskedőnél már csak úgy vásárolhatni magyar nyelven, mint Pesten a váci-utcában.

* (*A pest-losonci vaspálya társulat*) jul. 29-kén közgyűlést tart. Ebben küldöttséget fognak választani, mely ö felségétől az öt száztóli kamatbiztosítás megadását kérelmezzé, miután ez lenne a legegyszerűbb út arra, hogy a csödeljárást mielebb meg lehessen szüntetni.

* (*Lelencház Pesten.*) A gróf Nádasdy Lipót elnöke alatt alakuló társulat engedélyt nyert a pesti lelencház létesítésére. A társulat célja kivitelére gyűjtéseket s jótékony előadásokat egyaránt rendezhet.

* (*A budai népszínház*) az ősszel valószínűleg újra megnyílik. A város-tanács az összes budai színházakat negyedfélvre, Szigeti Imre vidéki igazgatónak adta át 3000 frt évi bérért. Így kilátás van rá, hogy várszínházban is lesznek magyar előadások.

* (*Cigány-vajdaság.*) Kaldaras János, ki magát ideiglenes cigány-vajdának nevezi, társával, Száva Mihály biharmegyei szűnyogdi lakossal együtt folyamodványt nyújtott a magyar kir. udv. kancelláriához, melyben egy cigány-vajdaság felállításáért esedeznek. E sajtószériu folyamodás a helytartótanácsához küldetett le elintézés végett.

* (*Gyilkossági kísérlet.*) Hartl pest-városi biztost, jul. 17-én éjjel egykori szolgája boszúból meg akarta gyilkolni, s ablakán belőtt; a golyó nem talált, s a biztos kiugorván az ablakon, üldözni kezdte és szerencsésen el is fogta a gonosztevőt.

* (*Gazdag koldus.*) A Lipót utcában a héten egy koldus halt el, ki a belvárosi templom ajtajánál mindig a szegények perselye mellett szokott volt ülni, s maga is fogadott el adományokat. Nehány ezer forintot hagyott hátra, s a többi között temetésére 400 ftot rendelt fordíttatni.

* (*Elítéltetés végrendelet hamisításaért.*) Rimaszombatból írják, hogy a végrendelet-hamisítással vádolt Almássy Albert grófnak jul. 13-kán hirdették ki a hétszemélyes tábla ítéletét, mely: három évi börtön nehéz vasban, hetenkint egy napi börtönel, s közmunka teljesítésével.

* (*Öngyilkos segédlelkész.*) Duna-Vecsén a ref. lelkész káplánja, Farkas Dezső, ki a pesti r. főiskola egyik jelesebb növendéke volt, e hó 11-kén reggel magát szíven lötte.

* (*Gyermekrablás.*) Egy versecvidéki parasztnőnek már régen eltűnt 12 éves leánykája. Nemrég a fehértemplomi vásárban egész sor nyomorék és vak koldus mellett haladván el, egy elszáradt koldus leánykát vett észre, kinek kezei hiányzottak, s ki nagyon hasonlított eltűnt leánykájához. Megszólítván a nyomorék leányt, kétségkívüli lett, hogy gyermeke. A szegény nő a lelki megrázkódás következtében elájult. Ezalatt a körülötte összegyűlteknek sikerült a leánykára fölügyelő koldust föltartóztatni, ki a zavarban menekülni akart. Dacára a koldus azon nyilatkozatának, hogy a leányka kezeit egy sertés harapta le, a gyermektolvajt a hatóságnak szolgáltatták át.

* (*Nyolc fiatal farkast*) nevelnek Kassán, melyeket a szebenyei pusztán találtak, s a pesti állatkert számára fogják ajándékozni.

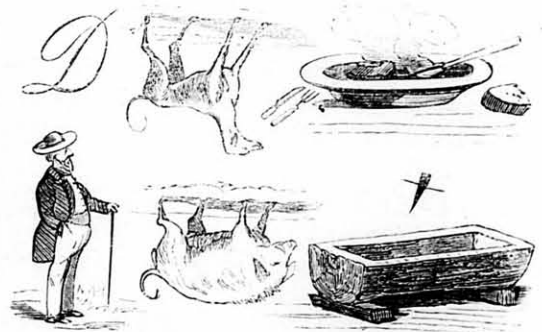
* (*„Botschafter,“*) Schmerling hü közlönye jelenti, hogy már csak jul. 31-ig jelenik meg, s azután végkép megszűnik.

* (*Kober Károly, fiatal felségáruló,*) a ki 3 évi súlyos börtönre volt ítélve, kegyelem folytán visszanyerte szabadságát a börtönből mindjárt az iskolába, vizsgálatokra vezették.

* (*Gőzerővel működő zongorát*) mutogat a párisi hyppodromban Moris amerikai polgár. Saját találmanya.

* (*A walesi herceg*) látogatást fog-tenni a francia udvarnál, s Fontainebleauban tiszteletére ép oly fényes ünnepélyeket készülnék rendezni, mint a minővel Viktoria királynőt fogadták volt Versaillesban.

Képtalány.

(Megfejtése a következő számban lesz.)

A 29-ik számban közölt képtalány értelme: „Könnyű Katót táncba vinni.“

esett el már közülünk, hatvan ember elfogatott, két tiszt leköszönt, s mintegy 200 ember megszökött." — Az unió különböző fővárosaiból hetenkint nagyszámu ujonc indul Texasba Juarez táborához csatlakozni, de ott maradnak mindaddig, míg számuk 40,000-re nem szaporodik. A toborzások rendkívüli gyorsasággal folynak, s New-Yorkból nemrég 1000 ember indult Texas felé.

* (*A washingtoni gyilkossági pörben*) jul. 6-án többekre kimondták az ítéletet. Payne, Seward megsebesítője, Harold, ki Booth-al szökött, Atzerott, az összeesküvés cinkosa, és Surratt asszony az összeesküvés fő mozgatója, kötélt által végeztettek ki. Mudd, az orvos, ki Booth lábát bekötözte, élethossziglan; Spagnler az ás, ki Booth lovát tartotta, hat évi fogságra ítéltettek.

* (*A Ford színházat,*) melyben Lincolnt meggyilkolták, el kellett zárni a kíváncsi látogatók elől, kik ott mitsem hagytak épen. Ama pad, melynél Booth lovát egyik cinkostársa a gyilkosság végrehajtása alatt tartotta, eltűnt az amerikai és angol nevezetesség-vadászok tollkése alatt, kik forgácsonkint az egészet elhordták emlékül. Aból a szőnyegből pedig, melyre Booth a páholyból, mikor a gyilkosságot elkövette, leugrott, apránkint kivágták azon négyyszög rőfnyi helyet, melyet a gyilkos lába érintett. Most a kíváncsiak a szemközt levő házba vándorolnak, hol a ház tulajdonosa féldollárnyi beléptidíjt szed, s máris szép összeget vett be; de a székeket, ajtókat, függönyöket ott is összevagdalták a látogatók.

* (*Grant tábornok*) jun. 5-kén Chicagóban az „Unió-csarnokban” megjelenvén, azonnal körül fogták az ott összesereglett hölgyek. Madame Livermore ekkor így szólt hozzá a többiek nevében: „Tábornok ur, ezek a leányok majd meghalnak, úgy szeretnék önt megcsókolni, de nem merik.” — „Hát csókoljanak meg, ugy se csókol még meg senki, mióta e városban vagyok.” Azonnal megragadta tehát vagy száz szép az ünnepelt tábornokot, kinek csak akkor sikerült kétszáz forró kar közül kiszabadulni, midőn majd elhalt a csók miatt.

* (*Ujoncozás Lengyelországban.*) Az utolsó lengyel forradalmat, mely 1863 január havában tört ki, az orosz kormány ujoncozása idézte elő, mert ez ujoncozást ugy hajtották végre, hogy voltaképen nem volt egyéb, tömeges elfogatásnál. Az orosz kormány célja volt, a politikailag gyanus egyéneket a katonaság közé soroztatva, Azsia belsejébe küldeni el, honnan a legrikább esetben térnek vissza honukba. A besoroztatás egyértelmű volt a lemondással mindenről, mi előttük kedves volt a világon: a családról és hazáról. Ezért inkább akartak harcolva, s a rajtok elkövetett erőszak ellen tiltakozva esni el. A lengyel ifjúság virága, ezer meg ezer lengyel férfi elhagyta a városokat, tél derekán az erdők mélyébe vonultak, hol ama nevezetes guerilla harcot szervezték, mely másfél évig dacolt az orosz hatalommal, és Sándor cár haderejével ismételve győztesen szállott szembe. E felkelés rég elfojtatott. Kik a csatatéren el nem vérzettek, azok Sziberiába száműzettek, vagy orosz

bitófán multak ki. Ezerek vándoroltak ki kényszerből vagy önkénytesen. Most az ifjaitól és férfaitól megfosztott lengyel hazában ismét ujoncozást rendeltek, mely 6 $\frac{1}{2}$ jutalékot szed 1000 lélek után, oly rendszabály, mely egyenesen kérdés alá helyezi a lengyel nemzet fennállását. A cár, mint írják, talán élni hagyná Lengyelországot, de az orosz nemzeti párt, melynek hőse Murawieff, szószólója a tatár vadságu Katkoff, halált kiált a szerencsétlen népre. Ezek most akarják végrehajtani azt, mit két és fél év előtt a felkelés meghiusított.

* (*Egy éltelt orosz menekülése.*) 1862-ben Varsóban Dombrowski Jaroslaw, orosz törzsfőkapitányt, miat bizonyos katonai összeesküvés szítóját s a lengyel fölkelés bizottmányának tagját, 13 havi vizsgálati fogság után halálra ítélték, munkában Berg helytartó 15 évi sziberiai nehéz munkára változtatta az ítéletet. Miután időközben több, Lithvániában elfogott fölkelő vezérrel szembesítették, még sokáig volt a wilnai katonai fogházban, mignem 1864 november vége felé Sziberia felé indították. Útközben azonban sikerült megszökni, és női ruhában kikerülni a rendőrség minden üldözését, mely pedig egész Oroszországban föl volt lármázva. Félévi sanyarú bolyongás és szigorú tél után, amúlt hónap közepe körül, Szt.-Péterváron és Finnlandon keresztül Stockholmba érkezett fiatal nejevel együtt. Nejét vele együtt fogták volt el, és Ardutowba belebezték; hosszas bolyongásának az volt oka, hogy nejét is megszabadíthassa.

* (*Hajóégés a tengeren.*) A „Nelson William” nevű hajó, mely 450 kivándorlóval jun. 4-én indult el Antwerpenből New-York felé, jun. 26-án a sik tengeren elégett. A tűz déltájban tört ki, midőn a hajó füstölésekor a kátrány meggyuladt, s a tűz a legnagyobb gyorsasággal terjedt el a hajó minden részén. A kapitány mindent megtett, hogy az utasokat megmenthesse a borzasztó haláltól, s a négy csolnakot eloldatta, melyekbe az utasok a legnagyobb kétségbeesés közt tolongtak. Sokan a hullámok közé hulltak, s ott lelték halálukat. A szerencsétlenség ez iszonyú pillanatát nem lehet leírni: borzasztó jelenetek fordultak elő. A négy csolnakkülönböző irányban hanyatott a tengeren, s egy-két nap mulva akadtak hajókra, melyek fölvettek a szerencsétleneket. A 450 utas és 30 főnyi hajószemélyzetből alig 77-en menekültek meg.

* (*Madridi tudósítások*) szerint Spanyolország föltétel nélkül elismeri Olaszországot s Flórencebe követet küld. Izabella királyné találkozásáról Napoleon császárral azt írják, hogy tüntetés akar lenni azok ellen, kik a spanyol és portugall királyság egyesítésére törekszenek; de ha a spanyol királyné Franciaországba megy, bajosan fog többé hazájába visszatérni.

— β (*Tuskés ember.*) A 18-ik század elején Angliában, Suffolkban egy gyermek született, ki eleinte oly külsővel bírt ugyan mint más gyermekek, de 8—9 hét mulva sárgás, aztán pedig egészen sötétbarna lett, és még később szemölcsféle kinövéseket kapott, melyek fonál vastagok, majdnem egyhüvelyk hosszúak, sötétbarnák vagy feketék, igen kemények és merevek voltak. Ha simították, hallható zörejt adtak. Ezért *süldiszno-ember*.

nek nevezték el, mert a süldisznók paizsa hasonló zörejt okoz. Majdnem egész teste — fejét arcát tenyerét és talpait kivéve — be volt növe eléggé sűrűn ilyenmü tüskés kinövésekkel. Orvosi kezelése alatt ugyan többször megszabadult attól, de ismét újra visszajött. Magától is lehullott minden télen, azonban tavaszkor újra megnőtt. E kinövések eleinte barnáknak látszottak, de ha egynehány hetesek voltak, sötétebbek lettek. Ezen ember egyébiránt egészséges volt, s szülei olyanok mint a többi angolok. Hat gyermeket nemzett kik hasonlóul sörte. vagy tüskékkel voltak felfegyverezve. Ezek azonban mindnyájan korán elhaltak, egyet kivéve, ki még a mult század végén Londonban pénzért mutogatta magát.

— *β (Égő földfeület Franciországban.)* Majolus, Fulgوسus nyomán említi, hogy midőn Burgundi Károly Geldernt bevette, ugyanott rendkívüli föld-rengés mutatkozott. A föld megfejthetlen módon meggyuladt, a nélkül, hogy lángok látszottak volna. A növények és fák gyökerei elétek, s e csapás Gelderntől Burgundiáig terjedt, mindamellett hogy vizzeli oltás és több más előkészületekkel igyekeztek azt a bealakók elfojtani; a széles árkok, melyekkel a tűznek útját akarták elvágni, sem használtak semmit. Az alföldiek akkor is sok gyep-tözeggel bírtak, a mely könnyen meggyuladt, vagy fellobbant hangafü, vagy a mi ezen esetről valószínűbb, a katonák ör és tábornözei által. A tűz tovább terjedt lassu parázsszal a növények és fákgyökereit, s a gyep-tözeget felemészttette, a mely utóbbi talán nem volt vastag rétegben, hogy lán-

got vethetett volna, s a mely különben is kicsiny, nappal csak fehér füstnek látszó lángot szokott mutatni, mint azt hasonlóul Gmelin útleírásában a siberiai gyep-tözéggéről olvashatjuk.

Irodalom.

— (Emich Gusztáv kiadásában) újabban a következő művek jelentek meg:

Vas Gereben népszerű korrajzának, „A régi jó idők”-nek második kiadása négy kötetben. Ára egy-egy kötetnek csak 40 kr.

Zichy Antaltól „Strafford.” Az angol történelem ez egyik legkiválóbb alakjáról Zichy a „B. Szemlé”-ben nemrég érdekes tanulmányt közölt, melyet most drámai alakba öntve ad elő. „Stuárt Mária”-jával lépett föl először a színirodalomban, s ez második kísérlete. Ára 60 kr.

Dr. Degen Gusztáv pozsonyi jogtanártól „Magyar váltó-jog”, tekintettel az általános váltórendszabályra s kapcsolatban a váltótörvénysek számára kihirdetett legújabb rendeletekkel. A jogtanulók számára hasznos kézikönyv, ára 1 ft 50 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Putnok:* „A hirnök galamb” és „Első szüleink” nem használhatók.

— *Bécsbe:* Jankó-nak. Kérjük mielőbb a beszélyt és a képeket.

— *Vácra:* F. P. urnak. Az újabb küldeményt is átszolgáltattuk a kiadó-hivatalnak.

— *Kolozsvára:* „A pesti temetőben” című nemeshangú és szép kivitelű költeményt egyik közelebbi számunkban fogjuk közölni.

— *Gróf T. G-nak.* Igen csinos, azonban néhány megjegyzésünk lenne rá, melyre e helyütt nincs elég terünk.

Vasutak közlekedése.

A délkeleti vaspályán.

Bécs	Ind.	7 ó. 45 p. r.	8 ó. — p. e.
Érsekujvár	„	1 „ 20 „ du.	1 „ 48 „ éj.
Pest	„	5 „ 35 „ du.	6 „ 25 „ r.
Cegléd	„	8 „ 27 „ du.	9 „ 4 „ r.
Szeged	„	12 „ 17 „ éj.	3 „ 50 „ du.
Temesvár	Érk.	5 „ 20 „ r.	10 „ 18 „ e.
Temesvár	Ind.	10 ó. 32 p. r.	5 ó. 19 p. r.
Szeged	„	2 „ 25 „ r.	12 „ 15 p. délb.
Cegléd	„	5 „ 54 „ r.	5 „ 41 „ du.
Pest	„	9 „ 55 „ r.	8 „ 37 „ e.
Érsekujvár	„	1 „ 30 „ du.	1 „ 3 „ éj.
Bécs	Érk.	6 „ 33 „ e.	6 „ — „ r.

A tiszavidéki vaspályán.

Cegléd	Ind.	9 ó. 27 p. r.	8 ó. 24 p. e.
Szolnok	„	10 „ 27 „ r.	9 „ 22 „ éj.
P.-Ladány	„	1 „ 26 „ du.	1 „ 40 „ éj.
Debrecen	„	3 „ — „ du.	3 „ 48 „ r.
Tokaj	„	5 „ 25 „ du.	8 „ 5 „ r.
Miskolc	„	7 „ 24 „ e.	11 „ 3 „ r.
Kassa	Érk.	9 „ 56 „ e.	2 „ 49 „ du.
Kassa	Ind.	5 ó. 21 p. r.	11 ó. — p. du.
Miskolc	„	7 „ 52 „ r.	3 „ 2 „ du.
Tokaj	„	9 „ 36 „ r.	5 „ 35 „ du.
Debrecen	„	12 „ 12 „ délb.	10 „ 29 „ éj.
P.-Ladány	„	1 „ 45 „ du.	12 „ 56 „ éj.
Szolnok	„	4 „ 44 „ du.	4 „ 43 „ r.
Cegléd	Ind.	9 ó. 47 p. regg.	
Szolnok	„	11 „ 19 „ regg.	
Csaba	„	3 „ 21 „ délb.	
Arad	Érk.	5 „ 27 „ délb.	
Arad	Ind.	9 ó. 30 p. déle.	

Csaba	„	12 „ 6 „ déle.
Cegléd	Érk.	5 „ 32 „ délb.

P.-Ladány	Ind.	2 ó. 58 p. délb.
Nagyvárad	Érk.	4 „ 38 „ délb.

Nagyvárad	Ind.	10 ó. 6 p. déle.
P.-Ladány	Érk.	12 „ 48 „ déle.

A déli vaspályán.

Buda	Ind.	6 ó. 30 p. r.	5 ó. 15 p. e.
Sz.-Fehérvár	„	8 „ 43 „ r. érk.	7 „ 20 „ e.
Sz.-Fehérvár	Ind.	5 ó. 59 p. du.	7 ó. 10 p. r.
Buda	Érk.	8 „ 2 „ este.	9 „ 14 „ e.

Fehérvár	Ind.	8 ó. 43 p. r.	7 ó. 20 p. e.
N.-Kanizsa	Érk.	délb. és este.	

N.-Kanizsa	Ind.	1 ó. 19 p. du.	5 ó. 36 p. r.
Fehérvár	„	5 „ 59 „ du.	7 „ 10 „ este.

Fehérvár	Ind.	10 ó. — p. r.	
Uj-Szöny	„	2 „ 25 „ du.	
Győr	„	3 „ 11 „ du.	5 ó. 55 p. r.
Bruck	„	5 „ 28 „ du.	7 „ 54 „ r.
Bécs	Érk.	8 „ 26 „ este.	

Bécs	Ind.	7 ó. 45 p. r.	5 ó. 20 p. e.
Bruck	„	9 „ 21 „ du.	6 „ 54 „ e.
Győr	„	11 „ 38 „ de.	9 „ 5 „ e.
Szöny	„	12 „ 57 „ délb.	
Fehérvár	Érk.	5 „ 45 „ du.	

Dunagőzhajózás.

L e f e l é t :

Bécsből Pestre : napon-ként 6 1/2 órákor reggel.

Esztergamból Pestre: naponkint a helyi gőzössel 6 órákor reggel, és a bécsi utazó gőzössel 4 óra felé délután.

Vácról Pestre: naponkint a helyi gőzössel 7 1/2 órákor reggel, és 1 ór. délut. a bécsi utazógőzössel 5 óra tájban délután.

Pestről Mohácsra: hétfőn, szerdán, pénteken, szombaton 7 ór. reggel.

Pestről Eszékre és Zimonyba: hétfőn, szerdán, szombaton 7 ór. reggel.

F ö l f e l é t :

Pestről Bécsbe: naponkint 6 órákor este.

Pestről Vác, Esztergomba: naponkint a helyi gőzössel 3 1/2 ór. délután, és a bécsi utazógőzössel 6 órákor este.

Mohácsról Pestre: hétfő, szerda, péntek, szombaton 3 órákor délután.

Zimonyból Pestre: vasárnap, kedd, csütörtök 10 órákor délelőtt.

Orsováról Zimonyba, Pestre: szombaton regg.

A Szávan :

Sziszekről Zimonyba: hétfőn reggel.

Zimonyból Sziszekre: csütörtökön délb.